Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

In evangelia secundum Matth., Marcum et Lucam - Cod. Aug. pap. 33

Nicolaus <de Lyra>

[Reichenau], 1435

In evangelia secundum Mattheum, Marcum et Lucam: Mattheus

urn:nbn:de:bsz:31-72826

Visual Library

Quatuor facies vni

ezechielis primo. Secundum quod scribit beatus
gregorius super ezechielem prima parte o-
melia tertia quia per faciem vnusquisque
cognoscitur. recte per faciem notitia designa-
tur. Lex autem seu doctrina euangelica
licet sit vna. quia ab vnigenito filio dei
data. et ad vnum finem ordinata. ut indebi-
tur miseris. Tamen quadriplici notitia
excellat omni alia legem datam humanam
seu diuinam. Et ad hoc de ipsa bene dicit. Quatuor
facies vni. Ad cuius euidentiam ad
intentendum. Quilibet legis tonitrum
date. quatuor sunt conditiones legis. et
quia est vitia extirpare. mores seu actus
hominum ordinare. inducere. ad felicitatem
. et plane ac laude tradere veritate. In
his autem quatuor conditionibus. lex seu
doctrina euangelica excellit omnes alias
legem humanam et diuinam. ut patet dis-
currendo per singula. Prima agitur

condicio legis. quod debet vitia extirpare
Adhoc enim leges sunt date. ut quos prima
in castigando cohibere non potuit metu pe-
narum. que legibus infliguntur amaleticis et
trahantur. Propter quod dicit apostolus prima ad
thymoteum primo capitulo. Lex iusto non est
posita. sed iniustis. et non subditis impiis
et peccatoribus scelatis et contaminatis
patricidis et matricidis homicidis et for-
nicariis castitorum gentibus plagiariis
mendacibus et periuris. et si aliud sane doc-
trine aduersatur. In hac autem extirpatione
vitiorum. lex humana inuenitur defectiua
quia non prohibet omnia mala. Cuius ratio
est. quia lex communitatis propositum obseruan-
da. In communitate autem pauci inuenitur
virtuosi et perfecti. et plures
imperfecti et defectuosi. Et adeo sicut prius
aliqua permittuntur que non permitterent
viris perfectis. Ita in legibus que con-
munitati seruande imponuntur aliqua ma-
la minora permittuntur ut maiora euitentur
Sicut lex ciuilis meretrices ciuitatibus
permittitur ne res publica propter im-
perfectionem multitudinis que castitatem
obseruare non potest dissensionibus et
propter libidinem in surgerent contribe.
Unde dicit augustinus in libro de ordine
Auferes meretrices ciuitatibus omnia
conturbabis libidinibus. Verumtamen
ista mala que bono modo auferre non
potest. Vel quia diuino iudicio punienda
Unde dicit augustinus primo de libro arbi-
trio. Lex ista que regendis ciuitatibus
auferit multa tanquam inpunita re-
linquit que per diuinam prudentiam pu-
niuntur. Similiter lex mosaica diui-
nitus data. aliqua tamen mala permittit
sicut dimisit dare bellum repudii. ut habe-
tur deut. xxiiii. ne uxores interficerent
. et tradere aduersariis extraneis ne fili
ipsos gratarentur. Unde habetur deut. xxiii
Cuius ratio fuit quia lex alia fuit
data quam iudi dure ceruicis. Ideo

subdiuit. Sunt eis permissa aliqua mala minora ut euitent maiora. Propter quod saluator matthei xixo dicit iudeis de permisso libello repudii ad duritiam cordis uestri permisit uobis dimittere uxores uestras. Sic igitur patet quod tam lex humana quam mosaica permittit aliqua mala et sic quantum ad hoc imperfecta. Sed lex euangelica millum malum permittit tamquam perfectissima. Sed omnia excludit et punienda prudicit. Propter quod legislator euangelicus thesis christus dicit matthei xxii. Dico autem uobis quod de omni uerbo otioso quod loquti fuerint homines reddent rationem in die iudicii. Si de omni uerbo otioso multo magis de nocuo. et si de uerbo multo magis de facto. et sic patet primum videlicet quod lex euangelica prohibet omnem aliam legem in potu pateat malorum.

Lex ad legem pertinet mores seu actus humanos ad bonum ordinare. Unde dicit philosophus in ethicorum. Intentio cuiuslibet legislatoris est eos facere bonos. Inhoc autem inuenitur lex humana defectiua quia homo non potest de secretis cordis iudicare. Et ideo non potest lex humana nisi de actibus exterioribus ordinare. Unde dicit prima regum xvi. Homo uidet ea quae patent deus autem intuetur cor. Et ideo ad legem diuinam solam pertinent actus interiores ordinare. Veruntamen lex mosaica inuenitur minor defectiua. Propter quod dicit de actibus antiquis quod lex uetus prohibebat manum non ammittere. Et hic in glosa super epistolam ad philipenses in capitulo quod dupliciter potest intelligi. Uno modo erroneee et sic intelligebant doctores iudaeorum. dicentes uoluntatem malam non esse peccatum. nisi aliquo modo transeat in actum. Et patet per iosephum xviii libro antiquitatum. Et quando arguebatur contra eos quia scriptum est. Exo xx. Non concupisces proximi tui. Et respondebant sic quod hoc preceptum non prohibet concupiscentiam uitiosam sed magis festinatos exterior quasi dicens. Non concupiscetis signa concupiscentiae non facies. ut amplexus et osculum et huiusmodi. Sed hoc manifeste patet falsum. quia actus exterior non habet malitiam uel bonitatem moralem nisi inquantum procedit ab actu interiori. quia peccatum tantum est uoluntarium. quod si uoluntarium non fuit non est peccatum. Alio modo intelligitur predictum uerbum sic quod lex uetus prohibebat manum non ammittere sane. et hoc uidetur quod lex uetus impunitus prohibebat ammittere sed concupiscentiam interiorem. Videlicet inuitio mechie et auaritie tamen et tali hoc licet prohibet in aliis concupiscentiam non tamen transgressoribus infligebat aliquam penam. Et ideo inter alios inuenitur imperfecta. Lex ad euangelica tamquam perfectissima generaliter prohibet concupiscentiam malam et concupiscentibus indicit penam infligendam. Propter quod saluator dicit matthei v audistis quia dictum est antiquis non occides qui autem occiderit reus erit iudicio. ego autem dico uobis quia omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. Et eodem modo dicit in aliis preceptis. Ex quo patet quod lex euangelica non solum ordinat actus exteriores sed generaliter actus interiores. Secundo dico quod ad legem pertinet ad felicitatem hominis inducere. Veruntamen lex humana nisi ad felicitatem politicam quae est tranquillus et pacificus status ciuitatis in uita ista mortali. Homo autem qui est pars principalior hominis in mortalis est. Ut dicit Ro ethicorum. Et ideo oportet aliam felicitatem extra uitam istam assignare. Ad hanc autem lex diuina ordinat quam non potest facere lex humana. Propter hoc cum necessitas sacre doctrine ab omnibus doctoribus assignatur quia homo ad quandam beatitudinem super naturalem ordinatur ad quam

legem

legem sibi dominus revelatam dirigit
Verumtamen in hoc lex mosaica inve-
nitur defectiua · q; beatitudo super naturalis non hominis per gratiam Unde quod
dicitur Ro vi Gratia lex mosaica non da-
bat sed tantum ad gratiam disponebat Quare
quod dicitur ad hebreos vii Nemine ad p-
fectum adduxit lex · sed hanc perfectionem expo
dandam expectabat sed illum quod scribitur
ioh i° lex per moysen data est · gratia
et veritas per ihm xpm facta est Quare ad
saluator in principio euangelice legis dicit
ayathm in Penitentiam agite appropinquabit
enim regnum celorum et sic patet tertium
Quarto ad legem pertinet veritatem pla-
ne ac lucide tradere cuius ratio est · quia lex
appellatur multitudinis intelligenda et se-
nanda In multitudine autem plures sunt
deficientes ingenio et pauci subtiles et
ingeniosi Quare quod lex que multitudi
appellatur · debet veritatem lucide et plane
tradere Qn hoc autem inuenitur lex hiima
defectiua · quia ibi inuenuntur multe ob
scuritates et perplexitates Quod patet
quare legum multitudinem ac varietate
et mutationem et aliquorum arrogationem
ut patet antiqui iura tullia et tanquam
Similiter et in hoc deficit lex mosaica
quia in velaminibus et figuris tradidit
veritatem de agibilibus et credendis Qn
cuius figura moyses velata facie loque
batur ad plebem Vt hic exodi xxxiii quare
quod dicit apostolus prima Corinthios Omnia
in figura contingebant illis Sed lex
euangelica in hoc inuenitur perfecta
quia illum que in veteri testamento in fi
guris latebat occulta per euidentiam facti
facta est manifesta In cuius signum in pas
sione dni · qui mystica voce legis finem im
pleta templi scissum est in duo media luc
xxiii quare quod dicit saluator ioh xvi
Venit hora quando iam non in pro
uerbijs loquar vobis · sed palam depa
tre annunciabo vobis Et sequitur Dicunt
eum discipuli Ecce nunc palam loqueris et
prouerbium nullum dicis Et sic patet tertium
videlicet q; lex euangelica exceddit om
ne aliam legem instruendo plane ac lucide
veritatem De hiis quatuor predictis dicit
pb xxviii Lex dni a lex euangelica q
est dni abii expi in macilata · quia multi
vitium pmittit conuertens animas quia
actus minores anime perfecte ordinat et
disponit testimonium dni fidele · quia ad
felicitatem pmissam efficaciter inducit ·
sapientiam prestans parvulis · quia veritate
capabilem omnibus lucide tradit et sicut
patet expositis lex euangelica omnem
aliam legem excellit in notitia quadru
plici Ideo connumerant de xpi dicit Ver
bum passumptum Quatuor facies vni
quia per faciem notitia designatur
ad huius verbi ulteriorem intellectum sci
dum q; in verbo apostolo · notantur quatuor
cause huius euangelice doctrine videlicet
causa effectiua principalis · subiectiua seu
materialis · finalis et formalis Tres autem
prime cause coincidunt in idem nisi ut pa
tebit Et ideo notantur in hoc pronomine
vni Causa autem formalis sub fine qua
druplici ni dicitur quatuor facies Ad
euidentiam autem primi aduertendum · quod
xpus siue deus incarnatus q; idem est
quia xpus est nomen suppositi in duplici
natura diuina scilicet humana Qre est causa
efficiens huius euangelice doctrine Huius
ratio est · quia in omnibus actibus videt
q; architector per ministros disponit ma
teriam · sed per scipsum introducit formam
sicut carpentator per ministros facit lig
norum dolatum sed ipse opus operibus do
mus uel manus operatum Vt hic
primo mechanice Lex autem veteris fuit dispositio
admonitionis Quare quod dicitur ad galathas
iii Lex pedagogus noster fuit in xpo Et ad
litteram veteris testamenti sic adeo tenet
tamen veteris testamenti fuit datum a xpo
mediantibus angelis Vt hic expressum

actū vii ubi dicitur de moyse Hic est q'
fuit in ecclia in solitudine cū angelo qui
loquebatur ei in monte syna Et cum pa
tribus nrīs qui accepit verba vite dare
vobis Quia tamē alle angelus in persona
dei loquebatur moysi Ideo aliqui dominus
sdm̄ quod dicit beatus gregorius primo
moralium Eoquo patet q̄ veteris testamēti
dedit dnūs p̄ ministerium angelorū Unde
actū vii Post verba p̄missa dicitur in
deis receptis legem in dispositione an
gelorū et non custodistis Sed novi testa
mēti dedit dnūs per se ipm̄ incarna
tū Quare quod augustinus in sermone
de verbis domini exponens illud ma
thei v. Et aperiens os suū ait Dicit
Tunc aperuit os suū qui in lege veti
aperiebat ora ephāorū Et hoc t̄ q̄ dicit
apl̄us ad hebre primo Multifariam mul
tis modis olym deus loquens patribus
in prophetis novissime diebus istis locutus est
nobis in filio Pater ḡ q̄ nouus t̄
causa effectiua huius evangelice doctrine
Similiter apō t causa sibiectiua seu ma
tēralis Ad huius evidentiam sciendū q̄ ide
t̄ sibiectū totius scientie et partis sub
alia tamen ratione Quia sub ratione
omnīsali t̄ sibiectū totius scientie Sub
ratione autem determinata et particulari t̄
sibiectū in parte Sicut patet in philosophia
naturali Ubi corpus mobile universaliter t̄ sibiectū totius ait mobile a
nimatū in libro de anima est sibiectū
et in libris sequentibus idem Qta simi
liter illud quod est sibiectū in tota sacra
scriptura sibi ratione generali debet assig
nari pro sibiectō in parte apl̄us sub ra
tione determinata et speciali De sibiecto
autem theologie duplex t̄ assumo Una
q̄ nouus t̄ ubi sibiectū sub ratione generali
Et secundum hoc dicendum t̄ q̄ nouus ut
omnis t̄ sibiectū in veteri testamento
Et hoc manifeste patet ex expressu veteris le
gis et ephāorū ut omnes doctores dicunt
q̄ veteris testamēti t̄ nisi dispositio ad
ipm̄ Cristus autē ut principaliter continetur
est sibiectū in nouo ut patet ex expressi
evangelistarū et apostolorū Alia est op
inio de sibiecto sacre scripture sc̄ deus
sub ratione doctatis in communi t̄ sibiectū
sacre scripture et per consequens sibira
tione speciali est sibiectū legis evange
lice videlicet deus maiestatis incarnatus
quod t̄ idem q̄ nouus et sic videtur ad idem
tū p̄ma opinione sc̄ nouus t̄ nomen
suppositi in natura duplici sc̄ divina et
humana et quia hoc matheus qui t̄
primus in ordine evangelistarū in tu
lar evangeliū suū de xpō tanquā
de sancto dicens liber generationis ihū
xpī ic Similiter alij evangelistē non
fecerūt aliud nisi facta et doctrina dni
ihū xpī tradē. Eoquo patet q̄ nouus
est sibiectū Ego dico q̄ nouus est
causa finalis huius doctrine Ad cuius e
uidentiam considerandum q̄ cuiuslibet
scientie duplex est finis Omnis in
transeuntis et finis est cognitio aliqui
sibiecti Alius t̄ finis contransentis et
hic t̄ felicitas ad quam omnis perfec
tio humana aliqualiter ordinatur.
Sic igitur evangelice doctrine du
plex t̄ finis Omnis intransentis qui
t̄ cognitio apl̄us xpī enigmatica q̄
t̄ per fidem ut hīt anima Alius t̄
finis contransentis qui t̄ cognitio eius
clara per apertam visionē que hīt
in patria Et hoc t̄ quod dicit io. xx
Hec autē scripta sunt ut credatis quo
niam ihūs xpūs filius t̄ dei Hic
t̄ primus finis Sequitur et ut cre
dentes vitam habeatis in nomine
eius Hic t̄ secundus. ḡ patet ex predic
tis q̄ nouus t̄ causa efficiens mate
rialis et finalis huius doctrine evange
lice Et ideo aste tres cause continentur
in omni uno et ideo bn̄ designantur
simul in nomine eius Et de hoc pt

accipi · quod scribitur ꝓma Johannis
v. Hii tres unum sunt s. efficiens sub
tectum et finis ¶ Secundo nuerbo q
posito tangitur causa formalis sub fa
cie quadruplici cum dicitur quatuor fa
ces Ad cuius evidentiam considerandum q
duplex est forma scientie scilicet forma
tractandi et forma tractatus Forma
tractandi est modus agendi · et iste habet
quatuor facies · quia quilibet evange
lista quadruplicem notitiam humanitatis
· que figuratur in facie hominis notitiam
divinitatis · que figuratur in facie a
quile desuper apostolorum quatuor Notitiam
etiam sui sacerdotii que figuratur in
facie bovis · qui erat animal immo
latum in lege Notitiam etiam sui regis
que notatur in leone · qui est rex om
nium Vel in facie hominis notitiam
sue temporalis et nativitatis In facie
bovis notitiam passionis In facie leo
nis notitiam resurrectionis In facie
aquila notitiam sue ascensionis Et
ideo bene dicitur q quatuor facies cum
Dehoc autem est exponi q dicit E
zechiel primo Cumque considerem animal
ia · apparuit una rota iuxta quatuor
facies Ista quatuor animalia sunt q
tuor evangelia seu quatuor evangeli
ste · que aliquando dicuntur quatuor aliqui
omnia licet omnes matheus principaliter
versetur circa humanitatem Johannes
circa divinitatem · lucas circa sacerdotium
· marcus circa regnum · quilibet tamen
ista quatuor considerat Unde dicit beatus
gregorius super ezechielem omelia prima
si queras quid matheus circa mirac
nem dum sensit hoc innuit q mar
cus lucas · Johannes · et sic de aliis
Et sequitur quique in uno invenies
hoc simul in quatuor retinuisses
Dicit igitur Cumque aspicerem qua
tuor animalia a quatuor evangelia

quia doctrina evangelica prealiis doctri
nis est diligenter et cautione considerada
· quia ibi consistit vita / Unde quod dicit
Nobis qui Verba que ego loquor vobis
spiritus sunt et vita Inter quod dicitur
Jo. v Scrutamini scripturas in quibus
putatis vos vitam habere · quia ille sunt
que testimonium perhibent de me · Apparuit
una rota Ista rota quia est similaris fi
gure · est doctrina evangelica in qua con
tinetur finis principio scilicet humanitas
· que scribitur ultimo facta Genesis primo
et tamen in opere qui est subiectum huius doctri
ne est tamquam qui deo Ratione similis est
figura perfectissima · Inter quod signat
legem evangelicam in qua in principio cuius
libet alterius legis est supplenda Sed dicitur
hic quatuor facies · Inter quadruplicem
notitiam supra quam describit quilibet e
vangelista Forma autem tractatus est
divisio scientie per libros parciales Ista
notificatur per quatuor predictas facies /
Ad cuius evidentiam considerandum q partes
alicuius totius etherogenei debent habere
adinuicem distinctionem · connexionem
et ordinem · aliter non constituunt partes
actii Distinctio autem evangelistarum
quatuor connexio et ordo convenientes
designantur in quatuor facibus pre
dictis / Ad cuius intellectum · attendenda est
breuiter visio ymaginaria ezechielis Hic
Videbat enim quatuor facies in uno
corpore ita q corpus erat quasi ver
tum / Sicut corpus hominis habens in
longitudine quatuor latera uel super
facies et ideo in summitate illius
corpis erant quatuor capita / In
quolibet latere erat unum caput · s. ca
put hominis Ex latere uel superficie
anterioi capitis aquile in opposita sed
in posterioi / Caput leonis in dextera
caput bouis in sinistra / Quod autem
dicitur ezc. primo facies aquile est

longius Et ideo caput aquile super
eminebat alios Et p tons habebat al
lud corpus aspectu ad quatuor partes
oppositas · quia posterior capitis erant
conuiuta inferius · et anterior seu fa
cies capitis erant primi centra corporis
similiter Qui illo corpore erant ątu
or tibie · et non habant flexionem
magis ad unam partem quam ad a
liam Sicut gemi hominis et flexibi
le equaliter ad omes partem indiffe
renter Et aliter hac dicuntur pedes
cor pedes recti Et accipitur hic pes
p tota longitudine · ascendere usq ad
plantam pedis Et predictus paret
ad illud animal poterat ire ad qua
tuor partes oppositas sine sui commo
tione quia habat aspectu ad quatuor
partes oppositas per quatuor facies
et pedes similiter flexibiles ad qua
tuor partes et hoc et q dicitur in tex
tu q per quatuor partes alterum i
bant · nec reuertebantur cum ambu
larent · q per quatuor partes poterant
ambulare sine alius commissione tor
pis Et ipsis apparet distinctio evan
gelioru communiter et ordo eorum per ho
ec q erant capita distincta · apparet
evangeliorum distinctio Qn capite omi
hominis uel facie · designatur evan
gelium mathei · quod principaliter ver
satur circa hu manitate Qn facie a
quile evangelium iohannis · quod p
tipie describit eius diuinitate · Qn fa
cie bouis evangelium luce quod de
scribitur nostri sacerdotii Qn facie
leonis evangelium marci quod describi
tur apiius regium sicut supradictum
et Vel aliter in facie hominis incarnatio
Qn facie bouis apiius passio Qn facie le
onis resurrectio Qn facie aquile asce
sio Quia licet a omibus evangelis
tis considerentur quilibet tamen alios
tria omi principaliter versatur ut su
pra declaratum et Similiter in predicto
faciebus denotatur concorde evangelioru
et ideo illa quatuor capita erant in uno
corpore conuiuta Et p consequens prede
ta una facie alia sequebantur Quia
quod in uno evangelio narratur per
alia tria probatur Quia ubidem facti
uel consimile narratur sicut iohannes
evangelista solus narrat illuminationem
ceci nati · alii autem narrant de multis
aliis · certis illuminatis quod et eiusdem po
testatis Similiter in predicto facie
apparebat ordo evangeliorum Sic ein
stabat illud corpus hnis quatuor facies
in aspectu apheie · q facies hominis erat
sibi directe opposita facies leonis · sed ad
adexteram partem illius animalis · facies
autem bouis ad sinistrum Caput aqui
le in parte posteriori · quia tamen tollu a
quile et longius · ideo sub eminebat
cetis Ideo dicitur facies aquile desup
apiorum quatuor Iste ergo modo ordi
natur evangelia · Quia primo ponit
evangelium mathei · sicut facies ho
minis primo opponebatur aspectui p
phete Et secundo loco evangelium mar
ci · quia dextera pars prior et quam
sinistra Et tertio evangelium luce ·
Et quarto evangelium iohannis · quia
facies aquile est in posteriori parte
Et hoc o q dicitur ezechielis primo
Similitudo vultus corum facies · hois
et facies bouis leonis ad dexteris apiorum
quatuor et facies bouis a sinistris
apiorum quatuor sedmm eim ordinem
evangeliorum ponitur ordo istarum
faciorum Q gitur quia evangelium
mathei quod primo ponitur in facie
hominis figuratur Ideo dico p
diri Ante faciem hominis similitudo
alterius hominis homo eim et erat

rationale mansuetu et mite. Et ro
significat mathaeum evangelistam. qui
vixit rationabiliter mansuete et mititer
non mitilitate pollicita sed ista mitilitate
. quia efficiamur mites sanctorum et do
mestici dei super edificati super fundam
mentum apostolorum et prophetarum Secundum
quod dicit apostolus ad hebreos 11 Dicit
igitur ante fratrem hominis quia
ante considerationem evangeliste mathei
. sicut obiectum apostolum est posita similitudo
alterius . hominis a christi . tui precipue
considerat humanitatem Et bene dicitur
noviter alter homo quia fuit alter ab ho
minibus aliis hominibus quia omnes alii p
tulerunt de radice peccati . iste autem solu
m nostrum per quem ad iustitiam sunt a
reducti Cum quod scribitur ad ro vi Si
cut per omnis hominis inobedientiam
peccatores constituti sunt multi . ita
per omnis hominis obedientiam iusti
constituentur multi . Hic in primi incho
atione per gratiam et in finito per gloriam
que est gratia consummata

Quatheus ait Dicit est
primus prologus beati
aeronimi qui premittitur
evangelio mathei qui
quidam prologus dui
ditur in quatuor partes Cum prima pte
describitur evangelista status sedo
scribendi modus alii diversa ingenia
tione nominis Secundo huius evangelii materia
principalis i Quarta omnium rerum Et
quarto utilitas huius operis Quia e
vangelio utile e Cum prima parte
describitur evangelista cum nomine
tum dicitur matheus qui interpreta
datur quia inter alios evangelistas
primo datus e adeo ad scribendum euan
gelium administrationem omni fideliu Se
describitur cognatione et patria tum
dicitur eo iudea . quia natione fuit iu
deus . et de iudea natus . que quidem iudea
primo dicta e terra canaan quia post di
visionem ubi habitaverunt filii israel . quibus eo
pulsis per filios israel tempore iosue
nominata e iudea a tribus iude . que ae
cepit principatus et regia Tertio describi
tur quantum ad ordinem inter evangelistas
tum dicitur sicut primus ponitur in ordi
ne sic evangelistarum ita primus describitur
evangelium Quarto describitur quantum
ad statum precedente eius conversionem ad
christum . quia ante erat publicanus a tu
ram habens de publicis actibus Et ante
omnes tunc iudei tributarii romanorum Et
adeo illi qui colligebant romanis tribu
tum mittendum dicebantur publicani .
Hiniomodi consimiliter sunt temporales
et peccatorum ministratores Et quia tu
lia negotia . vix aut minus sine peccato
exercei possunt Unde dicit bonis gre
gorius Ideo in hoc apparet gra divina
quo cotalibus revocavit matheum ad sta
tum apostolicum et hoc e q dicit Cum vo
cato re Sequitur diversa ingenio
nationem Hic tangitur modus scribe
di quem tenuit evangelista matheus
in descriptione genealogie christi in quia
incipit suum evangelium Et primo tan
gitur modus scribendi quantum ad radicem
genealogie christi . qui ponit duos pres
videlicet david et abraham quasi ra
dicem huius genealogie . sicut patet
in principio evangelii tum dicit liber
generationis et Ratio autem huius assigna
tur . quia abraham fuit primus qui
fidem omnium dei publice confessus
e Et in signum huius primo circumcisionem
accepit . que fuit signum distinguens
fideles ab infidelibus David autem
fuit primus ex eo electus a domino secundum
voluntatem dei ad fidelem populum re
gendum Cum quod dicitur primum re
gnum xpi Quesivit dominus virum iuxta

tor fuit. et ¶ Saul autem primo electus licet
fuit a domino hoc autem non fuit secundum
cor domini. sed secundum eo actione multi
Quod dixit dnus samuel primo regum viii
audi vocem multi petentis regem super se
¶ Sequitur non eum abiecerunt te sed me
ne ~~regem~~ regnem super eos et hoc est
q dicit ieronimus duos in generatione xpi
principia pstinens a ante finiens duos
homines videlicet abraham et david.
quasi principia et radices genealogie
xpi ¶ Sequitur omnis enim tribus p
ma in carne a xpiis abrahe qui primo
accepit circumcisionem ut dictum e alterius enim
secundum cor electo est a xpiis david qui
electus primo fuit rex a domino ut dictum e
¶ Et ut ipse cum patribus xpiis in hoc
redditur causa predicti quasi dicet quia
hoc. abraham et david ponuntur prin
cipaliter radix genealogie xpi quia ex
nasci debebat ex patriarchis et regibus
tamquam eis promissus ¶ Circa quater
denario hic tangit modum scribendi
genealogiam xpi quantum addaduceto
nem expredicti duobus patribus seu
principiis quia evangelista ponit
ter quaterdenas. Una fuit in tempo
quo multis est gubernatus per iudi
ces. Ad in tempore quo gubernatus
e per reges. et tertia in tempore quo
gubernatus e per sacerdotes et hoc
e q dicit Circa quaterdenario tri for
miter posito a in tribus temporibus
quibus diffoormiter gubernatus est
multis ¶ Sequitur principium ante
credendi fide in tempus electionis
porigens. quia prima quaterdena
incipit ab abraham qui primus fide
omnis dei publice confessus e. et
terminatur in david. qui primus elec
tus e in regem a domino ut dictum e ¶ Et
ex electione usq ad transmigrationis
diem dirigens ¶ Quia secunda qua
terdena incipit a david ex hu usque
et terminatur in ieconia filio iosie in
transmigratione babilonis ¶ Sequitur atq a
transmigrationis die usq ad xpm diffi
mens quia tertia quaterdena incipit a
transmigratione babilonis et terminat
in xpm ¶ Deinsam ad iuentus dm osten
dit generationem. ¶ Deinsam dicit quia
describit genealogiam xpi descendendo
. luitas autem contrario ascendendo ¶ Se
quitur et nisi satisfacies et tempori qua
si dicet in hoc q sic descripsit genea
logiam p tres quaterdenas satis fecit
numero quia posuit nisi tantum mentes
in stio xpi quia per quaterdenam q
tampanitur ex quatuor et decem signa
lex xpi que decurrit per quatuor evan
gelia et lex moysi que decurrit per
decem legis precepta per ternarium
vero trinitatis mysterium signatur. qd
fuit tradita in utraq lege sed in nova
lege magis explicite ¶ Et sic patet qua
liter evangelista satis fecit nisi satis
fecit etiam tempori quia per tres qua
terdenas descripsit tres gubernationes
illius multi iudicis temporibus ¶ Sequitur
ut et se quod eet ostendet quasi mistri
bendo evangelium xpi matheus osten
dit statum suum. quia ubidem descripsit
vocationem suam ex publicis actibus ad
statum apostolicum ¶ Et opus dei in se mon
strans. quia in hoc ostendit operationem
dei vacantis xpm per suam misericor
diam ¶ Et his quorum gentis posuit
xpi operantis a principio testimonium no
negaret. Hoc e dictum Quod similiter
in abraham et david. qui electi sunt
a deo. ab antiquo omnis ad fidem. alter
ad regnum dei operationem ostendit. Con
stitue ergo sic luitam ¶ Et non negaret
minus dicit et plus significat a to
g tedet scii declararet testimonium xpi
operantis per gratiam a principio a

ab antiquo mhiis quorum posuit ge-
nus xpi r. destribons genealagiam
xpi ¶ hac fuit mdauid et abraha
quos posuit radices genealagie xpi
¶ Quarta omm vsq ad hac parte
Ieronimus ostendit mtentione pnci-
palem evangeliste mathei seu subiec-
tum sui evangelij · quia genealogiam
ordinate ab abraham usq ad xpm de
scripsit ut ostendet q ipe ~~e verus~~
xpus e verus deus · qui sdm hu-
manitatem natus e de mulie passus m
te vbi omia peccata nra deleuit · et
resurgens a mortuis · nos q adoptaos
in filios dei regeneravit ¶ hac e q
dicit Quarta omm vsq ad Ingenealo
gia sc xpi descriptaq temporis quia
ubi tria tempora distinguuntur vel de
scribuntur ut visum e Ordo quia
ordinate tempora et persone inuiuer-
sis temporibus describuntur vt visum
e Numerus quia sub certo nro r. m
tribus quaterdenis comprehendunt
dispositio vel ratio quia rationabiliter
disposuitur Quod fidei necessarium xpus
deus e hoc e dicere ad hec omia pdicta
sunt sic ordinate descripta · ut osten-
datur q xpus e verus deus quod cre-
dere necessarium e ad salute · et quod e
verus homo Unde subditur qui factus
e ex mulie factus sub lege · quia omia
legis voluit observare hoc autem
accipitur de epistola ad galathas iiij
Passus mirute omia mirute fixit
r. omia peccata nra mirute destruxit
¶ accipitur hac ~~ad ro~~ de epistola ad ro-
lorens ij Ubi dicitur sic Dolens qd
adversum nos erat cirographum de
creti r. obligatorie ad penam in ferm
Sed illud tulit de medio affigens il-
lud cruci · et est loquitur metaphora ad
similitudinem alicuius qui destruit aliqd
cartam vel obligatione quia perfoit
eam vel corrumpit ¶ sic xpus passi-
onem suam illud decretum quo eramus
obligati velut cheirographum destruxit Ut triu-
phans ea in semetipso r. de vmcens
in corpore suo resurgens in corpore
et patris nomine in patribus filio
Ad evidentiam huius litte considerandum q
pater et filius correlative dicuntur Relativa
autem posita se ponunt et q ompta se pri
mit g quia iudei nolunt recipere xpum
abrahe et ceteris patribus promissum no
desierunt esse filii abrahe r. imitatores
xpi per fidem et per consequens abraha
et ceteri patres desierunt esse patres eorum
Gentiles autem exemplo ad predicationem
apli receperunt fidem xpi · et ro in
loco iudeorum a fide abrahe recedentium facti
sunt filii abrahe et sic patrem quem
desierunt esse in abraham et ceteris patribus
restituta e per filiationem generis · in q
tum facti sunt imitatores eorum per
fidem ¶ e contrario sibi filiatio resti-
tuta e in xpo credentibus restituta p
dicta paternitate · quia hoc e natura
correlativorum ut dictum e ¶ Et hoc e q
dicit Ieronimus Resurgens in corpo
se xpus et precipiens predicari bap-
tismum penitentie in omnes gentes
factus e restituens nomen patris
in patribus s. antiquis filio hoc e
ad honorem filij quia hoc redit ad ho
norem xpi et filij nomine restituens
in filijs r. in gentibus fidem recipi
entibus patri hoc e ad honorem xpi
eterni sine principio sine fine ·
quia xpus sdm diuinitatem manet
in eternum · ostendens omnibus se
esse unum patre q opera s. diuinitatis
que egit quia qua operatio omnis
virtus dei ostendit naturam eius · quia
omnis e s. deus qui est pater et
filius quia non sunt duo dy sed vna

deus ¶ In quo euangelio hic est quarta pars huius prologi in qua ostenditur ista utilitas in generali respectu omnium fidelium Qo ostenditur in speciali quantum ad beatum Iohannem ibi Nobis autem hoc

Nota In prima ergo parte ostenditur utilitas quantum ad quatuor quia illi qui sunt legunt hoc euangelium perfecte ibi possunt intendere misericordiam dei mediante matheo ad statum apostolorum diligentiam diligentiam apostolorum in scribendo euangelium et dilectionem dei eo quia voluit manere et perfectionem et felicitatem humanam que est in communicatione ad deum per fruitionem qui voluit sibi naturam humanam coniungere per apostolos assumptione et hoc est quod dicit In quo euangelio utile est desiderantibus deum et notitiam dei · sic prima uel uel media uel perfecta cognoscere et principium medium et finem huius euangelij magis consistit perfecta Vt intelligant vocationem apostoli · quia de hac fit mentio · et opus euangelij · quod ipse descripsit fideliter · et dilectionem dei intrinsecus nascentis · quia eo dilectione voluit intrare ¶ Sequitur In quo apprehensi sunt et a Vel de hac utile est euangelium · ut legentes apostolorum cognoscant in eo · et in eo sicut illud magis apprehensi sunt apprehendere ~~apetunt~~ eo petunt et ipsa diuinitatem tui commerta est naturam in eo · in vnitate suppositi per incarnationem et quam apprehendere queremus per fruitionem et accipitur hic iste modus loquendi de epistola ad philippenses iii Vbi dicit sic apostolus Sequor autem si quo comprehendam in quo et comprehensus sum ¶ Nota autem ut hic tangitur motiuum nouum ad transferendum seu eo po

nendum matheo euangelium scribere Vt traderet veritatem rei gestae in euangelio matthei · Vbi ostenditur et vera humanitas · et vera diuinitas apostolorum eo et hoc est quod dicit Nobis autem hoc fuit argumentum et rationis motiue · quia argumentum est quedam ratio · in studio et ad studendum euangelium conferendo et exponendo et fidem et quod est veritatem rei tradere et gestorum eo et non tacere · sed magis declarare querentibus et scire volentibus dispositionem dei operantis in carne et assumpta intelligendam et diligenter hoc est cum magna diligentia et studio quia talibus reuelatur euangelij intelligentia Bedam quod scribitur in Matheo vii Querite et inuenietis pulsate et aperietur vobis

Matthaeus ut prologus iste diuiditur in duas partes quia primo scriptor huius euangelij manifestatur Qo auctoritas huius euangelij declaratur ibi Cum autem plures In prima parte ostenditur quando scripsit quia primus inter alios euangelistas Vbi scripsit quia in iudea · qualiter scripsit quia hebraice · quare scripsit ut veritas euangelij certa remaneret apud remanentes in iudea a quibus a quibus recedebat volens predicare gentilibus iudeis pro maiori parte in in fidelitate obstinatis Nor cum fuit ei preceptum ad istud ministerium quod dicitur actus xxiii · Vobis autem oportebat primum loqui verbum dei sed quoniam reprobastis illud et vos indignos iudicastis vite eterne ecce quia ad gentes sicut preceptum est deus Nar igitur dum ista matheus volens transire ad conversionem gentilium scripsit in iudea remanentibus euangelium · ut illud

recipiunt recent pro certa regula ad eui
tandum errores hereticorum in surgentibus
et hoc e quod dicitur Sic enim necesse fuit
ad confirmationem fidei evangelii predicati
predicatione sic confirmata evidentibus
signis ut dicitur marci vltimo Sic
necesse fuit contra hereticos scribi ut res
sentibus mirabilis · possemus recurrere
ad doctrinam evangelicam · signis et mira
bilis confirmatam Sicut ad regulam
certam hereses in surgentes confuta
tam ¶ Cum autem plures a p Hic
ostenditur evangelium mathei autoritatem et primo ostenditur quod dictum est Se
declaratur quoddam dictum ubi positum
ubi designantur In prima parte dicit
sic quod plures scripserunt sub nomine
apostolorum discipulorum xpi in mistentes
ubidem falsitates ut facilius sub
nomine apostolorum fideles decipierentur
et ad hoc euitandum · quatuor evan
gelia · quorum scriptores sunt certi et
noti sunt ab ecclesia recepta et approbata
et hoc rationabiliter quia mis quater
narius evangeliorum prefiguratus
ezechielis primo ut predictum est · sunt
enim evangeliste · quasi quatuor rote
in quadriga domini quibus portat
fides xpi per totum mundum Similiter
genus humanum quadruplici morte
fuit pemptum in transgressione ade
primo morte culpe Secundo morte naturale
quia per hoc meruerunt necessitate
moriendi Tertio morte gehenne quia
ex hoc omnes descendebant ad lim
bum usque ad liberationem factam per
xpm quarto morte cuiusdam pene
est enim mors cuiusdam seruitutis ad
quam per quem predictum aliquis a
commutatur ¶ Per peccatum autem
ade · genus humanum erat exclusum
a beatitudine celesti · et subditum seruitu
ti diaboli · igitur commemorans fuit

numerum quaternarium evangeliorum
· quia per apostolorum predicationem genus hu
manum quadrifariam morte pemptum
et vinificandum designatur ¶ Designantur Hic declaratur quoddam
dictum videlicet qualiter quatuor
evangelia fuerunt prefigurata ezechielis primo et patet ex predictis qua
liter in quatuor in facieibus significa
tur quatuor evangeliste et sic
patet textus

tam 1

Liber generationis ihesu xpi
Euangelii secundum
matheum diuiditur in duas
partes. Quia xo
filius filii declarat filii
xpm cum
ce dei
et veri
hominem. Sed determinat de ceder
tione nostra facta per xpm quo mi
pit in medio r iij abi. Cum audisset
a ipsis q iohannes traditus est ac sic
prima diuiditur in quatuor partes
secundum quod declarat quadruplicit
declarat xpm verum dei et verum
hominem primo cum declarat hor
testimonio angelico et ypbetico. Qo
xo illustratione celesti. et veneratione
regali. Qo xo predicatione iohannis
et testificatione dei patris. Quarto xo
demonis temptatione et sanctorum angelo
rum obsequio et venatione. Qui incipit
capitulo secundo. tertia tertio. et sicut
dicto prima adhuc in duas quia xo
ostendit veritatem humane nature
cuius genealogiam describendo. Qo
veritatem diuine natiue monstrat sic
tonetpriams mirabilem ostendendo
ubi Christi autem generatio sic erat
prima adhuc diuiditur in tres. quia
xono describendo genealogia xpi
premittit quendam plagium seu pre
faationem. Secundo ponit eiusdem ge
nealogie descriptionem ubi abraham
Tertio genealogie descripte recapi
tulationem ubi omnes ergo genera
tiones. In prima igitur parte in
titulat librum suum xpi genealogia
dicens liber generationis quia scrip
sit hebraice ut iusum est. Quidus aut
hebreorum denominare libros a eo
de quo tractatur in principio. sicut
dicitur liber genesis. quia in prin
cipio tractatur de creatione mundi. si
militer matheus qui incipit euan
gelium in genealogia xpi. Qdeo ab
xpo denominat seu intitulat xpm
Ratio autem quare incipit. quia
iudei negabant. iesum nazarenum
esse verum xpm. et destendisse a dauid
quia galileus erat. Cum quod dicit
Nobis vii Nim q a galilea venit
xpus. quasi dicant non Qdeo subdit
Nonne scriptura dicit quia xo semen
dauid et bethleem castello ubi erat
dauid venit xpus quasi dicant sic
Et ideo volebant eohar falso conclu
dere. in principio euangelii sui osten
dit xpm a dauid descendentem q xpus
genealogiam ostendit etiam eum in
bethleem natum. Vt patet in principio
secundi capituli. Cum natus esset ihesu
in bethleem iude licet fuit in galilea con
ceptus et nutritus. in describendo ge
nealogiam ponit duos patres tamq
radices videlicet dauid et abraham
quia a ipsis facta est specialiter promis
sio de xpo. Qtom quia dauid fuit pru
dens inter reges abraham inter pa
triarchas xpus autem debebat descen
dere ex patriarchis et regibus. Ipso
mentir autem dauid ante abraham. licet
sit posterior secundum tempus quia ter enim
iam regie dignitatis. Et iterum ut
continuentur generationis ordo. tep
ceretur quia sic audire ultimo deno
minata incoatur. Dicit igitur li
ber generationis simpliciter et sic
et liber secundum hebreos ubi communiter
fit talis simplicis. Et inde patet ysac

primo capitulo visio isaie filij amos si-
mtelligitur hic et in pluribus aliis loc
code mo generationis sic temporalis
· quia generationem xpi eternam describit
Johannes in principio euangelij sui ·
ihu xpi · Ipsius enim et nomine persone
xpi nomine natie · signatur enim dupli-
tem naturam in uno supposito diuinam
sic et humanam filij dauid ait hoc
mtelligendum secundum humanam naturam
tantum Unde dicit apostolus ad ro primo Qui
factus est ei ex semine dauid secundum car-
nem abraham hic incipit narrare
xpi genealogiam Et diuidit mtres partes
secundum tres quaterdenas quas ponit
in ista genealogia prima incipit ab a-
braham et terminatur in dauid exclu-
sive Secunda ab dauid exclusive et termina-
in iechoniam filium iosie inclusive Et tertia
incipit a iechonia filio predicti iechonie
inclusive ut iudicetur et terminatur
in xpm inclusive Secunda pars in
cipit ibi Dauid autem genuit ait
ibi et per transmigrationem babilonis
principia ergo procedit sic Abraham aut
genuit ysaac ait non fuit mentione
de ismahele qui fuit filius abrahe quia
per xpm non descendit xpus sed per
isaac erat promissus eius adventus
Im quod scribitur genesi xxi Im ysaac
vocabitur tibi nomen Et eadem roe
non fit mentio de esau cum subditur
ysaac autem genuit iacob · quia an-
tequam essent nati : iacob fuit a deo
electus ut per eum descendet xpus
Ut hic malachie primo Iacob dilexi
esau autem odio habui Considerandum
ergo quare hic scribitur genealogia xpi
descendendo quia matheus voluit ex-
tendere assumptorem in humanitate nre
ideo Ut dicit augustinus de concor-
dia euangelistarum Contrario autem
lucas describit eam ascendendo quia vole-
bat ostendere reductionem humane natie
in deum Sequitur iacob autem genuit iu-
dam et fratres eius · licet tamen xpus
descendit tamen fratres eius cum eo nomi-
nantur quia fuerunt patres xpi ascahe
liter · et ab eis duodecim tribus israel nomi
nantur Iudas autem genuit phares
et zaram de thamar Secundum quod
reddens rationem quare ista thamar
exprimitur dicit sic Notandum in gene-
alogia saluatoris illam sanctam mu
lierum assumi sed eas tantum quas scrip
tura reprehendit · utqui inter peccatores
venerat de peccatoribus nascens omnia
peccata deleret Unde et in consequen-
tibus Raab meretrix et Ruth moabitis
ponitur et bersabee vxor vrie het
secundum Sed istud non videtur proba
biliter dictum quia xpc dicit ibidem quod
inter hoc tres reges de xpi genealo-
gia tollunturs scilicet ochosias ioas et ama-
sias qui ioram imitatus fuerat se filie impu-
sime iezabelis Ideo filij eius usque ad
quartam generationem de genealogia xpi
tollunturs Ergo non est probabile · quod inter
peccatum in xpi genealogia nominantur
Item quod dicit ibi illa sancta
mulierem positam in genealogia xpi
patet falsum de ipsa matre maria quia
ibi ponitur in fine que sanctissima
est et fuit Iste dicit quod raab et ruth
ibi expressas inter peccatum non vi-
detur verissimo quod virtutis actum
De raab enim scribitur quod virtu
tem suscepit exploratores israel et
eos saluauit ut patet iosue sexto:
Inter quod ponitur in decalogo illorum
qui in fide fecerunt notabile actum Ut
in ad hebreos xi Quod autem dicit
meretrix non obstat quia hoc erat
tantum apud gentes Sic aliquando

contrario aliquis pauper rusticus tag-
nominat nomine regis sicut petrus respondit
huic hebrei etiam dicunt hospitatrice
ubi nos hemus metrice sicut dicit plenig
ro sic ij ro. Similiter quod dicit de ruth
moabitide quod cum scriptura reprehen-
dit non videtur vere. Imo magis et
commendat. tum quia patrui sic fideliter
adhesserat. tum quia certa gentilitate fide
vnius dei suscepit. vt hic primo capi-
tulo quia mansuetudinem caste vixit sicut
dicitur Ruth iij. Et in proverbis boaz ad ipsam
Benedicta es tu filia a domino et priore
misericordiam postiore superasti quia non
es secuta iuvenes pauperes sive divites
tum quia fuit optime fame Unde
ubidem subditur. Scit omnis populus qui
habitat intra vrbem mee portas mulierem
te esse virtutis. Et Salua igitur veritate
commun. et medici sententia. et melius
potest dici. et iste mulieres sunt hic
expresse viris exquibus tam reperiuntur
occidentalis tamquam iste autem que sunt
prime et principales sive bone sive
male. non exprimuntur sed sufficit ex-
pressio viri quia vir et vxor pro
vna persona computantur. Et autem
predicte mulieres sunt occidentalis
tantum. Patet expositio biblie. et omit-
to causa brevitatis vitando. nec debet
aliquis mouere si ego recedo in hoc a
dictis ieronimi. quia dicta sanctorum
non sunt tanta auctoritatis quin liceat
sentire contrarium in hijs que non sunt
per sacram scripturam definita Vnde
dicit augustinus in epla ad vincentium
de scriptis sanctorum doctorum. Hoc ego
scripturarum a canonicis scripturis
distinguendum est non cum ex eis sic
testimonia proferuntur. sic contrarium
sentire non liceat. Sequitur pha-
res autem genuit esrom. Iste phares
cum patre suo et iacob avo suo descen-
dit in egiptum et ibi genuit esrom
. esrom aram et aram aminadab et
aminadab naason. Iste autem naason
cum patre suo exivit de egipto. et ideo
fuit princeps in tribu iuda in deserto
per patrem suum. Et iste aminadab fuit
princeps iude in egipto hic
primo cum tanto exercitu in ira contribuit
me. Inter quadrigera aminadab Ad
cuius evidentiam considerandum quod licet cum
tanto secundum doctores hebreos est de
dedo et certa israhel edicta per ipsum
de egipto. Egipcii autem israhel de egipto
dum transiuit viam per medium maris
rubri et aque exercitus parte erant
alte ad modum muri sicut hic quadrigerij
et ideo filij israhel timebant intrare
Iste aminadab princeps tribus iude
cum tribu iuda primus intrauit post
moysen. et exhac tribus iuda primus
intrauit per moysem dignitate regni
meruit. Et ideo dicitur anima mea
turbauit me. Quia filij israhel
videntes aminadab precedente cum
curribus suis admirati sunt inter
eius audaciam et secuti sunt eum
Naason autem genuit salmon
salmon autem genuit boaz de raab
Hic omnibus dubium quomodo ista raab
que erat de gente cananeorum fuit con-
iuncta cum salmon in matrimonium
que erat prohibita filijs israhel ne vllo
modo contraherent cum cananeis ma-
trimonia vt hic deut vii. Dicendum
ad hoc quod istud fuit preceptum eis ne
per thananeos a culto vei dei auer-
terentur et ad ydola conuertentur
vt ibidem habetur. Et ideo cum aliqua
persona mouebatur fidelis et
ex fide vei dei aliquid magnum egis

se · sicut fecit ista raab ut predictum
est tunc dispensabatur ut posset con-
iungi in matrimonium cum filijs israhel
Et quia hoc ista raab commista est pri-
ncipi nobiliori tribus scz tribus iude qz
pro filijs israhel fecerat magnum actum
virtutis in exploratorum saluatione Bo
oz autem genuit obeth ex ruth eode
modo ista ruth commista est booz qz est
nobilior ciuitate bethleem · licet
cum esset prohibitum in lege q non acci-
pent in matrimonium mulieres moa-
bitidis quia ipsas fecit illas
exire cum filijs suis a filijs israhel vt
hic primo ipsure ex Ruth tamen moabi-
tidis quia actum virtutis ex dispensatione
commista est cum booz quia sicut dictum
est q fide omnis dei suspicienda est reli
quit terram suam et venit in iudea
cum socrui sua Sed oritur dubium quo
mo iste booz genuit obeth ex ruth qz
apud principio dicatur ro sic quando s
salmon accepit raab · et inde genuit
booz · usq ad tempus in quo erat
heli iudicare israhel · in quo tempe ista
ruth venit cum noemi in iudeam fluxe
runt tredecim xxx v anni · et plus vt
patet computanti tempa iudicum int
medium Et ideo dicendum q tres
fuerunt booz sibi succedentes · aut filij
et nepos primus genitus est a salmon
de qua raab et tertius genuit obeth
ex ruth Et quia euangelista volebat
usq ad david vnam quatuordenam
tantum ponere Ideo istos tres similiter
nominatos sibi iniunxit in mediate
succedentes voluit vno nomine com-
prehendere Obeth autem genuit yes
se Iste autem alio nomine vocatur
et ipse vt hic primo regum sed nome
iesse hic ponitur quia de ipso ly

agitur pro ut populus descendit ab eo
Et scriptum est ysaie xi Egredietur virga
de radice iesse et flos de radice eius ascendet
ideo ex nomine iesse hic posito ostenditur
ista genealogia esse completa fuisse Iesse autem
genuit david regem Iste autem nominat
solus rex · licet ante eum et post fuerint
plures alij reges quia iste fuit primus
electus in regem secundum beneplacitum di
uinum · ut ostensum est supra Et quia ex
excellentiam sanctitatis sue David
autem genuit salomonem ex ea que fuit
vrie tacetur nomen bersabee et exprimit
nir eius qui fuit in suis et bonis vt patet
sedet regum Et ut ostendatur q bersabee de
qua fit aliqualiter mentio accidentaliter
commista est cum david sed per mortem v
rie Salomon autem genuit Rubisto
roboam diuisum est regnum iudeorum in duo
regna ut patet in regum xij Quia decem
tribus recesserunt ab eo et adheserunt
ieroboam et ex tunc dictum est israhel · due
autem tribus que remanserunt cum ro
boam dicte sunt regnum iuda Roboam
autem genuit oziam sicut patet ex
iij regum Sic omittuntur tres reges
sibi succedentes · quia ioram genuit
ezechiam ezechias autem genuit ioas
Ioas autem genuit amasiam amasi
as autem genuit oziam Patet autem
huic est secundum ieronimum quia ioram
accepit in uxorem filiam impyissime iezza
belis Ideo filij eius usq ad quartam
generationem de genealogia dni exclu
dimtur Et ma xime quia euangelista
volebat vnam quatuordenam tantum
ponere tacite nam predicta ~~Et maxime~~
~~quia euangelista~~ Ideo oportebat
tres reges excludere et isti tres cum
predictis commemoratis alijs tremo
nentur Sequitur ezechias genuit

manasseh Iste ezechias non habuit he-
redem quando dictum est ei per isaiam p-
phetam Isaie xxxviii Disponite do
mui tue moiere tu et non vivies Et
tunc flevit non timore mortis sed
quia tempus defectus senectutis · timoris q' propter
deum non nasceretur Et ades ipse ora
te tui lacrimis additi sunt vite annis
xv quidem et tunc gemuit manas-
seh Hic quidem manasses licet primo
fuit pessimus · quia deo scriptum est
quinto libro regum xxi Quia ad ipse
implevit hierusalem sanguine pro
phetarum usque ad os in tergum usq
isaiam annulum suum serrari fecit Quo
quia in captivitatem ductus est ·
tamen finaliter poenituit et ad regnum
suum reductus fuit ut habetur paralip
xxxiii cap Sequitur manasses
autem genuit amon amon autem ge
nuit iosiam Iosias iste fuit octi
mus quia in iuventute cepit quere
dum et destruxit templa idolorum
per totum regnum suum Iosias autem
genuit iechoniam et fratres eius in
transmigratione babilonis non quia
ad huc esset transmigratio quando
geniti sunt sed quia imminebat No
minantur autem fratres iechonie hic eo
quia similes ei fuerunt in captiua
tione Joachas autem qui primus regnauit
post iosiam captiuatus est
per regem egipti Ut hic Regum xxiii
Rex autem egipti constituit rege
loco ipsius fratrem eius eliachim i
mutato nomine ipsius · et vocauit
eum ioachim uel iechoniam et iste
qui dicitur hic genuit iosiam quem
captiuauit rex babilonis ducens
eum in babilonem Sed in ultimo re-
misit eum sub iuramento q' ei fideli
esset Sed iste ioachim quinto anno vo
lens rebellare ab obedientia regis babilo
nis captus est et occisus · et cadauer eius
extra hierusalem proiectum Sicut fuit
per ieremiam predictum Ieremie xxii se
pultura asini sepelietur Et regnauit io
achim filius eius pro eo qui similiter dic
tus est iechonias Sed aliter scribitur quia
primus Quia pater eius ioachim p C
et m alius autem p L et n · Et iste reg
nauit tribus mensibus · et preter addictus
est in babilonem captiuus · cum mre et
nobilibus de terra iuda Et constitutus
est sedechias auunculus eius filius iosie.
xxiii in ultimo a rege babilonis et Unde
tuno anno regni eius quia rebellauit
captus a rege babilonis Et xxi tertius
est et in babilone ligatus ductus Et io
rusalem destructa et templum combustum
Ut hic quinto regum xxv Et pr patet
q' fratres iechonie filij iosie fuerunt
captiuati sicut et ipse Quod no
minantur tunc ipse Et p transmig
tanem babilonis iechonias genuit salati
thiel Iste iechonias a quo incipit tria
quaterdena non fuit iechonias filius
iosie sed nepos eius p n scriptus ut
dictum est aliter non essent quaterdenum
iste quaterdena ultima Salathiel at
genuit zorobabel Et iste zorobabel
est iste sub quo transmigratio redijt de
captiuitate ut hic esdre ij zorobabel
autem genuit abiud Contrarium videt
primo paralipom iii ubi dicitur sed zo
robabel genuit mosollam ananiam
et salmit Dicendum q' aliquis ipse
fuit bynomius · et sic dictus est abiud
quia plures binomij in patria scriptura
inveniuntur ab isto abiud usque ad ioseph
nulla hystoria in biblia reperitur Sed
apud iudeos fuit fama aliqui studiosi

qui genealogias ad aud descendentes
diligentissime descripserunt Apter nopm
quem copertabant ad aud descendé Et
ubi matheus potuit residui hnig gene
alogie videre Vel ridiculum q herodes
alias scripturas combussit ne ligna regia
ab aliis distinguerentur vt dicunt aliq'
Tunc dicendum q matheus huic p re
velatoem q non huic per scripturam quia
apli et euangeliste non fuit omnius
illuminati imo magis quam antiq'
Aphete Sequitur Mathan autem ge
nuit iacob Contrarium dicitur luce iij
Ubi dicitur q mathach genuit heli
et heli genuit ioseph Dicendum q
mathach et mathan descenderunt ad aud
sed mathach per nathan qui fuit filius
aud adoptivus · mathan autem per sa
lomonem Et ast dno mathan et ma
thach habuit vnam uxorem successi
ue · que dicta o gesta · et ista amatan
concepit iacob · et amathach heli ·
Ista q heli et iacob fuit fratres v
terini de duobus fratribus ad d dni
simode descendentibus Heli autem
accepta uxore mortuus e sine sole
Et ideo frater eius accepit uxorem
fratris sui ut ei suscitaret semen
et genuit ioseph et sic accepit eum
hic matheus fuit ant filius heli
legalis Et sic accepit eum in genealo
gia suas ut hic patet in figura se
quenti

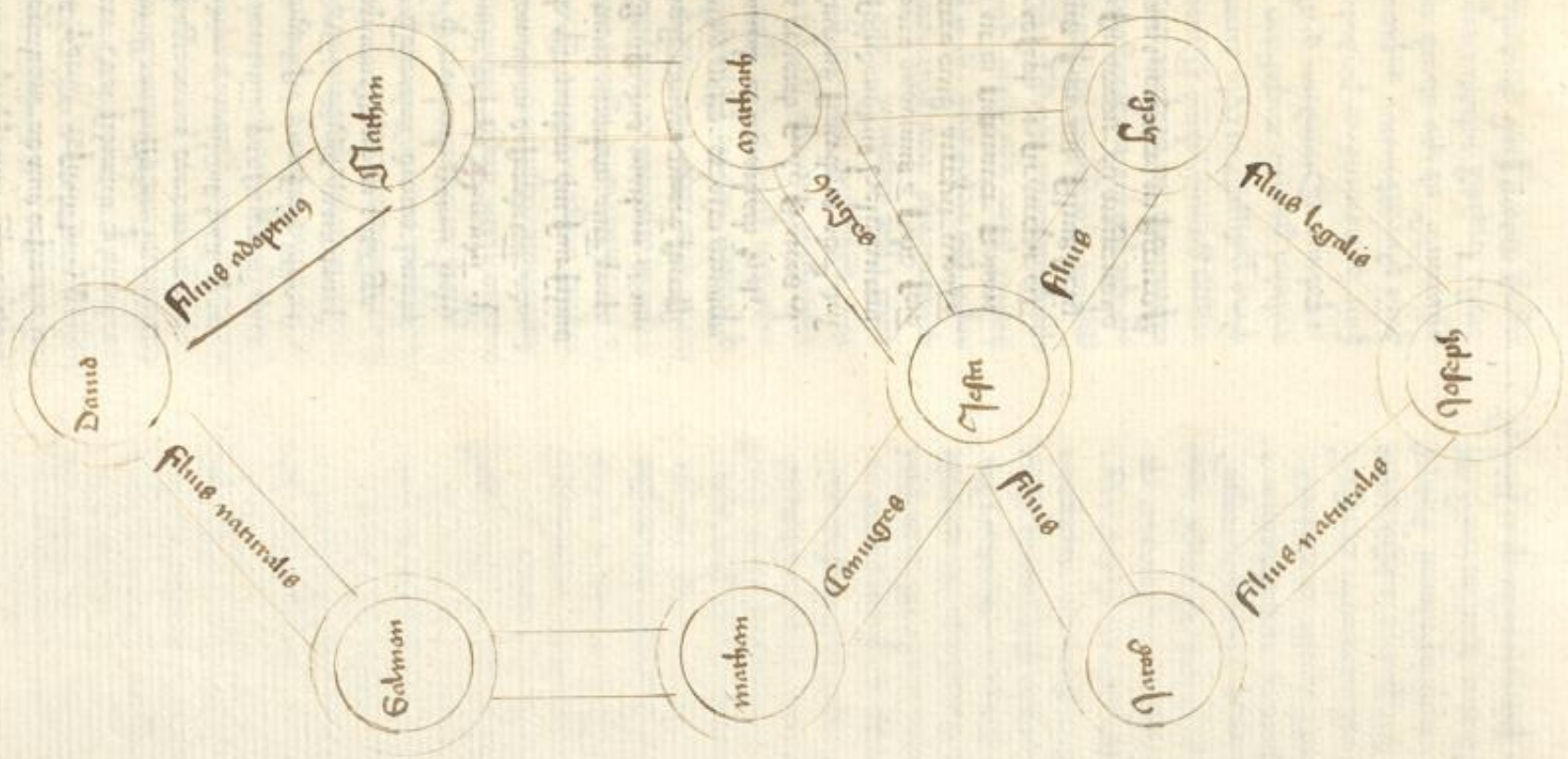

Baden-Württemberg
BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Ratio autem quare matheus describit ge-
nealagiam per salomonem filium eius na
turalem · hec quia describit assumpt-
onem nre fragilitatis adeo lucas autem
per nathan filium adoptivum quia describit
redemptionem nram videlicet que fit per gra-
tiam adoptionis Jacob autem genuit yo
seph virum marie de qua natus est iesus qui
vocatur Cum ioseph non fuit pater iesu
ut hic infra eodem capitulo non videt
sufficienter ee probatum per istam genea-
logiam sic descriptam · quod iesus filius
marie fuerit de stirpe david Dicendum q
vino q ioseph et maria fuerit de eadem tri-
bu Quia mulier non potest mulier · tum
vero alterius tribus quando adquam
ptinebat hereditas paterna Ut patet
in iii xxxvi de filiabus salphaad Beata
autem virgo maria fuit vxor ad io
achim patris sui Et ideo ex lege cogebat
vxor sue tribus mulier Inter hoc cum
iuit tum ioseph in bethleem ciuitatem
david ut profiteretur tum eo ut hic liet
iii Modum autem perquem fuit de eade
tribu damasrenus describit dicens ·
Melchi fuit fratrem nomine pan
thera qui genuit panthera et hic
genuit joachim · qui genuit beatam
mariam Et beata maria descendit ad
iud per nathan secundum damasrenum
libro iii capitulo sexto Christi autem
generatio sic erat · Descripta gene
alagia xpi in qua matheus ostendit
xpi veram humanitatem hic oste
dit diuinitatem apostolus q modum con
cepcionis eius mirabilem Et diuidit
in duas partes Quia primo ponitur
beate virginis mira impregnatio Secundo
apostolus ioseph dignia dubitatio ibi io
seph autem cum esset iustus Et

tertio magna dubitatio ibi hec
autem eo cogitante Dicit ergo primo
xpi generatio ut quasi dicat Ne tre
dat q iesus sit gentilis ex commixtione
maris et femine sicut predecessores adeo de
scribitur modus mirabilis qui sequitur
Cum esset desponsata mater eius a xpi
ioseph scilicet sponso suo antequam coniu
gerent carnaliter · scilicet non quia pg
contineretur ut dicetur Quinetate multo
habens · a in uenta inquiam ioseph · q
curam virginis habebat de spiritu sancto
istud refertur adiuerbium predens sit dicit
hinc in vero · quia hoc fuit virtute spi
ritus sancti · Illud quod in generatione
alioq hominum fit p virtutem seminis
decisi a patre accepti a matre in matrice
fuit factum virtute spiritus sancti in virgine
virtute tui ex purissimis sanguinibus
beate virginis fuit corpus xpi formatum
et in eodem instanti animatum · et anima
assumptum · quia cum in instanti sit virtus
spiritus sancti potest anima aperam in
stanti Sed queritur quare ista concep
tio xpi non fuit facta antequam virgo
desponsaretur a xpi ioseph Dicendum q
beatus ambrosius super lucam · Adhuc as
signat multas rationes quarum aliqs
accipio primo cum fuit a stud rationabi
le ex parte pueri · quia si fuisset concep
tus ante desponsationem potuisset audire
rationabiliter sicut allegitimus repu
diari et non sicut xpus recipi Secundo
quia puer apter persecutionem herodis
erat in egipto portandus Ideo sponsa
male erat ad hoc et ad consimilia ne
cessarius Item hoc fuit ex parte
virginis necessarium ut licet ministrum
non suspectum sed sibi commitum ut spon
sum Item hoc fuit rationabile ex

quo parte nostra quia sicut per thomam
palpantem tractatrices xpi certificari
summis magis deceptrice tonc xpi quia
p alios item per ioseph magis certi
ficari summo de virginitate marie · qui
dolore in uerie fuisset motus adiudicā
dum olybrius · nisi in virgine agnouisset
diuinum sacramentum ¶ Item querit hic
Cum maria iam cet desponsata ioseph
et in domo eius ut dicit crisostomus
· quare non accessit ad cognoscendum vir
ginem Dicendum q modus erat ipsaq
non perficere matrimonium p carnalem
copulam nisi prius oratione orationi
per aliquod tempus implorando dui
nam misericordiam Vt patet thobie
viii et hic traditur reuelatum esse ap
ioseph quomodo maie de obseruanda vir
ginitate · licet cum cogeret ad matrimo
nium contrahendum secundum tres alius
modum quter rationes predictas ta
men habuit virginitate in desiderio
quomodo sed voti non expressit · con
trapoit agitur matrimonium quia tes
se diuine voluntati et hic exprime
tatur diuina traditur · q ioseph cog
nouit quomodo maie ¶ Et hic ex tunc
consensit nauerunt virginitatem
quia ut traditur ioseph adhuc virgo
erat ¶ Cuius ratio e quia in expressis
impassione anilli matrem suam da
tradidit nisi virgini non e proba
bile · q ante conceptum dum adhuc es
set iuuencula traderet aliter nisi vir
gini custodienda ¶ Ioseph autem h
ponitur ioseph digna dubitatio Cum
so autem voto predicto angelus ga
briel venit ad virginem agnouerat io
seph et impregnata e de spiritu sto
Vt hic luce primo ¶ Et statim de licentia
ioseph abiit ad cognatam suam scilicet sam
elizabeth ut ei pregnanti seruiret et natum
filij sui precursorem videret et ibi man
sit tribus mensibus · usq ad per ortam
precursoris natiuitatem quam auit tedeum
te · audit ioseph vterq eius grauidum in
currit uehementem suspitionem · unde fuit
mirum quter male longam absentia Et
ex altera parte tantum tendat de male sac
titate Vt dicit Crisostomus q sibi iudeba
impossibile eam tendisse Cum igitur cet
iustus noluit eam tradere ad gualare · quia
non erat certus determinate · et ideo vo
luit dimittere eam ne forte exaquoita p
te faueret sibi mirumine Et bn dicit
· q occulte · ne si impalam eam relinque
ret nesciret respondere determinate cau
sam dimittendi eam hoc quietetribus cui
licet arguimeta sibi in solubilia ex ou
traq parte ut visum e ¶ Sed querit
hic · quare maria non dixit ei diuinum
secretum Et dicendum q talia non sunt
reuelanda · nisi quantum se extendit vo
luntas diuina Et ideo beata virgo ta
cuit · tenens firmiter q sicut ipsum se
cretum fuerit reuelatum sancte elizabeth
ut hic luce primo · sic reuelaretur alijs
competenti tpe ex obsu plaito voluntatis
diuine ¶ Similiter quetur quare
ioseph non petiuit ab ea · Dicendum
q primchilo petisset · quia xpi maie
perse dicenti non tredidisset Et tum
ex diuina dispensatone hoc factum e
ut per reuelatonem angeli xpe ioseph
sic certificaretur q detetero in illo
modo dubitare posset ¶ Hoc autem
eo cogitante Hic ante ponitur xpus
ioseph dubitantis magna certificatio
Et diuiditur in duas partes quia
primo ponitur eius certificatio qui
ad intellectum Et secundo ostenditur

hoc certificatio per effectu. Surgens
autem Prima adhuc mediat. quia primo
ad certificationem apostolorum ponitur testimo-
nium euangelium. Qo ad fidei nostre con-
firmationem producitur testimonium prophe-
tarum. Ubi hoc autem factum est. Ad euide-
tiam primo partis aduertendum quantum
malum fuisset si ad modicum horam ipse
ioseph beatam virginem que de spiritu
sancto conceperat dimisisset. Qdeo tum
adhuc dehoc deliberaret certificatus
est per angelum antequam aliquam distessisset
et hoc est quod dicitur. Hoc autem cogitante
angelus domini apparuit in somnis
ioseph quia anima clausis sensibus
corporeis ad recipiendum revelationem
magis est apta quia tunc non est per
occupationem sensuum corporis impedita
Sequitur Ioseph fili dauid. quia
de xpo volebat loqui qui erat promis-
sus xpi dauid Et ideo de xpo dauid me-
moriam facit. Noli timere accipere mariam
coniugem tuam ad carnalem copulam tua
. sed ad cohabitationem tuam ea. et denota
ministrationem. Subditur ratio. quod
enim in ea natum est. non dicit exori qu.
nativitas in utero est quando fetus
animatur et illa erat completa. sed
ad hunc nativitas exutero tempore
exopertabat de spiritu sancto est. miracu-
lose facta est conceptio. non inter-
veniente adultero Sequitur pariet fi-
lium. quando scilicet est nativitas
exutero et vocabis nomen eius ihesum
. saluatorem qdeo subditur. Ipse enim
saluum faciet populum suum a peccatis
eorum. In hoc autem ostendit eis
angelus verum hominem in partu
virginis. Verum deum in salute ipsi
apparitionis. Quia nullus potest sal-

uare apparitionis nisi deus. Hoc autem
totum factum est ac. Hic ad certificationem
fidei adducitur ad hoc testimonium
prophetarum. Unde ista sunt verba euan-
gelisti scribentis non angeli loquentis
Volebat enim ostendere in hoc completa esse
prophetia ysaie vii ecce virgo ac. Se-
quitur nomen eius emanuel quod est
interpretatum nobiscum deus. Per hoc
ostenditur vitas deitatis et humani-
tatis in xpo. Prius enim erat nobis-
cum deus per essentiam potentiam et
presentiam. Similiter erat per gratiam
nobiscum quod ad sanctos patres. Ergo
li nobiscum importat hic specialem
unionem. que facta est per mere humani-
tatis assumptionem. Surgens autem
a somno. Hic ponitur ipsius ioseph
certificatio per effectum. quia exurgens
a somno certificatus de virginitate
marie ad mandatum angeli accepit
coniugem suam tamquam dominam
ei obsequiose ministrando et non
cognoscebat eam qd exponunt aliqui
de cognitione facie. dicentes qd exponunt
xpi in utero virginis tanta erit
claritas in eius facie. qd ioseph ea
non poterat cognoscere Sicut dicit
de claritate faciei moysi ex conspectu
sermonis dei. Quia non poterant in-
tendere in faciem filii israhel vt hic
ij Cor iij Aliter exponit ac omnino
de cognitione carnalis quia cum ea vole-
rat virginitatem vt dictum est
Sequitur peperit filium suum primogenitum
Ecce hoc loco dicit eunomius heresiarcha
Qd maria licet a ioseph non sit cognita
ante partum xpi tamen post eius partum
abeo cognita fuit. et alios fideles
peperit Quod arguit ex hoc qd di-
cit. Non cognoscebat eum donec peperit ac

Ergo pa partum tagnouit Item quod hoc
quod subditur primogenitum quia primoge-
nitus non dicitur nisi respectu aliorum
filiorum sed genitorum Hoc etiam confir-
matur quia Johannes Qui legitur habuisse
fratres habuisse · sed hoc non valet · quia
stat dictum · Maria et Joseph virginem
tatem voluerunt Item beata virgo
fuisset ingratissima · si tanto ac tali
filio non fuisset contenta Item Joseph
qui dicitur sanctus stellificatissimus et
pulcriosissimo fuisset si templum spiritus
sancti et speciale habitaculum dei violare
ac polluere presumpsisset Ad primum
dicendum quod hoc dictum donec aliquando
significat tempus determinatum · quo fin-
ito fit aliquid Sicut dicit iste non to-
modo donec est hora sexta Hoc est
intelligendum quod completa sexta come-
dit et sic non accipitur hic Aliquando
accipitur pro semper Sic nisi habe de
extra Sede ad dexteris meis donec po-
nam inimicos tuos scabellum pedum
tuorum Nota sic intelligendum quod ini-
mici eius erant positi subpedibus
eius tempore iudicii quod tunc dimittat se-
dere ad dexteram patris Unde eternaliter
sedebit et hoc modo accipitur hic do-
nec cum dicitur Non cognoscebat eam
donec ait Ad secundum dicendum · quod Xpc
primogenitus filius virginis dicitur
non quia alii fuerint post ipsum sed
quia nullum peperit pa eum · nec ante
eum et hoc modo accipitur in lege vo
precipiebatur quod primogenitus deo offere
tur Et sic aliqua mulier pariebat
Omnes tamquam primogenitum offerre
bant Ad tertium dicendum quod mox ano
Xpi nominantur cognati eius germa
na quia de eadem cognatione stat
abraham et loth dicuntur fratres ge
nes xiii Ubi dicit Ne sit inimicitia
inter me et te fratres enim sumus et ta
men loth erat nepos eius et sic patet
quod

Cap ii

Cum natus est Hic secundo
ostendit evangelista · quod
sum abm est Verum deus
et homo manifestatur de
celesti et honoratur de regali Et diui-
mus duas partes quia primo ponitur hy
rei manifestatio Qo apuis xpi
manifestati per stellam ibi Qui
cum recessisset Item prima adhuc in
tres quia primo ponitur xpi inquisitio
sollicita Qo eius inventio certa ibi
Qui cum audissent regem Et tertio
adoratio eius devota ibi Prudentes
prima adhuc in duas quia primo po-
nitur inquisitio xpi eo devotione et ista fac
ta a magis Qo ponitur inquisitio
xpi eo malignatione et hoc fuit in
quisitio herodis ibi audiens autem
eo Circa inquisitionem magorum
quatuor xpi natui evangelista
tria notat videlicet nativitatem loci
tum dicit Cum natus est iesus in
bethleem inde Ut ostendat impletum
est quod eis vt indicitur in fra code
capitulo Additur tamen inde addistinc-
tam altius · bethleem · que erat in
tribu zabulon Secundo notat tpis
tum dicit In diebus herodis Quod he
tenerat eum patriarcha iacob gen
xlix Non auferetur sceptrum de
iuda et dux de femore eius donec
veniat qui mittendus est Ubi
translatio caldaica hic sic · donec
veniat messias Ubi manifeste
indicitur illo tempore xpm esse nasci
turum quando deficeret regio et dux
de iuda indeorum · Et hoc impletum
est in herode · quia usque ad transmi
gratione babilonis · habuerunt reges

detribui iuda · et paucis diebus sicut patet
de zorobabel et ceteris · Et sic usque ad he
rodem · qui fuit ydumeus natione · 2
per consequens alienigena · Et regnum
iudeorum fuit sibi datum a romanis in
peccatoribus · Et cum hoc adiutorium ad
iutorium ad ipsum acquirendum · Et rapto
antigono ne abidem regnante · et preter
mittere fecit · herodes occupavit regnum
ut narrat iosephus libro antiquitatum
patet igitur quod dicitur · Iudicibus he
rodis regis · ostenditur tempus p
finitum xpi nascentis · Secundo sed
tunc circa nativitatem xpi notat
eiusdem celeste signum · quod factum em
fuerat per balaam · Num xxiiii ·
Orietur stella ex iacob et consurget
virga ex israhel · usque · Vbi ostendit
quod tunc noue stelle apparuerunt et
signum xpi nascentis · Et ideo in hora
nativitatis xpi apparuit stella no
ua in orientali terra · Vbi quondam
fuerunt balaam · que quidem terra est
in parte orientali respectu arbum ut
habetur in libro eidem · Num xxiiii · Et io
asti magi · dicti sunt magi · non ama
gici sed a magnitudine scientie · Et
ideo dicti sunt etiam reges · quia
illo tempore sapientes regnabant
Isti igitur videntes nouam stellam
cognouerunt per diuinam inspirationem · q
illa erat que dicta fuerat per balaam
Et ideo statim monuerunt fideliores
suos ut venirent ad venerandum
puerum natum · Et sequentes stellam
venerunt in iudeam · die tertia de
cima · quia illa terra habi fuit bat
baalam non multum distabat a iudea
Ipsis autem iudeam intrantibus · stel
la disp diuina dispositione disparuit · ut
necesse haberent recurrere ad ciuitatem
regiam · videlicet arbum et abide

requirere de xpo nato · Et hoc factum est
adeo dupliciter de causa · Vna quia per apos
tolos ut qui prius erant conmoniti
celesti signo confirmarentur · etiam dicto
quibetito ex doctorum hebraicorum respon
so ut in fra patebit · Alia causa fuit
quia per xpum ut eius nativitas minui
tate regia nunciaretur · et per consequens
iudei xpum non recipientes inexcusa
biles habentur · Per hoc etiam figura
batur quod fides xpi erat a gentilibus de
uote recipienda · et a iudeis pro maiori
parte in infidelitate remanentibus re
futanda · quia magi qui gentiles erant
apum xpum deuote quesierunt · et in uentum
adorauerunt · Sacerdotes autem iudeorum
audientes xpum natum per celestem signum
in nullo uisi sunt ad ipsum quaerendum
seu venerandum · Dicit igitur quidam
stellam eius · usque · et patet sensus per
predicta · Audiens autem · usque · hic
ponitur inquisitio herodis ex malicia
natus · Et primo ponit eius inquisitio
de xpo a iudeis · Et ab ipsis magis
ubi · herodes iam · Dicit igitur au
diens autem herodes · scz xpum natum
per eundem celeste signum · turbatus
est · Non mirum quia erat alienigena
ut dictum est · Et ideo timebat perdere
regnum · et non solum ipse turbatus
est · sed omnis iherosolima cum illo ·
Hic accipitur pars pro toto · Vnde
omnis iherosolima accipitur hic pro illa
parte · que fauebat sibi · sicut communiter
dicitur quando maiores ciuitatis aliquid
faciunt · quod tota ciuitas fecit · Hic inquisi
to illi qui erant ibidem maiores et
principalibus officijs assistentes illi
tum rege turbati sunt · Secundo
et congregatis · usque · Quia omnis volebat
perdere · ideo voluit de loco nativitatis
xpi diligenter inquirere a illis qui
scripturas quibetas predictas de xpo

noverant et genealogias descendentes
a David scribebant ait. Et alii ait. Sic enim
scriptum est responderunt. Et tu Bethleem Ephrata
Michee v. que non est exponendum
de exposito. Unde in eadem auctoritate non
dicitur exiet enim egredietur qui est dominator ait translatio habet exiet egre
dietur messias. Ad evidentiam tamen huius
apicis videndum est qualiter scribit
Michee quinto. quia videtur aliquibus
discordare abeo quod hic dicitur. Sic
habetur enim Michee v. et tu bethleem ef
fratha parvulus es in milibus iuda
exiet enim mihi egredietur qui est dominator in israel. ait. Matheus autem evan
gelista aliter scribit. qui debebat scri
bere responsionem iudeorum herodi scri
tam. Hodes autem erat alienigena et
ignorabat scripturas apicetas. Et ro
scribe sibi respondentes aliqua verba
auctoritate scripta mutatamen ut
videamus regi loquerentur. tamen eadem
sententia remanet ut patet discur
renti per singula. Scribitur enim in
Michea sic. Et tu bethleem effratha qui
enim responderunt et tu bethleem
terra iuda. Congratio est quia ista civi
tas antiquitus vocata effratha ab
vxore caleb. Sed postea facta est
ibi fames magna tempore elymelech et noemi vxoris sue. Propterquam
famem venerunt ad pegre manendum terra
moab ut hic refertur. Transeunte autem
fame. facta est maxima habundantia
in civitate eadem sicut frequenter fit
mutatio a contrario in contrarium. et tunc
vocata est civitas bethleem a domus
panis. Propter habundantiam eiusdem. He
rodes autem ignorabat istam historiam. Ideo non dixerunt et tu bethlee
effratha quia nesciisset quid est dictum
sed dixerunt tu bethleem terra iuda. a

que sita est in tribu iuda. ad differentiam
alterius. que sita est in terra zabulon.
sicut predictum est. similiter quod se
quitur in auctoritate. parvulus es in
milibus iuda. mutatamen dicentes ne
quaquam minima es in principibus
iuda. licet enim ibi videatur contra
dictio in verbis tamen eadem sententia quia tunc dicitur parvulus es
ait hoc est dictum tu bethleem par
vulus es civitas in situ et ambitu mu
rorum respectu milium ad te pertinentium
et tractum populi oppidi nostrum. Et ista
parvitas sonat indignitatem. Sicut
si diceretur Parisius est parva civi
tas in situ respectu multitudinis
ad eam pertinentis. Scribe autem
iudeorum respondentes herodi habent
dignitatem planius expressiorem
dicentes nequaquam minima es ait
Quod autem sequitur in auctoritate
hic et ibi satis concordat ut patet
intuenti. Tunc herodes. Hic ponit
inquisitio herodis facta abiisis ma
gis. Cognito enim loco nativitatis
populi ex eorum responso. Voluit scri
re tempus nativitatis ab aliis magis
per signum stelle orientis que appa
rierat eis. Ut ad si illum non redi
rent ex temporis et loci cognitione
posset puerum interficere. Sicut pater
attentavit pueros interficiendo.
et hoc est quod dicit. Tunc herodes clam
ait. Dicit clam i. occulte. Quia cum
esset alienigena non confidebat
de iudeis. Et ideo voluit suum con
silium eos latere. Sequitur et mit
tentes eos. Ponit falsum obse
quium ut facilius eos decipiat et
ad redeundum per illum induciat
Qui cum audissent ait. Postea iniis
populi inquisitione sollicita. Hic com
ponitur iniis in ueneris recta. dicit

igitur Qui cum audissent regem abiere
· recedentes scilicet de ierusalem Vt
irent versus bethleem · edocti de hoc p
phetiam et ecce stella ait quia cum iu
dicii c disparuerat ut xpi natiuitas p
apes in regia ciuitate publicaretur Et
ut phetia de loco natiuitatis xpi impleta
monstraretur Qdeo hoc parto aterum
eis apparuit et repletos gaudio ad locu
determinatu Vbi puer erat perduxit
patet q alla stella non erat cx stellis
existentibus in aere · nec de stellis re
matutis · que aliquando apparent in su
prema aeris parte · quia ille luceret tan
tu de nocte asta autem de die · qrem cx omo
tu quia ille reuolutitur secundu motu
mobilis primi indic naturali qsta aut
moueba tur secundu quod expedieba
magos ad tracom Vnde intrederim di
cbus non c mota sed tra in qua hita
bant magi usq ad ciuitatem bethlee
Tertio apparet ex pitu quia si fuisset
stra in aere uel etiam in supma aeris
parte vbi generantur comete · no pos
set determinatu locu vbi erat puer
ostendere Et adeo patet q erat ppm
qua aeris parte · ¶ Et procidentes
Hic describitur apitus xpi mundi a
doratio deuota · Ex quo patet q agno
uerunt apitus diuinitatem per diuina
reuelatone Cum eum uiderunt puer
pannis vilibus in voluti · in gremio
paupis matris positu · nulla regie
dignitatis hite signu Non c vsi
mile q talem reuerentia sibi exhibuis
sent · nisi in eo aliquid supra homine
cognouissent Et hoc c q dicit Et p
cidentes adorauerunt eu · adoratione sci
latrie et apertis thesauris suis · non
quod tunc apperuerunt · sed quia pus
apperuerunt · quando scilicet de tra sua
recesserunt et inde munera apporta
uerunt aurum thus et mirra Qsta tria
obtulit quilibet xpo Tum quia deta
libus fatigabant pcipua reges arabum
Tum quia per aurum significabant regi
am dignitatem per mirram hominis
mortalitatem · quia mirra solent in
ungi corpora mortuorum Per thus ipsi
diuinitatem quia thus ad honore diuinu
contrematur Vel aliter secundum alios
obtulerunt aurum ad sustentatone pau
pis matris et filij · Thus contra fetore
loci et mirra · ad consolandu membra
pueri Et responso accepto · s ab angelo
et diuina reuelatone reuersi sunt p
aliam viam in regionem suam parto
sb obsequio quia descenderunt ad mare
et inde p naue transfretates in tharsis
abierunt Propter quod hodie nauis
poca naues tharsenu intendit Im
quod fuit phetatu per dauid in spiritu
vehemeti contentes naues tharsis
Qui cum recessissent Hic ponitur
apitus xpi nati persecuto Et primo
describit euangelista quoddam ante
cedens apam persecutoez abi · Tunc
herodes videns Zo ponit quoddam
consequens ad apam i defuncto he
rode ¶ Circa igitur primam parte
sciendu q deus prouidens herodis p
secutone futuram · per angelu admo
nuit ioseph ut puerum in egiptu
portaret Ad cuius intellectu notandu
q herodes credidit primo magos fu
isse deludos · ex apparitone stelle fan
tastice et no non curauit tunc de
pueri inquisitone Sed pgea oblato
puero in templo · et a symeone iusto
predicato et manifestato Et
similiter a anna phetissa coram to
to populo Vt hic luce ii Sed mathe
aliud dimittit Tunc fama pueri
nati crescente · voluit herodes apm
perdere Sed interim portatus e

per ioseph in egiptum ¶ Qui consurgens
corripit puerum et matrem eius ¶ Non
dicit filium suum quia erat tantum nutricius
noster · Quia timorem herodis ut nego-
cium fieret magis occulte · Licet enim de hac
haberet diuinam reuelacionem · non tamen
quia hoc debebat omittere · quod potest
fatere sedum humanam viam ¶ Sequit
ut adimpleretur q̃ dictum est a domino ps per
ysaiam o sce xpi ¶ De egipto vocaui filium
meum ¶ Sta enim auctoritas hic duplicem
sensum habere ¶ Quia verificata est ad hunc
de quo ipse ¶ Vocato a domino egipto ¶ Per
fectius tamen de domino nostro ihu xpo · q̃
est filius dei naturalis alij autem sunt
tantum filij per adopcionem ¶ Sicut et illa
auctoritas · que hic primo paulo post xpoij
Ego ero illi in patrem et ipse erit mihi
in filium ad litteram intelligitur de salomo-
ne tamen minimis quo ¶ Ad domino autem
nostro iesu xpo quinquies me ¶ Vt dicit apostolus
ad hebreos primo dicens ¶ Cui enim dixit
aliquando angelorum filius meus es tu et
¶ Et iterum ego ero illi in patrem et hoc
modo allegat euangelista hic q̃ dicit
o sce xpi vt impletum est ¶ Tunc herodes
¶ Hic ponitur ipsa persecucio ¶ Herodes
cum videns se illusum a magis per fi-
nem puer trestontem iratus est nal
de timens pr̃ ne parum sibi perdere
· ¶ Et ideo tunc occasione ipsius voluit
omnes pueros de bethlem occidere · ne
puer sibi incognitus euaderet · ¶ Sed
fuit impeditus ab execucione huius fi
· quia citatus est ad iuriam romanam
· ad petitionem suorum filiorum ipsum arci-
sentium ¶ Et ideo non fuit ausus tunc
pueros interficere ne cum alijs fuci
noribus citaretur de tanta crudelitate
¶ Eundo autem romam et remanendo
in iuriam · et redeundo in iudeam ap-
posuit annum et plus ¶ Et ideo fere
per duos annos ad regnum suum reuersus
et in regno confirmatus · quia sentie-
bat ipse et contra filios israel ¶ Tunc et
impleuit de nece puerorum · quod prius
conceperat ¶ Et hoc est q̃ dicit ¶ Mit-
tens ergo ¶ Sequitur ab ymatii et in fra
quia duo anni fere transierunt · abortii
stelle · et a magorum inquisicione ¶ Tunc
impletum est q̃ dictum est per ieremiam ihe
xxxi ¶ Vox in rama audita est ¶ Ra-
ma aliquando est ipsum nomen loci · et
sic non accipitur hic ¶ Aliquando est
nomen certum et significat excelsum et
sic accipitur hic q̃ patet ¶ Ieremie xxx
xi ¶ Vbi dicitur ¶ Vox in excelsis ¶ Se-
quitur rachel plorans filios suos ·
licet autem iudas non sit natus de
rachel · sed delya sicut hic genesis xxx
xi tamen dicitur hic mater puerorum
de bethleem · que erat sita in sorte
iude · quia ipsa rachel · sepulta est iuxta
bethleem ¶ Vt hic genesis xxxv ¶ Et
ideo racione sepulture dicta est mater
ipsius bethleem et habitantium ibi ¶ Dicit
hic methaphorice racione predicta et no-
luit consolari quia non sunt sibi in
telligitur ¶ Viuentes ¶ Defuncto he
rode · ¶ Hic ponitur aliud quod est ipsius
ad persecucionem ¶ Quia mortuo herode
qui puerum persequebatur angelus
monuit ioseph ut puer interficeretur
deportaretur · non nominat autem angelum
aliquam ciuitatem determinate ut ex
reuelacione angeli · in seruientis eum de
loco ioseph et sequuti locum eum
angelo magis consolaretur ¶ Sequitur
audiens autem q̃ archelaus ¶ Ad o-
uidentiam huius notandum ¶ Quod ad
refert iosephus antiquitatum xvi ¶
Herodes moriens condidit testam
tum in quo ordinauit archelaum filium
regni sui successorem · ita tamen
q̃ coronam sibi non impaneret · si

per romanum imperatorem Ad arripiendum igitur diadema venit romam. Et et fratres philippus et herodes illuc venerunt petentes paterne hereditatis partem. similiter detrectavit imperator ut archelaus haberet medietatem regni paterni que dicta est iudea Aliam autem medietatem dimisit mediam. et unam dedit herodi et factus est thetrarcha galilee Aliam dedit philippo et factus est thetrarcha yturee et trachonitidis regionis Ut tangitur luce iii Igitur quia archelaus fuerat a patre subpositus quod in se fuit ideo fuerat factus a patre Auctor quod ioseph timuit illo tempore Et admonitus in somnis per angelum venit in partes galilee Ubi dominabatur alius filius qui portionem sibi debitam a patre fuerat privatus quod in se fuit ut visum est Auctor quod ioseph cum puero ibidem sepulcrum manset Et venens habitavit in civitate que vocatur nazareth. ut ubi xpus nutriretur qui in bethleem fuerat natus ut predictum est Ut impleretur quod dictum est per ysaiam prophetam xpi tamquam egredietur virga de radice iesse et flos de radice eius ascendet hebraica veritas sic habet et nazarenus de radice eius transiget et ideo dicit Quoniam nazarenus vocabitur. quia in nazareth fuit conceptus et nutritus licet in bethleem fuit natus ut habet supra et luce sed expressius ut patebit

Cap. iii.

In diebus autem illis. Hic tertio ostendit evangelista xpm xpum esse verum hominem per testimonio iohannis. et etiam dei patris Et diuiditur in duas partes Quia primo ponitur testimonium iohannis Secundo ponitur testimonium dei patris ibi baptizatus autem ihesus. Item prima in duas. quia primo ponitur idoneitas iohannis ad testificandum, Secundo ponitur ipsius testimonium ibi Ego quidem baptizo vos. et Ista prima in tres quia primo ostenditur eius idoneitas ad testificandum per auctoritatem patris spiritus Secundo per sanctitatem vite ibi Ipse autem iohannes. et Tertio per iustitiam doctrine ibi Videns autem Circa primum premittitur tempus predicationis iohannis. loca et modus et tempus Cum dicit In diebus illis. in diebus xpi. nec est hoc referendum ad dies xpi predicantis in mediate. sed ad dies pueritie. in quibus fuit reportatus de egipto nec enim erat in quinto anno aetatis natiuitate Et referendum est ad dies xpi. in quibus fuit etatis perfecte Erat enim in triginta tricesimum annum. quando venit ad baptismum quando venit ad baptismum de quo hic agitur Et ideo euangelista matheus transit totum tempus intermedium a quinto anno xpi usque ad baptismum Tunc cum incepit iohannes predicare et sic patet tempus Et locus designatur cum dicitur in deserto Ubi cum nutritus fuit iohes ut dicitur luce primo Predicauit ibi et per ea ad regionem circa iordanem descendit Modus autem predicationis subditur cum dicit Penitentiam agite Ista erat debita dispositio ad inchoationem nouae vitae que per xpum erat danda Et ideo dicitur appropinquabit enim regnum celorum Alii autem promittebant bona temporalia. disertantibus legem. Iste autem testis. quia erat precursor xpi. per quem facta est vitae et gratia. Apta

est celestis porta Et ad hoc confirmandum
inducit ysaie testimonium Ysaie vel Iheremie
alias Hic tamen cum stetit iohannes Deque spiritum
vox clamantis in deserto ait Quia
iohannes fuit ante deque predicti fuerat
quod per vocem predicationis · debebat clamare
in deserto iudee quippe quarum quasi in
adventu domini Ad hoc enim erat ordinata per
dicatio iohannis · ut per suam predicationem
populum congregaret · et quasi congregato
domino adventum denunciaret Ipse autem io
hannes ait Hic ostenditur idoneitas
iohannis · ad testificandum de domino · ex sancti
tate vite · hoc autem ostenditur ex humili
tate vestitus Ipse autem iohannes ait
Et ego autem scitate vestitus eum dicit · Esta
autem eius locusta · que sunt parva a
nimalia volatilia per modum saltus
reputantur in deserto iudee et fructus eius o
leo sunt cibus pauperum Et sequitur et
mel silvestre Hoc autem mel avidem
accipitur in fructus arboris Vel sedum
talium arborum alba et tenera que ma
nibus contrita habent saporem quasi mel
lis talibus vestebatur iohannes Ex
quibus patet austeritas eius in victu et
vestitu Et quia in miraculis magis
movent facta quam verba · et iuxta sancti
quam apposita Ex statim subditur exhorta
tionis sue efficacia cum dicitur Tunc
exibat ad eum ierusalem · Hic accipi
tur continens per contentum · quia plus de urbem
et omnis iudea · quia multi simul secundum
modum communem dicimus · tota civitas ex
ivit illuc · quia multi · quia non omnes ex
ierunt · imo aliquando plures remanent · et est quedam figura que vo
catur synecdoche · quia contra multum ex
pressum Et baptizabantur abeo in ior
dane confitentes peccata sua Bap
tismus enim iohannis adhuc erat or
dinatus quasi quedam figura · et quedam
prefiguratio baptismi christi per dominum · de pro
ximo ventum Et ro iohannes non solum
predicabat · sed etiam baptizabat Quia
sicut sua predicatione mittebat dominum de
proximo venturum · sic suo baptismo assue
faciebat homines ad libentius suscipiendum
dominum baptismum Unde baptismus
iohannis erat quedam protestatio credendi in dominum venturum et faciendi opera
penitentie et devotius recipient eum
et hoc est quod dicitur ait dominus Iohannes
baptizavit baptismo penitentie sed in
me enim qui venturus est per eum ut
ut crederent hoc est in eum quod se
quitur Confitentes peccata sua · delen
da sunt per dominum venturum quia hoc non
potest facere iohannes · sed demonstrabat
hoc per dominum venturum fiendum Ut
hic eodem capitulo · Videns autem multos
pharisaorum Hic ostenditur idoneitas
iohannis ad ferendum testimonium de
domino propter sanctitatem doctrine que consistit in
hoc quod aliquis non timet vitia mi
nora magnorum confidenter arguere
quod faciebat iohannes Et notatur cum
dicitur Videns multos pharisaorum et
sadducaeorum Isti enim famosi erant in
populo · sicut homines litterati et religiosi
ut patebit in fine Venientes ad baptis
mum suum · non credentes sedum vitate
sed magis ad simulationem et in sedicionem
sedum quod hic in fine domini Ubi dicitur
quod dominus querente abeis baptismus iohan
nis Unde erat credo an ab hominibus
non fuerunt · cum respondent de credo
quia statim dixisset eis · quare non
credidistis ei Ex quo patet quod ficte
venebant Et hoc idem dicit iose
phus libro antiquitatum domini Et ideo

Johannes confidenter arguebat vitia
eorum dicens Progenies vipherum q.
venenum erroris et hypocrisis aspis prege-
nitoribus tradebat Quis demonstravit
vobis fugere futuram iram · quasi dicat
· licet falsitas vitia latere in aspectu hoi
· tamen non potest latere iudicio dei · quia
time manifesta erunt abscondita cordis
vestri Facite ergo dignos fructus penitentie
quia alitor non potestis illud iudicium e-
vadere Et non solum dixit fructum penitentie
sed dignum penitentie scilicet penitentiam
ut dicitur apocalipsi 18 Quantum se glori-
ficavit et in deliciis fuit tantum illi date
tormentum et luctum Et ne cepitis dicere in
vobis ait Pharisei enim de hoc gloriabant
quia de abraham descendebant Et ideo
ex promissione facta abrahe sine operibus
salutem consequi presumebat Et hoc est
manifeste falsum Quia non dicitur filij
abrahe carnali propagatione sed magis
ex fide imitatione Vt dicit ad romanos
iiij Et ideo quia phei et legisperiti fidem
abrahe de oppo respiciunt Ideo non in fi-
liationis abrahe perdiderunt Et hoc est
q dicit Johannes Ne cepitis dicere in
vos per falsam scilicet estimationem pa-
trem habemus sc abraham · quia non est
sic sedum veritatem Contra quos gentiles
fidem oppi devote ad predicationem a
postolorum receperunt Ideo filij abrahe
facti sunt Et hoc est q subdit Johannes
Potens enim est deus de lapidibus istis sus-
citare filios abrahe Dicitur autem q Johes
demonstravit illos lapides quos filij
israhel de fundo iordanis abstulerunt Vt hic iosue iiij In memoriam
miraculi q dns intransitu eius aquas
iordanis sistavit Sed per illos lapides
Johannes gentiles significavit · eo q
colebant idola de lapidibus facta Unde
dicitur ps 8 omnes illis fiant qui
faciunt ea filij ergo abrahe de lapidi-
bus suscitati sunt qui in idolis p in fide
sitate affiliatione abrahe de idolatribus gen-
tiles fidem oppi recipientes in locum
ipsorum subsititi sunt Et hoc erat pre
dictum osee primo Et erit Ubi dictum est Non
populus meus vos ibi dicetur filij dei
viventis Et quia doctor veritatis non
solum debet vitia confidenter arguere
sed etiam penam predicere Ideo subdit
Johannes Iam securis · i · sententia
divine iustitie · ad radicem arborum ap
Arbor ista homo est qui est quasi arbor
commersa Radix huius arboris est volun-
tas mala ex qua sicut ex radice procedunt
omnia peccata Quia non potest esse per
fectum nisi sit voluntarium Omnis enim
arbor que non facit fructum bonum exci-
detur per sententiam extorum iudicii
et in ignem mittetur sc in infernum
Ego quidem baptizo vos ap Ostensa
idoneitate Johannis ad testificandum
hic ponit ipsius testimonium
Et primo ponitur testimonium ipsius de
oppo in eius absentia Et secundo in
eius presentia ibi tunc venit Jhesus
In prima parte fit testimonium de oppo
· quantum ad excellentiam sue divinitatis
dicens ego baptizo vos in aqua · i · la-
vo tantum modo corpora · que quidem
lavacrum est signum penitentie faciende Ideo
dicit In penitentiam Qui autem post me
venturus est scilicet oppis fortior
me est · quia ipse habet virtutem divinitatis
et ideo non sum dignus portare cal-
ciamenta eius Non quia oppis calci-
atus incesserit · sed dispicio sic ad p
dicendum sine calciamentis incesserit
Vt habetur luce xxxii Quando mittit vos
sine pecunia et calciamentis etc Sed est
modus communis loquendi · quando
aliquis se comparat alicui inproportiona
liter excedenti quod est impossibile · qd

declarat perfectum dicens Ipse baptizabit vos in spiritu sancto Per gratiam spiritus sancti confortando q nemo potest facere nisi deus addatur autem et igni Quia super baptizatos donorum multitudinem certa frequenter apparebit spiritus sanctus in signo visibili sicut apparuit super apostolos in linguis igneis ostendit consequens iohannes in xpo iudicia iam potestate Cum dicit Cuius ventilabrum Addunc intellectum secundum q ventilabrum est instrumentum quo solebat purgari bladum in palestina et est factum sicut palatum qua purgatur granum paleis q in potest in altum et ventus paleas tollit et granum in aceruum redit iohannes ergo metaphorice loquens p ventilabrum intelligit diuinum iudicium quo xpus purgabit aceruum suum a certam in qua modo tam in boni mali cum bonis simul iudicio separantur Triticum autem suum scilicet iustos et electos congregabit in horreum suum a in eternam beatitudinem paleas autem a homines vanos et falsos ibunt igni in consumptibili a in pena in secunda Cum venit ad baptismum dicit testimonium ad hanc sic predicationem eius applicet Quo tertio sic tamen de xpo in apnus presentia Venit enim xpus ad baptismum iohannis sic predicationem eius applicet Quo tertio sic tamen cum regeneratione aquis conferret Tertio sic quinto testimonium iohannis de xpo et etiam de patris audiret Iohannes autem prohibebat eum cognoscentia tunc sciret eum esse deum et hominem lauatro non indigere sed alias apertato lauante Ideo dicit Ego autem debeo baptizari glosa a ab originali peccato mundari Non quia timet iohannes hinc originale peccatum quia fuit in utero matris sanctificatus sed loquebatur in persona gnis humani Vel aliter ego autem quia sanctificati in utero indigent baptismo xpi ad hoc ut sint xpo incorporati Quia in baptismo xpi karacter imprimitur per quem xpo configurantur Respondens autem ait xpus Sic decet nos adimplere omnem iustitiam a humilitatem Unde ubi accipitur iustitia non pro ut virtus specialis sed generaliter prout includit omnem virtutem

Baptizatus autem iesus ait xpus Hic perhibet testimonium dei patris de xpo quia baptizato xpo aperti sunt celi Non quod celum fuit clausum sed quia clausum videbatur aperiri sicut in ecclesiastica Videtur fieri et per hoc significabatur gloriam celestem credentibus in xpum aperiri Et spiritus sanctus in columbe apparuit ad denotandum plenitudinem gratie in xpo Et ecce vox de celis Vox videlicet patris Hic est filius meus naturalis scilicet alij autem sunt adoptiui Quia mihi complacui Quia volunteris mea complebitur de salute gnis humani Et sic apparet efficacia huius testimonii Patet etiam q in baptismo xpi tota trinitas apparuit large apparitione accipiendo pater scilicet in voce filius cum carne spiritus sanctus in columbe specie Differenter tamen Quia filius apparuit in carne sibi unita in unitate suppositi Inapparitione vero aliarum personarum erat unio per modum signi

Cap iiij

Quinc dictis de iesus in deserto Hic quarto ostendit euangelista in xpo veritatem deitatis et humanitatis exodemonis tentatione et exsanctorum angelorum administratione Et primo ponitur primum abi nunc reliquit ait Prima diuiditur in tres

secundum triplicem temptationem et triplicem xpi victoriam Secundum ⁊ tunc assumpsit eum · Tunc ubi totum assumpsit eum Prima ergo temptatio fuit de cibis contra ipsi gloria Cepit autem temptator aggressionem primo de cibo temptandi · ex eo quia christus post baptismum cum xpo in mediate directus a spiritu sancto · quia humanitas xpi erat organum divinitatis Et ideo ad omnia agenda movebatur in motu spiritus sancti Hor 40 mortis iuit in deserto loco ⁊ aptum orationi ubi spiritus ni oratio offeret pro nobis deo patri Et tum reuinasset ⁊ ut tanquam in matrem pro nobis mateniaret et quoeplum fidelibus daret Et per hoc q ⁊ post baptismum talia egit ostendit · q qui incohat nouam vitam · debet se ipsum do offerre per reuinum et orationem Sequitur quadragintia diebus nec Non ultra transiit in virtus divinitatis diabolo relaxatur Quia moyses et helyas reuinaunt tot diebus quia christus ⁊ Hor in se · Virtutem humanae infirmitatis ostendit · et accessione temptationi dedit Ideo subditur Et accedens temptator nec Ad evidentiam huius temptationis adiuvandum q diabolus credebat q christus fuisset erat verus homo et verus deus Vt hoc expresse ipse dio Parvulus natus est nobis et filius datus est nobis · et vocabitur nomen eius admirabilis consiliarius deus fortis pater futuri seculi princeps pacis · et manifesta eius divinitas Et pluribus alijs locis exprimitur quod omitto propter prolixitatem Similiter credebat tempus nativitatis xpi et completum Tum quod ebdomadas damelis in quibus erat determinate passionis terminus sui adventus Tum quia per translationem regni in

decem ad heredem alia gentem quemfuerunt predictum per iacob patriarcha genesi xlix ut supra expositum et plenius capitulo ij Sed nocebat territudinem liter q ipsius nazarenus est ipse xpi de quo talia fuerunt dicta Veritatem quia per omnem sanctitatis omnis et quia per completionem temporis respectu xpi adventus habuit quandam concordiam · quod ipse est vere xpus Et ideo debuit experientiam ipse per temptationem · Quia temptare et ipse experientiam de aliquo ignorato Intendebat etiam ulterius per hanc temptationem inducere eum ad peccatum si in vencret purus homo Sed contrum obtinuit ut patebit Dicit igitur temptando Si filius dei es sic naturalis · et per consequens ei aequalis in potestate Dic ut lapides ipse lite iuy dicitur · Dic lapidi huic nec et idem et q singulare includitur in plurali Et ideo si demonstrauit plures lapides · necessario demonstrauit vnum Vel aliter dicendum · q licitas accepit singulare pro plurali sicut exodi viii Venit musca grauissima in domo pharaonis et multitudo muscarum Qui respondens dixit Sic respondit ihs q nec divinitatem eius poterat prendere nec quam ad gulam dicere dicere simpliciter et Deuteronomio viii Non in solo pane nec simpliciter corporali · sed omni verbo nec qd insinuatur non solum de iuta spirituali sed etiam de corporali · Sic patet de moyse qui reuinauit quadragintia diebus et quadragintia noctibus verbo dei spiritualiter et corporaliter sustentatus

¶ Tunc assumpsit eum Hic secundo temptat eum de superbia et adeundo fuit stat prius Dicit ergo matheus tunc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem id est martum · que dicebatur sancta

quia domino cultui deputata quter tem
plum quod erat ubi Nonerat licitum in
lege sacrificare deo alibi Et statuit eum
super pinnaculum templi Quod pinnaculum
erat templi tertium quod erat desuper pla
num. Sicut fiebant time domus palesti
norum Erat cum in medio demonis ol
lum eum portantis. ut apostolo cum tam
ropa ceptus quasi volare videretur. et
sic in vanam gloriam ferretur. sed di
na virtute fecit. q millus eum vidit
quia in platea eius erat videt et non
videt. et dicit ei. Si filius dei es
mitte te deorsum. quasi dicat virtute
qua patres sunt pitulo. et erit quter mi
nistorium angelorum tibi servientium sicut
cum e dete solutet in pede quia an
gelis suis mandabit de te Ait illi iesus Sic respo
det ei per scripturam q totaliter eius tem
tationem Non temptabis dominum deum tuum
vi Temptare eum dei e quiere experi
mentum dei virtute absque mentabili
necessitate. et hoc e peccatum Quia
quandoque tamen homo habet aliquid quod pe
facere secundum viam humanam adeuade
dum periculum. sic debet illud omittere q
rendo divinum experimentum Et quter hoc
probatio ferri cadentis et monomachie
tamquam illicita prohibentur mulce p
hoc igitur respondet iesus dyabolo
temptanti ipsum Quia cum posset depi
naculo templi descendere per viam hu
manam. similiter per gradus ad hoc
factos in templo. non debebat per alium
locum descendere. quia hoc est deum temp
tare deum Iterum assumpsit eum dy
terum temptare eum de concupiscentia o
culorum seu avaricia quia posuit eum
in montem excelsum quis autem fuit
iste mons non nominatur nec mi
tum refert ad quid Et ostendit ei
omnia regna mundi. nec e sic intelli
gendum. quia eo illo loco possent omnia
regna mundi et omnes civitates determi
nate videri Sed ostendendo diversas partes
orbis dicit ei tale regnum e in tali situm et
tale in tali cum narrando in brevibus magni
tudinem. et gloriam illorum regnorum et
omnio ostensio fuit magis ad audiendum q
ad audiendum quo facto dicit ei Hec omnia
tibi dabo Sic hoc loco et aliis similibus
dicunt manichei. q dyabolus e dominus as
torum corporalium in festum sicut sanctorum
et creator eorum Sed hoc patet manifeste
falsum Genesis primo Ubi describuntur
facta a deo Et ideo dicendum q dyabolus
mentiebatur Quia mendacium e et pe
mendatis Ut habetur iohannis viii Creature
cum corporales non sunt in potestate alicui
nisi in quantum sibi permittitur a deo Sequitur
Vade satthana Hic incepit eum et
non supra ad ostendendum q quam multum
debet homo portare Sz dei in multum
millorum debet tollerare. hoc autem magis
fit quando tributus debitus deo impen
ditur dyabolo. q dyabolus facere
suggerebat Et ideo hanc scripturam
vitatem per scripturam confirmet
Deuteronomii vi Dominum deum tuum ado
rabis ipse adoratione sz latrie quesoli deo debetur Homines autem vene
rari possunt venatione dilice Tunc
reliquit eum Hic ostenditur divi
nitas exministrio sanctorum angelorum
Veniquerant eum angeli ipsum ihm
ad temptis. ut divinitas eius dyabolum
magis lateret. et ut tantiemetur
locum temptandi hicet. et ut victoria
ipsius xpi excellentior appareat. quo
hoc q solus ipsum dominum et Et
vicito temptatore a p tentatione re
cedente accesserunt angeli et mini

strabant ei. Et ait nero domino fili
dauid. quoniam apparet diuinitas ꝯ. qr
milla creatura ē supra angelica nisi
diuina et retera

Cum autem audisset abe
Cupitus declarauit ma-
theus personam xpi ut
mediatoris ostendendo in
xpo vitatem humane
natiue et diuine Hic incipit agere
de operibus xpi xpi Deuisto aute
inter alia tria fuerant per ypheciam
predicta. primi q esset legislator no
ue legis Ieremie xxxi Ecce dies ve-
nient dicit dns. et feriam domui is-
rahel et domui iuda fedus nouum et
Secundum ē q ēet xo pius redemp-
tor per mita sue passionis ysaie.
liii Ipe autem vulnerabitur ē propter
iniquitates nras et zm ē q ēet
mortis destructor per gloiam sue re-
surrectionis ps xv Non derelinquis
animam meam in inferno nec da-
bis sanctu tuu videre corruptionem Qz
non pt intelligi de dauid cui sepulcrum
fuit et memoratur. sed xpo tanctu
Vt ostendit beatus petrus actu ii Qz
residuum huius euangelii diuiditur in
tres partes. quia primo determinat euan-
gelista de xpi legislatione Qo de xpi
passione capro xxvi Et factum est
cum consummasset Qo de xpi resur-
rectione capitulo vltimo i vespe aute
sabbati Circa primu aduertendu q leg
non imponitur nisi multitudini Et ro
legislatione predit populi admiratio Et
ideo circa primu duo facit quia primo
ostendit xpi admiratione ad xpm p
eius predicatione Et Qo de scribit xpi
legislationem capitulo sequenti Vi-
dens ihesus turbas. Prima adhuc in
duas partes quia primo in generali

tangitur xpi predicatio Et secundo subdi-
gitur exhor sequens xpi ad xpm ad-
uinatio i ambulans autem iesus Iu
prima parte describitur predicatio xpi
inquantu ad tria sc quantu ad tempus loru
et modu Tempus autem tangitur cum
dicitur Cum audisset iesus q iohannes
traditus est et ex Eo quo patet q matheus
hic dimittit omnia opera xpi que fecit
ante incarcerationem iohannis Et alia de
scribit iohannes ut patet primo capio
secundo tertio et qrto. licet cum an incar-
cerationem Johes predicauit. non tamen
publice. locu aute huius predicationis tan-
git cum subdit Et relicta ciuitate
nazareth venit et habitauit caphar
naum Causam autem quare reliqt
ciuitatem nazareth lucas exprimit in
capitulo. quia scilicet ingressus est
synagogam die sabbati et legit ibi
illud ysaie Spiritus domini super me
et ysaie lxi Et dicit ibi aliqua ex
quibus iudei scandalizati diuomit eu
ad superiusu montis. et volunt eu
precipitare. Ipe aute virtute dina
per medium illorum ibat. non vnquis ab
eis. et venit capharnaum ad predica-
dum ut hic dicitur maritima quia su-
pra littus maris galilee sita ē Ex hoc
autem ostendit matheus euangeli-
sta ypheciam impletam ysaie ix. pri-
mo tempore allenuata est terra za-
bulon. et terra neptalim ꝛc Adhuc
euidenciam considerandum. q illa
yphecia exponunt aliqui de captiuitate
decem tribuum facta cum primo capti-
uate tempe fuere filij romelie per
theglatphalazar regem assiriorum qui
captiuauit duas tribus vltra iordanem
et transiens iordanem deo zabulon et
neptalim et de galilea multos captiuat

Vt hr iiij regum xv ¶ De hoc xo
ponit primam partem apheric Primo
tempore alleviata t terra zabulon vel
quia captivatis malis hominibus · allevi
ata t tra · a pandeibus peccatorum Q
finit captivari filii isrl qui remansi
serant tempore osee per salmanasar
regem assiriorum ut hr iiij regum xv
vii ¶ secundi hoc exponit secundam
partem apheric ¶ novissimo aggra
vata est tota terra sz per domini fla
gellorum Dicitur autem via maris
quia ibi t via publica ad portandum
merces navigare admare mediterraneum
Additur autem galilee gentium addif
ferentiam alterius galilee que vocaba
tur galilea iudeorum Distribuitur eam in xx
vi Q salomon dedit hiram viginti
in galilea viginti oppida et quia erat
gentilis Ideo dicta t terra galilea
gentium Alio autem nomine dicta ta
bul Per istam igitur galileam tran
spivat via illa de qua t hic mentio Sz
ista expositio non videtur vera Primo
quia videtur implicare contraria sal
tem in modo loquendi · quia primam
captivitatem vocat alleviationem et
secundam vocat aggraviationem et tamen
sunt eiusdem rationis · Secundo ex
si loqueretur de captivitate secunda · que
fuit totius terre non loqueretur solum
de galilea gentium sed de tota quae
erat civitas regia et principalis
fuit obsessa et capta per salmanasar
Ut patet iiij regum xvii Tertio
quia aliud quod sequitur Ysaie ix
Parvulus natus t nobis rel et ex
ponitur de eo tam audeis quam a
pnis Ergo et illud quod in medi
ate apponitur Primo tempore allevi
ata t ac De eo intelligitur ¶ Et
sic exponit hic matheus evangelista. Quia
oppidum in terra zabulon et neptalim · p
mo predicavit christus ut dictum t · Quia
civitas capharnaum ubi t sita · et alia lo
ta ubi primo predicavit ¶ Et sic alia terra
primo alleviata t doctrina xpi ¶ Ideo p
ysaiam dicta t primo alleviata Sed
postea ad vomitum revocati sunt · ho
mines alius terre Propter quod alius ci
vitatibus exprobrat oppidum matheo
xi Ut patet in eodem Propter quod per
ysaiam dicitur Novissimo aggraviata
t ¶ Hoc t q dicit matheus breviter
accipiens auctoritatem ysaie terra zabu
lon et terra neptalim Populus qui sede
bat in tenebris ignorancie scilicet
Habentibus in regione umbre mortis
· Umbra mortis dicitur peccatum · Lux
orta t eis q illuminatio doctrine xpi · po
facta t in locis predicti ¶ Hom de
tempore christus Posito tempore et loco p
dicatorum xpi · evangelista describit
modum Temuit autem modum · quale
temuit iohannes dicens Penitenciam
agite rel Hoc autem fecit oppidum p
ut predicationem iohannis applicaret
Q ut in eam superbiam confutaret
quia aliquando dedignantur accipere
dicta aliorum ¶ Ambulans autem De
scripta in generali predicatione xpi
ponitur ad ipsum adimplendum Apli ¶ Et
primo aliquorum specialium personarum
pate apli Q tuebatur tam in mari
ibi et tuebat christus Ad evidentiam primi
sciendum q isti apli legunturter
vocati a xpo · Prima vocatio fuit
immediate per baptismum xpi · Ut hr
iohannis primo · Quando duo discipuli
iohannis audierunt ipsum dicentem De
xpo Ecce agnus dei · et secuti sunt
eum ¶ Et ibi dicit quod andreas frater
simonis petri erat unus de duobus
qui secuti fuerant ihm ¶ Et ibi subdit

quomodo vocauit filium suum symonem
adiectum Ro vocatio fuit in capitulo
pistili · quam describit lucas cum ta o
dicens Ro xpus cum iuxta turbas irru
entes astendit in nauem petri ad predica
dum Et finita predicatione iussit laz
ari retthe in capturam piscium tantam
Erions q non poterat et cum hiis
predixit ad gemia a cui Ez alle due vo
cationes non fuerunt facte ad appostola
tum · sed ad quandam familiaritatem Ter
tia autem vocatio fuit ista · quam de
scribit matheus Quando relictis omnibus
secuti sunt eum · amplius ad predicti
negotia reuersuri sed intendentes doc
trine xpi Et hoc est q dicit matheus
ambulans ie iuxta mare gali
lee · mare astiud est quidam lacus hns
centum stadia longitudinis et quadragin
ta latitudinis Per quem transit ior
danis fluuius ut dicit hieronimus Di
autem mare sodum modum loquendi
hebraicum · in quo magna congregatio
aquarum vocatur mare · Ro illud ge
nesis primo Congregationes q aquarum
appellauit maria · Vocatur etiam aliqn
stagnum genezareth iuxta · Dicitur
et mare galilee · que est in alla regione
· et mare tiberiadis · a ciuitate tiberiade
que sita est supra xpm vidit duas fres
et patet hic · Et predens inde Hic
agit de vocatione iacobi et iohannis
filiorum zebedei et patet hic Sed
queritur hic quomodo isti fres reliquto
patre et similiter alii duo relictis om
nibus ita secuti sunt eum · Dicendum q
mos erat virtus diuinitatis Et ideo
sicut potest cotidie vocare per voce
ora potest mentes attrahere per voluntate
sua per inspiratione Similiter qre
simplices homines vocauit ad pre
dicatione euangelii Dicendum q sicut
a principio aliquos simplices vocauit
· ut patet in istis predictis ita similiter
aliquos litteratos vocauit a principio
· ut natha naclem et nicodemum ut hic
iohannis primo et tertio Quia si solos
simplices vocasset credi posset q fuis
sent eo simplicitate decepti Veritatem
men simplices magis confuitit apli
et predicatores euangelii ut magis
attribuetur sapie diuine qua humane
Circumibat Hic ponitur admiratio pu
pili ad xpum quasi admiratio multitudine quia
xpum sequentium · quia non solum docebat
verbo sed doctrinam suam confirmabat
virtute diuina Dicit enim alla ad que
attingit intellectus humanus non
ipsantur sufficiente nisi per reductio
nem ad principia intellectui per se
nota ita similiter alla que excedunt
facultatem intellectus nostri cuiusmodi
sunt alla que pertinet ad doctrina xpi
non poterant turbis tamen multum melius
declarari quam per opera virtutis tacit
natiue experientia Cum enim deus non
possit esse testis falsitatis · si talia in
ducantur ad confirmacoem alicuius doctrine
· sequitur illam doctrinam veritate in
fallibilem continere · Hoc modo confir
mata est doctrina apli iacobi xpi
illi affecti predicamus vbique dno co
operante · et sermone confirmate se
quentibus signis Et hoc modo confirma
uit xpus doctrinam suam · Vt dicit
hic Et circumibat ac Sequitur predi
cans euangelium regni · quia xpus
predicabat apertione regni celestis
· q non faciebat doctrina mosaica Et
sanans omem languorem a infirmi
tatem miraculosam virtute naturae
exquo et consimilibus patet confir

mans sine doctrina ut dictum est. Et a
bijt ipsius cum a famam per totam Sy
riam · quia non solum in iudea sed in
provincijs abijt ipsius fama · Propter
eius virtutes miraculi Propter quod rex
agabarus · qui regnabat in nota ciuitate
· scripsit saluatori vnam epistolam ut
hic in ecclesiastica hystoria et secute sunt
eum multe turbe de galilea et de decapoli
· Decapolis nomen est regionis dicta
a decem et polis quod est
ciuitas · quia ibi erant decem ciuita-
tes

Cap. v.

Videns ihesus turbas ascen
dit montem et cum sedisset accesserunt
ad eum discipuli eius et aperiens os suum
docebat eos dicens

Hic ponitur eius legislatio que ut dic
tum est debuit fieri postquam admiratio
fuit · qui est legifer noster Et sed
ponitur predicte legis promulgatio per
missionem discipulorum ad predicandum
capitulo xo Consecutus est Tertio po
stea datam legem et promulgatam
iudicatio capitulo xxiiii Et egressus
ac ipsis est Vbi agitur de adiuentu ad
iudicium · Ista autem predicta tria
pertinent ad legem Prima in
duas quia primo panitur legis explica
tio Secundo describitur apostolis explica
ta confirmatio per miracula cap
viii Cum autem descendisset a monte
demonstrat prima ad hunc modum quia
primo lex euangelica explicatur Et ad
ad impletionem quantum meritum · circa
finem septimi capitulii Omnis ergo
prima ad hunc modum quia primo lex
datur et sed ostenditur qualiter ob
seruet · Petite et accipietis Post
principium septimi cap Prima ad hunc
modum quia primo ponitur quedam
breuis prefatio Et sed subditur legis
explicatio ubi pauperes beati pauperes
Circa primum quasi per modum prologi
ostenditur primo congregatio populi cum
dicitur Videns ihesus turbas · ut os
tendatur tempus congruum ad ferendum
legem populo congregato Ad subditur
locus apta cum dicit · ascendit in
montem · quia in tali loco multi possunt
audire Et hoc etiam designatur ex
cellentia legis euangelice · propter e
minentiam montis · in quo data est
lex euangelica · Tertio ponit modus
tonitrumentis · cum dicitur Et cum sedisset
Sedendo enim et in quiete data est lex
euangelica · lex autem veteris data
est in terribilibus · ad designandum differentiam
legis et euangelij Quia illa erat
lex timoris Euangelium autem lex amoris
Quarto ostenditur huius legis excellen
tia cum dicitur Et aperiens os suum
· quia in veteri lex adeo data est media
tibus angelis ut supra declaratum est
· lex autem euangelica immediate
per se ipsum incarnatum · Propter quod au
gustinus exponens hunc locum dicit
Tunc aperuit os suum / qui ante in
lege aperiebat ora prophetarum · Beati
pauperes Hic ponitur ipsius legis ex
plicatio · Et quia intentio legislatoris
est · facere viros bonos per assuefactionem
bonorum operum · ut hic in ethicis Et
ideo primo mihi lege dirigitur per
fecta humana operatio Ad rectificat
ur interior intentio capitulo vii Et
cum orabis nolite et Ad ordinatur
humana affectio capitulo vii Nolite
iudicare · Circa primum considerandum
est lex est de ipsis virtutibus Vir
tutes autem quedam sunt communes
et humane Quedam autem sunt ex

excellentes seu heroyce vt hic vii e-
thicorum Et tales dicuntur quasi diuine
vt ibidem dicitur Et inducit exemplum
de hercule · qui quia ex excellentiam vir-
tutis dicebat quadamodo filius dei · et
non hominis mortalis · Ex aut euan-
gelium est excellentissima · et ideo de-
scribit virtutes secundum excellentis-
simum gradum · ut videbitur · Considerandum
etiam · licet virtutes sint concre-
tamen aliquae magis sint quae contem-
plationis Aliquae actuorum et aliquae
prelatorum Et ideo primo describit virtu-
tes quae proficiunt in vita contemplatiua ubi
Vos estis sal terre Ro. m. Vita actiua
seu subditorum studiosis quia dicitur et anti-
quis prima in duas quae primo describit v
tutes quae perficiunt ad bn agendum Et
secundo illam quae perficit ad bn patiendum
ibi Beati qui in persecutione Prima in tres
quia primo describit illas quae perficiunt
hominem respectu sui Ro respectu pro-
ximi ibi beati qui esuriunt Ro respectu
dei ibi Beati mundo corde Prima in duas
quia primo ordinat hominem respectum
trinsecus bonorum Et Ro respectu interior
motuum ibi Beati mites Ad cui
dentiam dicendum secundum quod beatitu-
do dicitur dupliciter Vno modo in re sic
hic in patria Alio modo in spe · sicut
hic in via meritis excellentibus in
tute · Nam inter excellentia virtutis
videntur eniam humana excellere · et
adhuc beatitudo quadamodo assimilatur
Et tales dicunt beati quodammodo · quia
quod parum distat quasi nichil reputat
secundum philosophum Et hoc modo ethicus primo di-
cuntur pueri felices non quod exercant
actus virtutum in quibus consistit felicitas
· Secundum philosophum Sed quia habent ad
hoc bonam dispositionem Dicuntur tales
de quinquo adhoc disponere Igitur virtutes
quas hic describit legislator nr dns ihesus
sunt sic ordinates ideo dicuntur beatitudines
Prima igitur beatitudo dicitur paupertas
spiritus respectu eius extrinsecorum bonorum quae
sunt diuitie et honores · bene scit homo mo
humano et communi · quando non queri
talia vltra gradum sui status · sed secundum eo
detentiam status et persone Et hoc facit
virtus politica · que talibus vtitur modo
rate Sed paupertas spiritus que beatitudo
dicitur fiunt hoc excellentius · quia facit
homines totaliter contemnere et se abiicere
quantum possibile est ut contemplationi diuine
liberius possint inherere Quia secundum quod
dicitur in libro decretalium status dogmatibus
Omnia et facultates sui dispensatione pau-
peribus erogare · sed medius et intentione
sequendi xpm totum simul donare et ab
solutam abdicatione eius xpo egere Igitur
paupertas spiritus facit contemnere
predicta · non tamquam mala simpliciter
· quia hiis potest homo bn oti per vir-
tutem politicam · vt visum est · sed tam-
quam minora bona maioris boni impe-
ditiua sicut contemnere matrimonium
minus bonum quam virginitatem seruandam Igit beati pauperes spiritu Ra
paupertas absolute sumpta non dicit
nisi carentiam diuitiarum et bonorum quod
non est virtuosum sed potest esse in
malis hominibus vt patet ad sensum
Sed paupertas spiritus scilicet volun-
taria assumpta ad liberius sequendum
xpm illa est virtus excellens seu
secta · Additur etiam primum correspo-
dens cum subditur Quoniam ipsorum
est regnum celorum Nam regno eius intelligitur
summada sufficientia et excellentia · que
conferuntur in celis · illis quia talia contempsit

2a

mitis. ¶ Beati mites. Hic per-
fitur homo cum respectu mitis inferioris mo-
tuum. Et primo a respectu motuum irascibilis.
Secundo respectu motuum concupiscibilis ibi
beati qui lugent. Circa primum considerandum quod circa passiones irascibiles
bene se habet quis modo hirsuto et commi
quando eas restrenat. sic quando impetuo-
se exorbitat tamen aliqualem perturbationem
carne sentit. mitis autem quia beatitudo
facit hos excellentius. Quia reddit ho
minem totaliter tranquillum a motibus
irascibilis. per obedientiam subiectionem
ad regulam rationis et divine legis. Et hoc
est quod dicit. Beati mites. Additur autem
premium correspondens eum dicitur. Quoniam
ipsi possidebunt terram. Ad hoc enim homi-
nes feroces movent bella et lites sequentes
motus irascibiles ut quasi terram possideant
terram de inimicis. Et adeo alii
qui primo totaliter inquietati a motibus
irascibilibus modo predicto. bene permittuntur
possessio pacifica tre vivendi. ¶ Beati
qui lugent. Hic perficit hominem re-
spectu motuum concupiscibilis qui sunt rei
sensibilia possibilia. sicut sunt delectationes
ciborum et venerorum in sensu gus-
tus et tactus. et similiter melodiorum
sensu auditus visus et olfactus metali-
bus bene se habet homo modo commodo et
humano moderate talibus utendis. et
ea superflua resecando. quod fit per tempe-
ram que est virtus politica. Sed excelle-
ntius se habet homo in talibus per beatitudi-
nem luctus omnia talia a se penitus abdi
cando et luctum voluntarie in hac vita
assumendo. tam propriam culpe quam
secundo quam per dilatione celestis ita quod totum sta
tum presentis vite reputatur exilium respectu
celestis patrie. Cum quod dicebat paulo

ad Ro. vii. Infelix ego homo quis me
liberabit de corpore mortis huius. Et ad
philippe primo. Desiderium habens dissolui
et esse cum xpo. Et quia ad hoc dicit. Be-
ati qui lugent. Voluntarium luctum in hac
vita pro predicto assumendo. Additur
autem premium correspondens eum subdit.
Quia ipsi consolabuntur. Consolari enim
est simul solari. Cum enim aliquis in
tristitia vivit. quod xpo voluntario luctu
et omnipotentia cum deo et angelis eter-
naliter consolentur. ¶ Beati qui esu-
riunt. Hic ponuntur virtutes. que per-
ficiunt hominem respectu proximi. Hoc
autem perfectio consistit in duobus primo
in hijs que habent rationem debiti. Secundo
in hijs que habent rationem doni ibi. Beati
misericordes. Circa primum adhuc duplex
in hijs que habent rationem debiti respectu
proximi. bene se habet homo qui reddit cum
unicuique quod sibi debetur. non omnino notabiliter
quod tardando vel retardando. Hoc fit
per iustitiam. que est virtus politica. Sed
excellentius per beatitudinem que dicitur
esurire vel sitire iustitiam. quando scilicet
in quadam feruenti desiderio in spiritu talia
exequitur. Sicut esuriens vel siticns
feruenter comedit et bibit. Et hoc est
quod dicit. Beati qui esuriunt et sitiunt iu-
stitiam. Additur autem premium concedens
eum dicit. Quoniam ipsi saturabuntur.
Saturitas enim gloie. que consistit in
desiderij humani repletione. Unde quod dicit
in psalmo satiabor cum apparuerit gla
tia. Consimiliter permittitur esurientibus
et sitientibus iustitiam iustitiam non pdo
Beati misericordes. Hic ponitur
beatitudo perficiens hominem respectu
proximi in hijs que habent rationem
doni. Inter alios autem bene se habet ho

modo communi et humano per liberta-
tem que est virtus politica in mediocri
et parvis domis et p magnificentiam in
excellentibus et magnis Sed excellen-
tius hoc fit per beatitudinem que vo
catur misericordia · quando defectum alterius
accipit quasi suum · Unde dicit misericors
quasi his cor miseria qui scilicet accipit
cordi defectum alterius quasi suum · Et hoc
est quod dicit Beati misericordes Additur at
premium consequens cum dicit Quoniam ipsi
misericordiam consequentur Celesti et
patria quidem misericordiam consequen-
tur Quia ultra condignum sibi retribuetur
Unde quod dicitur Ro viii Non sunt con-
condigne passiones huius temporis ad futu-
ram gloriam que revelabitur in no-
bis ¶ Beati mundo corde Hic ordinat
homo respectu dei Et primo quantum ad in-
tellectum speculando Secundo quantum ad affectum
ipsum amando · ubi beati pacifici Circa pri-
mum advertendum quod in speculatione divina
bus scilicet homo modo communi et humano
per virtutes intellectuales que sunt
sapientia speculativa · et potissime per
methaphisicam · que docet quietates divinas
excellentibus considerare Ut patet
xo ij methaphisice Ubi ostenditur de
unum deum eternum actu purus quietus
vita nobilissima sempiterna et optima
Sed hoc est solum considerando deum ex
effectibus personarum Sed excellentius
hoc fit per beatitudinem que est mundicia
cordis · per quam mens humana deo
conjungitur et sic deo similis et divinis
supra modum illuminatur · Sicut sunt
apostoli qui abstraxerunt humano studio fuerunt
divinis excellentissime illuminati Et
hoc est quod dicit Beati mundo corde ·
Additur autem premium consequens · cum
dicitur Quoniam ipsi deum videbunt
Quia visio dei enigmatica per fide

mundi et facie ad faciem in futuro · hic
repromittitur huiusmodi talem mundicia
Unde quod dicitur prima ad Corinthios vi
demus nunc per speculum in enigmate
tunc autem facie ad faciem ¶ Beati pa
cifici Hic ponitur beatitudo ordinans
hominem respectu dei quantum ad affec
tum · quod fit modo communi et humano
per amorem naturalem quando diligit
deum sicut suum principium efficiens et
conservatium · Licet preter hoc alia diligat
Sed excellentius fit per beatitudinem
· que est pax · quam scilicet homo totaliter
per affectum mentis deo conjungitur sic
bonitati summe Et sic nihil aliud ex
tra ipsum querit · sed in ipso quietatur
et pacificatur Et hoc est quod dicit Beati
pacifici Additur autem premium con
sequens cum dicit Quoniam filii dei
vocabuntur Filiatio enim dei importat
assimilationem addeum Ipsum autem est
ipsius dei quod se ipso finitur · et nisi
ipso quietatur et ideo qui predicto modo
sunt pacifici recte filii dei vocabuntur
¶ Beati qui persecutionem Hic ponitur
beatitudo perficiens hominem ad bene
patiendum Sicut enim ad virtutem per
tinet bene agere · alii et bene pati In
hac enim bene se habet homo modo communi
et humano quando pro tribulatione in in
nente non recedit a virtute · Licet
hoc sustineat cum aliqua angustia ·
et dolore · Et hoc fit per fortitudinem
· que potest dici quedam fortitudo di
na quando talia sustinet non solum
patienter sed etiam letanter Sicut
martires quanto acerbioribus tormen
tis cruciabantur tanto magis in deo
letabantur · Et hoc est quod dicit Beati
qui persecutionem patiuntur Et sequitur
Gaudete et exultate rec ¶ Vos
estis sal terre Hic ponuntur virtutes

prelatorum. Ad cuius euidentiam considerandum. q̃ prelati sunt successores apl̃orum. Et ideo debent esse perfecti in vita contemplatiua et actiua. Et ideo virtutes contemplatiuas. que sunt p̃dicte supponuntur esse in eis. Et similiter alleque sentiunt de actiuis. Sed hic omittit alia speciala que dicuntur in eis esse preter ista. Primo quidem ad ora iuta. Secundo ad omnem doctrinam ibi. Nolite putare etc.

¶ Circa primum aduertendum q̃ prelati pretis debent esse excellentes. quantum adquatior p̃mum. et discretis magendo. quia sunt ductores et gubernatores aliorum. Et hoc designatur cum dicit. Vos estis sal terre. nec. Sicut enim sale condiuntur omnia cibaria. ita discretione prelatorum dirigitur et ordinatur omnia opera subditorum. Et si sal cum iniecerit. si discretio in prelatis deficit. in quo salietur quasi diceret in nullo opera subditorum condientur. seu dirigentur. Et ideo subditur. Ad nihilum valet. Vltra nisi vt mittatur foras et conculcetur ab hominibus. Quia talis debet repelli a prelatione nec officium prelatorum in conspectu hominum reddat vile. ¶ Secundum quod debent p̃ellere prelati. et clara notitia in scripturis intelligere. Et hoc est q̃ dicitur. Vos estis lux mundi. Sicut enim lux est manifestiua ordinum sic prelati p̃ intelligentiam sacre scripture debent ad officio notificare alijs omnia opa continentia. Omnia signum poterunt intrare in quibus sunt duo terminia que debent scire duo testamenta. ¶ Tertium quod debent p̃ellere. est constantia in offitijs pauperum reprimendis. Vnde dicit saluator. Iohannis xo. Bonus pastor dat animam suam p̃ ouibus. Mercenarius autem et qui non est pastor. videt lupum venientem et dimittit oues et fugit. Et q̃ ponit Gregorius dicens lupus etiam superiores venit in quilibet in iustis et raptor fideles quos atq̃ humiles opprimit. Si ibi quis videbatur pastor esse. et non erat relinquit oues et fugit. Quia dum sibi adeo pretium metuit resistere in iustitie non presumit. ¶ fugit autem non mutando locum sed subtrahendo palatium. Et ideo pastor bonus. cuiuslibet iniste potest comparatur. Quia adipsum debet huic oppressi refugium. quasi adquoddam fortalicium. Et hoc est q̃ saluator ait. Non p̃ timoris abstendi nec quia lupus prelatus imperfectione non debet se abstendere sed ad defensione gregis se manifesto ostendere. ¶ Quartum quod debet prelatus excellere est pietatis omnimoda. euidentia in exemplis dandis. Quia secundum quod dicitur in pastorali. Tanto debet p̃ellere actionem quanto excessus quanto distat a grege vita pastoris. Et ideo comparatur hic luceruae super candelabrum. alias tota domui. Sed in eo vera subditur. luceat lux vra coram hominibus vt videant opera vra bona. Et glorificent patrem vrum qui in celis est. q̃ non debent debet gloriam ipsi quesere sed gloriam dei et edificationem ipsi.

¶ Nolite putare. Hic ostendit eminentiam prelatorum quantum ad doctrinam. Et primo ponit modum docendi. apt. opo. ipsum. sed ostendit qualem debet ei conformari doctrina prelatorum ibi. Qui ergo soluerit. ¶ Circa primum aduertendum q̃ oportet non solum esse doctor euangelij sed in seruitor. Alter tunc. quia veteris testamentum dedit mediantibus angelis. nam ait per scripturam ut pluriumum. Ignoratur q̃ sua doctrina non debuit legem de scribe. sed

magis eam perficere et adimplere. Et
hoc est quod dicit. Nolite putare. Nota
omnis a. mandatis non transgredi. q non
impleatur. q. vel est minima litera habita.
¶ Queritur hic quomodo verum sit.
q. Christus legem impleuit non soluendo. Nam
omnia q. ipse soluit. mandata ceremonialia
quia preceptum de observatione sabbati moralis
erat. saltem quantum ad vacationem
a corporalibus operibus. Sed ipse sabbato
curauit. Johannis v. Et sanatum pre
cepit tollere lectum suum. in die sabbati
ergo. Item. iudex. q. iudicialia non
impleuit. Quia mulierem deprehensam
in adulterio que in lege precipiebatur
lapidari impunitam dimisit. Vt hic
Johannis viii. Item ceremonialia de abs
tinentia ciborum in lege prohibitorum non se
uauit. quia dicit in sta xv. Quod in
trat in os non coinquinat. Ipse autem
fecit que facienda dixit. ergo talibus
usus fuit. ergo. ¶ Contra per aliud
quod hic dicitur. Non venio soluere. Ad
dicendum q. Christus legem et prophetas
adimpleuit. Et primo declarat de lege
Nam de prophetis in legem autem quedam
erant p modum precepti. et quedam per
modum promissi obseruantibus legem
et extraxit adimpleuit. De preceptis
patet sic. Precepta enim erant in lege
differentia. quedam enim erant moralia
sicut precepta decalogi et alia moralia
lege patria. que faciebant ad esse de
claratum. Et ista impleuit Christus.
ea obseruando perfecte. et ad obseruatio
nem eorum alias mirando in sua xxiv
Si uis ad uitam ingredi serua man
data. Secundo ea impleuit sanando
tollendo eorum declarando errores phi
sorum. Contra hoc concludendo. ut
patebit in sua in capitulo ¶
Zo ad impleuit ea consilia atque
mando. que faciunt ad perfectiorem man
datorum obseruantiam. Perfectius enim
seruat mandatum hoc non occides. Ille
qui tangit aliquem inordinata quam ille q
tangit tantum aduenter fortasse. Alia erant
precepta legis iudicialia et ista impleuit
regorem eorum per iuam misericordie tem
perando maliquibus per se ipsum et in
alijs dimisit temperamentum suis ministris
. scilicet prelatis et principibus terre
nis catholicis ut de talibus ordinant. Dum
q. viderint. vtile tam mutari fidelium
salutem. Vacietatem temporum locorum et per
sonarum. Et istud non fuit destruere legem
sed magis adimplere. Quia sic ordinauit
meliorem modum observationis iustitie
. scilicet non destruit. prior quando fit
cum licet eum transgrediatur. tamen
remanet melior status eiusdem persone
etate mutata. Lex autem vetus huius
qi status pueri respectu noue legis. Quod
hoc dicitur ad gal iij Lex pedagogus
nostri fuit in xpo. i. regulatiua status
puerilis. Inter hoc erat lex timoris
sicut pueri sub disciplina et timore cus
todiuntur. Lex autem euangelii est
lex amoris. Et ideo non debet ec tan
tus rigor ponatur. quia iustitia horum
perfectorum est magis deduci ad vir
tutem amore iustitie quam timore po
ne. ¶ Ita precepta erant ceremonialia
et ista diuidebantur in tria. Quia q
dam pertinebant ad sacramenta sicut cir
cumcisio. quantum ad animas hominum. Quedam
quantum ad reges et pontifices. Christus
autem non assumpsit statum sacerdotis
legalis nec ipsum regis. Vnde dixit
coram pilato. Regnum meum non est de hoc
mundo. Io xviii. Et ideo non habuit
istam vnctionem corporalem regis
nec pontificis. Sed vnctionem spiritale
habuit adeo pre consortibus gratie
Cum quod scribitur in psalmo. Vnxit

te deus deus tuus oleo letitie ¶ Circumcisionem autem ipse ad impleuit
primo in se suscipiendo Qo melius et
efficacius et generalius instituendo sa-
tramentum loco circumcisionis scilicet baptismi
quo conferitur maior gratia Et hoc tanto
diu tam viris quam mulieribus ¶ Quedam
autem ceremonialia pertinebant ad
sacrificia · sicut holocausta agni pasca-
lis uige sacrificia et consimilia Ista
autem erant figurata omnis perfecti sa-
crificii sed xpi mortis offerendi Et
ad ista impleuit xpus uno modo pa-
riendo corporaliter Alio modo efficacius
sacrificium seu eucharistiam instituendo
· Quedam autem ceremonialia per-
tinebant ad sacra Et de talibus erant
precepta prohibitiua ut sum aliquorum
ciborum et consimilia Et ista ad impleuit
xpus Unde dicit petrus actu x Quod
mundauit et tunc in tranut mi ab mani
et multo fortius xpus hoc finauit
Et sic ista precepta ad impleuit ea
obseruando et obseruatione meliorem
declarando / Per talem enim abstinen-
tiam a cibis quibus significabat
abstinentia a spiritualibus in mundicis.
¶ Hanc autem mundicia xpus in statuit
in lege euangelica que est mundissima
Et per totum debuit cessare alia figu-
ralis abstinentia Quinto quod dicitur
actu x Quod deus purificauit · tu ne
communicaris · quia multus cibus
commendat homines · qui est gratia
actione percipitur ¶ Dimisit tunc
deus mandatum certum de aliquibus
abstinentiis faciendis loco et tpe
Patet igitur ex predictis qualiter
xpus legem ad impleuit quantum
ad omnia quia preceptaria Qo quantum
ad impleuit legem quantum ad promissa
promittens scilicet obseruantibus me-
liora · Lex enim mosaica promittebat solum
bona temporalia et transitoria scilicet ha-
bundantiam et excellentiam temporalem Ut
patet Deut xxx Custodias omnia precep-
ta eius · et faciet te excellentiorem cunctis
gentibus ut Sed xpus obseruantibus
dei mandata · promisit bona spiritualia et
eterna · sed gratiam in presenti que precellit omnibus
bonis temporalibus et etiam gloriam in futuro
in sta xxiv ¶ Omnis qui reliquerit ut
centuplum accipiet scilicet in presenti · et
bona spiritualia que hic recipiunt mun-
tur excedunt bona temporalia ac si te-
nerentur in patria in tempore
et iuxta eterna possidebit sum finem
Patet igitur q xpus ad impleuit
legem quantum ad precepta et promissa · Si-
militer ad impleuit quinquaginta Quia prin-
cipaliter loquitur sermo de xpo et traditione
eius · et de hijs que pertinent ad ipsum
Et ro ad impleuit quinquaginta nascendo
circumcidendo in mundo et mundando et
crescendo et alia opera mre salutis
faciendo Quinto quod in mente sua
passione ¶ Oportet iuxta xxiiii ¶ Oportet
impleri ea que scripta sunt in lege et
prophetis et psalmis de me · Patet igitur
ex predictis q xpus impleuit legem
et quinquaginta ¶ Ad primum dicendum Q
xpus eundo in firmum sabbato
non fecit contra legem · quia licitum
erat facere in die sabbati ea que ad glo-
riam dei pertinebant sicut ornare
templum · et sacrificia offerre et
diuinas laudes dicere et huiusmodi Et
multo fortius sanare hominem miracu-
lose ad ostensionem dominee virtutis
erat licitum Et eadem ratione quod sa-
natus subito portaret lectum suum
in die sabbati faciebat ad magn

ficatione miraculi Per hoc enim osten-
debatur q̃ diuina virtute sic erat sub-
ito perfecte sanatus · quod erat ad pfi-
tina opera plenarie restituitur · Ad alia
dno patet expositio in proprio quest-
ionis ¶ Qui ergo soluerit Hic inter-
ostenditur qualis ee debat doctrina pre
latorum per conformitate ad xpm · Et
ponit quidam diuisionem trimembrem
doctorum Quidam enim sunt qui male
viuunt et male docent · sicut heretici
Et de istis dicitur Qui soluerit unum de
mandatis istis male scilicet viuendo
et docuerit sic homines alias similiter
per falsam doctrinam corrumpendo nunq
vocabitur in regno celorum in ecclia
militante · quia decidit a vera fide
Alii sunt qui bene viuunt et bene docent
et tales doctores debent ee prelati
ecclie · Ipse quod dicit Qui autem fecerit
et docuerit etc Alii sunt doctores qui
bene docent et male viuunt Sequitur
dicitur in fine xpm Super cathedram
moysi sedebant scribe et pharisei · quod
dicunt facite opera autem eorum nolite
facere · Dicit enim et non faciunt Et
quia hoc non sufficit ad salutem Ro
dicit prelatis ecclie Nisi habundauerit
iustitia vestra plus quam scribarum et
pharisaeorum non intrabitis in regnum
celorum quasi dicat ad salutem non
sufficit bona doctrina nisi adsit bona
vita audistis quia dictum e Bernus
describit virtutes contemplatiuas
in quibus consistit iustitia habundans
Hic tantum describit virtutes acti
uas in quibus consistit iustitia ad
salutem sufficiens ¶ Ad huc enim doctrina
considerandum q̃ ad constitutionem salutis
sufficit observatio mandatorum decalo
gi Vt dicit in sua epistola Si vis ad
vitam ingredi serua mandata Et

ideo saluator nostra precepta moralia non
dedit · sed preceptum decalogi replicauit
· et ad observationem eorum hominem traduxit
Vetus intellectus eorum declarando · errores
iudeorum circa hoc excludendo Et ideo
diuiditur in tres partes quia primo dat
intellectum aliquorum preceptorum moralium
Secundo aliquorum iudicialium ibi · Quia dictum e
antiquis scilicet pro stulto Tertio intellectum
cuiusdam precepti in quo fundatur tota
lex videlicet ad dilectionem proximi · ibi Audistis
quia dictum e antiquis diliges proximum
tuum Prima ad huc indiuisa quia primo dat
intellectum quorundam preceptorum · sed de
tabule que ordinat hominem ad deum
Et secundo cuiusdam precepti pertinentis tabule
ordinantem hominem ad deum ibi Item audistis
quia dictum e non periurabis Prima
ad huc indiuisa quia primo dat intel
lectum cuiusdam precepti quo prohibetur
nominatio in persona quinta ibi quia
audistis quia dictum e antiquis non moech
aberis Item prima indiuisa quia primo
declarat preceptum Secundo infert du
plex corollarium ibi Si offers et
Circa primum aduertendum quod iudei tre
debant preceptum decalogi sola opera
exteriora prohibere · non motus animi ·
Unde et Ioseph in libro antiquitatum regum polibium historiographum
persecutum dicentem Vt antiochus epi
phanes mortuus fuerat in montibus
insanus Cuius hoc q̃ noluerat spoli
are templum diuane in Ide Quicquid
q̃ voluntas mala non e peccatum · nisi
exeat in effectum Et eodem modo declarat
iudei de hoc precepto Non occides
quo per hoc prohibetur occidendi factum
et non occidendi appetitum Et hoc e quod
audistis quia dictum e · interpretabantur
preceptum hoc · Sed hunc errorem
exclusit saluator dicens ego autem

dico vobis ꝛc. Vbi saluator ponit tri-
plicem gradum vre. Primus est mere de-
notatur cum dicit. Si peccauerit qui transgressus
Quis est iste per verbum contumelioso
confusio tum q̃ notat. cum dicit. qui
autem dixerit racha. Tertius gradus est
qn̄ praecedit ad contumeliam determina-
tam quod notat cum dicit. Qui autem dixerit
fatue. Primus gradus est minoris culpe
quam secundus. et secundus quam tertius. Et
ideo p̃mo minor pena determinatur cui
dicitur. Reus erit concilio. quia minus
et q̃ iudices debeant congregari ad deter-
minandam penam alicuius. quam q̃ iam
sit adiudicatus. Quod ponit in secundo
cum dicitur. Reus erit iudicio. ~~Et hoc est minus quam quod iam sit adiudicatum~~ Et hoc est minus quam q̃ aliqs
sit iam condemnatus pene determinate
Et ponitur in tertio gradu cum dicit.
Reus erit gehenne ignis. Considera-
dum tamen. Licet ira sit peccatum
sicut hic dicitur. Non tamen omnis ira peccatum est appetitus vindicte. Vindicta
autem si sit iusta. non est peccatum
cum appetitur sed tantum si sit iniusta
Et hoc contingit quadruplicitur. Vel
quando appetitur pena eius q̃ non me-
ruit. Vel si appetatur ordine debito
omisso. Vel quia appetit q̃ter in de-
bitum finem. ut quando appetit solum
q̃ter vindictam non q̃ter iustitiam
Si ergo offers. Hic ponit predictum
infertur duplex correlarium. Primum
respicit placationem diuine offense.
Et secundo euasionem pene infligende
Cum ponitur. Esto consentiens
Circa primum aduertendum q̃ munus dono
oblatum non p̃ficit nisi offerenti nisi
sit in caritate. Caritatem autem non
habet nisi q̃ proximo ledit aliquo. vel
satisfacere. Et ideo dicit. Si offers

munus tuum ꝛc. Sequitur. Vade prius
reconciliari. Et hoc patet intelligi dupliciter
Vno modo pedibus corporis. Et hoc debet
fieri si tamen de posse hoc. spiritus fratris
offensi p̃ncia. Si autem non possit.
sufficit ei ire pedibus mentis quod
quando hoc ꝗpaitur satisfactionis loco et
tempore competenti. Et hoc modo vo-
tum ecclie romane. que recte confite-
tem absoluit et sibi satisfactionem lesi
faciendam imposuit. Esto consentiens
Hoc secundum correlarium quia si alle
qui offendit fratrem vult penam adhuc
ne euadere debet ei. in hac vita mor-
tali satisfacere et hoc est q̃ dicit esto con
sentiens aduersario tuo ꝛc. Sit lesi q̃
hic aduersarius te. esto consentiens per
aptius placationem dum es in via cum eo
ne impune vita ne aduersarius tradat
te iudici. et iudex tradat te ministro
ꝛc. diabolo qui est executor diuine
iustitie. et mittatur in gehennam. ꝛc.
in penam in sempiternam donec ꝛc. fi-
deliter dico tibi. quia non exies in
donec reddas nouissimum quadrantem
ꝛc. nunquam exibis. Quia in in forno
nunquam possibilis est reddere.
Audistis quia dictum est ꝛc. Hic tam
saluator dat intellectum precepti ne
gati. quo prohibetur iniuriam alicui
persone sibi commiscere. scilicet vxori
Et primo ponit huius precepti intellectum
Secundo infert quaddam correlarium ibi
Si ergo oculus tuus. Circa primum
aduertendum q̃ iudei per illud pre-
ceptum. Non concipiscet vxorem proximi tui intelligebant signa exte-
riora tantum q̃ prohibita sunt tactu
impudici oculi et huius. Et ideo sic
exponebat. Non concipiscet vxorem
ꝛc. ꝛc. signa concipiscentie non fi-
ciet. Similiter per illud preceptum

Non mechaberis intelligiebant ar-
tium mechie tantum esse prohibitum · et
sic concupiscentia latens omino in corde
non expressa signo vel facto nullum
est peccatum Sed hoc est irrationabile quia
actus exteriores vel signa habent rati-
onem peccati · nisi in quantum sunt
voluntarij ut predictum est Et ideo salva-
tor excludens hunc error dicens
Omnis qui vidit mulierem ad concu-
piscendum eam · quia nude absolute non
est malum sed quantum ex eo sequitur
concupiscentia interior et ipsa concu-
piscentia sit precedit · quia primo ex
aspectu mulieris causatur concupiscentia
in appetitu sensitiuo · qui dicitur sen-
sualitas · et sic preuenit actum rationis
et sic non est peccatum nec Veniale
nec mortale Cum error est · quia talis
motus sensualitatis non est in potestate
hominis et per consequens non est
peccatum · sed retencio eius quia precepta est bona est peccatum
Unde dicit augustinus Non est in
potestate mea · quibus visis tangant
sed est in potestate mea ea respicere vel ar-
ceptare Et sic patet quod predictus mo-
tus sensualitatis · non est peccatum · quia
est materia exercende virtutis · si ei
resistatur per rationem Si autem re-
maneat per delectationem morosam
absque consensu tunc tunc est peccatum
sed Veniale Si autem sequatur con-
sensus in animo tunc est mortale etiam
antequam exprimatur facto vel facti
signo Et ideo detali concupiscentia
que est consensus dicit saluator · iam
mechatus est in corde suo Quod si
oculus tuus Nunc exponit predictum con-
cludit correlarium scilicet aliud quod
facit homine mere mortale consen-
sum predictum est solicite vitandum

et quia aspectus impudicus est huiusmodi
dicit Si oculus tuus scandalizat te
a te facit fuere impudicum consensu
cum eum non est intelligendum · quod ho
ad vitandum concupiscentia · debet se a
aliquo membro sibi adeo dato priuare quia
per hoc non sanatur concupiscentia
que interius viget Similiter per nua
aliam potest adhibei aliud remedium
efficacius · scilicet per voluntate actus
membrorum illicitos reprimere · quia me-
bra corporis mouentur ad actus suos
per voluntate Ideo error oculi hic
accipitur methaphorice Oculus enim
exterius non potest exercere actum vi-
dendi · Et per consequens · alle bene si
oculus eximit qui apum ab actu videndi
impudico per voluntate reprimit
Aliter exponitur oculus dexter a visi-
tatio bona de gente si sit alicui occasio
ruine debet eam relinquere · et ase
restinde Verbi gratia Si aliquis nat
ad aliquod collegium mulierum causa
diuinorum vel consilij dandi · hoc est
bonum de gente · sed tante si de hoc per-
ciat occasionem ruine sibi imminen-
tis Peroccasionem alicuius familiaritatis
male · vel temptationis periculose · debet
aliud tempus bonum de gente dimittere ·
Ratio autem subditur Expedit tibi
ut unum membrorum tuorum pereat predicto
modo scilicet actus illicitus · quanus
delectabilem deserendo Vel si accipit
pro bono de gente · melius est aliud dimittere
quam totum corpus a quam tota con-
geries bonorum aperit per gratie lap-
sum potest occasione alicuius particularis
boni Et si dextera manus tua scandalizat
dicitur te de oculo · sic de manu dupliciter
potest intelligi Uno modo sic · quasi si est
occasio ruine per tactum impudicum
abstinenda est perhibendo tale tactum

per voluntatis imperium. Alio modo
sit q̃ per manum intelligatur bonum op̃
degnie quod et relinquendum si sit ablatio
ruine. Dicitur si aliquis alicui mulieri
det elimosinam. et ex hoc contrahat eum
ea familiaritatem periculosam debet p̃
mum dimittere. quam ne sit bonum degnie
ne perdat maius bonum temporalie.
Dictum et autem quicumq̃ dimiserit ux̃
Hic dat intellectum cuiusdam permis
sum in lege scilicet de libelli repudij da
tione. Deinde scribitur deut. xxiiii
Si acceperit homo uxorem et non
invenerit gratiam ante oculos eius
propter aliquam fœditatem. scilicet li
bellum repudij. quem dabit in manu
illius. et dimittet eam de domo sua
Credebant autem iudei q̃ hoc esset
simpliciter licitum sed hoc est falsum
Quia tunc sedum totam iuste indi
scibilitas sit de ratione consortio
matrimonialis. Ut dicetur infra
xxiv capitulo. Ideo hoc permittebat
non quia licitum. sed evitandum maius
malum. sic uxoricidium minus ex
malum erat uxores dimittere. quia
quod eis arridebant. et non non alie
licitum uxorem dimittere nisi propter
fornicationem. Tunc enim licitum est
eam dimittere quantum ad cohabitationem
et debiti redditionem manet tamen
coniugium per totam vitam. Et no
dicit q̃ si dimissa nubat alteri con
mittit alterum similiter qui eam
duxerit. Item audistis quia dictum est antiquis. Hic dat intellec
tum cuiusdam precepti sine ta
bule quo prohibet perjurium. Circa
quod erubant iudei tredetes q̃
solum iuramentum mendacio et phibitum
et quod iuramentum alterius est peccatum
Sicut arcus xxxiii dicitur. Et quidam
iudei iuraverunt inter se interficere
paulum antequam comederent. vel
liberent. Et credebant se teneri ad
impletionem iuramenti. Unde arcus
xi. Sicut ex promissione domino fa
cta immolaule filiam suam. Ut dicunt
tam minister doctores. q̃ iam non pla
cuit deo. Ex quo patet q̃ iuramentum
vel votum de illicito factum non est
obligatorium. Similiter iuramentum inuta
tum. quod fit sine necessitate tre
debant esse licitum. Imo etiam per se bo
num. Propter hoc quod scribitur deut.
vi. Dominum deum tuum timebis. Et iure
et per nomine illius iurabis. Sed hoc
patet esse falsum. Quia nomen tan
te sanctitatis attipe sine causa.
importat irreverentiam dñi nostri
Quod autem dicitur Deut. vi. di
per nomine illius iurabis non est
dictum propter hoc q̃ considerando iuramen
sit licita sine necessitate. Ut opi
dicebant. Sed ad excludendum iura
mentum per idola sicut ibidem di
quia in nullo est licita quasi dicat
Si occurrat necessitas iurandi.
tunc iurabis per nomine dei. et no
per nomine idoli. Propter quod dt
saluator. Dico autem vobis
non iurare omnino. Ex quarum
q̃ causa. quia hoc est in tanta iu
ratio. Propter hoc tamen non ex
cluditur iuratio in necessitate.
quia ~~ubi quaritur signo negatio~~
ubi quaritur signo omnipotentia af
firmatio quod equipollet pro con
tradictorio. Unde non omne va
let quidam non. Omne non valet
nullus. Hic autem non dicitur

omnino non iurare · quia esset
sensus q̃ in illo tali erat iuradum
quod est falsum Quia quilibet tenet
superiori requirenti per iuramentum dicere
veritatem aliter periret veritas iustitie
in iudicio Et dicitur hic non iurare
omnino Et ne non o sensus · q̃ in
illo tali est iurandum Sed quandoqu
iuramentum necessitas de est · non tamen
excludit iuramentum iurantis Et quia
non solum iurantem iurare per nomen
domini tollitur Sed etiam iurare
per creaturas eodem modo illicitum · in
quantum in eis relucet veritas dei ma
ideo subdit Neque per celum quia tro
nus dei est a principaliter ubi relucet
gloria dei · Neque per terram quia sca
bellum pedum eius est a in signum tre
atura scabellum est in signum · pars sedis
· neque per ierosolimam qui ciuitas est
magni regis a capitis dei qui est rex
regum · ad cuius ciuitatem ciuitas ierosolima · neque q̃ caput tuum
· quia scilicet est opus dominum non tuum
Et probat dicens Quia non potes ubi
facere vnum capillum album aut nigrum vel
dicere q̃ in omnibus istis Et stat per
deum non est iurandum mentire et sine
necessitate · ita per creaturas Quia
cum quelibet creatura sit opus dei
qui iurat per creaturam iurat q̃ deum
Sequitur sit autem sermo vester est
non non similiter affirmando veritatem et negando falsitate Et patet
q̃ loquitur in communi modo loquendi in
ter homines Per hoc q̃ dicit sermo
vestr Sed quia autem est malum Ubi re
quiritur veritas a superiori per iuramentum
Quod autem subditur Quod amplius
est a malo · quia semper est ibi malum

vel ex parte iurantis qui iurat sine
necessitate requisitus · tunc est semper i
malum pene a parte requirentis · quia ex
in firmitate humana que est quedam pe
na gen humano in statu · predit q̃ ho
mines non credunt nuntio simplici u
bo alicuius iurantis Similiter ex parte re
quirentis aliquando est ibi malum culpe
qui scilicet requirit iuramentum sine ne
cessitate Iudicijs Dicit tamen poni
intellectum cuiusdam precepti iudicialis ·
errabant omnes iudei ibidem credentes
q̃ vindicta iuste sed est appetenda ·
hoc est falsum Quia velle penam alicuius
absolute · non per hoc rationem boni · sed
solum inquantum appetit iuste aliud scilicet
iuste ordinem iustitie seruandum · vel
iuste illius correptionem qui deliquit ·
vel iuste circumcisionem aliorum ut iudentes ta
lem primum amalis coherceant vel
iuste aliquod huiusmodi Ubi ergo nullum
bonum tale ex pena alicuius estimatur e
uenire · sed magis timet de scandalo vel
de maiori malo sustinendo · tunc tenet
homo desistere a vindicta quaerenda
Et hoc est necessitatis · si autem circa ta
lem casum desistat a vindicta que
renda est super exigencias Et quantum
ad vtrumque dicit Ego autem dico vobis non
resistere malo a non resistere maliquo
tam est preceptum et maliquo consilium
vtrumque est · Et aliquando non resistere
est malum · quia scilicet per hoc daret
audacia malis hominibus simplices
offendendi et potest esse malicie sine
periculo oriri Et qui te per ciuitatem
ire loquitur in illo casu maiori ex re
sistentia surgere maius malum tunc
debet hic animum apparatum ad sustinere
vt maius malum sibi illatum quam q̃

resistencia sua sustineret maius scandalum et maius malum. Sic enim videmus in hoc q̃ etiam non repetit detinentem terris in quibus non consuetum dari propter scandalum cauendum. Unde patet lesionem talis dampni ad cauendum periculum maioris mali. Et si hoc facit etiam multo fortius debet hoc facere una singularis persona. Et eodem modo intelligendum est quod sequitur. Et qui vult tecum in iudicio contendere et tunicam tuam auferre. Similiter aliud verbum quod sequitur. Et te angariauerit mille passus alia vero non obtulerit tale malum sic sustinere non est necessitatis sed tantum est supererogationis. Et maliquo etiam est malum ut impedit pacem et determinatum. Qui petit ate da illi. Semper cum petendi datur est vel res vel verbum. Sed dicit q̃ augustinus quia si iuste petit non debes sibi denegari quod petit. Si autem irrationabiliter petit dandum est verbum dore do eum de irrationabilitate sue petitionis. Doctrina cum est quaddam domus hominum. Vnde augustinus exponens hanc verbum dicit. Timor cum melius aliquid dabis tu in iuste petente torqueris. Et eodem modo exponitur q̃ subditur. Et volenti ate mutuari ne auertas mutuando si rationabiliter petit vel rationem reddendo si irrationabiliter. Quidistis hic dat intellectum precepti de dilectione proximi. super quod fundatur lex maiorum ordinat ad proximum. quia in precepto caritatis tota lex pendet et prophete. In hoc autem precepto iudei errabant. Hoc enim q̃ preceptum est leuitici xix. Diliges proximum tuum sicut te ipsum. arguebant a contrario sensu quod debebant odire inimicum sed hoc est falsum. Quia omnis homo ex caritate diligendus est in quantum est ad ymaginem dei est et capax ipsius per cognitionem et amorem. Omnia cum caritatis fundatur super communicatione supreme beatitudinis creatum quem actus vel potencia est beata est ex caritate diligenda. Mali autem homines quia dii sunt in natura sunt in potencia. Vnde ad beatitudinem. Et ideo licet corpus malicia sit odienda. ipsa tamen natura possibilis beatificari est diligenda. Et hoc est q̃ dicit saluator. Diligite inimicos vestros bona scilicet gratie et glorie eis optando. Alia vero non sic eis optanda nisi in quantum generaliter in quantum valent ad corpus saluandum q̃ sic deo est notum. Quia omnibus aliis potest homo vti vel male vti. Et ideo circa hoc non est determinate aliquid petendum. Sequitur. Vt sitis Bene facere est effectus dilectionis. Et ideo sicut tenemur diligere in animo eos quantum ad bona gratie et gloie ita tenemur in affectu salutem corporis eis debito et possibili procurare. Et orate pro persequentibus optando eis bona gratie et gloie. Alia autem bona in speciali optare vel facere non est necessitatis sed supererogationis. Ad predicta autem facienda etiam in nouo hortatur nos exemplo dei. Qui solem suum oriri facit super Bene facta enim communia non subtrahit malis hominibus. qui tamen ei quantum est eis est imitantur. Augustinus autem hoc exemplo gentilium q̃ suos amicos diligunt et eis bene faciunt. Si ergo supra ipsas mercedem beatitudinis volumus hic demus

plus quter deum facere dilectionē etiā
ad inimicos extendendo iuxta predicta
et hoc est q concludit in fine Note ergo
perfecti legem scilicet euangelicā
que est lex amoris conseruando · Vt
sitis perfecti sicut pater vester ce-
lestis qui beneficia largitur etiā
malis hominibus Ita quod quter cor
malitiam non despicit beneficentiā
eius quos ataxiat nos etiā inimicos
modo tamē predicto intelligendo quia
aliquando est necessitatis aliquando sup
erogationis

Cap. vi.

Attendite ne iustitiam vestram
ac postquā saluator re-
gulauit hominis opa
tionē hic regulat eius
affectionē Et primo respectu dei Se
respectu proximi vbi capitulo vi
Nolite primo indias quia primo re-
gulat affectionē hominis excludendo
ab operibus eius intentionē vane
glorie Secundo solicitudinē auaritie
vbi Nolite thezaurizare Prima in
dias Quia primo dat intentionē
suam in generali Se magis appli
cat in speciali vbi Cum facis elemo
sinam Circa primū partem aduer-
tendum Quod sicut dicit philo-
sophus sicut ethicorum Bonum tantum
vno modo malum autem omnifariam · qui
actus humanos ad hoc q sit bonus
requiritur bonitas genericis et circū-
stantiarum · sed redditur malus ex quo
libet defectu istorum Et ideo non sufficit
q actio sit bona de genere sed requiritur
q fiat recta intentione bonitatis cum
finis est circūstantia principalis Et
ideo apud antiquos bonum in genere
· si fiat in intentione vane glorie
reddatur malum Quter quod dicit sal-
uator Attendite a diligenter considere
rate · ne iustitiam vestram id est opera bona
de genere quecumq fiunt illa quia omnia
continentur sub iustitia generaliter dicta
· faciatis coram hominibus ut videamini
ab eis gloriam. s. et laudem humanam
ex talibus quaerendo Per hoc autem no
phibetur · quod opera bona fiant coram
hominibus ad proximorum edificationem et
dei gloriam · quod est bonum et meritorium
ut supra dictum est Sed quia loquitur
hic imperfectis · qui de facili in vana
gloriam efferuntur Ideo consuluit eos
bona opera occultanda Supra autem lo
quebatur prelatis · qui sunt in statu
perfectionis · quter quod non est estima
dum quod de facili ferentur in vanam
gloriam Qo dixit eos opera in publico
facienda ad aliorum edificationem Si intuitu
tuo vestri ac ut scilicet dictum est
Aliquid enim est bum consplendere omnis
perfectis de quo securitate confidit
quod non est consilendum imperfectis et
parvulis de quorum debilitate timetur
Amen dico vobis a. firmum et fidelem
assero receperunt mercedem suam Et quo
om intentio fertur ad homines tantum
non est aliq ideo iuste expectandum
Cum ergo hic explicuit in speciali
et primo excludit intentionem vane glorie
ab operibus misericordie Se ab actibus
latrie vbi et iuratis Se ab operibus
penitentie vbi Cum autem iejunatis
dicit ergo primo · Cum facis elemo-
sinam noli tuba tanquam antecedere hoc
est ad laudem hominum manifestare Ad
tuum intellectum sciendum Quia apud iudeos
vtebantur tubis sicut apud catholicos
campanis Et ideo sicut videmus
q in aliquibus locis pulsatur campana

pro elimosina retribuenda qta aptir iu
dcis ad hoc faciendum vtebantur tu-
ba sed ypocrite non faciebant hoc pn-
cipaliter ppter pauperum vocationem
sed magis adqsam ostentationem vt pat
in lra tunc dicit vt honorificentur a
Rationem autem phibitionis subdit
Amen dico vobis receperunt mercc-
dem suam Modus autem temporalem
faciendi elimosinam subdit cum dicit
Te autem faciente elimosinam nesciat
sinistra tua p modus loqendi e
quando aliquid fit secrete per hoc
in minoris q talia sunt fienda qpl
deum tamen Unde subdit Et pater
tuus s. Deus qui e pater omni per cre-
atione · et nostro per gratie per adopti-
onem · quia videt in abscondito · quia
ipe solus videt intentionem cordis red-
det tibi ¶ Et cum oratis Hic consequenter
concludit modum debitum modum circa actu
latrie Inter actus latrie actus communior
est oro Et ideo q de ipa hic
dicitur de alijs actibus latrie intelli-
gitur Agitur circa oronem primo ex
cludit modum debitum orandi modum Se
concludit debitum modum i sic autem
orabitis Prima ma duas quia primo ab
actu orandi excludit vane glorie
intentionem Et secundo quantum gen-
tilium errorem · ibi orantes autem
Ad evidentiam pme partis conside-
randum · Q duplex e oratio · quedam
publica que fit a ministris ecclie · et
ista non debet fieri in secreto sed ma
gis in palam in loco communi scilicet
ecclia sti totam qlo · quia p tota co
munitate offertur Et ideo qlibet in
hoc conformare se debet ministris
ecclie ipm deum deprecando secundum mo
dum congruum et sibi possibilem Mo

possent autem se in hoc ministris ec-
clie conformare · nisi predicta ora-
ministrorum ecclie fierent in publico p
dicto mo Unde de tali oro dicitur
hic Alia autem oro e privata et tal
magis debet fieri in secreto dupliciter
de causa Quia oro est elevatio mentis
in deum mentis autem hominis ad rerum et
melius elevatur in deum quando in secre-
to loco homo constituit · et a tumul-
tibus aliorum separatur Alia causa e
ad evitandam vane glorie que de facili
insingit · quando oro in publico fit
et hoc e q dicit publicator Cum o-
ratis non eritis sicut ypocrite q
in synagogis et angulis platearum
stantes orate · dicit stantes ut ma-
gis appareant quomodo se habendi
in synagogis et angulis platearum
ex oratione loci quia synagoga est
locus communis · ubi conveniebat
iudei ad audiendum verbum dei vel
aliqua ratione huius Et dicitur a
sin · q e tan et gage · q e qlibet ·
quia ubi conveniebat qlibet Et in
angulis platearum platea ipse dicebat
atria · que erant ante templum Ubi
conveniebant homines ad orandum
vel ad audiendum doctores Et ideo
erat locus communis Consequenter
ostendit debitum modum orandi cum
dicit Tu autem cum oraris intra cubi-
culum tuum a loco secretum · et clauso
ostio ne veniat multitudo impe-
dions elevationem mentis in deum et
movens ad elationem mentis ora patre
tuo ¶ Orantes autem Hic ponit
dicitur error gentilium circa orationem
Credebant enim quidam gentiles
qui vocabantur ethnici q ex multi

plicationis verborum compositorum in
oratione aliquid iam fecisse videretur. Quia
deus qui prius erat sibi ignotus et per con-
sequens mutaretur ad aliquid agendum
cum prius volebat contrarium. Vtinam ipsi
tamen et erroneum. quia in deum nulla cadit
mutatio. Hunc autem errorem excludit
salvator dicens. Orantes nolite multum
loqui sicut ethnici. Ex quo patet quod non
prohibet multiplicationem verborum ab
solute sed ad aliam intentionem quia hoc
bant ethnici que dicta est. Et hoc est
quod subditur. Putant enim quia in multi-
loquio exaudiantur. possunt tamen
multiplicari in oratione verba duplici de
causa. Vna est ut per significationem verbo-
rum devotorum animus melius elevetur
non solum mente sed etiam corpo-
rali voce. Secundum aliud psalmiste
Caro mea et cor meum exultaverunt in
deum vivum. Non potest tamen dari ubi
regula certa. sed debet homo talibus
verbis uti moroque quatenus percipit
homo quod faciant ad devotionem ex
citationem. Qui autem e contrario putat
quod multiplicatio verborum distrahat mi-
tem eius debet cessare a verbis. et
orare deum affectibus mentis. Hoc tamen
medlegendum est moroque privata ut dic-
tum est. quia oro publice debet cum multis
ut possit percipi ab aliis. Sequitur
Sicut enim pater vestr. Ar. Hoc additur
ad excludendum aliam gentilem falsum
intellectum secundum quem aliquid aliqui
deo notificantur denuo quia omnia sunt
ab eterno. Sed quaeritur quare ora-
deus exaudit per orationem nihil sibi ma-
nifestatur. nec animus eius mutatur. Et ideo videtur quod frustra
oretur. Dicendum quod predestinatio di-
uina est gratiarum gratie et gloriae
manifesta. Et ideo cum sit eterna. sicut
ab eterno predestinavit aliquem ad beatitu-
dinem ita ordinavit modum per quem
daret sibi aliam beatitudinem scilicet per
missa sua et orationem. Et ideo mo oratur
deum. Quia oratio est aliquid per quod ex
ordinatione divina debet consequi gratiam
et gloriam. Et eadem est oro de omnibus
aliis bonis. quia cadit subordinatae
divine predestinatione. Hic aliud ora
bitur. Hic docet salvator modum orandi
convenientissimum ad cuius intellectum
sciendum. Ex oro secundum damascenum est
petitio decentium a deo. In hac autem orat
exponitur. quidquid decet deum dare hoc
hominem potest a deo et quidquid decet
deum dare homini. Et similiter ordinatis
sime hic describitur. Quia aliud quod
maxime debet desiderari ab homine
et peti a deo primo ponitur. et quod debet
peti secundario in secundo loco. Et sic
consequenter usque in finem. Aliud autem
quod primo ponit cadit in appetitu hominis
est beatitudo. Ex aliud per quod homo
beatitudinem consequitur. Et aliud secundo
petitur ibi. Fiat voluntas tua.
Circa primum considerandum quod beatitudo
dupliciter accipitur. Vno modo obiective
scilicet ipsa bonitas divina in se ipsa
per quam fruitionem beati efficiuntur. Et ideo
bonitatem ipsam divinam per omnibus
amare debemus et per consequens gratiam
eius et honorem per omnibus desiderare
et hoc est quod petimus in prima petitione
cum dicit. Pater noster qui es in celis
sanctificetur nomen tuum. Dicit enim
pater omni generaliter ratione creationis
additur vestr. quia est pater spiritualis ipsorum
per gratiam adoptionis qui es in celis. quia
licet sit in omnibus per essentiam potentiam
et potentiam. est tamen specialiter modo

ministris per gratiam tamen specialissime
excellentia eius relucet in beatis per
gloriam sanctificetur nomen tuum Non
petimus q aliqua sanctitas ei donetur
tantepstat quia hoc est impossibile. Sed
quod sanctitas que ei eternaliter in est
relucat amplius in creaturis et primo
et principaliter in quibus
hominibus Unde quod dicit apostolus ad Corin
xo Omnia in gloriam dei facite
Alia est beatitudo dicta formaliter que
est actus consummate et perfecte coniungens
nos deo. scilicet visio et fruitio Et
illud est q secundo loco petimus adeo s.
visio et fruitio ut simus participes
sue bonitatis. quod fit in visione beati
et hoc petimus cum dicimus Adveniat
regnum tuum et beatitudo dicitur adventus
Quia non possumus ad deum venire q
gratiam et gloriam nisi ipse primo ve
niat ad nos dilectissimis super iohan
nem Ille cum venit qui est gratia dei p
venit Et iohannes vi Nemo potest
venire ad me nisi pater qui misit
me traxerit eum Regnum tuum beatitu
do cum eterna beatitudo dicitur regnum Quia
ibi hi plena et perfecta tempiternum omnium
bonorum fiat voluntas tua Hic tamen
petitur per quod possumus beatitudi
nem consequi Et hoc dicit dupliciter
Uno modo directe et positive Alio modo
indirecte quasi per accidens cum magis
est remotio impedimenti Unde ponit
ibi Et dimitte nobis Primo ad hoc
indias quia ad assecutionem beatitudinis
facit aliquid dupliciter Uno modo instrumentaliter principaliter Alio modo qui
instrumentaliter Unde ponitur ibi pa
nem nostrum cotidianum Illud autem
per quod principaliter consequitur beatitudinem est impletio voluntatis dei
per sanctam operationem Et quia frequenter voluntas eius est nobis incognita. et quando cognoscitur adhuc simus impatientes et pigri ad implendum Ideo
tertio petimus fiat voluntas tua sicut in spiritus nobis virtutem et appetitum
ad implendum tuum beneplacitum Additur autem sicut in celo et in terra Beati
cum qui sunt in celo. quia sunt continuati immediate regulae divine. Ideo non
possumus deficere nec deviare ad divina
voluntate Et ideo nos qui sumus in
via. qui non sumus sic continuati petimus
ut divina gratia hoc supplet in nobis. tendendo voluntate in unum in conso
nantia ad istam in operibus unum. sic
transformantur alii qui sunt in celis
Panem nostrum Dicit petitur aliud
per quod instrumentaliter dicitur
ad beatitudinem Et hoc accipitur dupliciter
Uno modo quia aliquid est instrumentum
apostolus dei Et sic sacramenta ecclesie
sunt quedam instrumenta. quibus sanctificamur et ad beatitudinem adducimur
Unde dicitur Vasa gratie Omnia autem sacramenta ordinantur ad sacramentum
eucharistie Et petimus quod petimus
panem nostrum. super substantialem
Dicitur autem super substantialis.
quia transcendit vitam corporalem
et dat vitam eternam Johannis
vi Ego sum panis vivus qui de celo
descendi si quis manducaverit ex hoc
pane vivet in eternum etc Et pe
tendo hoc sacramentum petimus omnia
alia quia ordinantur ad ipsum Ut ps
in quarto sententiarum lucet quinto Notare
et panem cotidianum quia cotidie
ipsum sumimus per ministros ecclesie
qui hoc sacramentum percipiunt pro
se et pro tota communitate Alio modo

in instrumento accipitur ad consecutionem be-
atitudinis quo parte anime. Et sic nil cor-
poris sit in instrumentum anime seu organum
vita corporalis in instrumentalis facit ad
consecutionem super naturalis beatitu-
dinis in qua tamen anima non quaerere o-
pera meritaria. nisi in corpore. quia tempus
meriti durat tantum tempus huius vite
ad vitam corporalem necessaria requiritur
sufficientia victus. Et hoc petit cum
dicitur panem nostrum &c. Et in hoc intel-
ligimus peti omnia necessaria vite.
Et dimitte nobis. Hic continetur petit
illud per quod consequamur beatitudinem
sicut per removens prohibens. Et di-
uiditur in duas quia primo facit quod
dictum est. Quo reddit rationem cuiusdam
dicti ibi. Si enim dimiseritis. Secunda ad
huc in tres quia a beatitudine consequ-
da primo prohibet peccatum commissum. Quo
peccatum de quarto committendum. Et
tertio illud quod est utriusque medium
Cum ponitur ibi. Et ne nos in-
ducas &c. Mali. Sed libera nos
a malo. Illud igitur quod primo et principaliter
impedit nos a consecutione beatitudinis
est peccatum iam commissum. quia ad bea-
titudinem ingredi non possumus donec
peccatum quantum sit totaliter quantum
quantum ad culpam et quantum ad pena
Et ideo hanc dimissionem petimus
quanto latius cum dicimus. Et dimitte &c.
Additur sicut et nos dimittimus.
quia hoc est regula nobis imposita quod
si volumus nobis dimitti peccatum
omnem ita debemus dimittere proximo
peccatum in nos commissum. Sed tamen
dimissio potest intelligi dupliciter. Uno
modo quantum ad offensam et hoc est
necessitatis quia tenemur omnes ex ca-
ritate diligere. Alio modo quantum ad in
iuriam et hoc non est necessitatis
licet sit super erogationem. Sicut enim
peccatum ablatum non tenetur quis
offerenti dimittere sed potest. sic
in iuria sibi allata potest recompensa-
tione per emendam peccati secundum ordinem
iustitie. Et ne nos. Quo impedit nos a be-
atitudine peccatum quod fortius datur de
proximo committendum. Et hoc contingit
quinque modis. primo per ingratitudinem
tui probabiliter tenemur suscitabo. Et
ideo sepe petimus hoc a nobis amonici
cum dicimus. Et ne nos inducas. i. m
duci permittas in temptationem. Non
enim petimus ut non temptemur quia tem-
tari non est malum sed est magis ad vtilitatem
exercitium quando vtiliter accipitur. Hoc
quod dicebat psalmista proba me domine
et temptame. sed petimus ne in tempta-
tionem inducamur. i. ne ab ea deiuncti
Sed libera. Quo impedit nos illud quod
est medium addito predicta et hoc est
fomes peccati. qui est quedam pena ex peccato
primi parentis derelicta. Et hoc malum pe-
ne et alia mala pnitis vite quantum possunt
nos ad peccatum inducere. Septimo petimus
amonici et ab eis liberari cum dicimus
libera nos. Sequitur in fine amen quod
est aptum et respectu predictum. Si enim
dimiseritis. Hic additur ratio tangda
dicti in predicta oratione in quinta petitione
Ubi dicebatur: dimitte nobis debita
nostra sicut et nos dimittimus. et pro
sententia expredicta ibidem. Cum
autem iejunatis. Hic exhibit intentionem
vane gloriae a bapeibus pontifice di-
cens cum iejunatis. Solite fieri sicut
hypocrite. Dicitur enim hypocrita abi-
pas quasi sub et tristis quasi antem quia
sub amico vel honestate exterioris conservat
habet abscondit plumbum falsi-
tatis. Sequitur tristes. Isti enim ostendi

quandam faciei tristeciam ut similem
penitencie rigorem qui subditur exter
minat facies ait exterminare enim
est extra terminos ponere et ideo illi
facies exterminant qui quandam tris
titiam extra modum solitam aliqua do
monstrant ut religiosi pretexte aspa
rant vel aliter fiunt enim fiunt aliqui
vngenta ad decorandum predicto modo
faciem et forte talibus vtebantur ad
simulandam penitentiam fiunt enim mulie
res ad similandum pulchritudinem qua
fiunt quedam vngenta ad terminum
dum predicto modo faciem et forte tali
bus vtebantur ad similandum pen
tentiam fiunt etiam tuctamina talibus
vtuntur · ad extorquendum pecunia
per questum Subdit autem debitum modum
seminandi cum dicit Tu autem cum
seminas vnge caput tuum · signa le
titie pretende talibus enim vngentis
et laxione corporis vtebant indoi
diebus solempnibus et festiuis Ne
videaris hominibus seminans · ad gloriam
hominum querendam sed patri tuo re
loqui scilicet tuam gloriam debes tamen
querere in operibus tuis qui est in abscon
dito quia deus in penitentia vita non per
videt in nobis · licet sit pnes vbicumque
Cetera patent Nolite thezaurizare
Hic concludit ab affectate hominis
peccatum auaricie et diuidunt in duas
partes Quia primo ostendit quod non
in actu exterior Secundo in actu interiori ibi
Ideo dico vobis ne solliciti ait primam
mitres secundum tres rationes per quas
concludit in modum contra congregationem
diuitiarum Quas ponit ibi Vbi thezau
rus Tertia ibi Nemo potest duobus
dominis seruire Prima autem accipit

ex defectu thezauri temporalis Thezaurus
enim nihil aliud est quam congregatio
diuitiarum Congregantur enim diuitie ad
sufficientiam iste habendam Thezau
rizatio autem indebita recte iudicat
contrarium quia reddit hominem insufficientissimum · quia talis thezaurizatio
est que fit ex auaritia et ex amore di
uitiarum Iste autem qui sic congre
gat diuitias non auferet eis vsum · sed
iuxta eas dicit miseriam vitam et
dimittit eas putrefieri Et ideo dicit Ne
cominus in epistola ad paulum Auri
dictum est auaro de est tam quod habet
quam quod non habet · et talem modum the
zaurizandi excludit Nolite thezaur
izare thezauros mundi vbi erugo et
tinea demolitur Erugo vel eris nibigo
Et in hoc tangitur corruptio diuitiarum
artificialium ut auri et argenti et ce
terorum metallorum Et tinea hic tan
gitur corruptio diuitiarum naturalium
ut bladi et vini et vestimentorum et
consimilium Et vbi fures effodiunt
vel hoc dicit quia per lapides preti
osos qui licet non possint rubigine mai
nor auertibus corrodi tamen possunt
alatronibus tolli Ex predicto
patet · quod thezaurizatio quod fit ex cau
sis honestis non est interdicta a sal
uatore tamquam illicita Vt quando
aliquis thezaurizat ad opera pia
facienda ut est constructio ecclesiarum
redemptio pauperum · et huiusmodi vel
quia per rempublicam seruandam et
consimilia Thezaurizate Per
hoc concludit excellentissimum mo
dum thezaurizandi · quando scilicet
bona temporalia et transitoria contemnit
impios vestis et sic commu
tantur in bona spiritalia et eterna
et per consequens incorruptibilia Et ho

et thezaurizare mecum. et pater luce
Ubi thezaurus tuus est. Hic ponit 2a
ratio ad concludendum thezaurizationem in
ordinata temporalium. Et accipitur ista ratio
cum quodam effectu mali spiritus qui est con
trarius mentis. Ad talem enim thezaurizatorem
sequitur totalis remissio mentis. ad a
morem divitiarum. Et hoc est quod dicit
Ubi est thezaurus tuus est. Ad hanc con
versionem sequitur accessio adeo. et
quia intellectus illuminatur per cognitio
nem ad deum. quod cum tali accessione ob
tenebratur. Et quia intellectus dirigit
omnes alias potentias in suis actibus
tum sit oculus hominis interior. Ad hoc
sequitur ab tenebratio et ab servitus
omnibus operibus humanis. Propter quod
subditur lucerna corporis tui. Me
taphorica est locutio ac si diceret.
Sicut oculus corporalis dirigit opa
corporalia. quia dirigit pedem ad am
bulandum manum ad operandum. et sic
de aliis. Ita oculus mentis per in
tentionem rectam dirigit opera hu
mana in quantum in eis est ratio bo
na moralis. Et ideo dicit. Si oculus
tuus fuerit simplex. i. intentio in
tis recta. totum corpus tuum. i. con
gregies operationum luminosum erit. i. sanc
tum et bonum. non tamen opus sit
luminosum de gratia. Si autem oculus tuus
fuerit nequam. i. intentio perversa
et mala. totum corpus tuum tenebrosum
erit. i. tota congregies operationum
tuarum erit mala. etiam si actio sit
de gratia bona. sicut dare eleemosinam
mulierale ut possit eam ad morem
alicuius attrahere et malum simplicem
propter malitiam intentionis perversam
propter quod subdit. Si ergo lu
men quod in te est tenebre sunt. i.
si actio bona de gratia que est quasi quod
dam lumen efficitur mala propter de
fectum intentionis bone. ape tenebre
quante erunt. quasi dicere multo magis
quia actio mala de gratia. quasi quedam
tenebra. si tamen hoc superveniat
intentio mala est multo deterior quam
prima. Ut si aliquis mechetur vel aliqua
ut possit eius pecunia furari. omnes
tales tenebrositates procedit commoditati
congregationis divitiarum propter quod est
mito fugiendum. Nemo potest duobus
Hic ponitur tertia ratio. quia illud
est mito fugiendum ab homine porquod im
peditur obsequium deo debitum. ad quod
obligatur homo. cum beneficio creationis
et omnibus aliis beneficiis. Sed impedit
congregationem divitiarum mordinata ergo
est. Minor autem huius rationis de
clarantur cum dicit in lra. Nemo potest
duobus dominis servire. Quod est intelligen
dum quando sunt contrarii et desperati
non subalternati. Sicut est in proposito
quia avaritia et servitus idolorum non po
test stare cum obsequio divino. Et id conclu
dit. Non potestis deo servire et mamo
ne. Mamona enim hebraice nomen
est divitiarum vel nomen demonis qui cop
tat decipiditate divitiarum. Avarus aut
qui thezaurizat mordinate servit
christo. Et ideo non potest simul deo
servire. Ille autem qui omnibus operibus
divitias expendit non servit divitiis
sed magis divitie servunt sibi. quia
eis utitur sicut instrumentis ad opera
ad virtutem. Unde secundum quod dicit
ambrosius super lucam. Sicut divitie
sunt impedimenta mundis. ita pau
bis sunt adiumenta virtutis. Et

ideo talis debet potest similis fiunt do
cetur apis Ideo dico vobis ne soliciti
non solum congregatio divitiarum quod
ad actum cognitorem decordmat hominis
affectum sed etiam solicitudo acquirendi
decordmat quod ad actum moriorem Si
tamen concludit solicitudinem superflua
tutti talia acquirenda Et dividit in
duas partes · quia primo facit quod dictum
est per quedam exempla Et secundo per
rationes ibi nolite ergo Circa primum
adiutendum quod duo sunt que requiruntur
ad sufficientiam vite quantum ad victum
sine quo non potest homo omnino ab
solute Et vestimentum sine quo non po
tuit homo bene omnino Et ideo circa ista solet
homo magis solicitari primo ergo con
cludit solicitudinem circa victum in ge
nerali Secundo circa quodlibet per
se sumptum in speciali ibi Respicite
volatilia Circa primum advertendum quod
natura non potuit prudenter bonum de tegu
mento et defensione · sicut prudenter
alijs animalibus · ut patet avibus
dedit plumas ad tegumentum ungues
et rostra ad defensionem Similiter
bruta animalibus pelles et pilos pro
indumento cornua et huiusmodi parum
· quia in talibus non est nisi natura se
ptima que est ad unum determinata Et
ad determinatis potest eis quidem sufficientiter natura Homo autem rationa
lis natura est · que non est determinata
ad unum sed habet naturam ad diversorum
et contrarium Et ideo non potuit ~~ei quod~~
sibi sufficienter prudenter natu
que deest est determinata ad unum Et
loco huius habet intellectum per quem
potest cogitare diversas artes et modos
faciendi sibi vestes et arma · et
manus ad operandum talia Et ideo o
portet hominem de talibus solicitari
Cum tamen homo rationalis est Ideo
ista solicitudo debet esse moderata per
regulam rationis recte · et talem so
licitudinem non concludit hic salvator
cum sit pars prudentie Aliter sequeretur quod homo temptaret deum si co
pertaret alicui consequi omnia necessaria omittendo quod debet fieri tra
hor una hunc Sic solicitudo que hic
prohibetur est decordmata et superflua
propter quam post promittitur vana spiritualium
magis indebitum pugna Et hoc est quod dicit
salvator Ne solliciti sitis superflue
similiter et mordmate de cibo et vesti
mento quia hoc non est necessarium · quod
patet exemplo · quia corpus et anima
que sunt maiora beneficia dei dat nobis
sine solicitudine nostra ergo et illa quod
sunt minora videlicet cibum et
vestimentum dabit tu solicitudine mo
derata Respicite volatilia hic ex
bat de tegumento in speciali Et primo de cibo
Secundo de vestimento ibi Quid autem vestimentum
cogitatis Primum ostendit per exemplum
animum · que non seminant neque metunt
tu solicitudine convenienti sicut natura
quilibet forinsecus homine sufficiter pas
cet cum solicitudine convenienti sicut na
ture · que est sedum regulam rationis recte
Propter quod dicitur Nonne vos plures
estis illis · natura humana est maxime
pondens coram deo quam animalia
facta sunt propter hominem sunt autem
nobiliora est his que sunt ad finem
Cum autem vestitus hic probat dum
timento · et ponit duplex exemplum
primum accipitur ex eo quod est intra ho
minem silicet magnitudo corporis

quam deus homini sine sollicitudine
sua quod patet Quia quantitatis aliqs
sollicitetur de augmentatione sua Nō pt
addere ad statura tua vnum Cum 2
vestimenti competat manus vel minus
homi homi sed mi quantitate corporalem 2
quantitas datur ei sine sollicitudine sua
per consequens et vestimenti commensus
absq; sollicitudine superflua Et hoc
q concludit mter vegetatione Et de vesti
mentis ap Secundum exemplum
accipitur ex eo q e contra hominem
scilicet ex tre nascentibus quod pomi
tum dicit Considerate lilia agri quomo
crescunt sine sollicitudine corpo. et
sed mi quantitatem suam adeo vestitur
Propter quod dicit Non laborant scilicet
ad ornandū se. neq; nent a filant ad
faciendū sibi vestimenti et tamen ap
time vestitur. Quod probat Quia si
lomon omni gloria sua ap licet fuit
ex potentissimus vt patet in regi
. tamen non fuit ata vni vestitus. q
licet tres mitetur natura tamen ope
artis non assumitur perfectione ope
nature Et ideo timetores pannorum no
pnt facere tolere ata mirabilem sic na
mter tres nascentibus Ex hoc igitur con
cludit q deus sufficienter vestiet ho
minem absq; sollicitudine superflua.
Propter quod dicit Si em fenum agri q
hodie e a in pmo. et cras mittetur
a in furno ponetur in fur
no quia maliquibus terris lacu lig
norum vtitur stipulis et talibus ad
tale faciendū furnum Vel aliq clibanum
accipitur hic pateria unpus conflatur
fenum de stratum quia ad modum furnum seu
monticuli elevatur Unde clibanus a
dnis dicit et tamen deus vestit ipm

fenum sine sollicitudine sua Quanto
magis eos modice fidei scilicet sine so
licitudine superflua Vocat autem eos q minus
sollicitantur de talibus modice fidei. quia eo
defectu fidei predit talis sollicitudo superflua
. non autem sollicitudo fidei rationalis et mo
derata sed magis includitur Quia scrip
tura autem e predicto mo vnum. et tre
nascentium crescere Sic natura hominis e
vnum sed dum dictamen rationis accepto. Qd
sequitur a pm debet sollicitari sollicitudine
recta seu moderata. ad querendū ea. que no
dedit sibi natura ut vestes arma et simi
lia ut predictum e. Nolite ergo sollicitari
ec Hic concludit sollicitudinem superflua
per rationes duas Ut pomerium Nolite
ergo Prima accipitur ex parte divine pro
videntie Ad cuius evidentiam considerā
dum q aliqui dicunt divina providentia
ec tantum circa superiora et non circa actus
humanos Quorum persona dicit Job
xxxij Circa cardines celi per ambulat
nec nostra considerat Et ex hoc dicebant
q homo circa necessaria vite debebat multum
sollicitari Et hoc e q dicit Hec enim omnia
gentes inquirunt a gentiles divinam p
videntiam circa actus humanos negan
tes circa talia in moderato sollicitant
Sed vos nolite sic dicere quid manducabimus
ap Non quia non debeat homo sollicitari
moderate Sed intendit exclude sollicitudi
nem in moderatam. que procedit ex gentili
bus error Ideo sequitur Scit enim pater
vester a divina providentia sic potendit
adquirere q minima Et per cons circa ea
que sunt hominis necessaria Et sic fenu
entibus sibi talia sufficienter ministrabit
Propter quod concludit Omni ergo que
rite regnum dei a spiritualia Et
quia pmum relative dicit Ad sedum
patet q non excludit sollicitudinem om

mno tota necessaria uite Sed ostendit
q homo principaliter debet de spiritualibus sol
licitari Et secundo de temporalibus quia
subditur Et hoc omnia adicientur vobis
supposita tamen sollicitudine debita modo
habita · ut dictum est ¶ Nolite ergo hic
ponitur secunda ratio ad hoc et accipitur ex tem
poris congruentia Sicut enim cuilibet ne
gotio acquirit tempus debitum ad hoc q
bene fiat Quia tandiu tempus est quedam
extensio actus debiti ita cuilibet soli
citudini ad hoc quod sit debito modo ordina
ta acquirit tempus debitum · ut in messe
est tempus debitum solicitudini
circa fruges colligendas Et in imminente
vindemia · est tempus solicitudinis vin
demiare · Et ideo si aliquis precipitaret
tempus solicitudinis vindemie · de spi
licitis in tempore messis et mor
dinata solicitudo · ex parte temporis · quod
fiunt alii · qui finit in moderate et si
perflue sollicitari Et hoc est quod ibi ver
ditens Nolite sollicitari ex interstitio
a · in futuro sollicitudine si futuro tempo
debitam inordinate anticipando Quod
enim crastinum aliqui anticipantur pro futuro
patet ex eo quod dicit Crastinum dicentes filio vel
filius mee ergo a impositione temporis se
quitur crastinus dies ergo a tempore
futuro · Habebit sollicitudine · sibi con
gruam et debitam ~~patet patet et de~~
~~bitam~~ Sicut patet q ex natura temporis
attenuatur nata fienda · de quibus ho
minis tue debet sollicitari Et subdit sufficit diei malicia sua a · cuilibet temporis sollicitudo sua que in
dem sollicitudo dicitur malicia quia est quedam malum pene instantem enim in nocte
tue non indiguisset homo tali solicitudine

Cap vij

Nolite iudicare Hic re
gulat affectum hominis erga proximum Et primo respectu
mali Secundo respectu bonum ibi
Nolite dare sanctum canibus Prima in
dicus Quia primo ostendit quod proximus
non est temere iudicandus · Secundo quod hoc
non est temere arguendus · ibi quid
Vides festucam Circa primum adverte
dum Quia iudicium vno modo est actus iusti
tie qui pertinet ad iudicem similiter
vel extraneum et de hoc non loquitur Se
cundo accipitur iudicium pro aliquibus aliq
bus signis male iudicare de proximo Et
quia ipsum ut in plurimum precedit ex mala affectione · quia male affectus ad aliq
male interpretatur facta eius et hoc
phiber dicens Nolite iudicare et
non iudicemini a · ut non incurratis
peccatum mortale per quod fitis iudi
cio digni ad eternam ¶ Ad intellectum
huius sciendum q aliquis potest iudicare
malum de proximo multipliciter Vno
modo ex evidentia facti · cum aliquis
iudicat aliquem hominem · quia
iudicat eum interficere hominem · et hoc
multum est peccatum Alio modo ex signis
evidentibus · ut si aliquis iudicet
alium fornicatorem · quia iudicat eum cum
aliqua iudicia cum iuda solum cum soli
et hoc similiter multum est peccatum Se
cundo ex signis levibus Et in hoc
iudicio est triplex gradus Primus
est quando ex levibus signis aliquis
incipit dubitare de bonitate fratris
et hoc est peccatum Veniale · quia pro
cedit ex humana infirmitate · et
hoc non vocatur iudicium ipse sed su
spicio Secundus gradus est · quando
ex talibus signis · firmiter tenet
maximo q frater est malus · et
hoc ipse dicitur iudicium · quia indi

nil importat firmam sententiam · et hoc est peccatum mortale si malum quod iudicat de fratre ex lenibus signis sit degenere peccati mortalis Peccatum enim mortale est quod contrariatur caritati Qui autem aliquis iudicet predicto modo fratrem est contra caritatem fraternam Tertius gradus est quando ex lenibus signis non solum predicto modo iudicat sed etiam procedit ad punitionem fris · sicut de facto Ist hoc est gravius · q. non solum est contra caritatem · sed etiam contra iustitie equitatem Ist de talibus intelligitur verbum predictum Nolite iudicare ¶ Quo enim omnium iudicio iudicaveritis iudicabimini · et secundum mensuram qua mensi fueritis in iudicando malum de fratre secundum hoc eis fiet dicta pena · ¶ Quid vides festucam Hic ostendit quod non est quomodo temere arguendus Hoc autem contingit · quando alle qui arguit est in consimilibus culpis vel maioribus quia talis correctio non procedit ex caritate sed ex presumptione Quia ordo caritatis minime ascendo Sed intendit tamen · q. tamen arguens aut sunt publica aut occulta Si publica peccat dupliciter · arguendo peccato sub presumptione et peccato scandali Si autem sunt occulta tunc peccat primo modo tantum Si tamen ista qui arguit primo poenitear et postea fratrem humiliter arguat · non peccat Dicit igitur Quid vides festucam · peccatum minus · in oculo fratris tui · in manus peccatum in conversatione et conscientia eius et trabem · in manus peccatum in oculo tuo · in te ipso tuum considerans Trabs enim est adulterium fornicationis simi plicis et sic de aliis cette quomodo dicis fri ¶ Hoc dicit mali predicatores et mali sacerdotes qui sunt arrecti maioribus peccatis · quam alii quos volunt corrigere Cette primum ¶ Nolite sanctum dare canibus Hic regulat affectum hominis ad proximum respectu boni conferendi Quia malis hominibus in peccato obstinatis ex affectione carnali · non sunt sacramenta ministranda · vel secreta fidei revelanda in fidelibus obstinatis Quia ex predicto sequitur contemptus sacramentorum cette et derisio fidei catholice et derisio ministrorum et hoc est quod dicit Non conculcent ea pedibus suis Videlicet divina sacramenta · vel fidei secreta que dicuntur hic margarite Quter est pretio sicut et peccatores dicuntur porci Quter est in mundicia et canes · obstinati in fidelitate discrumpant vos · hoc est mordeant petite et dabitur Postquam salvator dedit legem evangelicam Hic ostendit eam observabilem Et est cum una de conditionibus legis scilicet quod sit observabilis Ad conservationem cuius tria fuerunt imploratio divini auxilij · conatus liberi arbitrij · cultus mali transeuntis Et ideo ista tria ponit per ordinem Cum ponit i Intrate per angustam portam Cum ibi attendite a falsis prophetis · Prima ad huc media quia primo ostendit quid requiritur ad hoc quod oratio sit exaudibilis ex parte orantis Et secundo ex parte cuius oramus i Domina ergo Circa primum sciendum quod oratio sit exaudibilis tribus concurrentibus Primum est quod sit pia · de pertinentibus ad salutem Cum est quod sit perseverans · non interrupta per aliquod oratorum contrarium Quia non cessat orare qui non cessat in fatere Tertium est quod oret ipse quia liter aliquis pio et perseuanter oret

pro aliquo Tamen effectus oronis posset
impediri propter malitiam aprilis p quo o-
ratur Sed tribus predictis tantum tenaly
semper exaudiuntur Et hoc est q notatur
in tribus verbis hic positis petite scilicet
pie querite perseuerantes pulsate et ape-
rietur vobis Sequitur pater q loquitur de
oratione facta prosse tum dicit et aperietur
vobis · Et quia de apris tribus tantum
tenetur exaudiuntur Sed subditur Omnis
enim qui petit rec Sequitur aut quis ex
vobis homo rec Vbi declaratur q dictum
est per exemplum Quia homines qui tam
prom sunt ad malum · et id dicit · mali
· cum filijs suis petentibus aliquis bo
dant alis et multo fortius pater celes
tis qui exonatia sua beatis est per esse
tum · dabit bonum spiritum petentibus
se scilicet gratiam et gloriam ¶ Domina
ergo Hic ostenditur porquid oro
est exaudibilis a parte orantis q sit
qm iuste vivit faciendo alii quod sibi
vult fieri Et hoc est q dicitur Omnia
quecumque vultis rec Omnia enim precepta
ordinantia hominem ad proximum non sunt
nisi quedam commiscibes derivate ex
to primo principio sicut in speculatiuis
principium de quolibet affirmatio vel ne
gatio se hd ad omnia que sequuntur ex ipso
et quod hoc subditur Hoc est enim
lex et prophete ¶ Intrate per an
gustam Hic ponitur secundum quod re
quiritur ad legis euangelice implecon
scilicet liberi arbitrij conatus Quia lex
datur de actibus virtutum · et maxime
lex euangelica · que est perfectissima
Virtus autem est circa bonum et difficile
Et ideo ad implecionem eius requiritur
conatus hominis Et hoc designatur
cum dicitur Intrate per angustam
Quia lex euangelica est porta in
trandi ad gloriam Dicitur autem angus
ta · propter articulum virtutis que
consistit in medio Et secundum quod dicit
Sed ethicorum Difficile est attingere medium
sed facile est deviare a medio Sicut
sagittantibus difficile est per virtutem
signum sed facile est deviare a signo
Sic est de bono virtutis · quia bonum con
tingit uno modo malum autem omnifariam
Ad hoc enim q actus sit virtuosus oportet
q sit bonus de genere · et ex omnibus
circumstantijs · quod difficile est con
tingere Si actus efficitur malus ex
singulis defectibus · q facile est con
tingere Et hoc designatur cum dicitur
lata est porta et spacosa est via que
ducit ad perditionem et multi intrant
per eam quia multi in vecmitur de
fectuosi Cum quod subditur est pmo
Et tertio in finitus est mus Et pau
ci valde in vecmitur virtuosi Et
hoc est q subditur quam angusta rec
et patet ¶ Attendite a falsis hic
ponitur tertium quod requiritur ad
implecionem legis euangelice scz
vitacio false doctrine dicens Atte
dite a · diligenter cauete a falsis pro
phetis a · doctoribus heretice Qui ficta
enim vno modo ideo est q placentes Et
quia venenum non quinditur nisi
melle tinctum Et ideo subditur Qui
venunt ad vos in vestimentis ouium
quasi falsam doctrinam palliant appa
rentia virtutis Et quia non pnt
vitari nisi tagno stancur Et non
pnt tagnosci ex apparentia exterior
Ideo subditur Vnde debemus tagnosci
scilicet ab opibus propter quod dicit
A fructibus eorum rec Sequitur omnis
arbor bona rec Arbor dicitur hic
homo hmis vel mitate bona · et

talis ut sit semper faciat opus boni
Et similiter arbor mala et homo. et ste
et semper facit malum actu Sicut cum
sedens in quantum sedens non potest ambu-
lare Unde in tempore pasci et. quia
sequeretur q sederet et ambularet
simul. Qm sensus tamen diuisus et vera.
Quia ille qui sedet nunc potest postea
ambulare Sic hinc bona voluntatem
dum retinet eam non potest male
agere. quia ad bonitatem voluntatis
requiritur omnes circumstancie bone
Homo tamen hinc voluntate bonam
nunc potest eam dimittere. et sic male
agere Et quia hoc subditur Omne
arbor que non facit fructum bonum eo
cidetur scilicet in morte. qm anima
penitus separabitur et in igne mittetur
Sic homo Et sic apparebit fructus tu-
lis arboris Quia quod repetit ergo
de fructibus eorum ait Non omnis qui
qui dicit Ostenso quid requiritur
ad legis impletionem ostendit consequenter
q alia non sufficiunt sine ista
ad salutem Quia inter alia illa que
videntur magis sufficere ad hoc Hoc
confessio fidei vel operis miraculorum
vel prophetia vel ista commixta simul et
tamen non sufficiunt Confessio enim fi-
dei sine operibus non sufficit. quia
talis fides mortua est Ut hic Jacobus
ij Et hoc et q dicit Non omnis q
dicit in dnc confitendo fidem catho-
licam nisi adsint opera. quod sequitur
sed qui facit voluntatem ut Similiter
Prophetia non sufficit ad salutem quia
aliqui datur malis hominibus. sicut ap
balaam Ut patet in libro numerorum Et ro
dicit Multi dicent mihi in illa die
scilicet iudicii expectorum Domine et nomine

tuo prophetauimus Similiter ejectio demo-
nii. quia aliquando per malos homines
talia fiunt ad inuocationem virtutis nominis
licet apparent in nominibus sint mali sicut hi
dicti porro Quidam in fideles eruebat
demones dicendo Quinto ubi per nomen
quod paulus predicat Veritatem quidem
indigne affirmant nomine nominis ideo super
erogatis aliqui datur potestas demonii. sic
in eodem capitulo dicitur Et in nomine
tuo demonia eiecimus Similiter ne
miraculorum operatio. que similiter aliqui
per malos fiunt ad inuocationem nominis
nominis non efficiter nisi in nominibus. sed ad
fidei confirmationem Et hoc et quod dicit
Et in nomine tuo virtutes multas fe-
timus. Ratio autem predictorum est et.
quia sunt gratie gratis date. que dantur
principaliter. ad utilitatem communem eccle
et non ad utilitatem singularis persone
Et ro aliqui per malos homines adeo no
bis dantur sicut bona elimosina aliqui
datur a bono dno mediante malo filio
Ut per quod subditur Et tunc confitebor
illis mihi quia non nouistis. notitia scilicet
approbationis. sed reprobationis Ut per ad
sequitur Discedite ab me et patet litera
Omnis ergo qui audit Postquam
saluator posuit legis sue complicationem
. et ostendit eius obseruationis possibi-
litatem Sic conclusit multitudinem
ad obseruationem quia eius auditio mu-
lis et nisi sequatur operis impletio Et
hoc et q dicit Omnis ergo qui audit
verba mea hec et facit ea assimilabitur
viro sapienti qui edificauit domum suam
. bonis operis constructione super petram
nominis Talis facit enim opera digne
et recta intentione. que dno requiritur
ad impletionem legis euangelice Et
descendit pluuia. tentatio carnal'

lassitudine · et venerunt flumina · turbidique
et avaritie · et flaverunt venti · vam
tans et superbie · et irruerunt in domum illa
per importunitatem temptationum · et non ce
cidit a stabilitate scilicet virtutum Cum
ratio subditur tunc dicit Fundata enim
erat super petram Et per appositum Omnis homo
qui audit hec mea verba et non facit
ea similis erit viro stulto qui edificat
domum suam super arenam et super mo
bile fundamentum · quod facit omnis qui
ponit intentionem suam ponit super
aliud quam supra ipsum deum · quia omnis
treatum mirabilis est · et descendit plu
via sicut patet ex dictis sequitur Fuitque
ruina domus illius magna · quia primo
ruit in fovea culpe · pigea in fovea
rehome · que ruina est magna quia ir
reparabilis omnino Et factum est
Hic ponitur conclusio omnium precedentium
Ubi ostenditur eminencia doctrine ipsi
per hoc quod dicitur admirabantur turbe
in doctrina eius · quia ut patet ex pre
dictis · docebat eminentissimas virtutes
et imperfectione legis super impleuit
· et non solum terrena bona sed celestia
promittebat · Doctrinam etiam suam mi
rabiliter confirmabat · Propterquod
dicitur Erat docens sicut ~~ipse pos~~
~~te~~ potestatem habens non sicut eius doce
bant iudeorum periti sed scribe et
pharisei

Cap. VIII.

Cum autem descendisset
lege data · Hic tantum ponitur eius
confirmatio per mi
racula in hoc capitulo sequenti et e
similis processus in utroque Sed in hoc
capitulo principaliter ponuntur quedam
miracula · ad declarationem deitatis apud
legislatoris ubi et ostendere eo primo
modus quia primo ponitur miraculum
operatum Ad quorum fidem ipsi
conversio ubi videns iesus turbas
ipsum mittens Quia primo describitur
curatio leprosi Et secundo paralitici Cum
autem introisset capharnaum Ibi labo
rantes calore febrili in Et cum de
misset iesus primum modus Quia primo
ponitur leprosi curatio Ad miraculi
manifestatio ubi et alii iesus Ad eum
donciam dicendorum tanquam sidera ndum Et
duplex est doctrina quedam que non ex
tedit facultatem intellectus et ista
debet per rationes demonstrativas con
firmari Alia est doctrina excedens fa
cultatem humanam Et ideo non potest
confirmari per rationem eundem
Propter quod oportet quod confirmetur
per opera divine virtutis ostensiva
Quia cum deus non possit esse testis
falsitatis et talia induitur · ad confir
mationem alicuius doctrine · sequitur eam
in fallibilem veritatem continet · talis
autem est doctrina evangelica Et ideo
eius confirmatio facta est per miracula
et hoc est quod dicitur Cum autem descen
disset iesus de monte · in quo legem
evangelicam promulgavit · secuta
sunt eum turbe multe · quia aliqui
sequebantur eum ex devotione Propter
sanctitatem sue doctrine Aliqui autem
ex curiositate ut viderent miracula
et audirent nova aliqui ut ei insi
diarentur sicut pharisei · et aliqui ut
aliquo curarentur sicut infirmi de
quibus erant iste de quo sequitur
Dne si vis Ubi confitetur eius
potentia in quo apparet huius
leprosi fides et devotio · ex quo se

cuta et eius curatio Unde sequitur Et
tendens manum Ac licet aliquis posset
curare solo verbo tamen apposuit ma
num · Quia humanitas xpi erat qui
organum suum instrumentum divini
tatis Et ideo sicut artifex mediante
instrumento operatur sic christus dina
mis per applicationem humanitatis
aliqua faciebat mira ostendens divini
tatem declarare C Sed queritur hic
quare tetigit leprosum cum hoc es
set in lege prohibitum Dicendum quod
erat prohibitum ~~in lege~~ leprosum tan
gere ei qui ex tactu suo poterat nocu
re Sicut helyas et heliseus · non
fecerunt contra legem tangendo mo
tum ad resuscitandum Vt hic tertio
regum xvii Et quarto regum iii
Et ait Hic ponitur miraculi mani
festatio que facta et ordinate Scrip
tum enim erat in lege leuitici xiii
Quod mundatus a lepra non debat
restitui ad communem habitationem hom
inum nisi prius iudicaretur mundatus per
sacerdotis iudicium Et facta oblatione
domino pro mundatione Et ideo iesus
ait illi nemini vide dixeris sed antq
ea que scripta sunt in lego tamquam
Precepta cerimonialia habuit cur
sum suum usque ad xpi passionem ut
supra visum · Et ideo usque huc xpus
ea observauit Vt patet in sua circu
cisione · et ea observare alios pre
cepit Vt patet in hac leproso cui
dixit Vade ostende te sacerdotibus
ac per hac etiam figurabatur · q presbi
teri per leprosum figurantur licet sic
mundatus a lepra preti per contrictionem
tamen ad hoc tenetur se ostendere sa
cerdati per confessionem Qualis autem
erat oblatio leprosi mundati in lege hic
leuitici xiiii et ubi debet exponi
Cum autem introisset capharnaum Hic
ponitur secundum miraculum sed curatio pa
ralitici Et diuiditur in duas partes quia
primo describitur huius centurionis fides
et deuotio Secundo exhibetur in fertur conclu
sio ibi audiens autem iesus Circa pri
mum aduertendum quod iste centurio ad huius
precesserunt eius curatio et non erat
iudeus sed erat gentilis ubi patitur a
romanis ad custodiam principalis ci
uitatis galilee capharnaum · quia tota
illa terra erat subdita romanis quod
quod iudei coram pilato dicerent Non
habemus regem nisi cesarem Et ideo quia
iesus erat iudeus ipse non venit ad
eum in persona quia reputans se indignum
ad hoc imperandum Sed misit ad illum
principes iudeorum Vt dicitur luce
vii ut per eos curationem serui sui fa
ciliius impetraret Sic matheus Et
quia q per amicos facimus quodammodo
per nos ipsos facimus ideo matheus
dicit eum venisse ad iesum non quasi
in propria persona venit sed per intermedios Et sic et intelligendum quod de
hic accessit ad eum centurio sed per
amicos dicitur autem centurio quia
habebat centum homines armatos sub
se ad custodiam illius terre · ne forte
vellent contra romanos rebellare Iste
igitur centurio audito xpi miraculis
firmiter credidit · quod potest sanare
seruum eius qui erat ei valde carus
Vt dicit luce vii Ideo decens sanatus
erat valde solliciti q ipse alii preces
eius fidem et devotionem Respondit
et inquit ei ego veniam ac Cum
autem ecce in ista insit centurio nun
tios obviam ei ut dicit lucas ·

dicentes ego parte eius Domine non sum
dignus Fuit enim homo gentilis et abhomi
nabile erat iudeis tomodo et libere cum gen
tilibus · et etiam domos earum intrare Ut
hic actuum x Et forte iste quia gentilis erat
ydola in sua domo habuit Et ideo cohomi
litate eorum ab ingressu domus sue repel
lebant dicens Domine ·c· Et ego alta
parte firmiter credebat quod absque solo
verbo servum suum curare potest Quiter
quod dixit tdit tamen verbo ·c· quod
hoc probat quod subdit Nam et ego
homo sum sub potestate constitutus
habens milites ·c· licet habeam aliquos su
me · qui michi debent obedire · tamen
tamen sunt subditus sum maiori potes
tati videlicet presidi et imperatori et
tamen subditi obediunt michi admiror
Quia dico huic vade et vadit ·c· Et
ego hoc intelligens sequens tanclusio
sit hoc Ergo tu qui non es subiectus a
liqui potestati potes precepto in firmi
tati · et cani exire · et sit solo verbo f
ilius meus curatus Audiens Dic ego
dictis in ferunt quedam tanclusio quia
ego fide huius gentilis et in fidelitate
iudeorum tanclusit saluator vocatio
nem gentium ad fidem et reprobationem
iudeorum et hoc e quod dicit Audiens autem
iesus sit verba tantum ioris ego pres
sura tante fidei · miratus e · Sed
queritur quomodo mirabilis fuit admira
tio que tangitur in homine ego alicuius
in tegriti et in soliti an spectae Nonne
autem abinstanti conceptionis fuit plena
scientia nec aliquid de nouo tagnouit
Sed videtur quod nisi admiratio · sed mi
rem non fuit · sed tantum sed mirabilem appa
rentiam · quia ad modum admirantis
se habuit Ut dicitur aliqui Nec fuit
ibi falsitas · quia hoc fuit ad designa
nandum aliquid verum sit fidem con
tuitionis et infidelitatem iudeorum
Sed melius dicitur quod fuit mirabilis
admiratio ad ostendendum veritatem hu
manae naturae in eo Nec aug euide
tiam sciendum Quod in christo ponit
duplex scientia Una diuina que est
eterna · et secundum hanc non potest esse
admiratio · quia michil cognoscit de no
uo Alia creata uel humana · Et hec
e duplex Una uisionis rei in uerbo
quia anima christi abinstanti concep
tionis cognouit in uerbo omnia quod cog
nosit uerbum noticia visionis Et
hec sunt omnia que huic se secundum quin
tuque differentiam temporis cuiusmodi
sunt preter presentia et futura Et
secundum hanc scientiam in christo non
fuit admiratio · sicut nec in nouario
alia est scientia in nouario · quia cognos
cit res in nouario grne Et hec e duplex
Una habitualis · et in ista non est alic
nouitas · quia ab instanti conceptio
nis fuit anima nouri perfecta
hitibus omni scientiarum alia nouum
talis · Oritur aliquis huius hiti scie
per doctrina · vnde nouitas · per in
tuitionem in effectu Deinde mo ma
nima nouri · erat aliquid de nouo cog
nitum Et sic ego in spectione alicuius hoc
mo integrum quis potest in ipso ad
miratio de nouo causari et sic factum
fuit in christo Sequitur Et sequendo
se · a · discipulis suis dixit Nonnum
quam tantam fidem in israel · a · in
quo iudaico Quia licet aliqui de
iudeis firmiter crederent sit disci
puli sui tamen principales alii
quis non crediderunt Et multitu

dmem illius qui ab eius fide auerte
runt Vt in sermone patebit et ro con
cludit saluator amen .r. fideliter dico
vobis quia multi ab oriente et occidenti
dente venient scilicet gentiles in diuersis
partibus orbis consistentes qui predicatores
apostolorum et sic preceperunt gratiam et gloriam
filij autem regni .r. iudei exquibus
exquibus natus est et quibus principa
missus est ad predicandum eis regnum ce
lestis euangelium exterminate in tene
bras exteriores quia repulerunt fide
xpi et sic remanent in peccatis
obstinati et sic eruntur ad penas .r.
ferni que dicuntur tenebre culpe alie
autem sunt ignis eterne Sed quaerit
quomodo ubi sunt tenebre et ubi sit
ignis qui de natura sua sit lucidus
Intendit quod ille ignis describitur in
medio terre .r. deo firmiosus obscura
tem non licet ad ostendendum damnatis
aliquid quod faciat ad eorum consolationem
sed ad eorum desolationem quod dicitur
et tenebre exteriores Sequitur ubi erit
fletus Ex fletu duo sunt scilicet tristicia
animi exqua procedit fletus et
secundum hoc fletus est in damnatis ge
neraliter scilicet tam in demonibus quam
in hominibus Aliud est exparte cor
poris scilicet lacrimarum resolutio .r. et tur
batio cerebri et oculorum .r. et ista non
possunt esse in spiritibus separatis .r. sed
post resurrectionem quantum ad aliquid
erunt in hominibus damnatis .q.
ubi erit predicta cerebri et oculorum
turbatio Sed non erit ubi lacrimarum
fluxus accipite uel resolutio quia
cessante motu celi cessabit omnis
generatio et corruptio Exquo patet

vltimus Quia erit stridor dentium .r. quia non
importat aliquam corruptionem sed tantum
dolorosam ostensionem Sequitur et dixit
iesus centurioni Vade et sicut credidisti
sic perfecte sic fiat tibi in sanitate seruu
tui et sequitur et sanatus est puer Et
cum venisset domum hic ponitur tertium mira
culum de sanitate socrus petri Et primo
ponitur hoc miraculum in speciali Et
sed ex hoc concludunt multa mira
cula in generali Vespere autem facto
Quinta igitur parte dicit sic Et ve
nisset iesus in domum petri Saluator
cum noster cum corpus passibile ad
nam salutem accepisset aliquid decli
nabat ad loca familiaria sibi et deuo
tum adquiete habenda propter labores
isto modo venit ad domum petri .r. Vidit
socrum eius aegrotantem et febricitantem
.r. et tetigit manum eius et dimisit eam
febris .q. non potuit fieri nisi diuina
virtute Natura enim non operatur in
instanti Et ro licet a febribus virtute
naturae possit homo curari non tamen
ita subito et perfecte quod possit sta
tim opera consueta fieri sicut dicit
hic et surrexit et ministrabat eis
Vespere autem facto Hic ponuntur
ad confirmationem legis euangelice multa
miracula in generali .r. quia audito
hoc miraculo omnes qui in ciuitate vel
la detinebantur Variis languoribus
sunt expo oblati et curati Et sic im
pleta est profetia ysaie liii Vbi dicitur
sic Vere languores nostros .r. tulit
et dolores nostros ipse portauit Ad
huius intellectum considerandum quod ipse
qui venerat ad saluandum humanam genus
infirmantem accepit infirmitates nostras
infirmantem valebant ad opus nostre

salutis. Ad hac autem non facile defecta
scientie et gratie · sed magis contradant
Et to xpus non accepit defectu igno
rantie et gratie aliqui sunt qui sentiunt
totam naturam humana et sunt materia
exercende virtutis · sicut passibilitas mor
talitas fames et sitis et similia Et talia
assumpsit xpus nulla peccata · quia
faciebant ad opus nre redemptionis Ali
sunt defectus qui non sentiunt tota natu
ram humana sed aliquam in particu
lari Et hos non assumpsit xpus nulla
peccata Quia huiusmodi contingunt dupliciter
Uno modo ex debilitate virtutis for
mative ex defectu materie sicut sunt
partus monstruosi et hic non habuit
locum in xpo Quia corpus eius fuit
formatum ex purissimis sanguinibus
virginis mate et sic non habuit locum
defectus · uel mordinatio materie fuit
etiam formatum virtute spiritus sancti
in sancta · et to non habuit ibi locum de
fectus virtutis formative Alio modo
contingunt ex defectu regimnis · sicut
febris morbus caducus et consimilia
Vel ades in corpore qui peccatis
et asta xpo non patiebatur hoc locum
aliquo non potuit esse defectus alicuius
debiti regimnis Vel peccatum assumpsit
tamen asta in persona aliena quaddam
misericorditer talia curauit Et sic
euangelista exponit dictum qui ubi isaie
dicens ipse infirmitates nras accepit
sz quantum ad illas defectus quas assumpsit
in persona sua · et egrotatones nras ipse
portauit sz quantum ad illos defectus
humane natue · quos patienter sustinuit
et patenter curauit no tamen
nulla persona assumpsit Videns
ceptis turbas Ex doctrina et mirabilibus
predictis pouitur aliquorum consilio ad
xpum Et diuiditur in duas partes · q.
primo notatur ubi recessit ad deserti
locum Et secundo istorum consilium accessus
ad xpum ibi et accedens omnis Circa
primum aduertendum quia xpi actio mira
erat in formatione to xpus legitimi
atribus recessisse ad deserti locum ut
daret predicatoribus verbi dominum
exemplum Una causa fuit ad hinc
quietem pro laboribus suis et discipulorum
suorum ut hic marci vi Venite seor
sum locum et requiescite ibi pusillum
Erant enim qui venibant et redibant
multi · nec spatium manducandi habuerunt
Alia causa fuit quia tunc ostendere
q predicatori verbi diuini aliquem debet
secretare secretum contemplationi ut
hauriat in deuotione · q pro ea quod effi
dat in predicatione Unde et moyses
aliquando descendebat ad populum et
hoc dicitur luce vi Indicio illis
exoriri in monte ihus solus orare
et erat ibi per nocturnis in monte
dei · tertia causa fuit ad fugiendum
populi applausum to · vi Cepit ergo
eum cognouisset q venturi essent ut
rapiant eum ut faciant eum regem fu
git iterum solus in montem Ista igitur
triplici de causa uel saltem aliqua ex
dictis hic Videns ceptis turbas
multas circuisse mirabilia sz accedentes
et applaudantes · Iussit discipulos
ire transfretare a · Ultra mare ga
lilee in locum magis secretum
Accedens Hic ponitur quotuida
discipulorum accessus ad xpum quorum
omnis accedebat ficte et ideo

repellitur Secundus vero et ideo
accipitur ubi alius autem de discipulis
Circa primum considerandum quomodo
de hijs qui audierant predicationem xpi
et viderant miracula qui erat scribe
a diligentius considerauit quasi cum familiaris
xpo quomodo posset magna pecunia
colligere ab hijs qui a xpo curantur per
apostolos suggestione et introductione
eius voluit se ei connungere dicens ma
gister sequar te quocumque ieris Iesus
autem videns eius animum non respon
dit ad eius verba tantum sed ad apostolos
omnium dicens Vulpes foueas habent
et volucres celi nidos a bruta habent
sua latibula quibus possunt latere
filius autem hominis non habet ego sum
ita pauper quod non habeo domicilium vel
possum me declinare quasi dicat
agitur cur me vis sequi propter lucrum
temporale et sic commodum a xpo
repellitur Sed queritur hic de
quare xpus in paupertate voluit
viuere Quia scriptum est impe
dimenta rebus ita pbis sunt adu
mamta virtutis michil autem fa
ciens ad virtutem debuit xpus desi
stere ergo videtur quod debuit diuitias
temporales habere Dicendum quod multo
deteriusis tristius in paupertate uixit
Due tamen preteris videntur ut
ere prima causa est quia xpus ve
nit ad predicandum veritatem in mundo
Secundum quod ipse met dixit Io xviii
Ego in hoc natus sum et ad hoc ve
ni in mundum ut testimonium perhibeam
veritati Predicatio autem impeditur
per administrationem bonorum temporalium
Propter quod xpus apostolis ad predicandum
missis dixit mt x Nolite pos
sidere aurum et argentum ut quasi di
cat Ista impedirent vos a predicatione
et temporalium administratione Ipsi autem
apostoli ut ei dixerunt Non est equum
nos relinquere verbum dei et ministra
re mensis Considerate ergo sicut
et uiros bonos testimonium septem quos
constituimus super hoc opus nos autem
orationi et ministerio verbi instantes erimus
Ex quibus patet quod administratio temporalium
impedit predicatorius officium Et ideo
quia xpus volebat predicatoribus e
vangelij debitam formam viuendi
tradere sic voluit in paupertate viuere
Secunda causa est quia scriptum xpus mo
talitate nostram assumpsit ut per eam nos
in mortalitate conferret sic paupertatem maxime voluit assumere ut per eam
nobis eternas diuitias tribuat Et hoc
tangit apostolus ii cor viii dicens Scitis
gratiam domini nostri ihu xpi quoniam
egenus pro nobis factus est ut illius in
opia diuites essemus Tertia autem ro
potest addi ne temporalia fidelium facta per
xpum posset attribui diuitijs seu potentie
secularibus sed augmentum dicendum quod aliquo
bene et actus studium in fecisse statim
quod tamen est impeditiuum actus virtutum
ad altiorem gradum scriptum debitum vinculis
matrimonij est impeditiuum virginitatis Et eodem modo administratio
temporalium bene est impeditiua perfecte
sequele xpi in paupertate impedit actum
contemplationis Propter quod dicit in
libro de ecclesiasticis dogmatibus Bonum est facultates eius dispensare et eius
gratia Sed melius est intentionem seqdi
xpum tantum simul donare et abscidere
et absolutissime eum xpo esse Aliquo
autem modo describitur conuersio
altius ad xpum qui veniebat Vere

sed imperfecte Et ideo a xpo recipitur
et perficit Et hoc est q dicit Alius autem
de discipulis eius. s. xpi non quia ad
hunc est perfecte discipulus · sed volebat
filii dicere illi Domine permitte me
primum ire et sepelire patrem meum v.
Iste autem non petebat ut sepeliret
iam mortuum · quia hoc fuisset sibi dene
gatum sed a sequela xpi impediebatur
eo amore carnali ad parentes et quibus
volebat ut sepeliendo mortuos se et tui
tui xpo in sepulchris adhere · sed quia
parentes non erant in tanta necessitate
poterat q non essent posset commenes
eis per alios ministrari Ro dicit se
quere me et dimitte mortuos v. in fi
delitate manentes · sepelire mortuos
s. ephar laico pater Et aliquis admissus
ad religionem non debet retardari quia
parentes affectione carnali Unde et
supra xxi capitulo Iacobus et Johes
legunt secutus fuisse xpum relictis
retibus et patre · Quia quod scribit
in epla ad nuptiam monachum dicit · lic
pater tuus in hunc iniquum · licet mi
tia petrus et Iohes ostendat · Por
tal tatis pergo patrem · por caletam
pergo matrem et ad uxorem illam truncho
cula Bernis aut cet · si parentes es
sent in tali necessitate poterit q non
posset sibi commenient sine prudentia fi
lij subvenire tunc non est ei licitum in
gredi religionem dimissa necessitate pa
rentum quia hoc esset de aliena do facere
sacrificium Ad predictorum maiorem intel
ligentiam considerandum Et aliter pe
tenetur prudere filijs et aliter filius
parentibus Quia cum pater sit principium
filij per se obligatur ad prouidendum filijs
de doctrina et nutrimento non aut ex lege Un
dicitur ij Cap xxi Nec debent filij the
saurizare parentibus sed parentes filijs
Et ro parentibus non licet ingredi reli
gionem omissa cura filiorum omnino sed de
bet de eis curare vel denuo q petere ju
dicare filius autem licet non simpliciter
tenetur ire curam patris · tenetur tamen
per accidens sic. s. pater sit in casu ne
cessitatis in quo per alium non posset
commenient ei sibi venire Et ro tali
casu cessante pater et debet etiam
contra voluntatem parentum religio
nem intrare Et ostendere hic
ponitur · quedam miracula ad discipulorum
confirmationem Et primo miracula cor
porali 2o in spirituali ut ostendatur
xpus dominus totius creature Quia
ponitur i Et cum venisset ipse trans
fretum primum miraculum fuit in sedatione
subita tempestate a ventis maris per
impium a ventis xpi Unde dicit sic Et
ascendente eo s. xpo in naviculam
ut iret in locum remotum propter cau
sas predictas secuti sunt eum disci
puli eius transfretantes s. cum eo
ecce motus magnus ita Hoc factum
est divina virtute Ut manifestaret
virtus xpi discipulis eius Ideo sequitur et Ipse vero dormiebat
duplici de causa Prima ut ostenderet
humane naturae meae ostendetur Qu
ut discipuli impetrato patri ad ipsum
recurrerent Ideo sequitur et accesse
runt et suscitaverunt eum Sequitur et
dixit quid timidi estis · quasi dicat
non debetis timere cum sim vobiscum quia vidistis mirabilia
facta modice fidei discipulos ad
suos dicit ec modice fidei quia si fe
cerant fidem habere cognoscent
eum tantam habere virtutem in

dormiendo quiete in vigilando quia
semper et vigilia sunt passiones se-
sitive partis secundum quam non competebat xpo facere miracula · sed magis
virtute divina · que per somnum non
impedebatur Et surgens imperavit
ventis ac Quasi pater eius de-
ratus fuit quia miracula faciebat
imperando sicut dominus creature
Unde sequitur Porro homines mira-
ti sunt exposcentes virtute deitatis eius
cognoscentes ac etiam confitentes ·
Dicentes qualis e hic quasi dicentes
nonne homo purus sed verus deus
quia venti et mare obediunt ei sic
creatura creatori Et cum venisset
Hic ponitur miraculum in creatura
spirituali in demoniaci eiectione Et dividitur
in duas partes quia primo describitur
miraculi apparatus Et secundo apparuit diuul
gatio ibi pastores autem fugerunt ·
Describendo miraculum evangelista
primo tangit locum Et cum venisset
ipse transfretum a vltra mare ga-
lilee · quod alibi dicitur stagnum gene
zareth ad quandam ciuitatem sic no-
minatam que vocatur genesar
uel genezareth et e in alio littore
ex opposito galilee Cum ergo igitur
in regione gerasenorum occurrerunt
ei duo homines habentes demonia ·
marci v dr quorum erat vnus luce viii
Dicendum quod non e contradictio quia
secundum veritatem erant duo demonia-
ci · sed vnus erat famosior et se-
nior altero Unde in eo erat legio
demonum vt videtur dicit Et ro
de illo fecit fac mentionem mag
et lucas · nec tamen negant qui
fuerit alius quia vnitas multi-

in bmaio Matheus autem fecit men-
tionem de utraque · Sequitur demoniaci
ex eunitis de monumentis exeuntes habitabant demoniaci aliquando ut per hos de-
mones nocebant transeuntibus de
ammalibus defunctorum sepulchris · non
quia demoniaci possunt nisi quatenus per-
mittit eis deus Sequitur Quid nobis
Hec dicunt magis ex tormentum quam
per territudinem · quia ille demon qui tem-
tauit eum in deserto erat acutior in nego-
tijs · et tamen non potuit stare per
territudinem vtrum a filio dei Et ille qui
erat promissus ad salutem mundi et de-
tractionem dyaboli et multo minus aspi
pauerunt hos stare per territudinem
quid venisti ante tempus torquere nos
Ad cuius euidentiam tenendum
quod vsque ad iudicium e tempus mitte et de
mitte homo Et ro sicut vsque ad tempus
sancti angeli habitant inter nos ad no-
stram defensionem et mali angeli ad
nostram temptationem et impugnationem
· Licet autem sceu portent agnum
sicut tamen reputant se torqueri et
affligi quido eiecti ab hominibus ne
eis nocerent quter adiunxit quod eum agnos
habent Et quia si non possunt hominibus
nocere in persona · tamen afficiunt eos no-
cere in substantia sic rogabant ihm
dicentes · Si eicis nos mitte nos
in porcos · et ait illis ite concedendo
eis petitionem corporis · ut patet per se-
quentem effectum et illi exeuntes abierunt
in porcos Sed queritur hic quare
permisit eos intrare in porcos et
precipitare eos Dicendum quod forte
homines illius terre pertanuerunt et
ro demeruerunt aliud damnum sibi fieri
Vel aliter dicendum quod opus aliqua
fuerit ad significandum quoddam aliud

Sicut mathei xxi. Maledixit ficui no
bmti fructu. sed folia tantu. et tamen nl'
la ratio fuit xpo parte arboris. ut ubide
dicitur non erat tempus ficorum. Et io
ratio maledictionis fuit ad signifitandu
maledictionem iudeorum. quorum fructu hoc
arboris querebat xpus et tamen non in
venit meis f nisi folia tantu. a appa
rentia bonorum apertum. figerunt aute
pastores. Hic ponitur miraculi diuul
gatio quia pastores figientes vennt
in ciuitatem et in ciuitatem hec omnia.
sequitur et erat tota ciuitas. venit ob
viam et ipso eo rogabant eum ut tra
sire ad fines eorum. Reputabat eos
indignos. tanto dactore. Sicut scriptus
e dictum de centurione q reputabat se
indignu tanto hospite. Item quia xs
dimittebat eis illos curatos ad eorum
ad eorum instructione. Unde matri v
dicitur. Ut xpus noluit q ille qui
hebat legionem sequeretur xpm sed
magis predicaret miraculum factum. Et
idem intelligendu e de alio qui erat
cum eo. Vel aliter potest intelli
gi q isti geruseni expectatis suis
timebant offendere xpi pnia et
propter hoc maiore penam
predere et io rogabant eum de sede

Et ascendens Cap. ix.

ne ascendens. In capitulo prece
denti posita sunt quedam
miracula ad confirmacoem
euangelice legis. Hic tentor decla
ratur ultimus apicus legis legislatoris.
Et diuiditur in tres partes quia po
nuntur ad hoc miracula ipparatis. In
tredentium. Vocatio ibi. Et cum transisset
inde. Et tertio confirmatio ibi
hec illo loquente. Prima in duas quia po
mo operatur miracula ad declaratione
fide detatis fides credentium applicatur.
Et sed in fidelitas negantium reprobatur
ibi et erat quidam de scribis. Circa p
mu euangelista notat. ubi factu est
miraculum dicens. Et ascendens in nau
cula ut scilicet per nauigium de terra ge
rasenorum redire in galileam. Unde
illuc iuerat. Ut patet in capitulo
precedenti et venit in ciuitatem suam
scz capharnaum. quia ibi factum e hoc mi
raculum. Ut marcus dicit xo presse 20
capitulo. Dicitur aute capharnaum ciuitas
domini non quia ibi fuit natus nec
conceptus sed quia erat principalis
ciuitas galilee. Propter quod centurio i
manebat ad custodiendu totius terre.
Ut dictum e capitulo precedenti. Naza
reth autem autem ubi xpus fuit in
fantia et conceptus erat quodda oppi
dum nec vicus respectu alius. Et
ideo dicitur ciuitas. Oppi apud sic
patrissus dicitur ciuitas alicuius nati
in aliquo oppido in xpo patrissus vel
sed in aliquos dicitur ciuitas domini
quia a principio sue predicationis in
ta miracula ubi fecit et erat offere
bant ei paralyticum. Modus aute
offendi hic tacetur. Sed xo pnitu
mari xo. Quia non pcentes intrare
ad xpi pnia propter tubam circumsta
tem detecto domus dimiserunt eum in
lecto. ante iesum et hoc fuit magnum
signum fidei signorum. Propter quod sequit
Videns aute iesus fidem illorum scilicet
paralytici et offerentium. Quod patet
ex hoc q sequitur. ait paralytico
tan fide fili remittuntur tibi peccata
licet eum sentitis corporalis vel a q
hnmo detur alicui propter aliorum fide
commisso tamen peccatorum mondat

alicui sine qua fide. Ideo non videt
bni dicere qui dicit q̃ li illorũ refert
tantũ ad offerentes. ata q̃ quter fidem
offerentiũ sit sanatus ¶ Exoit aut
ressus remittit ei peccata Ad hanc
modũ boni medici. qui primo ei mouet
causam morbi et tũc post intendit
curacõm Infirmitas autem hoc fuit
palitico quter peccatũ et ro hoc primo p
mo remouet causam dicens remittuntur
tibi peccata et in hoc insinuat eũ aparalis
mandũ sicut statim patuit per effectũ Ad maiorẗ predictorẗ intelligentiã
sciendũ q̃ infirmitas corporalis in
fligitur aliqui adeo multis de causis
Uno mo quter peccati punitionem. et
non quter purgationem. et talis infir
mitas est quaddam preambula pene
ad homne. et sic infligitur heredi.
Ante hoc dicitur Qui percussit eũ an
gelus domini eo q̃ non dedisset ho
norem deo et consumptus vermibus
obiit Et eadem mo de phaude
qui per flagella in duratus est Ideo
infligitur ad peccati commissi pur
gationem sicut nabuchadanosor a
monta septem annorẗ Ut hic da
mielis iiij Et similiter male mag
dalene Nosario demonũ Eo mo
non quter peccatũ commissi sed
ad gloriam dei manifestandũ sicut
de ceco nato dicitur Iohis ix Neq;
hic peccauit neq; parentes eius s.
ut cecus nasceretur sed ut manifes
tentur opera dei in illo Qrto quia
humiliationem alicui ne ni superbia
elencur Dicit paulo apostolus dicit
de corpo i Cor xii Neq; magni
tudo revelationũ obtollat mihi datus
est michi stimulus carnis mee an

gelus sathane qui me colaphizet quinto
infligitur quia alicui quia actionis et pati
entie declarationem Sicut patet de iob ij
Unde versus iob quia in eiusmodi paulis
se manifestat meco purgat malas
primit horadem Et patet sententia eo
dictũ ¶ Et ecce quidam de scribis
h' panitur blasphemia negantes
ipsi diuinitatem Et primo panitur cor negantio
rum dicit et ecce quidam de scribis a de
lege peritis dicebant intra se sz
cogitando quia verbũ interiusecũ es
conceptus mentis hic blasphemat
blasphemare est creatori attribuere illud
q̃ est proprium dei Omittere alicui peccata
soli deo conuenit Per hoc igitur q̃
ipse blasphemia imponebat in hoc
q̃ peccata dimittebat quatenus negabat
apm deũ esse. dicentes eũ esse puri hom
inem Sed ipse consequenter eos tanque
monter redarguit ostendens se esse
deũ dupliciter primo quia respondit
cor cogitationibus quas cognoscere
per certitudinem soli deo proprium est
quod dicit Et cũ vidisset iesus cogi
tationes eorũ Et quid cogitatis mala
in cordibus vestris imponendo sz falso michi blas
phemiam Secundo hoc idem ostendit sa
nando paraliticũ per imperium tãq;
qua virtute. quod est causa patefactũ
sicut et peccata dimittere. licet cum
paralisis contrariet natiue aliquando
possit curari. non tamen subito. nec
ita perfecte ut statim hanc possit lec
tum in quo iacet portare sicut dicit
hic quter quod dicit Quid est facilius
dicere aut quasi dicere equalis potestatis
et virtutis ex quo concludit virtutem
sue diuinitatis per factũ dicens Ut
autem sciatis quia filius hominis hic

potestatem mittendi peccata ut
deus non ut homo puritis · tunc ait paral
litico surge ait sicut eum per littam hunc
sigillo declaratur voluntas alius scribe
tis · sic per signum qd' c virtutis divine
manifestatum · ostendit virtus divine
virtutis filij autem sancti qui secundum
miracula faciebant hac implorando di
vinam virtutem non imperando Et si ali
qui mediibus imperabant dominibus
ut crederent ab spiritibus corporalibus mun
munc xpi et auctoritate eius Q Vi
dentes autem turbe hic constat ponitur
hujus miraculi effectus · quia turbe hec
videntes timuerunt imponere filio blasphe
miam et glorificaverunt deum qui dedit ta
lem potestatem filio xpi qui est
virtus dei patris hominibus ad eius
salutem Q Et cum transisset inde
ponitur vocationem vocatio primo ita
xpi vocationem describitur tandem ipsa
ad peccatores xpi ponitur eius reprehensio
contra murmurantes ibi Et viden
tes pharisei Q Circa primum adverte
dum Et vocatio mathei et a studio
ejus fuit ante curationem paralitici
de quo dictum est hic ponitur per re
capitulationem · vel secundum alias vocatio
eius fuit ante et commutatum eius de
quo hic scribitur fuit post Et ut
commodius describatur commutatio
eius vocatio repetitur Dicit igitur
evangelista · Et cum transisset inde
iesus vidit hominem sedentem in theolo
neo in quo solebant campsores sedere
quod quidem negotium vix aut nisi
exercari sine peccato potest ut dicit
gregorius et ait illi sequere me ·
matheum autem talibus occupatum vocavit
ut de gratia dei nullus desperaret qui
cumque fuerit fuisse vitiis occupatus Et

surgens secutus est eum sine aliqua di
latione · quia sicut patebit mandatum
xpi nostris verbis · ita etiam videtur
monere in spiritualibus Dicit enim pas
sioni imminentes illos qui ad capiendum
xpm venerant solo verbo prostrave
runt ergo sum ut hic dicitur novum
ita solo verbo potest quos trahere
Et in hac apparebat virtus
divinitatis in eo Et factum est cum dis
cumbente in domo scz mathei ecce
multi publicani et peccatores veni
entes discumbebant cum iesu · fuerunt
enim socii mathei Et adeo recedens
abeis et volens sequi xpm ferre
eis contulit Sicut de helisaeo legitur
iij regum xix Quod vocatus abhoc
ut cum sequeretur mactavit par boum
et dedit suis suis comedere et sic se
cutus est helyam in magistrum suum Et hoc
idem faciunt qui recedentes a suis fa
cium suum tactum suum · vel secundum alias
bindonem Q Et videntes hic po
nitur reprehensio contra murmu
murantes deprehendit Et primo ge
pharisaeos Q contra adhuc discipulos
eius arrogantes Circa primum sciendum
q pharisei in populo indeo reputabant
religiosi Unde etiam in hiru aba
lijs quaddam disjuncti erant ut
indebitur miseris Videntes igitur
xpm cum publicanis et peccatoribus
manducantes indigne ferebant
dicentes discipulis suis Quare cum
publicanis et quasi dicant Non
est hunc qui tale magistrum se
quitur Et iesus audiens ait · Non
est opus respondet primo eis per
rationem quia sensibiliter videmus
et medicus familiaris sed debet
hic ad infirmum qui eo indiget

quam ad sanitatem. Cum igitur Christus sit
verus medicus animarum. Ut dicit in ps.
misit verbum suum et sanavit eos. Quo
familiariter se debuit hic ad peccatores
qui sunt in infirmi infirmitate spiritali
Et respondet per auctoritatem que hic ostendit
vi dicens. Euntes discite quasi dicat
ate et diligenter considerate illud quod si
bimus ostendit. Quid est misericordia volo
et non sacrificium quasi dicat si hanc
scripturam considerasset. Non venisset me
facere sedum apam. Quter quod concludit
Non enim vocare venimus iustos ad penite
tiam sed licet aliquos iustos vocaverit
ad augmentum gratie ut petrum et andre
am et consimiles sed peccatores vel
simpliciter vocare ad penitentiam. Tunc
accesserunt. Hic respondit cohis dis
cipulos. Et primo ponitur interrogatio
eorum maligna ubi. Et ait illis iesus.
Circa primum notandum quod discipuli in
tribus deficiebant primo quia de sua
abstinencia se iactabant. Dicentes
quare nos et pharisei iejunamus frequenter
quia talia sunt facienda in se
cretis. Ut supra dictum est capitulo vi
Tu autem cum iejunas. Secundo
quia pharisei se commendabant dicentes
Nos et pharisei. Quia audierant
iohannem magistrum suum pharisaos
redarguentem et dicentem eis in pro
gemes viperarum quis demonstrabit
vobis fugere a futura ira. Tertio quod
eorum arguebant eos de facto abstinentie in discipulis dicentes. Tu
autem discipuli non iejunant. De
facto enim discipulorum retorquebat
in magistrum. De quo tamen audiebat
iohannem dicentem ecce agnus dei
ecce qui tollit peccata mundi. Cohis
primo. Et ait illis iesus. Hic ponit
christi responsio. Inquia ostendit

quod iejunium corporale non competebat suis
discipulis illo tempore. Quia duplex est
iejunium. quoddam quod ordinatur ad carnis
castigationem et ad contemplationem disponit
et istud non competebat discipulis quando
erat cum eis corporaliter. Et hoc est quod dicit. Nos
possumus filii sponsi. id est christi qui est sponsus
ecclesie luctere. Sequitur. Venient autem dies
cum auferetur. quasi ad punitam corporalem sus
passionem et ascensionem mecum et tunc ge
mitabunt quasi dicat tunc competet eis iejunium
quod plenitudine et perfectione contem
plationis procedit quale fuit moysi iejunium
in monte quinto cum anima est in con
templatione magis elevata. tanto est parva
oratione tantum. Unde et determi
natum dicit philosophus quod felicior contem
platius est paucissimus contentus. Et tle
iejunium non competebat discipulis. quia
adhuc erant rudes et imperfecti. si
prius debuerunt per caritatem spiritus sancti
in novam. quod factum est die pentecostes
cum fuit peregrinatum spiritus sancti a nouati
et tunc debuerunt novum modum vincendi in
tipere. Et hoc est quod dicit salvator per du
plex exemplum primum ponitur. Nemo
autem immittit immissuram vetusta
seu supplementum panni rudis scilicet
nam quia in naturitate est spissior in incipi
mentum vetus. quia hoc causat deformi
tatem. Quter quod subdit. plenitudine
cum tollit a vin formitatem seu puteri
tudinem a vestimento et peior fissura fit
quia quter diformitate non augetur
solide cum veteri panno. et sic de facilium
ruptura maior in veteri. Secundo exemplum
ponit ad hoc dicens. Neque mittunt vinum
quia tunc est mobilitione retinet patent. Ho
hinc vult concludere quod ea que sunt per
fectionis magne non sunt imponenda
hominibus donec spoliati sunt veteri vita

Herodo loquente Hic ponitur que
dam miracula ad discipulorum confirmacoz
et diuiditur in duas quia primo narrat
ad hec quedam miracula in speciali Secundo
multa concludit in generali ibi et cir
cuibat. Prima autem pars habet tria miracu
la que narrat sed ibi et transeunte
Tertia egressis autem illis prima autem
quia primo incipit narrare primum miracu
lum Secundo interponitur quoddam aliud in
medio factum ibi et ecce mulier Secundo
reuertitur ad primum ibi et cum venisset
Primum autem miraculum fuit in quodam
puelle defuncte et hoc incipit nar
rare dicens Hic dum loquente ad
illos hoc ad Johannis discipulos re
prehendendos est cur pater eorum de
ceptus ecce princeps accessit
qualis autem fuit princeps iste non
exponitur hic sed hic marci v et
luce viii Vbi dicitur quod erat prin
ceps synagoge Iudei cum habeant
tantum unum templum vbi poterant of
ferre et immolare sed in nullum sed in
aliis ciuitatibus et villis habebant
loca determinata in quibus congregabat
ipsos ad audiendum verbum
dei et tractandum de hijs que pertinebant
ad communem utilitatem ipsorum et ille
pre erat ring auctoritate congregaro
fiebat dicebatur princeps synagoge
talis erat iste qui accessit ad ihesum et
adorabat eum faciendo sibi reuerentiam
dicens domine filia mea defuncta est
marcus autem dicit sic dicit eam ce
modo tremis Lucas autem quod moriebat
et hoc est Vnde qui pater recessit ab
ea et venit ad ihesum sed antequam
ihesus veniret ad domum patris eius
mortua est Ipse quod audiens ipse
venerunt de domo qui dixerunt Noli uo
are magistrum quia defuncta est filia tua
credentes quod ipsum non posset suscitare
eam a mortuis licet eam posset sanare
Matheus igitur ista omittit ut breuius
scribat et accipit verbum patris ab
illo tempore quo recepit mirum quia
assecuratus per ipsum dicentem ipsi re
fide Vt dicit marcus tradidit eam
suscitandam per ipsum et surgens ihe
sequebatur eum pergens sic addomum
eius ipse inter fidei sic mirum Et ecce
mulier Hic interponitur miraculum
de sanatione mulieris emorroysse quod
fecit dominus in via eundi ad suscita
tionem puelle quod fecit dominus duplici
de causa prima fuit ut ostendat nobis
quod non solum interuenio sed in via debe
bomus operibus occupari Secunda fuit ut
per miraculum factum in via archisyna
gogus hoc audens certificaretur de
suscitatione filii sic in tertio mino Dicit
igitur euangelista Et ecce mulier
que sanguis fluxum patiebatur dua
decim annis Hic exponit ut osten
dat in infirmitatis prolixitatem et in
racionis difficultatem accessit retro
dominus cum erat in turba magna ut
dicit marcus et lucas Et to no po
tuit de facili hinc accessum ad eum et
tetigit fimbria domini cum portabat
ueste inferiori sua ad modum iudeorum
Ad huius euidentiam sciendum quod iudeis
iudaicis de quo dominus erat natiuitatis
secundum carnem debebat pol
lere quadam sanctitate speciali pre
alijs gentibus et ab eis distingui Et
ideo data est circumcisio ut quoddam
signum distinctiuum inter eos
data est eis lex ut haberent quendam spe
cialem modum viuendi Similiter

proprium filii eius nihilominus distinguit ut
pater mihi noli loquere filiis israhel ut
faciant sibi fimbrias per quaternos angulos
pallii ponentes in eis cuitas iacinctinas
ad vnum et iacinctino quo erant celes-
tis designabant quod debebant hic
tamen facere omittente precepto Sed
quod dicit philipp in nostra autem con
versatio in celis est Unde sequitur ubi de
mihi nov ut recordentur mandatorum
dei · et fmt sancti domino deo suo Tale
igitur vestem portabat populus sicut
alia legalia observauit usque ad passi
onem Et ecce mulier tetigit fimbriam
· quia illud quod est in angulo pallii ad
e parte posteriori facilius potest attin
gi Dicebat enim intra se firmiter stilis
credendo Si tetigero vestimentum Non
quia vestimenta habebant aliquam vir-
tutem sanandi sed quia per hoc decla-
ratur virtus illorum quorum fmt vesti-
menta Et ecce tamen et videns ad
r ait abbas apostolis fidem Dixit confide
filia · et pater ista ¶ Et cum venisset
hic reuertitur admirandum miraculum
primo apostolis de suscitatione puelle di-
cens Et cum venisset deinde in
domum principis et vidisset tybicines
Diuerse enim infirmitates exortant diuersas
passiones in homine Aliquis enim exor-
tant audaciam sicut patet in bellic-
tibus et aliquis deuotionem ut patet
in tantis ecclesiasticis et aliquis le-
tiam sicut patet in diuersis instru-
mentis musicis et aliquis exortant
fletum et lamentationem et talibus ore
banur antiquitus in sepulturis magi-
norum personarum ut prosequerentur
multitudo ad fletum · et tales dicit
hic tybicines · carnem scilicet lugu
bre tantantes · et tumultuantem

r lacrimantem et eiulantes et aliud no
tatur tumultus quia causatur omnium con
fusionem Sequitur non est mortua puella
quia licet esset mortua secundum animum
naturale tamen non erat mortua illi qui
putabat eam suscitare Sed dormit quod
dicit quia putabat eam facilius sus
citare Sicut homo potest alium hominem
exoritare et credendebant eis credentes
quia suscitaret eam ignorantes · quia suscitat
eam mortuam Et eiecta turba Sequitur
cum erant miraculi non erant digni
inde miraculum · ¶ Nunc scriptum est
supra septimo capitulo Nolite sanctum
dare canibus Intrauit eis petrum et
iohannem · et pre et mre puelle ut
expressius dicetur matri et ad hoc
ut illi essent testes miraculi et tenuit
manum eius Per tactum enim curabat
ut ostendet q illa humanitas in stru
mentum diuinitatis et miracula facie-
bat ut dictum est supra et surrexit
puella adultam perfecte restituta
Et transiens illo Hic ponit secundum mi
raculum principale in illuminatione cecorum
et istud secundum fmt ait duo ceci dicentes
miserere nobis fili dauid Vocant enim eum
filium dauid Vulgata enim firma · fiebat
apud iudeos q populus naturalis erat
de semine dauid secundum tamen Et quod
credebant firmiter apostolis et populus q
missum a patre dauid Sequitur Credis
quia facere possum nobis non queri
hac quasi ignorans confidem · quia
omnia suscitat per certitudinem Sed ut
confessio exterior addatur fidei mihi
et sic fmt digniores illuminari ¶ Nunc
secundum quod scribit ad romanos Ro
Corde enim creditur ad iustitiam · ore autem
fit confessio ad salutem Sequitur et
commotus est illis ihesus dicens

Videte ne quis fiat illi aut doceri
tes diffamamus. A publice mirramus
¶ Sed queritur quomodo fecerunt con
trarium eius quod dixerat eis Quia aut
Christus voluit fieri illud quod dixit eis a
non. Si voluit sequitur quod fecerunt
contra preceptum eius. et sic peccaue
runt. quod non videtur quod non fuisset
dignum sanatione Si autem voluit sequi
quod christus meruisset uel duplex miracu
lum fuit quod est impossibile Sciendum quod
in xpo ponitur duplex voluntas. sic
et natura una diuina et e duplex
una signum et alteri bn placiti Voluntas
cum bnplaciti e quia uult aliquid sim
pliciter et absolute Et sic xpus vo
luit miraculum publicari quia contra
voluntatem bnplaciti nihil fit Sed
bn fit contra voluntatem signum Alia
fuit in xpo voluntas humana. et
sic xpus quaddam miraculum vo
luit publicari addei gloriam noluit
autem hic ut ostenderet humana
laudem esse fugiendam Sicut etia
sunt alia. que sunt partim voluntaria
et partim involuntaria Vt
dicitur tertio ethicorum Sicut ille qui
pirit merces in mari uult et non
uult proiicere diuitias respectu quod
non sunt absolute uult tamen in
tali casu potius ¶ Egressis autem
hic contra ponitur tertium miracu
lum principale de demonis eiectione
egressis autem illis a terris iam il
luminatis obuiauerunt ei homines ex
illius terre homine habentem demonium
habentem Dicitur autem demonium mi
ti non formaliter sed effectiue tan
tum ¶ Ad huius intellectum considerandum
quod natura corporalis obedit spiritui
li ad motum localem Verbum autem signi
ficatiue formatur per motum linguae
et labiorum et aliorum instrumentorum na
turalium Et ideo quia deicam in voluntate sua
potest ista localiter mouere potest per lingu
am homini diuersa uerba formare Et
sic arreptum aliquem latinum idioma ag
nosciit sicut prius latinus latinum et
hac e manifestum signum quod sic loquens
sit demoniacus ~~Et ideo non predicat~~ quia
talis latinus non per predicat nisi ab ali
quo intellectu Et ideo tunc non predicat ab
intellectu hominis talis idioma agnoscit
tis ¶ Sequitur quod predicat ab intellectu an
geli uel demonis linguam sic monet
Et sicut potest mouere linguam ad lo
quendum idioma incognitum ita potest
impedire linguam ne moueat ad loq
uendum idioma cognitum Et sic reddit ho
minem muti Talis autem erat iste ob
latus xpo Propterquod sequitur Et e
iecto demonio latinus e mutus Nunc
amoto impedimento huius officium loqui
sicut prius. et admirate sunt turbe
quia admiratio consurgit ex inspecte
rei insolito quod fuit in xpo ¶ Sequitur
miraculum apparuit sic in pl'. licet
eum in veteri testamento. aliqui legant
arreptos a demonibus. non tamen legit
aliquis iniratus quietum obsessione de
monis factus fuisse mutus quam
ei dicebant in principe demoniorum eo
quod eum et iniuria facium interpretati
facta in deteriorem partem et peruerti
iudicia quam ei aut dicebant xpum
quia aliter arguebat corpus eiicit ut
patet per euangelium deinde sum Et
ita miracula a xpo facta virtute di
uina dicebant ee facta. arte magica
Et eodem modo eiectione demonis facta
per xpum. dicebant fieri virtute cui
dam superiori demonis cui inferiores

obediebant ad nutum corporalium de corporibus
exercendo Sicut cum in aliis sunt hactenus
et alii aliis sunt superiores Sic in domo
mundi cum eis remanserunt naturalia
integra sed dum sicut Dicebant enim
pharisei quod populus habebat aliquem dominum
superiorem quem vocabant beelzebub principem
et primatum et sic dominos
infestos de corporibus obsessis eiciebant
per illum sed apud inferius rationabilius
respondetur apostolus ut indicitur xxii capitulo
Et circuibat Hic ponitur mira
cula in generali Quia evangelistae non
potuerunt omnia facta xpi scribere in particulari
Ut dicit iohannes ultimo capitulo
quidem et alia fecit iesus in conspectu
discipulorum quae non sunt scripta in libro
hac quae si scribantur per singula non
arbitror mundum capere eos qui scribendi
sunt libros quoniam hoc enim in ecclesia
dicitur in martirologio et aliorum plurimorum
sanctorum ut hac sancta decretusa quam
karolus magnus fecit inquiri diligenter
obitus et actus martyrum et aliorum
sanctorum et in ecclesia quotidie singulis
occurrebant plus quam trecenta festa
quoniam hoc factum est ut in fine martyrologii
adderetur predicta clausula ut in
generali saltem memoria sanctorum
fieret in certa indie transitus eorum Et
ita similiter evangelistae qui non potuerunt omnia miracula xpi in particulari scribere Ro propter multitudinem in quadam generalitate sed
dicitur hic et circuibat ihesus omnes
ciuitates et castella docens in synagogis eorum in locis hominibus in
quibus sapientes hominum per quod
ostenditur sanctis doctrine eius quae
non erant in latebris et in angulis
sicut et doctrina heretorum Et pre

dicans evangelium regni a legem novam
quae immediate introducit regnum
quod non faciebat lex veteris et curans omnem
languorem a infirmitatem plurimam
et omnem infirmitatem quantumcumque alias mirabilem
exemplo patet multa miracula
hic in quadam generali conclusa ad confirmationem legis evangelicae a xpo datae

Videns Capitulum.

autem turbas Postquam
matheus evangelista de
scripsit legis evangelicae
dationem et eius confirmationem hic
tantum ponit eius promulgationem Et
dividitur in duas partes Quia primo po
nitur promulgatio apud primam scilicet
iudeos Secundo apud ceteros scilicet gentiles
capitulo xv Prima in duas Quia primo
promulgatur manifeste Secundo parabolice
capitulo xiii Prima autem in tres quia
primo describitur promulgantium scilicet
apostolorum in sententia Secundo dilatantur in
formatio capitulo xi Secundo impugnantur
confitentes capitulo xii Item prima in duas
Quia primo ponitur in sententiam et
Secundo in sententia i et continuatur Circa
primum sciendum quod sicut patet ex praecedentibus multi sequebantur xpum tum
propter eius predicationem audiendam tum
propter in firmitatem curationem hominum
xpus autem pauper erat quod non de
mirandum ubi caput reclinaret hic
Et in turbae sequentes eum ratebant
vagati super terram sub dio propter
quod xpus misericors est eis Quia
erant sicut oves non habentes pastores
Sacerdotes enim erant et doctores mirati
auditione non curabant debito modo
erant doctrine Et hoc fuit occasio mittendi apostolos ad predicandum Secundo et
sanandum infirmos ut non esset
necesse quod turbentur Propter xpum

Nunc dat discipulis suis. Messis quidem multa. v. multitudo p
parata ad hoc q per terrā fidem colligat
et in horreū reponatur operarij autē
pauci. v. doctores et predicatores Vnde
Quia ad hunc discipuli xpi non predi
cauerant Rogate ergo dominum messis
v. xpm xpm ut mittat operarios v. p
dicatores ad erudiendū ecclesiā Eo quo
patet Quod licet xpus fecit aliquid
facere tamē vult ab ipsis exorari Et
tamen ratis hic ponit predicatorū v
strictio Et diuiditur in duas quia po
de distribuitur in formatio predicantium
Qo apos recipiendi in fine capitulī
Qui recipit ypocritam v. Prima in tres
quia primo describitur in strictio apls
quēdā ad collationē potencie Qo quēdā
ad formam doctrine ibi hos duodecim
Qo quēdā ad vitatem vite ibi gratis
accepistis Item prima in duas Quia
primo confortat auctoritas seu potencia
predicandi ipsis Qo numerantur sub
nominibus ipsis ibi duodecim autē dis
pulos Circa primū considerandū
q sedmū quod dicit luce x Non so
lum dns misit duodecim discipulos ad
predicandū sed etiam septuaginta y
discipulos. Verū tamē quia duodecim
apli sunt principales eius discipuli
et maior potestas ē eis collata. Ideo
de ipsis facit hic solū mentionem
matheus dicens Convocatis duodecim
discipulis suis. v. apostolis qui erant
discipuli vt verisimile Dedit eis pōta
tem spiritū in mundos v. Cum enim
doctrina non sit efficax nisi fiat
probata. ex quo misit eos ad docendū
debuit eis dare gratiā miraculosā q
aliter non potest probare vitas eius
doctrine cum exceddat facultatē mitel
lectus humanum Propter quod dicit

martir vltimo Ipsi vero q fecti pre
dicauerunt vbique dno cooperante et
monente confirmante sequentibus signis Di
autem quoque quare predicatores mo
derni talia signa non faciunt Respon
det gregorius Quia ex fide catholi
ca sit sufficiet q probata per miracula xi
et apostolorū. non oportet vltius probari
ante hanc veritatem Sicut etiā arbus
ta cum primo plantantur frequenter
irrigant. cū autem in terra radice
fixerint talia subtrahunt Verū
tamen ad confoldationē fidei in posteri
bus temporibus. multa miracula fecit
ut patet de tempore martyrū et con
fessorū Duodecim autē hic vnum
apostolorū exprimitur duplici de causa.
Vna ad excludendū pseudo apostolos
Quia a tempore xpi in ecclesia et
apostolos veros persecutus sunt Vt
patet martibus apostolorū et in doctrina
apostolorū Alia causa ē quia iste nūs
duodenarius apostolorū significatur hic
exprimitur. quia in sacra scriptura
multiplicitē designatur figuratus e
cum per duodecim filios iacob per du
odecim principes tribuū israel per
duodecim fontes in helim per du
decim lapides sublatos de iordane
per duodecim boues sustentantes mare
eneum per duodecim apostolos in vno
volumine artatos per duodecim stol
las in corona sponse. per duodecim
fundamenta ciuitatis per duodecim
portas eiusdem Et ut reddamus
singula singulis isti sunt duo
decim patriarche. quia principales
patres in nouo testamento duode
cim principes constituti sunt sup
omnem terram Vt dicit in ps duo
decim fontes ex quibus manauit
aqua salutaris sapiencie adiuv

grandum ortu inhabitantis ecce Duo-
decim lapides viii conuertere comento ta
ntaris apis xpo tamquam pinaculo lapidi
Duodecim bacues sustentantes mare
circu a doctrina sacramentorum quibus
lauantur animae fidelium Duodecim
apostolorum annuntiantes mundi terminis
iudicis adventum Duodecim stellae illus
trantes totum mundum Duodecim fundam
menta apostolis spiritalis aedificii Duodecim
porta eius quia per apostolorum hominis aditus
ad patriam aeternam Dicit igitur Duo
decim ait xpo Simon non quia
primitatem temporis sed dignitatis
quia tamquam principali apto xpo pus
dum sit certam regendam Vt patet
iohis vltimo Andreas autem frater
eius fuit primus xpi discipulus or
dine temporis ut patet iohannis po
Quia ut ibi dicitur Vnus ex duobus
qui secuti sunt iohannem erat andreas
frater symonis petri et tamen prin
cipalior de illis duobus ibidem no
minatur nomen autem alterius tacetur
et pagina ibidem subdicit de uno tacto
petri et vocatur symon quia hoc
erat nomen eius · qui dicitur petrus
· quia hoc nomen fuit sibi impositum
per transmutationem Dicit etiam qui adulti
baptizantur mutatur nomen eius · et
andreas frater eius philippus et
bartholomeus iacobus zebedei Et
iste dicitur iacobus maior respecti
ve alterius iacobi triplici ratione sc ratione
vocationis quia prior vocatus et
a xpo Ratione familiaritatis quia
xpus ipum ad secreta sua admittebat
Vt patet in transfiguratione
mathei xvii et in sustentatione puel
le marci v Ratione passionis quia
primus inter apostolos et addei gloriam
translatus per martirium Vt hi-

ardentium xpii Et iohannes frater eius philippus
et bartholomeus et thomas et
matheus publicanus et alphei sc ia
cobus alphei sc filius Et iste dicitur
iacobus minor respectu alterius Et
hoc ex eisdem rationibus · quibus alter
dicitur maior et thadeus Iste autem primo
vocatur iacobus iudas iacobi quia frater
fuit iacobi minoris Symon cananeus
Dicitur autem iste cananeus non quia
esset de gente chanaan · sed sic nominatur
a achana a quedam villa galilee Vbi fuit
ille nuptie De quibus hic iohis ii Et
iudas iscariothes · non quia de gente israhel
ut dicitur aliqui sed alacro Vnde natus
fuit iscarioth · qui a quidam vicus in
iuda qui et tradidit eum Iste dicit addit
ad differentiam alterius iude fratris iaco
bi Et ad ostendendam ypocrisim dauid co
pletam · quo dicit q xpus est traditus
a discipulo Cum quod dicitur in psalmo
Etenim homo pacis meae ait Et ad ostendi
sacramentum bonorum qui in congregatione eorum
aliquis malus reperitur Hos duo
decim hic traditur apostolis forma doc
trine Et primo quid ad locum ire dicit
Viam gentium ne abieritis Vbi prohibuit
eis ne irent ad predicandum gentilibus
extra terram promissionis Et in ciuitates
samaritanorum licet esset centum viginti
promissionis · tamen erant partim
gentiles et partim iudei Vt habetur in
regum xvii Dictis enim decem tri
bubus in captiuitatem per regem assi
riorum missis fuit ab eis gentiles ad
habitandum in samaria et maligne cinita
tibus propinquis Sed dominus misit leones
qui interficiebant eos et ro super hac
hito consilio regis assiriorum misit unum
de captiuis sacerdotibus ad eos · ut
doceret eos colere dominum Vnde et ipsi
receperunt libros moysi tamen et
methilomino in hac ydola colebat

Patio autem Quare apl̄i fuit prohibiti predicare predictis gentibus fuit.
Quia non erat magnum temptus usq̄ ad xp̄i passionem Et tamen mens erat ut eius adventus primo denuntiaretur iudeis quibus principaliter erat missus quod aliud tempus quod erat usq̄ ad passionem xp̄i futurum erat necessarium ad manifestandum iudeis p apl̄os xp̄i adventum et hoc e q subdit Sed ite potius ut Et patet po xp̄i passione aliquibus iudeis tunc fuit ad fidem. et alijs pro maiori parte in infidelitate remanentibus apl̄i venerunt ad predicandum gentilibus Et hic erat modus adeo in principio Ut hic actum xiii Et barnabas et paulus dixerunt iudeis. Vobis oportebat primum loqui verbum dei. sed quoniam repellitis illud et indignos nos iudicastis eterne vite ecce convertimur ad gentes. sic enim nobis precepit dns Q° traditur forma doctrine secundum ordinem docendi Actum tum dicitur Euntes predicate dicentes quia appropinquabit regnum celorum. xpus qui est dator regni celorum Sciendum enim. q regnum celorum qn q modis accipitur in hac evangelio primo q ecclia militante Sup. v. Qui solverit unum de mandatis istis minimis et docuerit sic homines minimus vocatur in regno celorum Ut exponit gregorius Q° regnum celorum ubi dicit ecclia prime temporis Q° pro ecclia triumphante eodem capitulo Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum celorum Q° p lege moysi in fra xpi Auferetur a vobis regnum dei et dabitur genti facienti fructum eius Quia verbis intellectus Veteris testamenti et ablatis a iudeis suis pertinacia exorgentibus et datus est xpianis Quarto p evangelio xpi Infra xiii Dimittite scribae doctus in regno celorum similis est homini patrifamilias qui profert de thesauro suo nova et vetera Quia doctores christiani testimonium proferunt de novo et veteri testamento et per consequens de nouo qd in eis dicitur in ipso fruit vota in medio rothe Ut hic in figura ezechielis. Quinto accipitur pro xpo xpo Infra xii Si in digito dei eicio demonia q ferto p venit in nos regnum dei a xpo dator alterius regni Per vertutem eiectionem demonum virtute dei p vanit scilicet xpum Et hoc mo accipitur hic regnum celorum a xpo Ista erat predicatio apl̄orum p illo tempore. quia dominiabant iudeis xpum venisse. Et quia doctrina non est efficax nisi adsit probatio Sequitur modus continens adprobandum veritatem huius doctrine scilicet opera facta divina virtute ut dicit Confirmas virtute vel Gratis accepistis Hic in fine manetur apl̄i ad veritatem vite et dividitur in quatuor partes primo ostenditur q non debet induci ad predicandum timiditate Secundo q non fieri adversitate. ubi ecce ego mitto vos non retrahi carnalitate i nolite arbitrari Tertio q non amore pmitis vite. ubi Et qui non accepit crucem Prima in duas quia primo retrahit eos a timiditate Q° quia in vita mortali quilibet indiget necessariis ostendit qualiter se habere debeant ad necessaria vite i digna et aperiuntur Contra primum sciendum q timiditas ostenditur in duobus in malo accipiendo et hic prohibet dicens gratis accepistis scilicet gratiam a deo nobis collatam. sine si gratis facientes sine si gratis gratis

data Gratis date eodem mo sicut ac-
cepistis Pro spiritualibus cum actibus
ut pro administratione sacramentorum et pre-
dicatione et consimilibus no debet aliquid
accipi quasi pretium Quo ostendit cupi-
ditas in male possidendo Et hanc exclu-
dit dicens Noluto possidere aurum vel p
dicatori cum verbi divini debet esse ab so-
lutus a solicitudine temporalia cum impe-
dit acquisitione molestiae animi et ad huiusmodi
in sui possessione quia sunt quasi quasi
membra incorporata apostolo hinc et ideo
magis trahunt animum hominis ad mor
dinatam dilectionem sui et quia suffocat
verbum dei Sic non debet esse impedi-
mentum evangelii Sequitur neque por
tatam in via virgam ad providendum
sibi de necessariis in via Non po
tam repositorium ciborum ad portandum in
via Hoc dicit ad excludendum sollicitu-
dinem temporalium a predicatore verbi di-
vini Sequitur duas tunicas vestes
superfluas Cerca cum promissionis ca
lidae multum et de commun cuiusque sufficit
una tunica Illud cum quod ibi esset
sufficiens vel etiam superfluum est in
regione superflua frigida necessarium Et
ideo per hoc non excluditur quin pre-
dicatores evangelii habere sufficienter
tegumentum neque calciamenta integra
scilicet quia apostolus utebantur sandaliis
Ut hic marci vii Ecquis patet quod san-
dalia non computantur sub nomine calci-
amenta Sed neque virgam Contrarium
videtur hic marci vi Ubi dicitur
quod dominus precepit apostolis ut non portarent
aliquid in via nisi virgam tantum.
Dicendum quod virga hic et ibi equivoce
accipitur Hic enim virga accipitur me-
taphorice Unde sensus est Neque vir
gam i non in utatur subsidio tem-
porali sicut corpus in nititur baculo sus-
tentanti Quinimo autem accipitur vir-
ga ad litteram Quia doctores hebreorum
signum doctrine portabant virgam in manu
Quia consuetum erat apud iudeos quod ei
eis demutii apostolo quem dabant Ideo
dominus voluit quod hic sufficeret apostolis
pro alia promissione Per hoc enim osten-
debatur Quod ipsius cui predicabat debebat
eis provideri Unde sequitur Dignus est
operarius Unde ostenditur qualiter de-
beant hic victum scilicet apostolo cui pre-
dicabant et dividitur in duas partes quia
primo ostendit qualiter se debeant habere
ad recipientes apostolum Quo qualiter ad hoc re-
cipientes ibi Et quicumque non receperit
Circa primum sciendum Quod de iure natu-
rali et et divino et humano Qui illi
qui seminant communicant in spiritualibus
ut in divino cultui et doctrina et eis a
communicant provideat in temporali-
bus Et hoc et quod dicit Dignus est
operarius ex predicator qui operatur
opus dei ad utilitatem huius cibo sic
scilicet victui convenienti in quo
intelligitur vestimentum et domicilium
sine quibus decenter non vivit ge-
nus humanum Unquamque civita-
tem aut castrum intraveritis interro-
gate quis in ea dignus sit a fidelis
et bone fame Ostendens quod predi-
cator verbi divini non debet ad lo-
ca mala et suspecta declinare quia
impediretur doctrina eius tamquam
suspecta et ibi manere deberet quod
transeuri scilicet alibi ad predicandum
Non est tamen intelligendum quod per
hoc velit excludere causas honestas
exeundi ut ad docendum vel huiusmodi
cum inter hoc intraverint civitatem
Sed per hoc volt excludere discursus
curiosos et inutiles qui non debet
esse in predicatore sed magis cessare

necessitate exercendi · debet vacare con-
templationi ut ibi hauriat quod postea pro-
mpdicatione effundat Intrantes autem do-
mui salutate eam a hominibus habitantes
in ea parietes non sunt salutandi ajodo
salutationis subiungitur et dicit Dicetes
pax huic domui Quia predicator ver-
bi diuini debet hominibus in domo in-
uitare pacem optare et non solum optare
sed euangelium xpi predicare qte euan-
gelium vere pacis Et si quidem fuit domus
illa digna a ad uitam eternam predes-
tinata et ordinata veniet super illam
pax vra a oro vra et predicatio ho-
bit ibidem effectu Si autem non fuit
digna a ad uitam eternam non pre-
destinata pax vra revertetur ad uos
a date q non habet effectu quoad ad
ipos tamen habitis incertedum inde
apud deum Et quicuq; Hic oste-
dit qualiter se debent hic ad non
recipientes nec predicationem apos
dicens Egredientes foras de domo uel
ciuitate ac ostendentes per signum
manifestum · q non venistis ad pre-
dicandum eis quia ter temporale lucrum
quia etiam pulverem qui ad hespi-
pedibus vestis de loco ipsorum non
voluistis portare Vel aliter exercitie
ac testimonium laboris vestri impen-
si ad ministrationem apostolorum quamuis ipsi
voluerunt recipere Qo subdit corporale
pena cum dicitur Amen dico uobis
tolerabilius erit die sodomorum et go-
morreorum ac minus punietur in
extremo iudicio Sed iudetur alicui
q hoc no sit verum Quia genesis
non scribitur Ne homines sodomite
erant pessimi et peccatores iniuriosi
coram deo Unde et in signum magni
tudinis peccati corporum nostrum sunt
igne et sulphure descendente super eos
Sicendum q sodoma et gomorra erant
in secte pluribus peccatis scilicet peccato
superbie luxurie auaritie Ut dicitur
ezechielis xvi Hoc fuit iniquitas so-
dome sororis tue superbia panis satu-
ritas ac Sequitur et egenos panem non
porrigebat Igitur comparatur hic ne-
gantibus uerbum aplis quoad istud
ultimum non q quoad alia predicta
· quia comparatio debet esse secundum ea q
sunt eiusdem generis Et non est du-
bium · q gravius est peccatum · negare uer-
bum sermonibus spiritalia quibus tenet
homines diuino et humano · ut supe-
dictum est quam manum non porrigere
egeno simplici spiritualiter non semi
nanti Ecce ego mitto Hic osten-
dit saluator q predicatores verbi
diuini non debent timere aduersitate
Et quia ad uersitate non solum o-
portet sustinere patienter sed aliqn
nomen xpi confitere constanter Qo
hec pars diuidetur in duas · Quia p
mo hortatur eos ad actum tollerandi
Qo ad actum confitendi · ibi Omnis ergo
qui confitebitur me Prima in duas
quia primo ostendit tribulationes in
minatis magnitudinem Qo hortatur
aplos ad eius sufficientia ibi Non
est discipulus super magistrum Prima
in tres sedum q magnitudo tribulationis
future ostenditur exemplis Primo
quia erant passuri a legis peritis Qo
a principibus gentilibus i tradet ad
frater Et in qualiter persecutione
ostendit qualiter se debent hic dic
ergo primo ecce ego mitto uos sicut
oues · simplices in medio lupo
rum uos nonde tendetes Qui medio

luporum. Scribarum et pharisaeorum lupis omnibus dentibus oves lamat et hoc
anhelitu mirantur. Ita isti apostolos xpi
interbantur interficere. et iacorum predicatorum
in eis impedire ut patet ex doctrina a-
postolorum et in actibus eorum et ideo con-
sequenter ostendit. qualiter in hac tri-
bulatione debent se hic dicens estote
prudentes sicut serpentes. Quoniam
aliqui prudenter destimanda et malitia
persecutorum. Sicut paulus videns ma-
liciam iudeorum volencium eum interficere
sine causa appellauit ad tesarem actu
xxv et simplices sicut columbe.
quia accurrente necessitate debet
predicator euangelii si necesse sit
se offerre sine amaritudine felle. Ex
quibus patet q astucia vulpina vitu-
perabilis est et similiter iniquitas boni
na. Ex medio mo debent inter dis-
cipuli xpi. Ideo sequitur Caueto autem
ab hominibus. Quia sicut dictum est aliqui
cauende sunt in fide. maligniores tra
dent enim vos in consiliis. et hoc
enim frequenter hic in actibus apostolorum
q discipuli sunt in consiliis adducti fla
gellati et incarcerati propter nomen
xpi. Et ad reges et ad presides
Hic ostenditur magnitudo tribula-
tionis in imminentis xpi discipulis
a principibus gentilibus. Iudei enim
q illo tempore erant subditi romanis
et ideo non habebant aliam iustitiam et
propter hoc non poterant aliq condem
nare ad mortem. Nam quod hic Joh
xviii. Nobis non licet interficere
quemquam. Et ideo non sufficiebat eis
discipulos xpi in consiliis dicere
eos flagellare. sed tradebant eos
iudicibus romanorum ut sic possent
eos ad mortem deducere. Et hoc est

q dicit ad reges et presides ducemur
Ut scilicet condempnemur ad mortem in
testimonium illis. aliter ut scilicet possint
contra vos testimonium deferre et ge
tibus. Hic accipitur auctoritatiue q
iudices condempnetes patentes condem
nare homines ad mortem gentiles erant
propter quod pylatus dicebat iesu Jo
hanni xviii. Nestis quia hoc potate
crucifigere te. Dixit ergo genti
bus quasi dicet. Iudices non habent
auctoritatem vos interficiendi. ducet
vos coram iudicibus gentibus ut et
vos deferant testimonium ad condemp
nationem mortis. Consequenter ostendit
qualiter se debent hic in hac tribula
tione dicens. Cum autem tradent vos
nolite cogitare quomodo aut quid loq
mini. Per hoc enim non intendit eo
studere iam premeditandi sed responsio
sione sed quod non debent perturbari
si non habent tempus premeditandi
et hoc duplici decausa. primo quia mul
tum sufficit fidem confidenter confitei
coram iudicibus. q pt fiere quilibus
quibuscumque quantumcumque simplex
Ro. quia hominibus de deo confidentibus
spiritus sanctus non deficit in neces
sitate tum non possunt alie occurre
Et hoc est quod subditur. Dabitur enim
vobis in illa hora. et patet ex
predictis q non loquitur hic de verbis
predicationis. Debet enim predicator
verbi dei premeditari qualiter de
beat verbum dei. Sicut quod
dicitur proverbiorum xxi. Homo enim
est animi gubernare linguam. Aliter tomptator
deum si negligit de hac cogitare di
tamen habet tempus opportunum
Tradet autem frater. Hic ostendit
magnitudinem tribulationis in

minentis xpi discipulis · ex eo q
passuri erant ab amicis et parentibus
quod est gravissimum Quter quod dicit tra
det autem frater fratrem in mortem et pr
filium ut Por in vomere de multis suis
qui pro fide xpi servanda traditi sunt
ad mortem ab amicis suis Sicut beatus
tristanus traditus est ad mortem apre
sio polemio cetera patent usque ubi
sum autem persequentur vos Ubi os
tendit qualiter sed debent hic mirabi
bilatione · quia aliqui discipuli debent
fugere Ad hug evidentia sciendum q
persecutio aliqui est personalis ut qn
aliquis queritur ad mortem non quia fi
delis principalie · sed quter adhuc per
sane determinate · et tunc est semper fu
giendum Sicut paulus querebat
ad mortem in damasco Ut hic autem xo
Ut patet quia alij fideles permitte
bantur ubi pacifice hitare sed quere
bant solum paulum interficere Xo dimis
sis a fratribus per unum fugit persecu
tione personale aliqui autem non
solum est persecutio persone sed etia
fidei Et tunc si homo participat proba
biliter q ex fuga sua sequatur deri
sio fidei et depressio iustitie · fuga est
male et peccatum mortale Si autem ho
non apparet probabilie sed magis con
trarium ut pote · quia ex fuga tali pe
alibi fidei utilitas ecclesie · ex veniam
sione autem non habet nisi ex iusio mi
nistrorum ecclie arambius a · observan
in fidelibus · et concilentur margarita
rum a · articulorum fidei ab ipsis tunc est
fugiendum et alibi persiendum Ut
quod subditur · amen dico vobis non
consumabitis civitates israel predicando
sed ubi adventum vel fidem xpi Donec
veniat filius hominis antiquus sed
resurgendo Quia denuntiatio adventu
xpi per apostolos permitatur inde in
mediate passus est xpus et antiqu
tus resurgens discipulis apparuit
Vel si intelligatur de adventu xpi
ad iudicium tunc intelligenda est consu
macio predicationis apostolorum disturbet
portatum orbem quantum ad consumatio
effectus · quia ubique dispersi sunt filij
israel sed in predestinatione iudi
mepta ad romanos ex licet omnis p
dicatio apostolorum distribuit per totum
orbem a tempe apostolorum sed in quod
dicitur in omnem terram exivit
sonus eorum tamen effectus commersi
onis fidelium quantum ad eos qui generali
consentendi sunt ad fidem habebit ple
nam effectum sunt usque finem mundi
Non est discipulus ostensa
magnitudine tribulationis in unicet
hortatur discipulos ad ipsius tollera
tiam et hac triplici ratione primo ex
emplo sui Xo ex consideratione di
vin iudicij Nichil apertum certo
ex meditatione divine sapientie et con
silij ubi et nolite timere Tertio
in hortatur eos exemplo sui q
multa et gravia antideis passus e
sine causa · et pro veritate fidei Et
multo fortius debent hoc pati eis
discipuli Et hoc est q dicit Non est
discipulus etc Sequitur sufficit dis
cipulo si sit sicut magister eius · i
si non plus consolatur et condep
natur quia magister sic concludit
si patrem familias a · xpum quia
pater noster belzebub Verum
Sicut patet ex predictis dicebat
xpum fatere in nichilo in virtute
cuiusdam demonis sibi familiaris
nomine belzebub Et sit xpum quod

dāmō verebant belzebub in quantū
opera eius ap̄i belzebub attribuebant
quod erat blasphemia contra eū. Ūnō
magis domesticos eius diffamabunt
imponendo ap̄lis qui sunt de domo ꝓ
quod faciebant mirabilia cū virtute
dominī. quod cū ap̄li faciēt mira
bilia virtute dominī dixerūt iudei
et gentiles Ut patet multipliciter
ex legendis eorū Ne ergo timuerint
eos omittendo fidei veritatem ꝓter
persecutionis timorē ¶ Nihil opertū
Hic hortatur eos ad idem ex con
sideratione diuini iudicij in quo omnia
manifestabuntur. Huius ratio est quia
tale erit iudicium. quod est ab omnibus
visum. quod non posset esse nisi mira
et dominica videntur ab omnibus ma
nifeste ¶ Consideratio huius manifes
tationis debet dare magnam audaciam
in predicatione veritatis ¶ Et hoc est quod
dicit Nihil opertum sed in ipsum tpe
quod non revelabitur in iudicio. et occul
tum quod non scietur Nunc secreta
tenebris. quae soli deo sunt deo nota
tunc erunt nobis manifesta ¶ Et hoc
debent predicatores monet ad pre
dicandum veritatem secure ꝓter quod
dicit ¶ Quod dico vobis in tenebris
in locis priuatis. Licet enim populus
sit communiter predicatus in communi
bus locis sicut in templo et synagogis tamen
aliquem docebat discipulos
separatim a turbis Ut hic in marci iij
Et cum suis discipulis suis disse
rebat omnia ¶ Dicite in lumine in
palam quia ap̄li palam ꝓter
dicunt ea quae a domino secretim di
dicerunt ꝓter quod sequitur ¶ Et quod
audistis in secreto predicate
super tecta in publico in palestina

cum tecta domorum erant plana desuper
et ibi conuenebant homines in diebus
festiuis ad ludendum et non fabulandum
et per hoc designat quemlibet locum pub
licum vbi conuenient homines Vel secundum
alios ista dicebantur quedam de ambu
latoria facta circa templum superque as
tendebant doctores et inde docebant
populum ¶ Et nolite Hic hortatur eos
ad tolleranciam ex consideratione diuine
prudencie seu consilii Ad huius enim intelligendum
quod aliqui dicunt diuinam pro
uidentiam tantum se extendere ad incorrup
tibilia. et non ad ista in fluxa. Ex quorum
persona dicitur Iob xxxvij Circa cardines
celi perambulat nec nostra
considerat Alij autem dixerunt. quod
se extendit circa in fluxa ista exceptis
actibus humanis et hoc ne tolleret
ab homine libertatem arbitrij Sed
vtrumque est falsum. quia secundum philo
phum primo de anima ut reprehendit
empedoclem dicit quod deus est in sapie
tissimus si aliquid ignoraret. quia nos
cognosceremus quod sequebatur ad dic
tum empedoclem. quia dicebat omnia
componi ex amicicia et lite exceptis
in quibus lis non erat. ex quo sequebatur
quod deus litem non cognoscebat. quia
ponebat simile simili cognosci Et
idem inconueniens sequitur ad ipsum
aristotelem quia nos hominis notitia de
ipsis in fluxibus et de humanis actibus
. et per consequens deus talia cognoscit et
ad finem debitum deducit Quia cum sit
agens vniuersale et primum omnia quae sub
iacent eius cognitioni ordinantur per
ipsum quia natura nobilior principalius
tradit sub ordine prudencie Sequitur
quod natura humana quae in mortalis
est ex parte anime spirituali non tradit
sub eius ordinatione ꝓter quod inspi

non debent mortem timere · quia deus
ordinabit ad finem ultimum Et hoc est
quod dicit Noli timere ergo Et patet per
quibus Nonne duo passeres Ad evidentiam
huius sciendum quod passeres habundant
in terra promissionis Et ideo de eis fiebat oblatio pauperum · qui non poterant
hic animalia Unde erant pauci valoris · quia duo habebant quasi asse
et genus minimum Unde et mensura in
ponderibus Unde dicit glosa super locum istum In uno quoque eum genere id
quod est minimum est mensura aliorum
Dispondius autem valet duplex as Et
aliud dicitur hic non quia quinque passeres
habebantur pro dispondio Hic dicitur
quod duo pro asse · quia passer impar non
potest competenter dividi Ideo venia
rebat Vendendi Primo agitur Nonne duo veneunt A vendunt et quia
veneo venis · hic sensus passim pi
vate attina asse A quasi asse et tamen
omnis exercitus quinque sit parvi valoris · ut visum est Non cadet super
terram A non malentur sine patre
vestro A sine providentia dei patris
per consequens simpliciter neque vas mole
stum quin deus ordinet de morte vita
uter quod concluditur Vestri autem
capilli omnes numerati sunt in dei
presentia Ideo concludit Nolite timere
multis passeribus meliores estis vos
A maioris reputationis apud deum ad
ymaginem dei facti · quam non competit natiue irrationabili Omnis
ergo qui confitebitur Ostenso quod de
bent tribulationes sustinere constanter
hic hortatur eos ad confitendum no
men xpi confidenter dicens Omnis ergo
qui confitebitur nec ut Et pa
tet Sequitur qui autem negauerit A
Negatio autem nominis xpi semper est
peccatum mortale Et ideo negans ipsum
dignius est condempnatione Similiter
et non confitetur sed tacet aliquis est
mortale peccatum Et qui scilicet ex
timore mitate alicuius tollitur honor
deo debitus scilicet sicut interrogatus
aliquis interrogatus de fide et timore
mitate sua negauerit opinionem
alius quasi ipse non sit christianus · vel
quod fides ipsa sit deridibilis · quam
minus audeat eam confiteri sicut tacet
vel non confiteri interrogatus ex
formore fidei publice profitentur
fidem xpi ad declarationem fidei veri
tatis et ad confirmationem recipi
entium sicut legimus aliqui mar
tires fecisse Hoc est bonum super
erogationis Nolite arbitrari
Hic ostendit quod predicatores evan
gelii non debent impediri ex ami
cis carnalitate Ad cuius evidentiam
sciendum · quod iustitia est ordinata
sic quod homo debet diligere deum super
omnia etiam supra se ipsum Et ideo
quod nulla amicitia cuiusquam homi
debet retardari · quin quasi quae
pertinent ad honorem diuinum Et
quod dicit Nolite arbitrari quia ve
nerim pacem mittere mittere Et lo
quitur de pace mala · que est contra
deum Non veni pacem scilicet tale
que dicta est sed gladium hoc est
dissentionem talis concordie Aduer
tendum tamen quod ista que dicuntur
hic a xpo sunt facta ex rationabili
Quia ad predicationem xpi et apli
aliqui commisti sunt ad fidem · et
alii in in fidelitate remanentes quam
uisque eis commisceti perseuerii

sunt ipsos ad mortem. Quare quod
sequitur. Nem enim separare. ut patet
¶ Et qui non accipit crucem suam.
Hic ostendit q predicator verbi
diuini non deuet retrahi quia perdulce
dnem pmis vite. que e breuis et
transitoria et ad merendum vitam et
nam ordinata. Et ideo quia finis
melior e his que sunt ad finem. Vnde
ea que sunt ad finem non sunt nisi
quare affectione finis. Ideo de rebus
non curatur dum tamen finis habeat
Quare quod de vita pnti non e cu
randum sed de affectione ad vitam eternam
et hoc e q dicit. Qui non accipit e
ctem suam et sequitur me. sz bonaz
mortem tollerando non e me digna
s. vita eterna. quia in tanto e
ad xpum per fruitione et possessione
transit vita eterna. Qui in venit
animam suam s. vitam presente
que causatur a anima existente in
corpore. Vnde est ibi predicatio p
causam. Qui amat igitur vitam
presente inordinate perdet eam
Res perditur quando non attingit
finem debitum. sicut medicina per
ditur quando per eam sanitas in
acquiritur. Et cum e mo vita pnti
que finaliter ad transitoriae vite
eterne ordinatur. recte perdit q
per xpm ad vitam eternam non per
venitur. q tangit illi qui in
ordinate amat xpm. Et etiam tertio q
perdidit animam suam. quare me
vitam pnte. quare xpm contempnendo
talis enim dicitur perdere non simpli
citer sicut patet ex dictis. sed
secundum hominum opinione. iste in
quam in venit eam. accipiendo
p transitoria eterna. Qui recipit

nos. Postquam saluator hortatus e
predicantes. Nunc hortatur recipientes
ipsos ostendens magnitudinem premij
apostolo dicens. Qui nos recipit in nomine
meo me recipit. ea enim que fiunt xpi
fidelibus reputantur sibi fiei xpo. et
hoc tam in mali. actu ap. Saule saule
quid me persequeris. s. fideles meos
quam etiam in bonis. sicut patet q
discipulis suis dicit se esse receptum
Et qui recipit prpheta. s. dei nuntium
in nomine prpheta. s. in quantum dei nun
tius mercedem prphe accipiet. s. a deo
nunquam e nuntius. Et similiter qui recipit
iustum in nomine iusti quod non potest
esse nisi quatenus deum aquo iustificatur
omnis vere iustus mercedem iusti accipiet
a deo qui iustificat. qum certius aliquis si
recipit xpm in quantum amicus vel com
patriota vel huius quia non recipit eum pro
in nomine dei. Et quicumque dederit potum
ex minimis istis talentum aque frigide
tantum. Nunc dicit quicumque pauper
patest fieri opera misericordie quia
dare talentum aque frigide potest quili
bet quantumcumque pauper. In nomine discipuli
s. qm e fidelis demonstrans fidem xpi
amen. s. fideliter dico vobis non per
det mercedem sua. Qui in his qui
dantur. quare xpm non tenuit pensa
quantitas doni. quantum pensat quantitas
hanc voluntatis cum qua datur. Secundo
Et factum e cum consummasset iesus p
ceptiens duodecim discipulis suis. modum
scilicet predicandi et vniendi pre
dicti transiit inde ut daret p
ceptum ciuitatibus eorum scilicet
iudeorum. Et sic patet continuatio huius
capitulum. Secundo. Cap. xi.

Ca' xi

Iohannes autem postquam
instructus predicantium
intentus pomet confirmatio
dubitantium. Et diuiditur in
tres partes. Quia primo
saluator noster confirmat
dubios de suo aduentu. Secundo confirmat
mereditos seu peruersos ibi. Cui si
milem. Tertio commendat deuotos ibi. In illo
tempore respondens ihesus. Primam
diuisionem. Quia primo ad confirmationem dis
cipulorum ostendit se esse
promissum. Secundo ad confirmationem
ceterorum ostendit iohanni esse ypocritam et
se sanctum. Ibi. Illis autem abeuntibus
primam diuisionem quia primo monetur
dubitatio. Secundo ponitur eius responsio
ibi. Et respondens ihesus. Circa
primum considerandum quod herodes antipas
mirabiliter iohanni esse hoc quod
reprehendebat eum eo quod abstulerat fra
tri suo philippo uxorem suam no
mine herodiadem ut habetur marci sexto
Iohannes ergo mirabiliter constitutus mi
sit discipulos suos ad iesum. querens
utrum ipse esset iesus an non. Sed quare
questio est dubitabilis quaeritur. Quintabile
est quod iohannes qui baptizauit ipsum et
uidit spiritum sanctum descendere super
eum. Et de eo dixerat ecce agnus dei
qui tollit peccata mundi. Ut habetur iohannis
primo. Et hoc quasi dubitans quaerebat
a hoc respondet beatus gregorius quod
iohannes non dubitauit eum esse mundi sal
uatorem sed dubitauit utrum esset natus
erat in humanitate nata ita etiam
moreretur pro salute humana. Sed hoc
responsio non videtur consuiens quod
iohannes non fuit minus illuminatus quia
prophete veteris testamenti. quia hic di
plus quia quisque ut sequitur in asto tao
prophete autem ratione nominis. non tan
tum mansuram mirarne quoniam nos sed
etiam moriturum ut habetur ysaie liij. tam
quam ouis ad occisionem ducetur. Et ex
pluribus aliis locis quae quoniam pro
lixitatem euitanda omitto. Ergo multo
fortius iohannes qui fuit plus quia
propheta ratione fuit. Item quia iohannes de christo
predicerat ecce agnus dei iohannis
primo. quod non dixisset ut indeterminate
nisi uidisset eum in mundi salu
tem. Et ideo aliter dicendum quod iohannes
non dubitauit de predicto sed tertium
dubitauit. Sed discipuli eius
qui non erant sic illuminati dubitauerunt
Et ideo iohannes per discipulos suos quae
stionem proposuit non quoniam sui dubita
tionem sed discipulorum hesitantium in
structionem et confirmationem. Et re
spondens ihesus. Hic ponitur christi
responsio. Et quia eius responsio non
erat ad confirmationem iohannis qui
nunquam dubitabat sed ad confirmationem
discipulorum dubitantium. Ideo christus
non respondit per uerba sed per
facta faciens in conspectu discipulorum
iohannis miracula multa manifes
te declaranta quod ipse esset christus
et hoc est quod dicit. Nuntiate iohanni
quae audistis et uidetis ad preceptum
meum. et tetigit quae fecit patet in pauperes
pauperes euangelizantur a. demonstrat
hic regnum celorum. ut supra dictum
est in capitulo. Beati pauperes. Be
atus qui non fuerit scandalizatus in me
dubitando sed diuinitate. quia
me uidet in passibili carne.
Illis autem abeuntibus. Hic tertio
ostendit iohanni esse propheta sanctum
et hoc ne ex questione proposita

aliqui credeerent eum dubitasse et ignorasse fuisse eum xpm. Et commendat eum de quatuor primo de soliditate fidei et constantie cum dicit. Quid existis in deserto videre arundinem a vento agitatam quasi diceret. Non sic ita constans erat. qui nec timore nec fauore a veritate declinabat. Qui austeritate penitencie eum dicit hominem mollibus vestimentis q. d. non. quia sicut iam supra dictum est non habuit vestimenta de pilis camelorum. et esca eius erat locuste et mel silvestre. Sed hoc etiam innuebat in deserto ut austeram vitam ducere non solum comedendo et vestendo. sed etiam cum loco quiete quod subdunt. Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt. Adhuc cum multi magnatibus adulantur vel eis honorantes deliciis vacant. sed homines veritatis talia aspernantur. Unde narrat valerius maximus libro quarto. Quidam dixit diogeni olera lauanti. Si tu dionisio adulari velles ista non ederes. Cui respondit. si tu ista edere velles dionisio adulari nolles. Et sequitur hic verdictis veritatis amicitiator mallens oleribus sustentari quam magnatibus adulari. Nec comedit cum saluator actualitate uisionis eum dicit. Ipheta. Dicit enim primo regum. Ecce qui enim dicitur hodie ipheta olim appellabatur videns. Nunc ipheta videbantur que alijs erant occulta. Et non solum iohes ipheta fuit sed etiam plusquam ipheta. Nunc non plus xpm prendit. Ventium et predixit sicut alij ipheta sed etiam xpm digito ostendit. Ecce comedit cum ab auctoritate doctrine dicens. Hic est enim de quo scriptum est. Malachie primo. ecce ego mitto angelum meum ante faciem meam ante

xpm. quia filius dicitur figura dei patris et per consequens facies eius. qui ipsum audiuit a corda audientium. ad respondendum xpm iudicium ne sicam et baptisma suum. ut tamquam iudicem commendatione iohannis subdit. amen dico uobis non surrexit maior non negat quin christus surrexerit inter natos mulierum. xpm enim maior fuit. sed non ipse dicit filius mulierum. Virginis. quia mulier de tamquam turpi accipitur quasi femina corrupta. Cum autem minor est in regno celorum id est in beatitudine maior est illo. quia quilibet beatus quantitate maior minus. licet aliquis viator sit maior in potencia aliquo beato. Et quia dixerat quasi iohannes erat plus quam ipheta. Ideo consequenter declarat hoc dicens. A diebus iohannis baptiste regnum celorum vim patitur quia incepit predicare penitentiam regni celestis et violenti rapiunt illud. Non enim potest homo naturis interna rapere celum nisi sibi faciat violentiam tolerando a delectationibus quas appetit edifices iuste et leuo usque ad iohannem. quia in lege et ipheris vitas de xpo erat sub figuris et enigmatibus tradita sed a iohanne est via manifeste ostensa dicente ecce agnus dei. Et si vultis recipere ipse est helyas non in persona sed in spiritu quia fuit similis helye. Et hoc in tribus primo in austeritate penitencie. Nunc de helya scribitur in regum primo. Qui erat vir pilosus et zona pellicea accinctus lombis. Dicitur ad alium pilosus inter quas hoc habebat vestem hirsutam et asperam. Similiter de iohe dictum est supra tertio quod habebat vestimenta de pilis camelorum. Secundo constanter arguebat regem

regum primo Similiter iohannes arguebat
constanter herodem marti vi Zo mauete
vitate doctrie · Quia venit helyas veniens
et reuocatorem priam omnia quecumq; ad
uenerit sedm ita iohannes puenit primu
ut dictum est sup tertio capitulo et hoc notan
tem subdunt Qui habet aures audiendi audiat
ad demonstrandum illud quod in mediate p
ponitur mistice et intelligendum ¶ Cum si
milem estimabo hic contra exponuntur
tendentes pharisaorum obstinatorum et primo in ge
nerali respectu iudeorum commune Qo
in specialiori respectu aliquorum quibus specia
lia beneficia contulerat ubi tunc repetit ex
probrare Ad cuius notam primi aduertendum
q multum valde facit ad virtutem q aliq
amicitia sua fuit contracta Et ro exponit
q pueri exortantur in ludis honestis in
diuersis adunitatem et retrahentibus
a uitiis Quia quod pueri hebreorum habe
tale ludum Diuidebantur cum in duo
ciuitatis in duas partes equales Et alii
qui erant ex una parte tangebant tar
men letitie et alii ex opposita tarmen
lugubre et plora exprimebant sibi mutuo
et exultantes dicebant aliis quare sibi
non tangebant Et econtra alii fre
sibi non tangebant · et hoc fiebat ad
exprimendum vanam letitiam et defectu
compassionis et amicitie adunitate mun
do Sicut videmus frequenter q mau
ditate ymo et modo ante nel erat
in domo aliqui letantur · et aliqui ex op
posito tristantur Hoc simile erat de
iudeis quod ad hoc quia iudeorum an
steritatem iohannis nec per hoc fuerunt
moti ad penitentiam et pia dulcedine
et mansuetudine nostri q dulcedine in
sericordie eis predicauit et tu eis dul
citer et mansuete conuersatus est
nec graues penas imposuit penitentibus
sed dixit iude et amplius noli peccare
Et tamen per hoc non fuit moti ad
deuotionis dulcedinem et pietatis sed
magis remanserunt obstinati in pecatis
stilicet contrusq; vitam manducando et bibendo
pretando et hoc et q dicitur Cui similem
estimabo generationem istam Decipia
scribitur in sequenti capitulo Generatio
mala et adultera signum querit
Similis est agitur pueris non quod
ad eorum in nocturnam · sed quod ad ludi
corp interpretationem Qui ludentes
coequalibus dicunt Quia pueri in
partes equales diuisi sibi dicebant
mutuo ea que sequuntur · tenuimus
nobis vobis et patet exposito predicto
Venit iohannes Hic applicat si
militudinem adpositam Non manducan
tes neq bibentes a · mabstinentia
magna vestes alle cum qui parum co
mede dicitur non comedo sedm
communem modum loquendi Sicut q nule
udet dicitur non videns · Et dicit
udei s. demonium habet austeritatem
nobis demonum attribuendo Demonium
cum possunt multa agere et pati q
non pnt alii Venit filius hominis
a · oppus manducans et bibens a ·
tanquam inter homines diuites
Hoc cum debuit fuere quia erat
mediator dei et hominum Et ro tale
vitam debuit conuenire diuite ut
conuenit vestetes etiam peccatores
habere attessum familiarem ad
eum Et dicunt sc pharisei male in
terpretando ecce homo vorax in
quo notant eum de excessu in qua
titate cibi et potator vini in quo
notant eum de ebrietate · quod erat
falsum quia perfectissime uite fuit
Unde et pa baptismum quadragintta
diebus et quadraginta noctibus tem
nauit ut supra ii cum Et publicanorum
et peccatorum amicus Hoc exemplum

eorum et cum eis comedentem et bibentem ut supra dictum est in capitulo vi. Hoc tamen non erat ut eorum culpa amaretur sed magis ut sanaretur ut ibidem dicitur. Et iustificata est sapientia a filiis suis. Hoc dupliciter exponitur uno modo referendo ad apostolos et consensus litterae eorum qui est sapientia dei prius predicto modo a phariseis reprobatus tamen iustificatus est a regnicolis iustis a filiis suis a discipulis qui sunt filii eorum per adoptionem. Vel quod dicit Colinet primo Quoniam autem receperunt eum dedit eis potestatem filios dei fieri. Aliter exponitur referendo ad pueros iudeorum predicto modo ludentes et tibicinantes et consensus. Et iustificata est sapientia scilicet Christus et eorum a filiis suis. Hoc est a filiis iudeorum quia declarata est eorum iustitia et sapientia inquantum reprobabatur per eorum iudeum obstinatio patrum suorum sicut patet ex predictis. Tunc coepit exprobrare. Hic in specialibus ostendit eorum condemnationem aliquorum quos eorum ingratitudinem. Quia illis predicaverat eorum fructum et inter eos miracula fecerat et licet predicationem primo recepissent devote tamen pagani ad nomen reversum in fidelitate remanserunt. Sicut predictum fuit per ysaiam propheta. Ysaie xo primo tempore alleviata est et sicut supra expositum est capitulo iii. Et hoc est quod dicit. Et coepit exprobrare et dixit. Ve tibi corozain. Ista erat una de civitatibus inquibus predicta fecerat. Ve tibi bethsaida. De ista civitate erant petrus et andreas. Quia in tyro et sydone fuissent virtutes et quod pater et receperunt predicationem apostolorum et devote tradiderunt. Ut patet de eis qui

Vbi paulus tandiu commorabatur usque ad natiuitatem eorum deuotione. Per hoc tamen non intelligitur aliqua variabilitas in diuina predestinatione sed tantum in hominum voluntate. Veritatem dico vobis. remissius erit terre sodomorum in die iudicii quia grauius est fidem repellere quam mori in gentilitate. Illi autem erant gentiles qui habitabant in tyro et sydone. Et tu capharnaum nunquid usque celum exaltaberis. Hoc dicit improperando. Quia iudicationem eorum et miracula debuisset exaltari ad diuina. Sed quia aliter peccatum ingratitudinis semper peiora priuilegia inferunt. Ideo sequitur. Usque ad infernum descendes. Et qui si in sodomis qui tamen fuerunt homines potuerunt ut hic gesta eorum facta fuissent virtutes que facte sunt inter forte manssissent usque in diem hanc. quia fecissent penitentiam sicut niniuite ad predicationem ionae. Dicit autem forte non ad notandum dubitationem ex parte sua sed ad notandum mutabilitatem liberi arbitrii ex parte hominis. Veritatem dico vobis quia terre sodomorum remissius erit in die iudicii quia impugnatio ciuitatis agunte. que fuit in isti. quia veritatem dei cognitam iudicationem eorum pagani impugnauerunt. Et sic species peccati in spiritum sanctum. grauius est peccatum quia sit vicium luxurie contra naturam quo erant infecti isti sodomite. In illo tempore respondens. Hic consequitur ponitur deuotorum commendatio. Et circa deuotionem ponitur primo principium motuum. Secundo apparuit medium ibi omnia mihi tradita sunt. Circa primum aduertendum est quod pascha aliquo quidem que fuit causa quod iudei litterati et magnos famosi

pro maiori parte in infidelitate permanserunt. Simplices autem et illiterati ad fidem vocati sunt. Unde quesitum tacite respondet populus per modum divine laudis dicens confitebor tibi pater. a. ad gloriam tuam declaro quia abscondisti hec. a. in secreta fidei a sapientibus et prudentibus. a. in sapia humana et fidentibus et asti sunt sapientes in oculis suis tantum sed non simplicitate et revelasti ea parvulis. a. humilibus et sic pater. q. tam a parte credentium fuit ex humilitas. que ad sapiam disponit. Vt dicitur prov. xxi. Ubi humilitas ibi sapientia. Ex parte autem non credentium fuit ex superbia que est intellectus ex creatura. Sed ex parte dei causa fuit simplex voluntas divina et hoc est quod subditur. Quoniam sic fuit placitum ante te. Quod et aliqui sunt electi et aliqui reprobati. Hec potest assignari tam in generali etiam ex parte dei. ut in electis appareat dei misericordia in aliis autem eius iustitia. Quia stetit ad gloriam regis trium et decorem sui regni non solum pertinet aula impia streuui milites honorantur. sed etiam patibula in quo malefactores puniuntur. Sic ad gloriam dei non solum pertinet primario beata sed etiam punitio reproborum. In specialibus tamen non sic assignari ratio ex parte dei quare istum eligat et istum diligat. nisi ens simplex voluntas. Vnde dicit augustinus super iohannem quod illum trahat illum autem dimittat. noli velle diiudicare si non vis errare.

Omnia michi tradita sunt. Hic ponit predicte vocationis medium. Cristus enim mediator est dei et hominum. Debitus est autem processus ut ab extremo in extremum procedat per medium. Et ita omnis processus generatur a nobis per verbum. Et hoc est quod dicit. Omnia michi tradita sunt a patre meo. quod verum est de verbo. Quia filius naturam divinam habet ex patre et per consequens posse. licet habet idem esse in nullo meo et posse tui verbi. Et sic omnia sunt ibi tradita a patre abetio. Secundum autem naturam humanam ita tradita sunt in potestate verbi et dominio ad eo patre. Sed hoc intelligendum est dupliciter. Vno modo quantum ad auctoritatem. et sic omnia creata sibi sunt subdita ab instanti conceptionis. quia ex verbo. q. natura humana verbo vnita omnia creata sunt sibi subiecta. Alio modo quantum ad effectum. et sic in iudicio omnia erunt subiecta sub pedibus eius. Quia tunc eius voluntas perfecte in omnibus implebitur. Vt habetur ad hebreos ii. Et quia filium divinam naturam est idem cum patre verbo subditur. Nemo nouit filium nisi pater. Eodem modo non tamen pertinet exclusitur spiritus sanctus. Quia dicitur exclusiua adita cum personae divinis respectu terminum essentialis non excludit aliam sed pacius includit. Quia licet alia sit persona patris alia filii. alia spiritus sancti. Tamen iste tres personae sunt unus deus quia neque in deitate neque in essentia habent alienitatem. aliquam. Ultimo autem exclusiua excludit quod alienitatem importat. Notitia autem absolute sumpta essentialis accipitur et ita communiter tribus. Et ita intelligitur. Nemo nouit filium nisi pater. Per hanc dictionem exclusiuam nisi abhac notitia non excludit spiritus sanctus sed magis

mendit ut dicitur. Et Intendendum est
quod hoc dicitur nemo non accipitur quia
a milius homo quod patet per hoc quod ab
vniuersali negatiua excipitur per dic
tionem exclusiuam tu subditur nisi
pater. Qui tamen pater non est homo.
Et ideo dicendum est quod nemo accipitur
ubi magis large a milite suppositum
naturae intellectualis. et sic bene ac
cipitur pater. qui licet non sit homo
est tamen suppositum naturae intellectualis
et tamen apte cognoscit filium perfecte
et quia propius est mediator dei et hom
ideo notitia diuinorum ad nos deriuat
per ipsum quod subditur. Et cui
voluit filius reuelare. Non quia isti
quibus fit reuelatio mediante filio
habent notitiam comprehensionis. sicut
filius. quia hoc est impossibile creaturae
illud omne quod comprehenditur totaliter
et perfecte cognoscitur. Et quia ut
dicitur est. Dei filius est mediator dei
et hominum. Contra ostendit quod familiariter
et seruire possimus accedere ad
ipsum. Venite ad me omnes qui laborat
is et onerati estis. sub onere legis
quod omnes fuit importabile patribus
antiquis. vt hic accidit iov. Et ego re
ficiam vos. imponi per gratiam et in
filio per gloriam. tollite volumtate
iugum meum super vos a lege e
vangelicam que dicitur iugum amoris
magis. Quia lex euangelica est lex a
moris et per omnis iungit fideles ad
invicem iudeos et gentiles. Quia amor
est omnium sedum dominium. Consequenter
ostenditur qualiter imitari amor
iste dicens. Discite a me omnes quia mitis
sum. mihi ledendo. et humilis cor
de. ne mihi contemplando. Istis duo
bus maxime mihi dilectum quod

aliis amoris subiugit. cum dicit. Et in
venietis requiem animabus vestris.
Quia sedum quod dicit augustinus libro
confessionum. Inquietum est cor meum do
nec requiescat in te. Quae quidem
quies hic inchoatur sed in patria per
ficietur. Ubi caritas consummatur. Et ne
excludo legis euangelicae aliqui treat
subditur. Iugum enim meum suaue est. Ex
sedum quod dicitur prima iohannis v
mandata eius grauia non sunt quod
exponens augustinus dicit similiter
amanti.

Capitulum. VII.

In illo tempore postea
posita est confirmatio di
uinarum capitulo praece
denti. ut patuit in distinctio
iohannis. Hic contor
ponitur confutatio impiorum
iudaeorum sic pharisaeorum. Et diuiditur in
quatuor partes quia aliqui impugnabant
ipsum eorum reprehendendo eius veritatem
quasi contra legem agente. aliqui ten
tando eius bonitatem. aperta diuina
virtute facta demonum attribuendo
ubi tunc oblatus est. Alii tentando
eius potestatem potestatem. Interro
gabant signa de celo ibi tunc re
spondetur ei quidam de scribis. Alii
insidiando eius assumpti in fiducia
ubi adhuc colloquente. Prima adhuc
inducitur quia primo reprehendit eius
veritatem in suis discipulis. Omnis
persona quia ibi est inde transiisset
Impiorum igitur parte reprehendit eis
dicit quod discipuli eius transeuntes in
die sabbati per blada vellebant spicas
et confricantes manducabant grana
quasi contra legem agent exposi
tor. Considerandum tamen quod non
arguebant eos contra legem agere
quasi praeceptum alicuius. quia licitum

erat mittere segetem proximi · et to-
medere · non tamen metere falce Ut
hic dicitur propter Sed quia violabat
sabbatum quia preceptum erat in lege
ne ibi aliquid operarentur die precedenti · et
non in die sabbati Ut hic quodi propter
quod aliquid parabant sibi tribus spicas
fricando Et hoc est quod subditur Dixi
puli tui faciunt quod non licet eis facere
sabbatis Sed propter respondet eis
ostendendo quod non faciebant contra
legem · quia aliquid quod est in lege pro-
hibitum bene officitur licitum propter necessi-
tatem in minorem fecit David qui
legitur sanctus manducavit panes
propositionis sibi datos a sacerdote in
necessitate et tamen in lege erat pre-
ceptum · quod soli sacerdotes comedent
· quia sacerdos in die non reputabant quod
dedit aliis · nec etiam David quod non
comedit cum viris suis Et hoc pa-
tet quod necessitas faciebat aliquid li-
citum quod alias esset illicitum Sic in
proposito dato quod non esset licitum fricare
spicas in die sabbati · tamen fiebat
licitum propter necessitatem fame Et
hoc est quod dicit salvator pharisei
Nonne legistis vos stulte qui dicu-
tis sive legem quid fecit David · quod
tamen reputatur sanctus quia intravit
et Et hoc factum hi primo regum
xxi · ubi patent ea dictis usque
ibi an non legistis Ubi ponitur
alia responsio · quia sacerdotes in die
sabbati in templo mactabant quia violabant animalia duo ob
lata · et excoriabant et hostias la
vabant et consimilia · et tamen non
violabant sabbatum quia talia opera
erant ordinata ad dei cultum Et hoc
est quod dicit salvator Sacerdotes in tem-
plo sabbatum violant a mactatione
operentur · et tamen sine culpa · quia
preceptum erat ad hoc · quod talia opera fa-
cerent in sabbato Et eadem ratione
apostoli volentes spicas in die sabbati
et comedentes ex precepto propter non
peccabant quia melius est propter
obedire quam victimas in templo of-
ferre Et hoc est quod dicit salvator Dico
autem vobis quia maior templo est
hic scilicet cum auctoritate hoc fa-
cium sic maior Et in hoc etiam ipse
ostendit suam deitatem Unde sequitur
Si autem scirentis a intelligentis id
quod est scriptum osee v misericordia
volo et non sacrificium Ex quo os-
tenditur perfectum quilibet quod opera
misericordie sunt magis acceptandea
quam victime · in quam condemp-
nassetis in innocentes a discipulos
meos in necessitate fame delictum
mea sibi predicto imo sibi nocentes
Et quod posset eos licenciare os-
tendit Dns est enim filius hominis
etiam sabbati quia dominicia il
lam potest quod mutare sicut pater
quod in novo testamento auctoritate eius
mutata est Et sic in die transisset
Hic ponitur confutatio eorum qui
reprehendebant eius virtutem in
persona ipsa Et primo ponit eorum
confutatio Secundo ex hoc orions mach
matio ubi expositores aiunt phei
Circa primum considerandum Quod adre
prehendendum eum Hypocrisim et
questione maliciose Primum licitum
est sabbato curare Quia si non curare
ret arguerent eum impotentie Si
autem curaret transgressione sabbati
Et hoc est quod dicitur Interroga

bant eum. Sequitur. Et ut ait
parent eum alio dicto. et adorto matri et fratribus eius. Quia ipse interrogauit
Dicendum quod non contrariantur quia primo
interrogauit eum malitiose ut dictum est
et hac scribit matheus postea autem sana-
to homine in firmo in medio. quesiuit
a pharisaeis Si licet sabbato curare qui
repetendo questionem questione a beesbito
tam antequam saluet eum Et secundum
hoc scribunt Marcus et lucas. quod
tacuit matheus et omittit aliud p
unum quod ipse expressit Sequitur
quod autem dixerit eis Vbi ihesus sol-
uit questionem primo uerbis ostendens
per locum a minori quod liceret erat sa
nare hominem in die sabbati quia bru-
tum animal lapsum in foueam. li
citum erat in die sabbati extrahere Ec
go multo fortius hominem qui me
lior est cum sit ad ymaginem dei fac-
tus si in firmitate cecidit liceret e
sabbato curare Et hoc est quod dixit
Cuius eis ex vobis Et patet ex dic-
tis Qui soluit questionem facto hoc
homine manum aridam sanando Dum
ait hanc re. et patet. Exemplum
autem hic ponitur a pharisaeis contra ipsum mathematicis et
apostolis ipsi similis Declaratio ho
minis cum in malicia obstinati per
tinacione non potest compesci Et
quo pharisei non potentes ipso re
spondere per rationem inuenerunt co-
gitare aduersus eum fraudem Ipse
autem sciens sed mathematicus eius
quia nichil latebat eum recessit inde
non quia timeret mortem. sed quia
fructus erat. ut aliquis in firmis ipsum
in non auderet stare imperfecte

Ideo ne fuga eius imputaretur impetratis
voluit ostendere facto. Et fugere perseu-
tantes aliquis est licitum sicut supra plenius
dictum est in capitulo ix Sequitur Et secun
sunt multi infirmi sed ex eis qui uiderunt
predictum hominem sanatum et curauit eos
omnes Ex quo patet eius benignitas. et
perseuitus in deis beneficia sanatum eis
pendit et precepit eis. a sanatis ne eum
manifestum facerent pharisaeis apud ma-
nifestando non quia morte timeret
ut dictum est sed ut ostendet quod sicut ali
quis est licitum in perseuitione fugere ita
licitum est se occultare ad tendendum mali
tie et ut ostendet magnitudinem sue pa
tientie Et hoc confirmat dicto ysa-
ie secundum translationem septuagita.
Ecce puer meus. i. ihesus qui fuit
puer in forma serui electus quem elegi
Hoc duplicatur ad ostendendum quod ipse
fuit electus. ad perficiendum opus in re
demptionis. et nullus alius quia primo
lum alium potuit ita competere sicut Dilec
tus meus in quo bene complacuit anime
mee Hoc dicitur methaphorice deo
ad exprimendum magnitudinem paternedi
lectionis ad filium sicut apud hominem
Iste qui multum diligitur dicitur hui cor
di ponam spiritum meum super eum. et
spiritus sanctus requiescit super eum
humana natura Vt hic ysaie xi Et
dicitur virga de radice iesse et Sequi
et requiescet super eum spiritus sapie
tie et iudicium gentibus annunciabit
quia ihesus fuerunt iudicium annunciauit
hominibus per suam predicationem
Vt hic in fra similiter in iudicio hoc
exemplo fuerunt sententia iudicii fe
rent in humanitate. quia in eadem
forma iniqua iudicatus est coram pylato
nica sedebit in iudicio hoc exemplo

q tunc apparebit in forma gloriosa Et ho
est quod dicitur actu primo Hic iesus qui
assumptus e a nobis sic venet s. ad iu-
dicium. sicut vidistis eum ascendere. in fo-
ma humanitatis gloriosa in qua ascendit
in celum Sequitur non contendet. s. ut
vindicetur. Ut patet exopredicto quia
pharisei contendebant hyu-
militer absque contencione neque clamabit
ut scilicet liberetur sicut patuit in
sua passione. Neque in plateis aliquis
audiet vocem eius. quod patet exopria
tantum in tempore pylati Quia hoc
fuit predictum ysaie lxi Birrit agnus
coram tondente se obmute stet et non
aperuit os suum arundinem quassatam
non confringet per arundine quassa-
tam intelligitur quilibet iudaicus a fide
et pietate vacuus. et lignum fumigans
non extinguet Per hoc intelligitur
gentiles in quibus claritas rationis
naturalis erat extincta per conspic
tudine petrandi remanente fumo
voluntatis male faciendi Vult ergo
dicere q xpus per fortitudinem deitatis
noluit resistere iudeis et gentibus
xpum crucifigentibus. quia iudei cri-
fixerunt lignis suis in iuste actu si
do Gentiles vero manibus xpum cru-
cifigendo Quia milites pilati qui
erant gentiles hoc fecerunt Vt hic
dicitur xpus Donec eiciat ad victo-
riam iudicium. donec veniat ad
exequendum extremum iudicium in quo
manifestabitur sua victoria Huic enim
omnia eius ponentur plenaie sub
pedibus eius Vt hic in psalmo viii
Omnia subiecisti sub pedibus eius et
omnium eius gentes sperabunt.
Quia ad predicationem apostolorum ge-
tiles conversi sunt. iudeis pro maiori
parte in in fidelitate remanentibus
Tunc oblatus e Hic tenet pon
confutatio calumpniarum xpi bon
tatem attribuendo eius miracula spi
tui maligno Et primo patet eius ca
lumpniacio Secundo calumpnie confuta
tio ibi qesus autem stiens Circa primum
ponitur eiudens non miracula de eiectione
demonis teri et muti. non quia ta
lia sunt in demone formaliter sed ex
fortitudine. quia homines que obsedebant
retro et amisit offerebat. et ro xpus
eiecto ho loquebatur et stupebat
omnes turbe admirantes divinam vi
tutem in xpo Et dicebant numquid
hic e filius David quasi dicet sic
Quia hic xpus nobis promissus de
semine David Pharisei [illegible] autem
audientes turbas sic confitentes xp
sum ce xpum Quiter evidentia facti
Dixerunt hic non eicit dyamones
nisi in belzebub principe demonum
Quia cum facta mirabile negare non
poterant Sed modum faciendi calum
nabantur dicentes xpum ihsum per
aliquem ~~dyamone~~ demonem superiorem
alii etiam familiarem et primum
fideiere demones in corpo
ribus obsessorum sicut supra dictum e
tapitulo xo Qesus autem stiens
Hic ponitur calumpnie confu-
tatio et primo ostendit q miracula
que faciebat non potant attribui
spiritui ~~divino. ubi autem facte ar-~~
~~borem bonam. ex ma. mdias~~ malig
no Secundo quod aportebant ea attri
buere spiritui divino. ubi autem facte
arborem bonam ex ma mdias quia
primo ostendit quoitum per rationem
Secundo istorum calumpniantium damna

rionem ubi 10 Dico vobis primo ad
tendit quatuor rationibus prima ratio tri
bus et quasi per demonem aliquem eiciebat
alios. sequitur quod divisio est inter eos.
et sic quod non posset stare diu potestas
diaboli et consequitur quod adiuncta
propter quem potestas demonum erat
auferenda et hoc est quod dicitur Omne
regnum divisum contra se desolabitur
et patet in litera Secunda ratio po
nitur ubi Et si ego in beelzebub eicio
demones et quia non solum eiciebat
demones sed etiam discipuli propter
nomen eius Et non solum discipuli
sed etiam aliqui iudei qui non erant
propter discipuli Secundum quod dicit
marci vo Vidimus quendam in nomine
tuo eiicientem demonia qui non se
quitur nos. Non potuit aliud iudei di
cere quod apostolis fecerunt miracula vir
tute magica. tu contra simplices et
illetterati Et si dicetur de apostolis quod
propius dicitur quod eos artem magicam
tamen potest dici de eis qui non e
rant eius discipuli Cum igitur eiicerent demones in nomine propter ut
dictum est quod nec potest hoc attribui
malignis ut visum est Similiter
per consequens nec eiectio demo
num facta per propinquum et hoc est quod
dicitur et si ego in belzebub eicio
demones filii vestri .i. apostoli qui
erant de semine iudeorum vel alii
iudei qui non sequebantur propinquum
in quo eiciunt. quasi dicat cum no
possitis hoc attribuere nisi virtute di
vina per consequens nec eiectio fac
ta per me ut patet quod dictum.
sequitur Et ideo apostoli iudices vestri
erunt De apostolis patet quod non
erunt iudices assessores propinquum in
iudicio Hoc hic in fra quinto Cum

venit filius hominis in sede potestatis
sue sedebitis et vos super sedes duodecim
iudicantes duodecim tribus israel
Et si autem attribuatur quod iudeis non sequ
tibus propinquum qui tamen eiiciebant demones
in nomine eius sic dicuntur iudices
aliorum non credentium quia quod facto e
orum alii ostendantur condempnabi
les. quia non crediderunt in propinquum. cui
deitas declarata fuit per miracula
in virtute eius facta. Si autem ego in
spiritu dei eicio demones sicut tandem
cum et quod predictum quod sicut venit in
vos regnum dei .i. propius cui regnum
erat adeo quod missum Ysaie vo Regis
eius non erit finis Et aliud regnum quod
pertabant iudei. tamen in hoc erant
decepti. quia credebat aliud regnum se
porale Quae error concludit propius
dicens Nobis novum Regnum mali est
hoc mundo Cum ratione ponit
ubi aut quomodo potest quisquam intrare
in domum fortis .i. diaboli Et quo stri
bitur ab eo Non est potestas super
terram. que ei comparetur domus aut
eius est hamo obsessus in quo habitat
sunt in domo. Et quasi eius diripere
Vasa autem sunt homines peccatores
qui a propinquum diripuit quam de potestate de
monum per apum eripuit nisi prius
alligavit fortem .i. diabolum quasi
diceret cum ista fecerim ut patet
sequitur quod ipse diabolus sit permo
alligatus Et quo concluditur quod ipse
sit vere propius Quia mad iudeis
propter demonum potestas erat dimi
nuenda et auferenda Et tam varios
ponit ubi Qui non est mecum. et est
talis Voluntas eius qui obedit
alicui et conformis voluntati illius
cui obedit falsum in facto Et ideo
si propius in virtute demonum fecit
miracula sequitur quod propius et

dem on essent tantordes in factis Ho
autem patet falsum · quia facta opi et
doctna erant detrahendum homin es a
peccatis facta aut demonis sunt ad dis
trahendum homines quecatis Ecqui
sequitur q opus non aportebatur in
contuite domanis Et hoc e quod dicit
qui non e mecum per tantordia in fac
to et voluntate contra me e · et hug
mod est dyabolus ut patet exodict Et
qui non congregat mecum sp fideles ad
unitatem fidei reducendo spargit
et hic e dyabolus · qui diuersas sectas
et heresis et scismata quod potest in
troducit Q Ideo dico vobis Declara
tata phariseorum falsitate Hic tanter
ostendit gratuitatem pcti apostolo ad hug
euidentiam adiuertendi · Qz pharisei et
legis piti ex tanta deceptione apostolis opi
ex tanta deceptione scriptuarum in quibus
de adiectu opi erat tempus determi
nati Ut hi domicilis ex Et tanta filia
primo cognomine opm ce opm Ut
hi in sta poli ubi agricole uidentes
filium dyonni nuta se Hic e heres ·
Et glosa ubidem dicit Qz primo cognomine
opm ce opm secundum iustitie et
quia intepie vitia corp reprehendere
contra simulatione corp publice pdi
tare Ideo tanto periculo odium et inuidia
contra ipsum ex quibus oportebat a
prima notitia retideritur merito · qz
talia perueniunt iudicium tonis retrid
et ex tunc intepenie omnia facta eius
interpretati in malo Et primo ex
tunc eit exoratum et patatore et
peccatorum amicum et in tanta in sam
cum q ruperunt · quod iuuatula q nullo
mo poterat fieri · nisi ut tute dimi
demoni attribuebant Ut patet ex
predicto Et licet primum cet grauie
peccatum · tamen erat solum blasphemia
contra eius humanitate Secundum ta
men uicompabiliter grauius quia est
contra eius diuinitate Unde talis b
lasphemia e peccatum in spiritum sanctum
Quia e impugnatio veritatis agnite qz
sicut visum e · qui primo veritate tag
no uoluit deexpo · sed q peccati errore
et in iudia impugnamus veritatem Et
talis error causatur ex malicia que no
excusat Et hoc e q dicit Omne per
catum q redonis scilicet exorgnorantia
et infirmitate et blasphemia ex talibus
procedes remittet hominibus a remis
sibile est peccatum de se · quia non obuiat
directe principio per quod fit remissio
peccatorum · sicut obuiat peccatum in spm
sanctum · tuig sex sunt species desperatio
presumptio · obstinatio · finalis impeni
tentia · inuidentia fraterne gratie · in
pugnatio veritatis agnite · Tuig suffi
cientia sic accipitur Secundum quod re
manetur abhanine principium per
quod fit remissio peccati et hoc con
tingit triplicitu Uno mo ex parte
apis dei · Alio mo ex parte donorum
apis Alio mo ex parte peccati ipsi
Ex parte apis dei principium per
quod remittit peccatum est eius di
misericordia · et hoc tollitur per de
speratione · sicut fecit cayn · Alio
mo timor iudiciorum dei est princi
pium per quod aliquis resilit a peccato
et hoc tollit per presumptione per
quam aliquis presumit consequi glo
riam sine meritis quinimo agat ma
lo Ex parte autem donorum di dico sup
que maxime facitur hominem retrahi
a peccato primum est iustitia ragnitionis
hoc tollitur per hoc q aliquis ve
ritatem agnitam impugnat · et sic
viam salutis a se sicut repellit
Secundum e gratie diuine tollo Et

her repellitur ab homine qñtũ ē in se
q̃ in indentia fraterne gratie · quia aliqs
in iudet fratri suo uel alicui singulari
persone Sed quando ō tanta malicia
in eo q̃ displicet sibi de gratia dei cres
cente in mundo · Ex parte uerò peccati
duo sunt que retrahunt hominem a peccato
Unũ ē turpitudo actus commissi · Exorum
considerato solet homo penitere et her
tollitur per finalem impenitentiam Nec
accipitur hic finalis impenitentia quia
ō peccati circumstantia scilicet qua aliquis
in peccato mortali moritur · sed quando
aliquis tante malicie ē · q̃ elegit de per
cato suo miqua penitere Ita q̃ non
vellet q̃ deus daret sibi gratiam pen
tendi Secundũ ē brevitas delectationis
que ī peccato ē · ex eorum considerato
solet homo subitam electionem peccati
refugere · et her tollitur per obstinatio
quando scilicet homo firmat propositum
in herendi omnino peccato Exprec
dicit autem q̃ peccatum in spiritum sanctum
irremissibile dicit Quia de difficili
remissibile Et hoc ē q̃ subdunt Qui
autem blasphemie · qui aliquis ex
corta malicia blasphemat contra deum
· sicut erat in ipsorum · qui mirabilia di
uinitus facta · attribuebant dyabolo
ut infra ē · Et erat quedam species
peccati in spiritum sanctum · que facta ē
in deliberato in pugnando contra veritatem
· et per ea que dicta sunt apparet
sententia illius quod sequitur Et
quicũq̃ dixerit blasphemiam contra fi
lium hominis ut Vult dicere q̃ blasphemia
que erat contra humanitatem non
erat ita irremissibilis · sicut illa que erat
contra diuinitatem Aut facite ar
bonem bonam · Consequenter ostendit q̃ aportebat
ea attribui diuine virtuti · Ad huius ei
dentiam Quidam q̃ dicit Hieronimus · licet
arte magica possint aliqua mirabilia
fieri tamen illa que pertinent ad curiositatem
tantum et vanitatem · sicut simon mago
faciebat statuas ambulare loqui et ri
dere et consimilia ut habet Itinerario
clementis Sed illa que salubria · ut ci
catrices languidorum illuminatio cecorum
et huius non possunt magice attribui
fieri Et ō oportet talia attribui diuine
virtuti talia autem faciebat ihesus
Et ō ex hoc concludit q̃ mirabilia
sua erant diuina virtute facta · Et
hoc ē quod dicit aut facite arborem
bonam ut Arbor cum hic accipitur
hic principium a quorum aperitur fructus
autem ipsa opera inter autem arbores et
fructus semper est similitudo · quia
arbor bona fructum bonum producit Ergo
quia opera mirabilia que fecit ihesus
non erant curiosa et vana sed salu
bria Concludit q̃ principium per quod
talia fiebant erat sanctum et bonum et
hoc ē q̃ dicit Aut ergo facite arbo
rem bonam et fructum eius bonum q̃
dicit ex bonitate operum que ego facio
potestis intendere · quod virtus per
quam ego facio non ē mala sed bo
na · Aut facite arborem malam ut q̃
d. ex operibus que fiunt per artem
magicam tum sunt mala vana et
curiosa · potestis intendere q̃ fiunt vir
tute maligna · Progenies vipe
rarum Postquam ostendit eorum falsi
tatem · ostendit huius falsitatis radi
cem Radix scilicet ista erat in iudia
et odium · quia licet pharisei primo cog
noverunt ihesum ut dictum ē · tu tan
tum odium concepterunt erga eum · ex ho
q̃ reprehendebat vitia eorum q̃ omnia

facta eius interpretabant in malum
ad diffamandum eum. Et hoc est quod dicit
Progenies vipperarum quia venenum in
iudice ex vestris patentibus traxistis qui
persecuti sunt zelotas ex iudaica. et
vos ex eadem tactae persequimini me
Propter quod subdit Quomodo potestis bona
loqui cum quasi dicat Non potestis de
me bona loqui in iudicio prohibente Et
ideo subditur Ego habundantia enim
cordis os loquitur cum quia verbum
exterius est significativum interioris quod
tegitur Et ideo sequitur Bonus homo
de bono thesauro suo. a. de bona voluntate quae sicut thesaurus abscondita
latet mentis in monte profert
bona verba scilicet et facta Et malus
homo de malo thesauro. a. de mala vo
luntate profert mala. quia contrarie
causae habent contrarios effectus Et ne
crederent talia verba remanere in
pluvia ideo subdit Dico autem vobis
quoniam omne verbum otiosum a
multo fortius si fuerit nocivum et
blasphematorium. quale erat verbum
pharisaeorum tale reddet eos condemp
nabiles in die iudicii Propter quod sub
ditur Ex verbis enim tuis iustificabis
si fecerint sancta et bona. et bonitati
mentis tuae dona. et ex verbis tuis
condemnabeis sed si fuit mala et
predictis contraria Tunc responderunt
ei quidam Hic ponitur re
futatio temptantium eius potestatem
Et dividitur in tres Quia primo ponit
corpus confutatio Secundo demonstrat corpus
condemnatio ibi Viri ninivitae Tertio
corpus expectatio ibi Cum autem in mundo
spiritus Circa primum sciendum Quod
quod dicitur luce xpi Aliqui volentes
experiri xpi praeter petebant
signum sibi fieri miraculis celestibus
quod petebant non ex devotione sed
magis ex curiositate et calumniantes
et hoc est quod dicitur Volumus ate
signum videre Non quaerentes sed pede
telo Ut dicitur Luce xi Qui respon
dens illis dixit Generatio mala et
ex persecutoribus zelotarum desponsatae
Et adulterina quia patres eorum idolatre
fuerant signum quaerit de celo sicut et signum
non dabitur ei de celestibus quia fuit
indignum propter eorum incuriositatem et
malitiam nisi signum zelotae quasi dicit
terrenum fuit et infirmum Et ideo de terra
et in fimus signum habebunt Et hoc
est quod subditur Sicut enim fuit ionas
et patet Viri ninivitae Hic
exprimitur corpus condemnatio Quia
gentiles et peccatores egerunt penitentiam
ad predicationem zelotarum Et
pharisei obstinati sunt In predicatione enim xpi. qui tamen erat dns
zelotarum Et ideo ex facto illorum zelo
bit condemnatio istorum Sequitur
Regina austri. a. regina saba Des
hetur in regum x Et dicit hic regi
na austri. quia regnum eius est in
australi parte. respectu hierusalem
surget in iudicio. Hoc est ex facto
suo ostendetur istorum iusta condem
natio. quia venit a finibus terre
a. a longinquis partibus audire
sapientiam salomonis. qui tamen
non fuit nisi salum figura xpi
Et ecce plus quam salomon hic a xpo
spiritualiter patitur. cum predicatores
pharisei contemserunt Cum
autem in mundus Hic ponitur corpus
expectatio et possessio a diabolo
Ad cuius evidentiam sciendum Quod
potestas diaboli fuit ejecta. quod
damno angelo indacto per legis

dationem · que exhibebat tributi demo-
nii · et indicebat ad colendum unum dm
verum. Et sic electus transiit ad possidendum
dum plenius gentiles sine lege et iustitia
tanquam oratilis cultores. Et ideo tenebat
eos in idolatria sibi electos. Sed adhuc
ante xpi predicatione et apostolorum pro
maior pars fuit incredulis. Gentiles
autem devote fidem xpi ad predicatorum
xpi et apostolorum acceperunt. Et sic diabolo
electus abeis per fidem xpi recessit
et ad possidendum ipsum iudaicum errore
exercitatum. Et sic facta fuit manifes-
sima huius ipsi peiora prioribus. Ma
status ipsi iudaici peior et modo
quam fuit a principio ante legem
datam. Hoc igitur quod dicit. Sic
in immundus spiritus exibit ab homine
et apto iudaico cultu sub lege
natura · quia electus et per suspectum
legis mosaice ambulat per loca arri-
da et tortuosa gentilium quaerens requie
et in aliis iustitia mansione et non
invenit quia predicantibus apostolis
inde electus fuit. Tunc dixit Re-
vertar in domum meam, et iudaicum po-
pulum · et veniens invenit eam
vacantem et fide et bonis operibus
vacuam stupis immundam. Quia
ipsius iudaicus habebat quidam exte-
riorem mundiciam et ornatam iu
legis apparentia. Tunc assumpsit
septem alios spiritus nequiores se
Per hoc quod dicit septem alios in-
telligit universitatem vitiorum. Ho
et dicit quod ante legem datam fuit
peccatis irretiti et a diabolo posses-
si. Ex quo adiecit xpi in peccato
suo et obstinati sunt peiores facti
Quia exorbitantiorem peccata

corum sunt qui duplicata. Et quod loquendo
hic quasi de uno homine. Hic per
similitudinem dicit. Intelligat de toto
populo iudaico patet per hoc quod dicit
Sic erit huic generationi pessime
Sed huic eo loquente. Hic ultimo po-
test fieri ratio in fidianciis quibus in fi-
mitati assumpsit in hoc quod apo quod
dicente. Dixit ei quidam fidiator-
quod mater sua et fratres exspectabant
eum foris · ut si quis per hoc dimittere
dimittens predicationem quam ex pu-
ra hominis motu quia per affectionem
carnalem. Et iondum tamen quod hic
distinguit fratres cognati eius germa-
nam · stultum morum scripture quod
frequenter nominat consanguineos fres
Jesus aut · illis in fidiatione confu-
tauit ostendens quod spiritualis occupa-
tio et carnali affectioni opponendo di-
cens quis est mater mea · et quasi
dicet Predicatio non est quia per hoc
interrumpenda · et extendens manum
quasi ad protestandum iustitiae ecce
mater mea et quasi dicet Intu-
ti est mihi aliquis amicus in
quantum est spiritualibus actibus plus
intentus et patet. Cap. xm.

In illo die postquam scrip-
ta et promulgatio evangelii facta manifesto. Hy-
consequenter ponitur promul-
gatio legis evangelice facta para-
bolice. Et dividitur in duas partes
quia primo ponit parabolica promulgatio
Secundo primatula confirmatio tao
xxiii. In illo tempore primam
duas quia primo ponitur xpi pre-
dicantis multiplex doctrinam. Se-
ponitur quidam audiens impedimentum
ibi. Et factum est cum consummasset. Pa

modus. Quia primo premittitur quedam
prefatio secundo subiungitur ordo angelici para-
bolica primi gracio ubi ecce egressus est qui se-
mina parte describitur primi gracionis tem-
pus et locus et modus tertio dicitur. In illo
tempore. Quia secundum quod dicit augus-
tinus ubi accipit dies pro tempore secun-
modum loquendi scripture et per sempis
in illo die. a. paucis interpositis interpo-
nitur illa que narrantur in fine predictis
et illa que secuntur in principio capitulo lo-
tus autem notatur tertio dicitur. Egressus
iesus de domo. Quia domus mis-
cuit populus tertio discipulis suis. non po-
terat rapere multitudinis que convenit
ad audiendum eius doctrinam egressus est ad lo-
cum spatiosum in mota maris modus autem
tangitur in duobus primo in hoc. quod
ascendit in navicula ut sic auditores
essent ante faciem suam ut possent magis
attente audire secundo in hoc quod dicit
et locutus est eis multa in parabolis
Non dicit omnia. Quia si omnia loquere-
in parabolis multitudo vere fuisset
Vacua sine utilitate. Et ideo aliqua
parabolice loquebatur ea scilicet que
erant secreta. et non debebant scri-
ri turba. sed solum discipulis. ut tui
debuerunt in fine eodem capitulo. Alia au-
loquebatur iam foste. ita quod tur-
ba parat rapere. Ecce egressus est. Hic
ponitur decimus ecce adventum
egressus usque in finem mundi in septem pa-
rabolis sibi succedentibus. Et dividit
in duas partes. quia primo ponitur
ecce in quibus parabolis describitur.
Et secundo intentio principalis concludi-
tur. Intellexistis hec omnia. Prima
dividitur in septem partes secundum
septem parabolas. Secundo incipit ibi.

aliam parabolam ponit. Aliam pa-
rabolam quia ibi aliam parabolam
locutus est. Quinta ibi simile est
regnum celorum. Sexta ibi iterum simile
est regnum celorum hominis negotiatori. Sep-
tima ibi iterum simile est regnum celorum
Prima dividitur in duas partes. quia
primo parabola ponitur. Et secundo eius in-
tellectus quaerunt ibi et accedentes
discipuli. Parabola ergo prima de
semine proiecto inter eam. tunc quia
pars tantum fecit fructum. Et in hoc de
notatur predicatio. Qui predicavit
iudeis indifferenter bonis et malis
et pauci comparatione ad eius predica-
tionem crediderunt pro maiori alia parte
in in fidelitate romani servant. Et hoc
est quod dicit ecce egressus est stilz
sedum humanitatem qui de utero matris
egressus est in mundum ad docendum. Vel de
loco arto ut de domo ad locum spa-
tiosum ut visum est. secundum transit
divinitatem non potest egrere. nec de lo-
co ad locum progredi. quia sic est ubique
Et dum seminat. a. doctrina indifferen-
ter spargit. Comparat autem
doctrina eius semini. Quia sicut se-
men mittitur bona pretiti resurgit mul-
tiplicatum. Sic verbum divinum mor-
de denuo receptum facit multitudinem
bonorum operum. Quedam ceciderunt semi-
nam a. demones quia ceciderunt a. super-
tempora opposita temptationibus demo-
num. et per eos convertit et contulerunt
ab eis per malum consensum et factum
et venerunt volucres. a. demones p
peccatum superbie alta petentes Mi
de diabolo scribitur Job xxi. Ipse
est rex super omnes filios superbie
peccata enim carnalia non possunt

mdemonibus esse Et comederunt illa
a fructu impedierunt Alia autem cecideruntq
in petrosa a super corda humore fidei
et devotionis carentia Hole autem orto es-
tuaverunt Quia adveniente tribulacione
et persecucione tales prius verbum recep-
tum reminiscunt Alia autem ceciderunt in spinas
a in corda sollicitudinibus divitiarum laceran-
tur Et ideo sollicitudo talis impedimentum
predicacionis Ut enim apparet ex de
utrisque utriusque testamenti Judei enim sa-
crificium animal et omnino virtutum diligentiam
fuerunt semper agnicione veritatis Ecce
predictum patet quod predicator verbi divi-
ni non debet cessare a predicacione licet
videatur in de paucos proficere quia tres
hujus seminis partes dicuntur hic infructu-
ose quarta autem pars tamen fructum fe-
rre et tamen intelligitur ad litteram de
dicacione xpi qui et exemplum assumpsit
predicatum Et ideo licet audiencium non
proficiant predicator tamen faciens ad
in se et non perdit mercedem suam Alia ueo
ceciderunt in terra bona a in cor
fidele et devotum et dederunt fructum aliud
centesimum ac Ex hac tangimur tres
gradus qui possunt signari in quilibet
virtute Verbi gracia in virtute castita-
tis omnis est castitas coniugalis per quam
gradum vitat illicitus concubitus licito
tamen concubito ratione in matrimo-
nali actu Ubi gradus est castitas vi-
dualis per quam evitat decretum omnis concu-
bitus ut anima possit deceteri liberius
deo servire licet posset licite contrahere
matrimonium Tertius gradus est castita-
tis virginalis qui est superior ab omnibus
quem omnis concubitus simpliciter evitat
ut mens apud conjugem suam sponsum suum soli
deo per amorem capiatur Secundum quod
dicitur prima ad Corinthios Virgo cogi-

tat que dei sunt ut sit sancta corpore
et spiritu quae autem mundi cogitat quo
modo placeat viro Similiter in virtute fortitudinis possunt
tres gradus assignari Omnis gradus est
qui propter bonum virtutis sustinet usque
determinatum molestiis hominum ut impossi-
bilibus et divitiis et hujus Ubi gra-
dus est qui sustinet determinatum etiam propri
corpus ut flagellacionis et martyrizacionis
et hujus Ubi gradus est qui propter virtu-
tem contempnit etiam totam vitam per
martirium Sequitur qui habet aures audi-
di ac Cum accessisset Quibusque pontifi-
bus verbum designatur mysterium intellectus
quia sub verbis parabolis aliquis sensus
et per intellectum requirendus Et accedentes
discipuli Dic tam sequitur querie hujus
parabole intellectus Et primo queritur
Quo intellectus aperitur i ergo audire
Primo dicitur sic accedentes ac Quia
apostoli percipiebant xpm mysticum loq
Ideo quesierunt intellectum Adverte tu
tamen quod non quesierunt hic ut et in
actu predicandi sed pro ea qui fuit in do-
mo sunt turba Secundum quod Ihe martyri
ii Et cum esset singulatus inter vagantes
ac Quare in parabolis loquaris eis
volentes scire intellectum contumeliam
perceperunt abeo quare locutus fuit tur-
bis sic parabolice ut ostendent se
non de xpis solum sed etiam de alijs pol
licitos esse Qui respondens ait Quia
vobis datum ac Apostoli cum erant
quasi fundatores ecclie per xpm xpi
Unde apostolus xpo dicit Et muros
trinitatis habebat fundamenta xpi et
in xpis duodecim nomina a apostolorum
et agni scripta Et ideo ad apos pertinebat
scire secreta ecclie de quibus ead
professus ecclie apredicacione xpi usque ad

finem mundi · quia ista erant futura in
diuina dispositione preordinata et istud
vocatur hic mysterium regni celorum
a · secreta ecclie militantis quibus autem
non datum · a · vulgaribus turbis uel
etiam phariseis mundis · non tamen totes-
sum ista intelligere Et quia hac lo
quebatur eis talia parabolice Unde
sequitur qui hic habitur et · quia huiu-
modi denotione et fidem ut xpi disci-
pulis datus est intellectus veritas sac
scripture Ut hic luce vltimo · Quae
tuit aliis sensim ut intelligerent scri
turas et habundabit quia ex habun-
dantia reuelatus est eis presertim ecclie
Ut indebitur · qui autem non hic fidem
sci et deuotionem ad xpi doctrinam · et
quod hic auferetur abeo · quia intellec
tus veteris testamenti que habebant obla
tus est ab eis · quia ex eorum incredulitate
et datus est gentilibus quia eorum
fidem et deuotionem Sequitur Ideo in
parabolis loquor eis · a · uelate et mys-
tice · quia videntes xpi scilicet opera et
miracula facta · quia virtuti demonum
attribuebant talia · Ut iusum est
supra · et audientes xpi scilicet doctri
nam sanctam et bonam et doctrine
magistri et quibus consonam et
christus perfectula Ut supra iusum est
Non audiunt assentiendo neque intel
ligunt intellectu eius spiritalem · qui pri
ritualior est sapiendo Ut adimplea-
tur ut tenetur ibi consecutiue Hoc
enim facto impleta est quibus ysaie vi
licet iuiba sunt aliquantulum altam intel
lectu Hieronimi Audietis audietis scilicet
corporaliter et non intelligetis spiritualiter
et videntes xpm scilicet miracula et
opera diuina facta et non vide
bitis eius scilicet diuinitatem Quia crassatus
est cor hominis hoc est enim methafaciens Sicut
enim crassitudo terra cor congregata suffo
cat · et exterminguit veritatem corporalem
sic malicia hominum exterminat meis vi
tam spiritalem Unde sequitur Et auribus
grauiter audierunt · quia doctrina xpi
sanctam et apostolorum audire non potuerunt
sicut patet ex doctrina euangelij et
actuum apostolorum Et oculos suos claudentes
facta xpi euidentia peruertendo et
eius miracula virtuti demonum attri-
buendo · et ex hoc sequitur et corporalem
et mundanam · quia suis culpis
exigentibus sunt derelicti adeo
Vestri ergo Ostensum est ex eorum incredulitate indum
ex eorum incredulitate sequitur Hic os-
tendit contrariam illuminationem apostolorum quod
eorum fidem et deuotionem eis diuinitus
datam Dicens Vestri ergo oculi beati
qui videntur · non solum facta exterioria
conspiciendo · sed virtute diuinitatis
latentem intelligendo · et aures vestre
que audiunt · non solum audiendo ex
tius · sed etiam per fidem assentiendo
intius · amen a · fideliter · quia multi
quibus et iusti reperiuntur videre que
videtis et non viderunt Dicit multi
et non omnes · quia aliqui videtur
sicut de abraham dicitur Johis viii
Abraham pater vester exultauit ut
videret diem meum et vidit et gauisus
est Vel aliter et multi a · omnes quia
licet antiqui patres et quibus vide
runt xpm per fidem alongo pro
spiciendo non tamen alongo vide
runt xpm presentem inter eos conui
sando et docendo sicut videtur a-
postoli Et ideo dicitur beati quia
in eis fuit completum quod antiquis pa
tribus fuerat promissum Vos
ergo Ostensum quod apli debebant

stire secreta celi Sic conspicitur apeis
eis intellectui parabole dicens Omnis
qui audit verba regni a euangelio quod
introduxit ad celestis regni et non intel
ligit quia non traditur verbum intra
mentis temptationibus demonis per viam
Et hec est pars seminis que tradit in uota
uiam Vt supra dictum est Venit malus
a diabolus non quia malus per essen
tiam ut dyonisius manichei qui posuit
duo principia Vnum bonum simpliciter
et altorum malum Sed quia est in malo
obstinatus et ad malum semper intentus
Qui autem seminatus est super petram
a super tor humore fidei et de uocis
tatens. Sic est qui uerbum audit
et continuo cum gaudio suscepit quia
tales adhoram aliqui eo aliqua passi
sunt. cum gaudio suscipiunt predicatores
sed quia non fundantur in humore fi
dei et de uocis cito euanescit Quis
quod sequitur Non habet unde tradit
sed est temporalis a modicum tempus
stans facta autem tribulacionis Quis
Verbum euangelii suscepit. continuo
scandalizatur cadendo a eo qui recepit
Qui autem seminatus est in spinis
Hic est qui perditur quia solicitudines
diuitiarum et patet Iste alii tribus
detrusis predicto. predicatio xpi
a apli. fuit iudeis qui maioi parte in
utilis et infructuosa. non quia defec
tum dantis sed impedimentum sue ma
licie Qui uero interna bona seminatus
est hic est qui audit uerbum fideliter et
denote. et intelligit. quia talibus
datur intellectus sacre scripture et
fructum affert ad implendo ape aliud
centesimum ut Dicit supra expositum
est Per hanc aliam aliam partem semis
quae cadens interna bona faciens
fructum sedum triplicem virtutis id

intelligitur predicatio xi et apli quod
ad illas iudeos qui eam fideliter et
denote receperunt. et in fide roma
norum Aliam parabolam Hic po
sita parabola in qua describitur status
ecclie sequitur immediate post mortem
xpi et apli quia dyabolus inundit
fidei seminate in cordibus fidelium Et
ideo inter fideles commonit aliquos ad
fidem heresis quasi seminans zizania
in medio tritici ad apium distinctionem
et hoc est quod dicitur simile est regnum
celorum a status ecclie militantis hoc
qui seminauit bonum semen in agro
suo. Homo iste xpus est. agor aut
ecclia labore et sanguine xpi exculta
Bonum semen est sancta doctrina.
et fides catholica. Cum autem dorm
irent homines Venit inimicus. et
super seminauit zizania Post
dormitionem xpi et apli et mortes
Ostas heresis inter fideles seminauit
dyabolus pro maioi parte. quia etiam
aliqui heresis inuentibus aplis
fuerunt seminate. ut patet in epis
tuli Et prima canonica iohannis in
capitulo. Nuc antixpi multi facti
sunt sequitur ex nobis qui erant sed
non erant ex nobis Cum aut cre
uisset herba et Quia tum fides ca
tholica per orbem incepit multiplicari
tuc heresis que primo latuerant ma
nifeste apparuerunt in separate fidelium
accedentes aut seruu et Serui isti
sunt patres antiqui. qui fuerunt in
primitiua ecclia qui admirates per fi
dem heresis in surgente ad deum
accesserunt per orationem inquirentes
Unde talis per fidem oriretur quibus
fuit diuinitus reuelatum quod erat ex
dyaboli opere deo permittente et hoc
ut stabilitas fidelium pareret Unde

sequitur. Inimicus homo. a. diabolus
hoc fecit. Domini autem dicunt. a. sancti pa-
tres per oratione dominicam consilium quesi-
erunt. Vis imus et colligimus. separando
eos a communicatione ecclie per excommuni-
cationem. et tandem dimittendo iustitie se-
culari eos terminando per mortem. Et
ait nonne forte eradicetis ac. Ex quo
patet. quod dns non vult hereticos per-
mitti. nec absolute sed metaphorice tantum
scilicet quia non possunt separari a fi-
delibus sine periculo fidelium. Et hoc
contingit duplici de causa. Unde quido
non bene cognoscuntur nec bene distin-
guuntur a fidelibus. Alia quando habent
tantos defensores. quod si contra eos
prodatur manus periculum in ecclia pu-
blice inicitur. ut scismatis
vel interfectorum fidelium a fautoribus
hereticorum. Ideo non mittendi sunt
propter manus periculum emittendum. Ubi
autem non accidunt ista pericula vsque sunt se-
parandi a ecclia et iustitie seculari relin-
quendi ut eos terminentur per mor-
tem. ne per eos tanum corpus ecclie
corrumpatur. Sequitur. Sinite vtrique
crescere vsque ad messem. vsque ad
mundi consummationem. Ex duobus modis
intelligitur. Uno modo quia interdum
permittendi. Ut in simile. Alio modo
quia quidam qui ecclia hereticos per-
sequuntur magna tamen a eis per-
fecte mundabitur. Vsque ad finem mundi
et in tempore messis. a iudicii dicit
messoribus. a angelis colligite primo
zizania. quia in ministerio angelorum separa-
bunt mali. tunc de medio iustorum
et mittentur in achemina. Ut hic ante
eadem capitulo tritici. a fideles in
ira huius mundi michi contritos et
flagellatos. congregate in horreum
a. in celeste gaudium. Aliam para-

bolam. Hic ponit tertia parabola.
In qua describitur ecclie status. sequens
immediate resurrectionem heresium. quia
contra hoc fecerunt insinuantes dns in ecclia
suscitaunt doctores sanctos litteratos.
ut sic possent hereticos per rationes et
scripturas confutare. Et licet primo fuerint
humiles et abiecti tamen divina di-
spositione fuerunt postea exaltati et magni
inter principes valde cari. Ut beatus
Silvester constantino. et beatus ambro-
sius theodosio. ut per potestatem secula-
rem ecclia a hereticis purgaretur. Et
per rationem et scripturam. sicut ad illos
qui doctrina sanctorum recipere et per
potestatem secularem. sicut ad eos
qui indurati essent. Et iste status
figuratur per parabola. De grano si-
napis quod cum sit minimum in quantitate tamen est magnum in virtute. quia
crescit ad modum arboris et volucres
celi habitant in ramis. Sicut sa-
pientia predicto modo fuerunt parvuli humili-
tate sed magni scientia et virtute
et eo sic divinitus exaltati. quod
volucres a principes huius mundi
habitabant in ramis eorum a. regebant
per eos consilium. Aliam parabola
Hic ponitur ista parabola in qua de-
scribitur status ecclie sequens exalta-
tionem predictorum sanctorum. Et diuidit
in duas. quia primo ponit parabolam
Secundo subiungit huius parabole et aliarum
rationem ibi hec omnia. Circa primum
considerandum quod principibus huius mun-
di per sanctos ipsos ad fidem vitate
indutus data est licentia per totam or-
bem romanum impio subditum predi-
candi fidem catholicam. et ecclias
construendi et sic fides catholica in
modico tempore per totum orbem
vulgata est. Et hoc significatur per

parabolam fermenti abscondit in
tribus satis farine et fermentatus to
tum Tria sata sunt tres partes or
bis asya affrica europa · que tunc erat
subiecte romano imperio uel pretoro uel
pro maiori parte · Fermentum autem ut
talorum intrinsecus significat legem
euangelicam que est leo amoris mulier
autem ponens fermentum in tribus satis
predicti est diligentia sanctorum ad fide
catholicam ubique predicandam ¶ Hec
omnia Hic tenter redditur ratio pre
dicte parabole et aliarum ¶ Et in hiemidiem
mandias quia primo ponitur dicta ratio
Et secundo queritur cur sic parabole p
dicte interpretatio ubi tunc dimissis tur
bis Ratio autem quare loquebatur pa
rabolice turbis supra est assignata ·
et aliarum hic alia assignatur scilicet
ut scriptura · que hic predicatur psal
mo lxxvii impleretur et patet in
litera exposito hoc quod dicitur · ubi quod si
ne parabolis non loquebatur · est quod
non est intelligendum quod nihil loquere
nisi parabolice ut expositum est in prin
cipio huius capituli ¶ Quia hoc quodam
dicebat clare illa sunt que debebat tur
ba sive Alia etiam interponebat pa
rabolice sunt que pertinebant ad secreta
celi ¶ Tunc dimissis turbis Hic
ponitur interpretatio parabole de zizza
nia in medio tritici seminati · et no
tat euangelista locum ubi facta est
interpretatio ista Dicens dimissis
turbis cum venit in domum Unde ex
hoc etiam patet quod alias parabolas
ibidem eis exposuit licet hic non fi
at mencio de aliarum expositione para
bolarum Ut dicit marci iiii Cum
autem discipulis suis disserebat
omnia Interpretatur autem parabo

la predicta a nobis sicut supius ex
posita est Et patet ex hoc quod filius
angelos a nobis qui iudicabit iniustos
in forma humana in qua iudicatus
est coram pilato Sed tunc apparebit in
forma gloriosa Et colligent de regno
eius omnia scandala a hereticos quod ge
nerant scandalum in ecclesia · et eos qui fa
ciunt iniquitatem · quia non solum damp
nabunt heretici · sed etiam fidemi
nentes huiusmodi tamen aperta mala ubi erit
fletus et stridor dentium In hoc signi
ficatur duplex pena in iustorum Una ex
parte mentis sic tristitia exhemicis quod
significatur per fletum Et alia ex parte
corporis que significatur per stridorem dentium
tunc iusti fulgebunt per dotem stilz
claritatis redundantis ex gloria anime
adeorpus Qui habet aures audiendi sicut sup
expositum est in eodem capitulo ¶ Si
milis est regnum celorum Hic ponitur
quinta parabola de signis ecclesie status
sequente pro predicti quia divulgata fi
de morbe tractus iudicatione sanctorum
multi valentes viri et litterati indoctis
tunis phorum tunsi ad fidem catholicam
in peritiam se exercere et suam scientiam
commutare ad utilitatem et regimen anim
arum ¶ Sicut augustinus et multi alii va
lentes existopi Et hoc significatur per the
zaurum abscondito in agro · quia ager omnibus
vendibus emitur ut thezaurum abde ab
scondito habitur Ager cum iste labor est
predictus in exercitio vite active · et
operibus misericordie in regimen ecclesie
· thezaurum est autem premium celeste ager
tu omnibus vendibus emitur ut thezaurum
habitur Ita iste in magnitudine p
mii celestis predictus labor est iusti
piendus ex caritate aliis dimissis ·
Unde dicit augustinus in epistola ad

valeret. Vagaret religiosa prudentia in
nihil et in hac vita maxime hoc tempo
difficilius est aut prospicere aut dyaco
ni officio. sed apud deum nihil beatius si
eo modo imitetur quo imperator iubet
Admirabilem autem huius parabole mace
riam scrutandam. Nam aliqua sunt que minus
sunt in possessione alicuius. ut lapides
pretiosi in litore maris et huius et illud
sunt apud inventores. Alia sunt autem
que aliqui sunt in possessione alicuius sed tan
tum tempus est lapsum quod non est in memo
ria. sicut thesauri antiqui in terra occulta
ti. et idem iudicium debet esse sicut in pri
ditis. Sed quia pater tamquam homo
statutum fuit antiquitus ut mercatus qui
est in ventosis et mercatus alicuius rei
est ager in quo inventus est. Ideo hic di
qui in vasis thesaurum vendit animam
vendit agrum ut habeat ius possidendi to
tum. Rem similem est regnum celorum hic
ponitur septima parabola in qua declara
tur status ecclesie in mediate septione
predicte quia per statum predicti mer
catoris aliqui contemptis mundi delitiis
et honoribus in mente vite contemplative
Sicut beatus benedictus et alii sequentes
apostolum in gradibus diversis et statibus
religiosis. Et iste status significatur per
margaritam que est inventa in conchy
liis maximis. quia religio fundatur et
nutritur in amore devotionis. Ista autem
margarita dicitur vna et preciosa
vna. quia homines vnit. actiua
autem vita magis dividitur. Quare
quod dicitur quod martha erat circa multa
tiam occupata. maria vero circa vnum
Dicitur etiam margarita. Quia vita
contemplativa simpliciter et absolute
melior est quam actiua. licet mecum

actiua magis sit fructifera. Quare
quod dicitur luce 10 maria optimam par
tem elegit. nec ista autem margarita
vendens omnibus est omnia. quia status
religiosus requirit a relinquere tre
na. saltem quantum ad spectare et impar
tiri. et quia iste status durabit usque
finem mundi. quod non potest
alia per istam in specialia que significant
finem mundi. Et hoc declarat tunc sub
dit. Rem similem est regnum celorum. i.
status ecclesie militantis. Sicut enim
in hoc distinguimus bonos pisces a malis
quia dum pisces sunt in aqua. sic
in ecclesia adimpleri sunt mali cum bonis
Sed in fine mundi trahetur ad litus
per apertum iudicium. quia tunc erit
manifesta abstondita cordium. Et in die
diuino et ministerio angelorum separabunt
mali de medio iustorum et mittent in
in forni ut sic ecclesia purgata offerat
deo patri sine macula et ruga
Intelligentis. Dicit ponitur principalis
conclusio. Adhuc in parabolis predicto
prestriptus est prestis ecclesie militantis
. ut apostoli qui erant apostolus fundatores
per sapientiam per sanguinem suum ut sic
dicit et intelligeret huius prestii et
hoc est quod dicit. Intelligentis hec om
nia quasi dicere ad nos pertinet in
telligere. Dicunt ei etiam. ait illis
ideo omnis scriba. i. doctor. doctus. i.
iratus et adeo in spiritu integrum
regnum. i. in ecclesia militante similis
homini patrifamilias. quia sicut pat
familias debet pascere filios pane
corporali sic iste parvulos fidelis
pane spirituali. qui profert de thesauro
suo. i. de scientia concorde abstondita.
nova et vetera. i. auctoritates vel

processibus novi et veteris testamenti
Quod patet quia xpi qui sunt principes
pores apostolorum debent hanc notitiam veteris
ipsius testamenti in tuo signum portant
mitram mitapite id duplicis cornu
Et factum est postquam evangelista de
scripsit xpi multiplex doctrinam hic
describit quali doctrina eius recipere debent
impedimentum · quia illi qui de patria
sua propter paupertatem gravis ei mu
debant et ipsum despiciebant · et ni hor
rationabiliter monebantur Nunc
dauid qui fuit radix regum · et omni
bus quibus fuit pastor suum Et ro
gat eos maliciam suam facti sunt inepti
ad recipiendum doctrinam xpi · et eius
miraculis Et hoc est quod dicit Et cum co
summasset ieses parabolas astas do
cens discipulos suos et turbas tran
sijt inde et venit in patriam suam in
galileam Ubi fuerat conceptus a
nutritus licet fuisset in bethleem na
tus ut supra dictum est Docebat eos
in synagogis quia ut miraverentur ·
quia non dum viderant cum litteras di
centem nec in lege studentem Inter
quod dicebant Unde huic sapientia
hec et virtutes qui di
cerent non hic hec adeo vel exerci
tij studio sed magis ad diabolo · qd
arguit eorum firmitate parentum
Nonne hic est fabri filius qui in
dicitur erat faber lignarius et ipse
putabatur eius filius ut hic iuxta
ij et fratres eius Jacobus et Ioseph
autem fratres xpi qui erant eius
cognati germani non quia essent
de maria et ioseph post natiuitatem
xpi generati Ut dicit eunomius
hereticus qui dicit mariam esse cog

nitam ioseph post natiuitatem xpi
Sed hoc est supra improbatum primo capitulo Se
quitur Unde ergo sunt huic omnia
ista quasi dicat si non hic exercitio nil
exercuit Habet ergo exorcismos Et
ideo sequitur Et scandalizabantur in eo
attribuentes virtutes demonibus · quod de
bebat attribui virtuti diuinitatis Je
sus aliter dixit · non est aliud sine honore
nisi in patria sua · quia mundus est magis
ad compatriotas et ad propinquos quam
ad extraneos Unde ratio Quia mundus
et tristitia de excellentia altius intentum
apprehendit ut propria bona diminuta
· excellentia aliquid amici distantia multum
non apprehendit propria diminuta
Propter quod inter artifices huius artis
est magis mundus et eadem ratione in
compatriotas Sequitur et non fecit
ibi multas virtutes · quia erant con
digni et causa subditur Propter incre
dulitatem eorum non tamen nulla · qa
ibi aliquas virtutes fecit · ut non
hrent confusionem de peccato suo in
dentes spera diuinitatem meo

Capitulum XIIII

In illo tempore Posita pro
mulgatione euangelij
parabolica hic primo
huius promulgationis con
firmatio et hic exordium
primo de fama nominis Jo
commaculis ubi Quod ita audisset
iesus primam mdnas quia primo aste
dit famam ipsius xpi Jo exhor
narrat incredentaliter maritis io
hannis ibi herodes cum Circa p
mii adiuertendum quod miracula xpi
fiunt intuitu audentia · quod non solum
fama eius fuit in ter vulgares ho
minis · sed inter magnas personas

et principes Et hoc est quod dicit audi
uit herodes tetrarcha Dicitur autem
tetrarcha · quia habebat partem quartam regni
iudee Mortuo autem herode apolomita · q
interfecit innocentes · diuisit est regnum
eius in duas medietates ita q archelaus
filius eius filius eius in duas medieta
tes diuisit medietatem ut supra dictum
est sed capitulo Alia autem medietas di
uisa fuit in duas partes et una data
est herodi et altera philippo qui erant
minores Et ideo dicitur thetrarcha a
quarta parte regni a tetras quod est q
tuor et archos q est princeps · quia
principabatur in quarta parte non tri
butabatur rex · quia romani abstule
rant iudeis nomen regni ad stangu
dum eius superbiam Unde dixerunt
pilato Iohis xix Non habemus
regem nisi cesarem · Sequitur hic
est iohannes baptista et ex omnibus
eum autem laqueum de immortalitate
anime et resurrectione fuit · quod per
resurrectionem homo fit excellentio
ris virtutis quam ante Et ideo
licet iohes baptista in uita sua non
fecisset miracula Iste tamen herodes
credens eum resurrexisse a mortuis
asserebat eum fecisse miracula.
¶ Herodes enim · quia fecerat mo
tionem de morte iohannis Idcohic
incidentaliter ostendit modum mor
tis Et diuidetur in duas quia primo
ostendit interfectorem eius causam
et sed modum et ordinem ibi Die au
tem natalis Causa autem fuit ista
quia herodias quae fuit filia aristobu
li et soror herodis agrippe · et neptis
eius herodis et philippi fratris sui
Cum quod dicit iosephus et magis
ter in historiis · fuit tamen ma
trimonialiter philippo fratri hero
dis · quia hoc erat licitum secundum legem
Romanam autem adamauit herodes amore
illicito Et ideo eam abstulit fratri suo
de voluntate eius quamuis herodiadis
et hoc erat ei illicitum Ut uiuente
eius fratre hic erat eius uxore Io
hannes autem uir sanctus et iustus
de hoc arguebat herodem Quiterque
abeodem captus est et incarceratus ·
quia non audebant eum interficere
ne seditionem quilibet exortaretur et
ro ¶ Die autem natalis hic pom
modus mortis quamuis herodias ei
timens ne ad predicationem iohannis
herodes pentiret · et quam frater
reddet et per consequens eum priori
marito a quo recesserat cum periculo
remanet Ideo excogitauit modum
quomodo interficeret iohannes absque
seditione quilibet et eiusdem doli herodes
consilium fuit ut iudicetur et hoc
quod dicit die autem natalis Ista enim
erat consuetudo apud antiquos q
principes solempniizabat die nuptia
rum sui in quo solebant coronabantur Qui
illo ergo festo saltauit filia herodi
adis · tripudiauit filia repudiadis
herodiadis · et cum iuramento promisit
ei dare quod peteret · et premonita a
matre · et hoc fuit ex dispositione matris
et quamuis herodis et cum iuramento p
misit ei dare quod peteret et pre
monita · a matre petiuit capitis io
hannis Et contristatus est rex ho
tamen fuit secundum apparentiam adre
pentedum quilibet seditione · quia patet
quia primo voluit eum occidere · sed re
tardatus fuit tantum ex quilibet timore

Ro si vellet eum vivere non interfecisset eum Pilatus quia impunis sione facta in generali etiam sed in tamen non intelligitur aliquid illicite sub obligatione tale enormis erat interfectio iohannis Ro quia non est verisimile. Vt Pilatus saltatori cuius puelle placuisset sibi in tamen etiam medietatem regni sui dare vt hic mat vi Et adeo credendum est quod totum fuit fictum. Vt hic occasione apparente interficiendi iohannem qui eum arcebat libidine in herodiade quod voluit fingere tanta malicia Et adeo quod sequitur Et contristatus est rex Pilatus in tamen sed ex tali est intelligendum Pilatus apparentia adeo punendum sed ex ore et ex pauendum est de ista materia quod dicit martinus vi Sequitur et allatum est cadauer eius Primo eum allatum est in pecunia herodis pecca interusate et pro magistramam apud enzolismum mirabiliter dicit de ambiamus Et accedentes discipuli corpus eius sepelierunt aliud est in sepulcrum tumulatus. que antiquitus sepulcra dicebatur. Quod cum audisset Hic ponitur predicte doctrine confirmatio et xpi miraculis et hoc quadruplicitur primo ex sanatione languidis multiplicis Ro multiplicatione panis ibi vespere autem facto Ro in alteratione maris ibi et statim ampulit Quarto in sanatione infirmorum ad tactum sue vestis ibi Et cum transfretassent Impima parte dicitur sit Quod cum audisset est morte iohannis Pilatus doctrinam virtutis. secessit inde. non tam eius mortem sed ut ostendere quod aliquis ex tedendum malicie diuine. in locum desertum ut daret predicatoribus verbi diuini exemplum aliquis recedendi a turbis et redire ad locum solitarium ad recollegendum ipsos desertus qui contrahunt ex omnipotentia cum hominibus. et ad natandum omnes. ut ibi predicator haureat quod pecca publice estimdat Et cum audissent turbe secute sunt pedestres Hoquio patet quod pauperes sequebantur Ro eum equos habentes Sequitur et curauit languidos eorum Inquo verbo multa miracula includit quia nomine languidis intelligitur omnis infirmitas | Vespere autem facto Hic ponitur secundum miraculum de multiplicatione panis vbi agitur Vespere facto Hoquio patet denuo quod ad ro eum quia nec per noctem commanere recedebant abeo sequitur et hora nam prius redeundi est ad quia et quiescendi Sequitur date illis nos manducare Ro. vi Dicit quod petiuit a philippo Vnde ememus panes et hoc est vorum. quia primo interrogauit eum. temptans eum. quia sciebat quid esset faciturus Vt ab eodem dicit Et pecca dixit illis quod hic ponitur et cum iussisset turbam discumbere super fenum. et super herbam agri asperitas medium benedixit Inquo dedit exemplum ante comestionem ad laudem dei benedicere tibi et manducamus omnes et saturati sunt Hoquio patet quod pauperes sunt multiplicati interamnis opulis Quia ex tam modico cibo non potuisset tam magna multitudo saturari nec tante reliquie remanere. quia plus remansit quam

a principio fuerit. De modo autem multiplicationis et dubitatur inter doctores quod non determinatur in litera. Dicunt enim aliqui quod hoc fuit sine additione alicuius. Dicunt de costa ade formata et corpus mulieris. Dicunt enim deus potest de nihilo aliquid facere. ita modicum corpus in magnum commutare sine additione materie. Alii autem dicunt quod hoc fuit per continuationem alicuius materie precoexistentis ut aer. vel huic in substantia panis et piscis. Et hoc videtur augustinus sentire super io. vi capitulo dicens. Unde multiplicavit quinque panes. Unde copiosis granis creat segetes. Certum autem quod segetes creantur ex commissione materie precoexistentis in segetem. Et statim compulit. Hic ponitur tertium miraculum de calcatione. ut scriptum est. Ostenderat sedum tfe in multiplicatione panis. ita ostendere sedum maris. Dicit igitur et statim compulit discipulos. ut ante hac taceatur. Et iohannes ex hac quia turbe que viderant miraculum de multiplicatione panis. volunt venire et facere eum regem. Ipse autem statim precepit discipulis suis. ultra mare galilee transfretare. et apo solus fugit in montem ut posset ibi patrem orare. et in hoc dedit nobis exemplum humilitatis. quia quesitus ad honorem fugit. ut hic dicit. Quesitus autem ad mortem ultro se obtulit. Ut hic. iohis. xviii. Navicula autem in medio maris iactabatur fluctibus. ex quo in similia quilibet tarent. Ipsi sanctae exponunt temptationibus sequitur. quarta autem vigilia noctis. Ista erat consuetudo antiquitus in exercitibus quod non maiorem partem dividebatur. et maiori parte diuersi milites qui sunt precedentes vigilabant ad custodiam exercitus. Quarta autem vigilia est ultima pars noctis maior pars quod tribus partibus precedentibus in periculo fuerant. Venit ad eos ambulans super mare. Quod ter insuetum in solitum. Timentes quia fantasma et a. appetitio rei non existens et pretimore clamaverunt. timentes ne esset apparitio alicuius spiritus maligni nocere volentis. Et ideo iesus asseruerunt eos dicens. ego sum. Sequitur respondens iesus dixit. Domine si tu es. ipse sum tantum desiderabat sanctitate christi quod nolebat expectare adventum eius usque ad navem sed volebat accurrere super aquam obliuius per amorem dei aque periculum et in hac appetitu maius perentes. miraculum quia non solus ex propria virtute dominatur super aquas ambulavit. sed et petrus eadem virtute ad appetitum venit. Videns autem ventum validum timuit quod minus et autem petrus exterior submergi ut ex quo sua fragilitatem sicut ex sua salutem exclamavit ipsi domino. Sequitur modicae fidei quare in hoc cum appetret parvitas fidei imperio. Quia exquo ad preceptum dei super aquas liquidas ambulavit de ventum contrarium timere non debebat. Et cum ostendisset in navicula cessavit ventus. In hoc ostendit se ipsum dominum aeris sicut in deambulatione

super aquas ostendebat se dmm maiis
Qui aut in nauicula erant venerunt
et adorauerunt eum adoratione scz latrie
que soli deo debetur Dicentes Vere
filius dei es dicitur vere r. non
methaforice nec per adoptionem sicut
sancti. sed ipse et eiusdem natiis
¶ Et cum transfretassent venerunt
Hic po
ponit miraculum detinacie in firmi
tatis ad tactum sue uestis Homines
eius loci gerasenorum prius cognouerunt
eum miracula facientem et demones
eiicientem Vt hic supra viii capitulo.
Et ro cuidentes eum cognouerunt et ad
diuoluerunt eum omnes infirmos alius
religionis. scientes q̃ poterat eos sa
nare. et quia non poterant eum p
multitudinem tangere deo rogabant
eum vt uel fimbriam vestimenti eius
tangerent quorum portabat eum populus vesti
mentum factum ad modum iudeorum qui
bus erat preceptum ut margines
pallionum fimbrias inserent. ut
supra habetur c xxo capitulo. et illa
erat pars vestimenti quo poterat fim
bias tangi Sequitur et quicumque teti
gerunt salui facti sunt scz corpore et
mente quia alias quos tristis sana
bat corpore sanabat et mente Cum
quad dicitur Io vii Totum hominem
salum fecit in sabbato Capitulum xv
Cum accessissent Supi
posita e publicato lege
euangelice niter iude
os Hic ponitur eius
p̃mis gratio qui fuit ad gentiles et
diuiditur in duas partes quia primo
ostenditur certa gentium legitime
fundata et sed iudeorum synago
ga iuste arguata Nono capitulo

Quom prima in duas Quia primo fundat
certa gentium in fide Ro in maioribus Ro
viii capitulo Prima in duas. quia primo
recedit a iudeis confitentibus pius eius
corp Ro transit ad gentiles quia dato
iudeis fidei amore abi et egressus in
Ro reuertitur ad iudeos tollato eis
amplior omnino abi et cum transisset
Hoc autem factum est. ut per eius
facta ostenderetur nobis quid futurum
est in certum quia in aduentu xpi iu
dei pro maiori parte sunt excecati
gentium qui illuminati Sed iterum xpus
in fine reuertet ad iudeos qui conuer
tentur in fine mundi. Prima in
duas Quia primo xpus arguit iudeos
de falsa legis observatione Ro de apparenti
sanctitate. abi apparentie Ro de vana
superstitione abi audite et intelligite
Prima in duas quia primo ponitur iude
orum malignia interrogatio de phensi
onem Ro ponitur responsio eius
vera. ad corp confitationem ape aut
respondens ¶ Ad euidentiam prime partis
aduertendum q̃ a tempore moysi de vo
luntate dei constituti sunt septuaginta
senes etate et moribus maturi et
sapientia prediti ad regimen populi
et moyses erat super eos Ita q̃ in
uerso erant septuaginta omnis vi
hominum xpi et illo tempo statutum
e q̃ tot ~~et tot~~ ad regimen populi or
dinati et isti dicebantur iudices or
dinarii quia per impositionem manuum
instituebantur vel hi in glosis he
braicis in multis locis et isti resi
debant in ierusalem. et ad eos fie
bant reuersus de militaribus ambi
guis et difficilibus et eorum determi
nario habebat et lege firma

quam nō licebat transgredi Vt hic dicit
Ipsi etiam faciebant aliqua · quæ
timebant ad regnum qui et in statutis corp
erant aliqua q̄ tradebant sub præcepto tra
necessitatis · et aliqua sub monitione tra
mundam decentie et honestatis Detalibus
autē erat apud fratres quod hic tangit
videlicet q̄ accedentes ad mensam prius
lauent manus suas Verumtamen pha
risei et scribe intellectu huius mandati no
lebant trahere adquirendam falsitatem Vi
delicet q̄ per hoc acquirerent quedam munditia
spiritalis · monebantur autē ad hoc quia in
lege aliquie in mundicie per corporales
abluciones dicebantur emundari Et quia
discipuli eorum aliqua que nō erant ne
cessaria sed magis mundam superfluens
maiorum intellectus sic retrahabatur
non observabant eorum mundis manibus
sus argiebant tamquam contemptores
doctrine seniorum ut sic redderent eos
apud odiosum ¶ Que autē Vnde po
eorum responsio Vera ad apostolorum confuta
tione dicens Quare et vos trans
gredimini mandatum dei Non respondet
dicendo q̄ loco manuum que fiebat
ad honestatem et mala · Vel q̄ apostoli
spam dimittendo hui facerent · omit
tendo eam quter superstitione · sed qui
dam clam retrudendo dicit eos de
fire · quia faciebant transgredi man
datum domini quter mandatum hominum
Quod q̄ dicens Nam deus dixit
exodi eo Honora patrem tuum et
Honor iste non solum intelligitur
reuerentia sed etiam administratio
necessariorum Hanc autē concludebat
~~qui erant stupidi~~ per suam doctrinam
falsam · Quia sacerdotes qui erant
stupidi ut bona que essent administ
randa parentibus consuerentur
in usura corp Dicebat q̄ melius esset
alia deo offerre · tu quia es pater pri
ripalis et spiritualis · tu quia licet per
talem oblationem parentes sustinent
detrimentum corporale consequebantur
tamen bonum spirituale · magnatum illud q̄
erat in corp necessitate · q̄ preceptum
de honore parentum maiorum intel
ligitur in hac administratione necessa
riorum eiusmodi per talem compo
sitionem falsam Et hoc est q̄ dicit pal
iator Vos autē dicitis sto si compo
nendo mandatum dei Quicumque dixerit
patri vel matri munus quicquid est
cumque deo sit consecratum et oblatum
tibi prodest magis simple quia si com
penderes in necessitates tuas et es
sensus quicumque dixerit a. licite et
non potest dicere q̄ dictum est et impleat
preceptum domini · et est dignius vita eterna
quod est falsum · quia sed dum vitare
est transgressor precepti · et q̄ subdit
et non honorificauit patrem vel illud
quod erat sibi debitum subtrahendo
et irritum fecistis Vos sacerdotes
et pharisei mandatum dei quter per
dictionem Vestram ¶ Ad maiorem
intelligentiam considerandum q̄ pat
per se tenetur prudet filius · quia est
tunica corp quantum ad esse · et ideo debet
eis ministerium et adiumentum filius
autē tenetur quidem parentibus de
necessariis per accidens si si in
digeant et ipse sit potens Et ideo
pater iam necessitate mendicat 2
bona de quibus filius potest sibi ad
ministrare iam sunt sibi debita

De aliquo autem mullus potest
deo sacrificium facere · quia talia offere
non est deo licitum · quia hoc transgre
di preceptum de honore parentum secus
autem est si filius bona sua deo
vouisset vel consecrasset antequam
parentes essent in necessitate poniti
quia tunc non esset licitum de eis quod
parentibus quia si esset deo votum
factum de aliquo cymolatico non per in
mutam · Si autem de aliquo non cymolati
co non potuit mutari nisi per redemptio
nem Ex dictis patet falsitas illius
opinionis · que dicit · quod filius pro
professione in religione tenetur exire
claustrum · quod propter necessitate parentum
etiam contra voluntatem sui superioris
quia per talem professionem est deo ma
consecratus Deo quod propter necessitatem
parentum non debet contra votum
tale facere Hoc etiam patet alia ratio
· quia cum filius venit ad etatem adul
tam · sicut per in iuris peritis licite matrimonium contrahere · vel ad
sacerdotium promoveri · ita etiam religio
ne ingredi · cessante tunc necessita
te parentum · Sed per sacerdotium
consecratur deo · quod non tenetur sub
venire patri per usum armorum si
abhostibus impugnatur · quia non est
sibi licitum pugnare corporaliter Si
milter per matrimonium consecratur
quod non tenetur manere cum patre · quia
est obligatus uxori · ergo multo for
tius per professionem facta in religione
consecratur a sibi in medo parentibus
nisi solum modo conversando sicut re
gule Et quia consequitur non debet ·
Propter hoc contra votum inobedientie
facere cum est inobedientia hoc faciendo ·
Per hoc patet solutio cuiusdam rationis
que solet ad apparentiam adduci · que talis est
votum factum de hijs que sunt super ar
gationem non preiudicat alijs que sunt de
necessitate precepti cum preceptum impleri
sit necessitatis voluit autem talia non Et
votum religionis est de hijs que sunt super
erogationis sub venire autem parentibus in
necessitate · et de necessitate precepti · ergo
per votum religionis professionem solemp
nizatam non absoluitur aliquis quin teneat
administrare parentibus prout an · ergo
per ronis tenetur exire claustrum propter
necessitatem parentum etiam contra voluntatem
superioris Dicendum quod professionem non absol
uitur a precepto · sed tamen absoluit aliquo
modo implendi preceptum · quia preceptum
de honore parentum est affirmativum et
ro non obligat ad semper · Et quod loco
tempore · et alijs debitis circumstantijs
que aliqui vocantur sedum conditionem
aptum impleri preceptum Quia aliquis
modus subveniendi · patri efficitur in
continentem · et illicitus aut filio per
assumptionem alterius status licitum Sino
etiam perfecti · sicut subvenire patri
per defensionem armorum · efficitur illicitum
per sacerdotij statum tenetur tamen sub
venire alijs modis sui status commo
modis Ita eadem ratio quod propter obe
dientie sub venire patri contra vo
luntatem superioris efficitur illicitum
aut religiosum · tenetur tamen ei sub
venire modis convenientibus professi
oni sue Quantum Hic redarguit
saluator iudeos de falsa sanctitate
simulatione · quia ad hoc quod essent in re
contra quod · ostendebat sanctitatem
in verbis et in opinione commissione · cum

tamen corrupti essent in tentione Sicut
fuerat ypocratis Per ysaiam prophetam li
ter sub aliis verbis ponatur quam hic
sententia tamen et eadem Sequitur
sine causa frustra colunt me Sicut
enim medicina sine causa vel frustra di
citur primam que non conferit sanitate
sicut cultus dominus qui non dicit ad
veram felicitatem Sequitur Docentes
doctrinas et mandata hominum · quia ypo
sum analecia · Docebant transgredi
mandatum dei propter traditionem suam
Vt iusum et in falsa expositione pre
cepti de honore parentum Hoc opus
faciebant propter suam superbiam
ut propter doctrine auctoritatem ipsis
deferret eis maiorem reuerentiam
Audite et intelligite Hic saluator
arguit iudeos de vana superstitione
Et diuiditur in duas partes · quia p
mo facit quod dictum et Qo magis
explicat intentionem suam in parti
tulam ibi Respondens autem petri
prima in duas Quia primo in generali
ponit sum documentum Secundo ex
hoc subingit pharisaorum scandalum
ibi tunc accedentes Circa primum ad
uertendum quod sicut dictum et quod lacio
manuum ante commestionem vel ci
barum oppositionem faciebat ad ho
nestatem et munditiam corporalem
et hoc erat bonum Qui si hoc omittere
tenet · quod ex hoc incurritur in munditia
spiritualis · hoc et falsum et super
stitiosum · quia in munditia spiritualis
pueniit ab interiori delectatione et con
sensu mentis non ab ipsis rebus cor
poralibus Et hoc et quod dicitur Et con
uocatis ad se turbis reuocando eos
a falsa doctrina eorum Dixit eis audite
aure corporis et intelligite aure mentis

Non quod intrat in os · rebus corpo
ralis coinquinat hominem spiritualiter · nisi iniquitatem perdelectatio
male afficitur ad rebum · Sed quod
procedit ex ore · verba que sunt
malitie interiori significatiua · hoc
coinquinat hominem Considerandum
Quod populus non dicit lex contra le
gem · licet enim aliqui alii in lege re
putarentur in mundi ut caro portia
et huius hoc tamen non erat secundum
eorum natura Quia omne creatura
dei bona et prima ad thimotheum iiij
Vnde genesis primo Vidit deus cuncta
que fecerat et erant valde bona ·
Dicitur tamen porcus in mundo et
agnus mundus Vt dicit augustinus con
fessorum Quia per animalia in
munda secundum legem significantur quod
vitia que sunt omitenda · Et ideo
quia lex euangelica · que spiritualis
et inchoata · erat per oportunum Sed
et illa obseruatio figuralis rituum
non erat amplius obseruanda
Tunc accedentes discipuli eius hanc
ex doctrina eorum ponitur pharisaorum
scandalizatio · quia per doctrinam eorum
iudeuant eorum simulationem · et doctri
nam reprobatam · et non potuit
resistere · per rationem vel scripturam
Ideo ex in iudea mouebant contra
eorum · ad mouendum seditionem Et
quia vitas iuste et iustitie et doctrine
non et temenda · propter scandalum aliorum
quia tale scandalum procedit ex emulatione apostolis scandalizati Vnde dicit
beatus gregorius Si de iustitia scan
dalum oritur rectius oriri per
mittitur · quam quod iustitia relinquatur
Sed sequitur omnis plantatio a · doctri
na ab homine inuenta · que non est
legi apostolis dei consona eradicabitur

quia non hꝫ firmu fundamentu et ra
dicem Sinite illos a doctrina illorum e
mitate teti sunt ceciderunt Vero intel
lectu legis · et duces ceci sunt · quia alios
coercerant suo errore · et dicunt eos ad
principium ¶ Respondens autem petrus
dixit aperiatur predicte doctrine cop
intellectus magis in speciali · quia pe
trus prose et pro alijs quesiuit intel
lectum dicens edissere nobis a cop
parabolam istam a sententia occulta
at ille dixit adhuc vos sine intellectu
estis quasi dicit tam diu audistis
doctrina meam · quod statim debetis
intelligere ea que dicta sunt Unde
sequitur Non intelligitis quia omne
quod in os intrat ꝛc Ostendit et ponit
per similitudinem quia aliqua pars de
omni · quod intrat in os in secessu omit
titur Quia in omni cibo quantumcumque cib
puro est aliquid impuritatis et anata
coppellitur tamquam superfluum et aliud
retinetur tamquam ad nutriendum necessa
rium et uentum astra tamquam natu ho
minem spiritualiter loquendo · que autem
predixit de ore ut uerba de corde
exeunt · quia sunt conceptus mentis
significatiua et hoc est quod sequitur de
corde exeunt cogitationes male · et
per cons hominem · a tansimilia et
colloquia ad quetrandum huius vitia q
hic tangimur et similia · et hoc co
inquinat hominem spiritualiter non
lotis autem manibus manducare non
coinquinat hominem in iudicio spi
rituali ¶ Et egressus inde secessit
ꝛc Reprobat errorem pharisorum ¶
Christus transit ad gentiles ut ex de
uacione gentilium ostendatur iusta rep
bacio iudeorum et hoc est quod dicitur et
egressus iesus inde secessit in partes

tyri et sydonis · Tirus et sydon sunt
quedam ciuitates site in terra promissi
onis que montem libani · quia filij isti
non potuerunt totaliter coppellere gentiles de
terra sua et ecce mulier cananea nacione
sed cana nei hiterunt in terra promissionis
ante filios isti · nec potuerunt per eos to
taliter coniurari Unde ista mulier ab illis
qui remanserant defendebat · Ista autem
audiuerat miracula et famam christi coppi
et firmiter credebat · q filiam suam
sanare poterat a finibus illis egressa
quia coppm sequebatur multa · ad impe
trandum sue filie sanacionem Marcus in
dicit vii capitulo · q venit ad iesum
intra domum · et hoc est primo · Sed quia
eam ibi non coaudiuit secuta est eum
in itinere clamans Miserere mei fili da
uid audiuerat eum coppm permissum in
deis defendere degnie dauid · qui non
respondit ei uerbum · Non quia in
dignacione sed ut per seuerancia eius
in prece ostenderetur fides eius et de
uacio discipulis · et accedentes discipuli
ꝛc magi enim erant ad hoc iudices
eius fidem et deuocionem · Ipse autem
respondit primo tamen sine impio
Non sum missus ꝛc quia coppus cap
primo et principalitu missus iudeis tamq
apostolus eorum · et ideo in alia parte
non predicauit nisi iudeis nec fecit
miracula · nisi in casi coaliqua spe
ciali causa · ut sic ostendet etiam in
fide gentium esse fundandam Dicit hic
et iohannis iii Ubi coppus predi
cauit samaritanis deinde ad recipie
tibus · Ipso mortem autem coppi fides
predicata est publice gentilibus et hoc
est q dicit apostolus ad ro xv Dico autem
coppm iesum ministrum fuisse circum
cisionis a apstm iudeorum propter vita

tatem dei ad confirmandas promissiones
patrum quia antiquis patribus iudeorum
facta fuerat promissio de xpo. sicut abra-
he et dauid. quia tamen iudei pro ma-
iori parte fidem xpi repulerunt et
gentiles eam susceperunt Ro. xo. apostolus
subdit ibidem Ro. xov. Gentes autem
super misericordia honorare deum ait
Sequitur. at illa venit et adorauit eum
adorationem latrie Dicens domine adiuua
me. Confirmatur enim filie sue re-
putabat suam et per tonum sanatos
qui respondens negatiue s. et non in
pedo. ait non est bonum sumere panem
filiorum a. doctrina et miracula pro
missa iudeis tamquam specialibus fi-
liis quter cultum omnis dei et omittere
caninis a. dare gentilibus qui erant
cultui ydolorum sicut canes circa cada
uera animalium definitorum Et illa
dixit ait a. bonum est mecum. Mani
et catelli edunt a. quasi diceret
sicut catuli aliqua ut pote micas
cadentes de cibo canesso filiis per-
ripiunt Ita etiam gentiles debebant
aliquid saltem modicum percipere de be-
neficiis xpi. ex quo patet q. no est
contrarietas in uerbo xpi. nam dic
non est bonum a. et verbum huius mu-
lieris dicentis Imo bonum est. quia
verbum xpi est intelligendum q. no
erat regulariter et omnino salutiferum bonum cu
xpus et apostolus iudeorum ut dictum est
Verbum autem huius mulieris intelli-
gendum est mecum quter sit peccatris
deuotionem et ut ostendere etiam ge-
tilium firmam fundationem. tunc respondens
iesus ait O mulier magna est fides
tua q. patet ex uerbo et facto suo.
quia non fuit retardata a ferunde po-
tendi. Primo quter xpi tantum
tatem. Nec secundo quter eius re-
sponsionem negatiuam Nec tertio quo
mulierem admittit responsionem nega-
tiue et ideo subdit Fiat sicut eis
quasi dicat fides tua hoc meretur
quod patet ex facto tui subditur Et
sanata est filia eius a. patet etiam ex
Dicta. quia tarditas xo ad exaudiendum
eius petitionem. non fuit ex ignorantia
uel voluntate. sed ut ex perseuerantia
mulieris ostenderetur fides eius et
deuotio dignior exaudiretur Et tu
transiisset Dic tertio reuertitur xo
ad iudeos tollato eis amplius munus
. sicut p. conuersionem gentium. reuer-
tetur ad iudeos per fidei illuminationem
Et ro facit eis plura miracula quam
ante. Primo in suos corp curando
Ro. eos corporaliter sanando ubique
sicut autem Circa primum inquiadam
generali implicantur multa miracula
et diuersorum genum quae si explicarentur
in particulari implerent unum magnum
librum quter quod dicitur Johis xxi. Ero
multa a. Quasi omnia facta xpi
essent scripta per singula tantus mun-
dus non posset capere libros qui scri
bendi essent Dicit igitur Et ac
cesserunt ad eum scilicet tu reuersus
fuisset ad iudeos turbe multe quia
de multis ciuitatibus castellis et vil-
lis Venerant ad impetrandum sa-
nationem infirmorum. Et hoc est quod
sequitur et hinteos scilicet mutos cecos
et debiles Debilitas accipitur hic
dupliciter non ingenuali sed
in speciali quando scilicet non po-
test quis mouere uniuere de una manu
Hic imo dicitur debilis Hic clau-
dus qui non potest ambulare nisi

de uno pede Iste autem in firmi
tates erant incurabiles uie natie
et medicie Ro quter curationis causa
recurrebant homines ad xpm. cui
nihil impossibile et alios multos.
Hic addit euangelista ad includendi
omia in firmitatis gria et pietatis
eos ad pedes eius Vt illi qui non
poterant fidem et deuotionem ostende
re uerbo ut surdi et muti saltem ostende
rent eam facto. Et curauit eos so
lo uerbo Ille solo uerbo poterat
curare. qui solo uerbo poterat mi
ti de nihilo creare Ihesus autem ro
cauatis discipulis suis Hic ponit
miraculum de multiplicatione panis in
seruor turbe Hoc autem prodiuit a
plus ut apud nidicet adpietatem qr
triduo iam perseuerant mecum qui
tantum affiriebantur ad doctrinam xpi
audiendam. et uidendum eius miracula
quod per tres dies non recedierant
ad loca qua manentes cum xpo in
lo deserto et solitario. Ecquo pa
cem deuotio nec habent quod manducu
rent. quia cibaria que de domibus suis
apportabant iam erant consumpta
Et ideo prima die uel secunda hominum
cum non fecit. sed quia magis apparuit
quando eis uirtus omo defuit et
dimittere eos ieiunos nolo. ne de
ficiant in uia quia plures eorum lo
go distabant a domibus suis. et
die predicti parum comederant Et
dicunt ei discipuli Unde ergo in de
serto tantos panes quasi diuersi
loris et desertis. et ille multum
distant. et ro non possimus per hu
mana prudentia talia hre ait illis
ihesus quot panes habetis. non petit
ignorando. sed ut eorum responsum
prouideat de modo At illi dixerunt. qr
quod erat quasi nihil respectu tante
multitudinis et paucos piscculos qr
pauci erant in uno et parui in quantum
te omia ista dicuntur ad maiorem declara
tionem miraculi. qr ex tam parco cibo po
tuit tanta multitudo satiari. et hoc fuit
per multiplicationem cibi in manibus xpi
eodem mo sicut supra dictum est capitulo
xiv Sequitur et dimissa turba pg mira
culum ostensum ascendit in nauicula sugi
ens turbe applausum et reuerentia in hoc
dans pdicatoribus exemplum Et uenit
in fines magedan Ille est locus in qo
osias occiderat regi egipti Vel nadag
est Vt hi iii regum xxiiii Marcus
autem dicit in fines dalmanutha iii ro
Et dicendum ad hoc. qr ibi non est diuersi
tas sedum rem. quia sedum alios est
eadem regio hinc duo nomina Marcus
accipit unum et matheus aliud Secundum
alios due sunt regiones distincte. sed
in eo termitatibus conuenit Et ideo
ascens in montem sinio Vetus pp Vere dicit
ce in fine asinus ad illius et nitalicio
to erat ihesus

Cap. xvi.

Et accesserunt ad eum phari
sei In predicti capitulo
xpi reprehendit eorum iudeorum in lego
hic docet fundatione ecclie gentium
in fide. Vbi primo agit incarnationis
mysterium. Ro predicit redemptionis
pretium ibi Venit autem ihesus in par
tes Dma in duas quia primum mys
terium incarnationis aperitur. Ro impo
nitatem exemplum ibi tunc dicit
dixit discipulis suis Dma in duas
quia primum mysterium incarnationis a
peritur Ro ex hac doctrina phari
seorum non solum sunt erronea

xvi

sed sicut curiosa et inutilis condiuitur
ubi et cum venissent discipuli eius
Circa primam partem aduertendum q aliqui
scribe et pharisei omisso studio legis et
apheta studebant in mathematicis
et potissime in astrologia Unde et usq
hodie aliqui ceci in hac sunt valde cu-
riosi Et quia astrologi per considerationem
astrorum de inhoatione legum et sectarum
diuinabant deo christi per astra volebant
prenosticare de aduentu xpi. Hoc est im
possibile quia ventis non se extendit
ad talia. licet se extollat ad prenostican
dum de futura disparitione aeris vt serenitate
et pluuias et huiusmodi et hoc est quod
dicitur accesserunt ad eum pharisei et sa
ducei temptantes s. si possent eum
aliquo cape Rogauerunt ut signum de
celo ostendere eis. declarando sibi ad
ventus tempus si aduentus ex aliquo
signo celesti At ille respondens ait
illis facto vespere dicitis a. aliquid
predicere de futura temporis disparitione
potestis per considerationem celi quia
ad hoc vtili se extendit talis scientia
Apter quod subditur Generatio eius
nubiaridi et emi celu Talis est
emi disparitio celestis est signum fuite
serenitatis quia scilicet sit frequens
contingit licet aliqui impediantur
et mane simile dicere potestis hodie
tempestas est simile nubilat a. et
contingit mutatione et tonitrio.
Et hoc est signum tempestatis Et hoc
est q subditur faciem ergo celi diui
dicare nostis magis sic faciem celi
et signum alterius disparitionis future in
elementis signa autem temporum non
potestis a signa temporum distinctorum
in presentia dei de aduentu xpi

non potestis talia diuidere Quia
solummodo dependent ex diuina di
spositione et non ex constellatione Et
Apter hoc aduentus xi considerando
et ut dictum est exoditus Apheta
qui hoc habuerunt ex diuina revelatione
sicut hic Daniels a. vbi tuta hoc
exponentur Abdomades determinata
Vt hic gen xxix vbi signum ad
uentus xpi ponitur translatio regni
iudeorum ad alienigenam. Et factum
est sub herode Generatio mala ad
ultera. Hoc supra expositum est xvi
cap Et cum venisset Hic doctrina
pharisaeorum intendam ad discipulis
suis non solum tamquam curiosam
inutilem. sed etiam malam et pernio
sam. Apter hoc vocat eam fer
mentum. Apter corruptionem malitie
et nequitie contentam in ea Et hoc
est q dicitur Intuemini per diligen
tem considerationem mentis. et cauete
a fermento. i. a doctrina corrumpente
Nec est mirum si fermentum dicit
hic doctrina corrumpens Sicut autem
ex iii capitulo fermentum accipitur p
fermento fidei ut ibi Vnum est Ita
eadem res ex diuersis significationibus
bene significat apposita et disparata sicut
leo aliqui aliqui accipit Apropo Vt
dicitur apocalipsis v. Vicit leo de
tribu iuda. et Apter hoc quod con
stantia et audacia magnificendo
ardua et periculosa Aliqui autem accipit
p dyabolo Apter crudelitatem Cum
quod dicit p̄ma petri v. Aduer
sarius vester dyabolus tamquam
leo rugiens ut Ita ex mo fermen
tum quod colorem mutuat significat fer
uorem fidei Apter eius aliam corrup
tionem doctrina mala At illi cogi
tabant quia panes non accepe

quasi dicens mihi se bene tamen
quia abeis multo panem accepimus Ho
quo patet q intelligebant fermentum
adhibitum a panem fermentatum pat
etiam eorum detorsio ad hominem · quia
sic in separabiliter adherebant · q ob
liti fuerant necessaria vite ¶ Hic
autem a filius cognitatibus cor tamq
deus quasi dicens confatis meis q
redentibus et doctrina deberet sic
esse illuminat q verbum meum non in
telligeretis de pane materiali Quia
de hac possimus vobis sufficiet quinde
et q fuit duplici exemplo maxio mag
nam multitudinem sanavitque pro
cibo ut patuit supra xviii et pov tra
et hoc c q dicit non intelligitis q
Sequitur tunc intellexerunt tunc
non a fermento panis materialiter sed
a doctrina pharisaorum que vocatur fer
mentum tacite predicta ¶ Venit
autem ad fines Christus in ista parte ostendit
se humane salutis pretium · Et primo
ostendit se dei et hominum mediato
rem · Et secundo hominum redemptorem
per suam passionem ibi Respondens
autem a fines Circa primum advertendum
q mediator inter aliquia debet par
ticipare extrema Et quia christus
habebat duplicem naturam in uno
supposito sc divinam et humanam ·
Unam sc naturalem alia q nobis
assumptam Fuit vere dei mediator
et hominum et per omnia aptissimus at
esset humane redemptionis pretium
Hanc autem duplicem naturam decla
rat in se ipso Humanam per ipsius
ostensionem · quia dicebat se esse
debat se filium hominis · Aliam ex
vera confessione petri pro se et
aliis discipulis divinam naturam
unus confitentis Quam confessionem
tamquam veritatis expressiam laudat
Christus Venit autem a fines in partes
tetrarce philippi Dicitur autem tetrarca
philippi · quia coronata et ampliata a
philippo tetrarcha fratre herodis · et ex
tunc nominavit eam tetrarcam in honore
tetrarcis qui dedit ei quarta parte regni
Ut refert Josephus et habetur c supra di
etiam tetrarca philippi addifferentia
q dicitur tetrarca palestine Ubi tet
melius continuo mansit dictum xo · Et
ista civitas antiquitus dicta c lachis q
pgea dan · a filiis dan etiam occupantibus
Ut hic iudicum xviii pgea dicta est
tetrarca philippi et tunc bethsaida seu
pancias dicitur Ex ista autem civitate
habitabant gentiles et non fidelis Et
adeo exhibet q christus hic ministerium sue
incarnationis revelavit ostendit
fundatio ecclie in fide gentium Sequitur
et interrogabat discipulos suos non
interrogabat ignorans quid respo
derent sed ut eos fideli confessione
convenientiorem solidaret in fide
quem dicunt homines esse turbe vul
gares Et quia decepti erant varie opi
niones ampliat Ideo sequitur at illi
dixerunt alii iohem baptistam · nunc o
primo fuit herodes et sui sequaces
Ut supra visum c · alii autem he
liam quidam patriarcha antiquis
autem omnium prophetis antiquis s
scilicet quod hic licet xo Ubi hic sit
quia propheta omnis de prioribus sui
repetit Et primo cum omni loquentium
de mortalitate animie et de sui
rectione fuit q anima separata a
corpore sit maioris virtutis q
commixta tali corpori quale nunc hec
Cum quod dicit libro sapientie xo

Corpus quod corrumpitur aggravat
animam Et similiter q' mire surrexerunt
hamines erunt maioris virtutis Et
quia videbant xpm maiora fecisse mira
cula quam aliquis qui hetrus fecit qo
credebant q' vnus de antiquis qui hef
surrexisset amortuis et sic maiorem
tarula faceret quam ante fecisset Et
hoc modo motus e herodes ad credendu
q' ecce iohannes baptista· vt hic est
supra Sequitur Vos autem quem me
esse dicitis Si alij errant opiniane falsa
deme· Vos tamen non deberis errare· q
tam diu mecum fuistis et meam doctrinam
frequenter audistis Respondens. petrus
dicit petrus tamquam principalis mere
alias prose et pro alijs dedit responsum
tu es xpus quod interpretatur virtus
· et sic confitetur eius dignitatem
in qua virtus e oleo gratie prealijs
Filius dei naturalis f et non aptiuus
sicut alij Et per g sequitur eiusde e natu
et humane et in eadem supposito vi
m Hoc addit ad differentiam illorum
qui colebantur tamq' agentilibus ·
ut hercules· Iupiter et similes fuit
enim antiquorum opinio q' fuerunt tales excel
lentes persone noniebantur ad iuta
deorum transferebantur vnde ii machab
vi Ex rex antiochus scripsit de patre
suo mortuo patre meo· inter deos trans
lato· nos volentes eos qui in hanc
mro sunt tumultui agere Et Ad istas
ergo falsitates confutandas dicit
petrus dei viui Respondens autem
petrus Iesus Hic consequitur ad con
fessionem dictatis subditur collatio po
testatis Beatus simon bariona a
filius iohanna Ubi ar enim idem e q'
filius Nona autem ponitur q' diminu
tionem sibi trahit nodia syllaba pro
iohanna· Vnde e sibi quasi com
tegro et corrupto Vnde barionah'
arripiunt ar si diceretur filius iohan
nis Quter hoc petrus dicit Iohnis
vltimo Simon iohannis· Dicit
autem hic beatus quia confessio ne
fidelis ducit ad beatitudinem Caro
et sanguis non revelauit tibi
a hanc mortalis non docuit istam
veritatem Sed pater meus et per consq
tota trinitas· quia nulla sunt equa
diuinitatis et ego dico tibi et prosq
tibi quia tu es petrus a con
fessor petre· que e xpus factus
et super hanc petram· quam con
fessus es sta super xpm· edificabo
ecclesiam meam· et porte inferi
perseuerabit tyrannorum· et in fidei
et temptationes spiritum malignorum
non prevalebunt adiuncta cam
ancora fidei subiacentende Ecquo pri
tet q' ecclesia non consistit in hominibus
ratione potestatis uel dignitatis et
clerisatis uel secularis Quia multi
principes et alij in fidem in
venti sunt apostatasse a fide quod
quod ecclesia consistit in illis per
sonis in quibus e notitia et vera
confessio fidei et veritatis Et tibi
dabo non ipse sed pro alijs Quia
enim confessio petri erat confessio
aliorum q'ta potestas hic data pe
intelligitur datij alijs· licet petro
principaliter· in quam erat alios
capitaneus claues regni celorum iste
claues non sunt materiales sed po
testas spiritualis duplex Vna e
potestas discernendi peccatum a non peccato
sicut in veteri lege sacerdotes iudi

tabant inter lepram et non lepram Ad
uertendum tamen q̃ licet homo non possit
hoc bene iudicare sine scientia tamen
scientia non dicitur clauis sed potestas
iudicandi per scientiam p̃hitam Et
adeo licet scientia non sit clauis · ta-
men necessario pre exigitur ad debitum
vsum huius clauis alia ē clauis po
testatis admittendi ad regnum · uel ex
cludendi · secundum uarium iudicium phabi
tum quia debent indigni excludi et
digni recipi Et quadruplex ligamen
Prima scilicet hic interna debito
vsu clauis dicis illud apparet inter
aliter non · tuc precepit discipulis
ut nemini dicerent · q̃ xpe cet exposit
Hac iudicium et contrarium ei q̃ dic
tum ē capitulo decimo q̃ iussit disci
pulos addemittendum adiuentum suum
Dicendum q̃ tuc demittendum adiuentum
eius tamquam iugda q̃ hic sancti adeo
missi Et istud non precipitur hic
tacet Sed quoniam cognomine hic
diuinitatem xpi · ut patet ex con
fessione predicta · precepit ut diuini
tatem eius alijs non diuulgarent
ne vulgares hominis qui crederent
eum patitam ignominiose scandalizi
arentur decoro predicare Sed p̃
quam suscepit a mortuis hita per
fecta victoria mortis voluit hoc
publice predicari Secundo tetigit
hic ostendit sc̃ mundi redemp
torem per suam passionem Et hoc
ē q̃ dicitur Secunde a p̃ quam
ostenderat se hre veram naturam
diuinam sed quod ē impassibilis
et humana in qua patat vel pati
cepit restis ostende discipulis suis
quia oportet eum ire ierosolima · q̃
erat pordinatum a deo patre · quod
ibi compleretur redemptionis mre Illud
autem quod pordinatum ē a deo infallibiliter
euenit · quia licet non sit necessitas re
sequentis ē tamen ibi necessitas consequen
tie Modus autem mre redemptionis sub
uigintiq̃ trium dicitur et multa pati a se
nioribus et scribis ipse quia a principibus admodi
tanius ē ad mortem · et presidi traditus
et ostidi a gentilibus · qui eum crucifixerunt
manibus q̃ pedibus Ipse hic solus non Et
tertia die resurgere Hic predixit ut mi
nus tristarentur de eius morte Oportebat autem ista impleri · quia adeo erat
pre ordinata Et assumens eum petrus
in secreto · sz quia in sior non debet
superiorem publice arguere Abscit ate
dne quasi dicit indecens ē q̃ tam
ignominiosa patiatur qui tantis
a fatie vestra · ergo petrus ut cum de
sua temeritate efficatius arguret Dixit
petro Vade q̃ post me satana a aduer
sarie inquiatur per astam interpatam
suam volebat salutem hominum omnis
quodammodo impedire Et per omnis opo
adversabatur qui erat huius salutis
mistius · scandalum mihi es · scanda
lum ibi ipse accipitur · quia scandalum
actiuum q̃ dicitur · uel dicitur alicuius ut
factum · omnis rectum prebens occa
sionem ruine alicui scandalum aliq
passiuum cum ruina alicuius corporali deo
uel facto · neutrum autem patitur hic la
tum improprio Et ideo scandalum hic acci
pitur p impedimento q̃ dicit scan
dalum mihi es · a inquiatur ē mre vis
me a salute mundi impedire Ubi ro
subditur quia non sapis ea que di
cunt querendo s. impedimentum p
ordinationis dne · sed ea q̃ hominum · q̃

aliud quod dicturus est Petrus dicebat po-
motus ex affectu humano ¶ Dicit ei
Jesus Sed ait illi Jesus sic imita-
tionis exemplum et diuidit mundas partes
quia primo facit quod dictum est quod monendo sic
exemplum sic imitationis Ecce quomodo ostendit
ex hac gloriam future resurrectionis · vbi
filius cum hominis Dicit igitur Si quis
vult post me venire · in eam doctrinam
et facta sequendo ab negat semetipsum
a · affectu humanum non solum meam
passionem non impediendo · sed etiam
me in hoc imitando · et tollat crucem
suam · a patris sic in animo voluntatis
crucem portare in qua crucifigitur
ignominiose · ad hac autem rationem
inducit Dicens Qui enim voluerit animam
suam saluam facere perdet eam hoc
autem sed dupliciter intelligi perdere enim
hic duplicem significationem Vno modo
idem est quod amittere Et in isto sensu sic
dicitur Sic perdet eam sub intelli-
gendum est multa alia · quasi dicit quod
voluit animam suam pulchram facere a
deliciis et voluptatibus abstinere in
hac vita quia hoc est iustum sua sal-
uare secundum opinionem carnalium · et
talis eam in alia vita · quia obligat
eam ad penam in forma ¶ Alio modo per-
dere idem est quod destruere et sic sic de
perdet eam sub intelligitur in hac vita
Et est sensus Qui voluit animam
suam saluam facere quod ad minus vite
eterne ipse perdet eam a · destruet
corpus laboribus et passionibus ex
ponendo · ex quibus sequitur separatio ani
a corpore et hoc est animam perdere
secundum estimationem falsam carnalium
licet sit saluare eam secundum veritatem

Secundum hunc sensum vltimum sequitur
Qui autem perdidit animam suam
propter me scilicet propter deum mortem
sustinendo et ipse in venient eam
in beatitudine dei fruendo Et quid
anima cum sit mortalis ostendit
et omnibus corruptibilibus et tran-
sitoriis quod ei subdit Quid enim pro
dest homini si quasi dicit nihil po-
pertalia perdit multum · quia perdit
aliud quod est in mortale et diuinum meo
filius cum hominis quia mirabiliter
ad imitandum exemplum sic passionis
quod ne timeant morte corporali
et transitoria promittit eis premium
future resurrectionis · quod complebitur
in iudicium ex ad iudicium · quia
tunc resurgent homines ad vitam
in mortalem Et hoc est quod dicit fi-
lius hominis a · populus vero homo
venturus est ad iudicium sic in gloria
patris sic quia in forma gloriosa
iudicabit et tunc reddet vnicuique
secundum quistis gloriam anime et corporis
Aliis autem penam vtrique · et tu
sunt de futura gloria anime et cor-
poris magis forti promittit eis quod
aliquibus corpus ostendit in sua trans-
figuratione ut patebit in capitulo
sequenti Et hoc est quod dixit amen
a · fidelium ac ¶ Ecce quidam de
hic stantibus s. petro iacobus
iohannes vt in euangelio qui non
gustabunt mortem · de vita prin-
cipiendo donec videat filium ho-
minis venientem in regno s. appa-
rentem in forma corporis gloriosa
qualem habebit post resurrectionem
tui adeptus fuit potestate regis
tunc enim dixit discipulis suis ·

matheo vltimo Data e michi omnis
potestas in celo et in terra **Capitulum**

Et post dies sex fundata
ecclesia gentium in fide in
precedenti capitulo hic
ponitur eiusdem fundac
cionis confirmacio Et diuiditur in
duas partes · quia primo declarat gloriam
future resurrectionis Et secundo effi
caciam sue passionis ibi consummatis
autem Procedit autem hoc modo sicut or
dine retrogrado · ad precedens capitulum
ut continuet principium huius capi
ad finem precedentis vbi promisit
gloriam future resurrectionis ut in fine
c Prima diuiditur in duas partes · quia
primo ostenditur gloria future resur
rectionis Secundo et hoc subditur solucio
duplicis questionis ibi et interrogauerunt
discipuli Prima in tres quia primo ad
declarationem future resurrectionis de
scribitur propi transfiguracio Secundo
subingitur huius transfiguracionis tes
tificacio ibi et ecce apparuerunt Secundo
circa hoc ponitur discipulorum instructio
ibi Et descendentibus illis Circa
transfiguracionem euangelista notat
quatuor · videlicet tempus determi
natum comitum modum et locum · qui
tum ad tempus dicit sic et post sex
dies sic post passionem precedentem discipulis
facta Quando dicit Sunt quidam
de hic stantibus ergo Considerandum
tamen quia non dicit post dies octo
quia matheus non computauit die
in qua propius fecit eis passionem
nec vltimam in qua transfiguratus
e · sed computat tantum tempus
inter medium Et ideo sexdecim uici

tatem computando tantum tempus a
passione facta · usque ad transfiguracio
transfiguracio fuit in matutina die Ratio
huius autem fuit quia ista transfigura
cio facta e ad ostendendum discipulis gloriam
future resurrectionis Illa autem erit
in matutina etate mundi Et quia hoc
figurata e hic per octauam diem p
ma etas mundi fuit ab adam usque
ad noe Secunda a noe usque ad abraham
Tertia ab abraham usque ad dauid Quarta
a dauid usque ad transmigracionem babi
lonis Quinta a transmigracione babilo
nis usque ad xpm Sexta a xpo usque
ad finem mundi Iste autem sex etates
accipiuntur secundum diuersos status huius
in hoc mundo Septima autem etas
accipitur secundum statum animarum quies
centium in paradiso Et ad intelligendum ab
ascensione domini quando eis videri pa
tuit et diuabit usque ad iudicium Et
adeo ab ascensione domini fuit ad sex
ta etate quinta ad similitudinem huius octa
ua etas erit resurgentium Et sic
patet quod bis signatur hic per octa
uam diem Et sic patet tempus re
spectus huius transfigurationis Con
sortium autem notatur cum dicit as
sumpsit scilicet petrum iacobum et ia
cobum Isti autem tres sunt assumpti
ad videndum gloriam future resur
rectionis Quia per prerogatiua enim erat
specialis inter alios Petrus enim
quia seniorem fidei erat inter
alios principalis · quia quod erat pri
cipalitor date sunt ei claues ecclesie
Vt patet capitulo precedenti Io
hannes autem excellebat per virgi
nitatis Quia quod erat
inter alios Iste magis familiaris
Iacobus autem inter alios discipulos

pmis sustinuit martirium propter popm
vt hic actu poni. ¶ Considerandum tamen q
beatus ambrosius super lucam et augus
tinus super epla ad galathas videntur
dicere q iacobus iste qui fuit in transfigura
tione fuit ille iacobus qui voluit certam
ierosolymitanam et ille non fuit zebedi
sed filius alphei. Dicendum q nri tporis
popresse dicit iste fratre iohannis et
per consq filium zebedei. Quod augustinus
et ambrosius non loquuntur asserendo
sed magis aptione aliorum referendo. Si
tamen loquerentur asserendo non es
set curandum de dictis eorum. quando sa
cra scriptura opposite dicit contrarium
sicut hic. Unde augustinus in epla
ad vincentium donatistam. Dicit de doc
trina sanctorum que est extra scripturam
canonicam. hac genus scripturarum ab
aliis que canonice nominantur distingu
endum est non cum exceptis ata tes
timonium proferendum. ut contrarium
sentire non liceat magorum. Ubi ali
senserint. quam veritas se habet.
nos malle grie sumus ut nos dedigne
mur ab apto dictum. si quid aliud sa
pius deus id revelauit. ¶ Consequenter
euangelista designat locum dicens
Et duxit illos in montem excelsum
ad designandum q illi sunt apti ad
contemplandum celestia. que continet
in contemplatiua vita. Subdit autem
seorsum ad denotandum q contemplan
tes debent esse a tumultu secularium seg
gati. Consequenter describit transfi
gurationis modum dicens Et transfi
guratus est. non quod mutauit li
neamenta corporis uel figuram sed quod
claritatis veteris eius manifestauit
Et hoc est q subdit Et resplenduit

facies eius sicut sol. Ad cuius euidentiam
considerandum q anima xpi aperuit
pro recatorum suis gloriosa q apertam
visionem et perfectam fruitionem ve
ritatis. quodammodo disposuit sicut
ut gloria anime non redundaret ad
corpus ut sic corpus esset passibile
et mortale ad implendum precepta vetus
testamenti humane. Et eodem modo quodammo
do factum est ut gloria anime
redundaret ad corpus in hora trans
figurationis. ut ostenderet discipulis
gloriam future resurrectionis. non tan
tum anime sed corporis. et sic animauit
ad sustinendum xpm in acerbitatem passio
nis ad quod eos minuerat in principio
precedenti. Et sic patet q claritas illa in
transfigurationis fuit claritas gloriosa. qui
tum ad essentiam. sed non quantum ad modum
quia fuit eiusdem rationis. tum illa
claritas que est in corporibus gloriosis
Sed non fuit ab eo per modum qualita
tis permanentis. sicut est in aliis.
sed per modum passionis transeuntis
Et ideo illa claritas non dicitur dis
dos gloriae. quia dos dicitur ratione
importat qualitatem permanentem
Et est simile de lume elevante
animam pauli ad videndum in aperta
diuina essentia. q fuit eiusdem ra
tionis cum lumine elevante animas
beatorum. Veritatem quod non fuit
in paulo per modum qualitatis per
manentis. sed per modum passionis
transeuntis. Ideo corporali elevatione
sue visione non fuit paulus bea
tus quia beatitudo importat p
manentiam. ¶ Et certe hic ponuntur
transfigurationis testificatio. Et
primo testificatio humana. Secundo diuina
ibi adhuc eo loquente. Prima ma
nifestatur. quia primo ponitur testificatio

commendat vnoq; in veteri testamento
et commendat in nouo. Respondens
autem petrus. Dicit igitur primo
q; moyses et helyas apparuerunt illis
hor. cum xpo disciplis loquentes cum eo
Dicto autem loquente lucas exponit
xo capitulo. Dicens q; loquebantur
de excessu quem completurus erat
in ierusalem. qui quidem excessus erat in
sua passione in qua sustinuit dolo
rem excessuum et ignominiam excess
suum. Propter amorem excessuum ad
nos. Ratio autem quare moyses et hely
as magis apparuerunt quam alij fuit
quia moyses erat legislator. et helias
maximus omulator q; honore diuino
secundum quod de eo scribitur iij regum
xix. Zelo zelatus sum q; deo exercituum
Et ideo per testimonium istoq;
apparuit q; xpus non erat dissolu
tor legis. ut imponebant sibi iudei
sed magis adimplector. Omnium nec
blasphemator diuini nominis. ut impo
nebant ei iudei. Quia dicebat se fi
lium dei. sed magis confessor. vnde cum
consideranda sit quare moyses et
helyas non fuerunt ibi secundum apparen
tiam fantasticam. sed secundum veritatem
quia helyas fuit adductus ibi de loco
quodam commoti ad quem fuerat raptus
vt habetur iij regum ij capitulo Et sic ap
paruit ibi in anima et corpore. Mo
yses autem fuit adductus ibi de sym
bolo sanctorum patrum. non quia resur
rexerit. sed quia anima apparuit
ibi in quodam corpore sibi adaptato
Dicit apparent angeli in corporibus
assumptis. Per hoc etiam ostendit
q; xpus erat dns vite et mortis
quia habebat testimonium ab helya
qui erat ad huc viuus et a moyse
qui iam fuerat mortuus. Respon
dens autem petrus. Hic ponitur
testimonium istorum qui fuerunt commotes
in nouo testamento. Ad cuius euidentiam
sciendum q; beatitudo essentialis consis
tit in aspectu claro xpi. qui est deitas
et perfecta eius fruitio. Accidentalis
autem consistit in humanitatis xpi et
delectatione consequente. propter quam sicut
per instrumentum tantum deitatis
fuerunt sancti adducti ad gloriam. Sicut ap
li qui admissi fuerunt ad uidendum trans
figuratione xpi. non viderunt eius
diuinitatem. sicut paulus in raptu.
sed tantum eius humanitatem in forma
tamen gloriosa. Et tamen in eius aspectu
fuerunt sic delectati. quod voluissent
ibi quietio manere. Propter quod dicit
petrus. Domine bonum est nos hic esse
faciamus hic tria tabernacula ad
manendum scilicet hic tantum tibi
unum. Non loquitur de tabernaculo
faciendo prope et sociis. quia volebat
cum xpo esse in suo tabernaculo
et sociis suis cum aliis duobus Lucas
autem dicit q; loquebatur petrus nes
cius quid diceret. Dicit enim exo magni
tudine passionis ut timoris uel
amoris aliquis prumpit in aliqua
verba. sine premeditatione. Ita fuit illi
exo magnitudine deuotionis. et delec
tationis. exopte. dixit petrus illa uer
ba. que tamen non erant rationabilia
Quia in solo aspectu humanitatis xpi
non consistit beatitudinis essentia.
ut iam dictum est Et ideo aliud non
debebat sufficere q; finalis beatitudo
Adhuc eo loquente. Hic ponitur
testificatio diuina. Dicit enim in bap
tismo xpi in quo consistit gratia
et principium uite spiritualis apparuit

tota trinitas filius in carne · pater in
voce · Spiritus sanctus in specie · Sta
similiter coniecimus · q apparet in
transfiguratione · per quam ostensus e
terminis seu perfectio vite spiritalis
videlicet gloria future resurrectionis
Et ro sicut filius apparuit obi in ca
ne decorata claritate gloie Sta spiritus
sanctus in lucida nube per quam signi
ficata e plenitudo virtutis in xpo
predicatione Quare quod dicti e xpm
audite Pater aut apparuit in voce
dicens Hic e filius meus naturalis
alij autem sunt adoptiui in quo mihi
bn complacui a quo omni bn placuit
contplebitur de redemptione mundi Se
quitur et audientes discipuli ceciderunt
in faciem suam · Hoc autem factum
e ad declaratione humane fragilitatis
ut nota excellencia diuine maiestatis
et accessit iesus ad consolandum eos
s et tetigit eos · familiariter et dul
citer eos consolando Sequitur Et
leuantes oculos nemine viderunt
nisi quia moyses et helyas iam re
cesserant reducti voluntate dni
ad loca unde fuerant adducti
Et descendentibus hic ponitur dis
cipulorum instructio de uisione christi
quia precepit eis iesus · ne uisionem
predictam alijs diuulgarent ante re
surrectionem suam · ne alij audientes
xpm eis apparuisse in forma glo
riosa scandalizarentur postea uide
res eum pati tam ignominiose
Et interrogauerunt hic ponitur so
lutio duplicis subiecte expredictis
Qu ponitur ubi Et cum venisset
ad turbam Circa primum aduertendum
q discipuli audierant a pharisaeis
et legis peritis · q helyas debebat
venire circa mundi consummationem
vt habetur malachie vltimo · Et ideo q
helyam viderunt credebant finem
mundi quamquam non crabantur tam
q a pe ata cito recesserat et nihil
docuerat · cum tamen scriptum e ma
lachie vltimo · Et debet tamen conuertere
da patrum ad filios Et ro quaerebat
intellectum huius quomodo sit intelligen
dus aduentus eius circa xpm Et
saluator breuiter respondet q duplex
e aduentus aduentus omnis adiudicium
in fine mundi Et hunc precessit
helyas in sua persona predicando in
deis et tamen tendo ad xpm et falsi
tatem antixpi detegendo Et hoc
e q dicit helyas q cum venturus
e in fine mundi · s et restituet omnia
quia omnes iudei qui tunc in venient
ad xpm conuertent Alius e aduentus
xpi ad xpm in mundum · qui iam pre
cessit · et hunc precessit helyas a
iohannes baptista · qui hunc zelum re
titutis suum helyas Et hoc e q
dicit saluator Dico autem vobis · q
helyas iam venit a iohannes
baptista · qui venit in spiritu et
virtute helye · ut habetur lucae primo · et non
cognouerunt eum a facta eius et doc
trinam · non apparuerunt Quia pha
risei et legis periti baptisma eius
et doctrinam contempserunt Herodes
autem de carpe consilio ut probabilius
creditur eum mercerarum Sed ferenti
mco quaerentes volunt xpm mercate
rando et interficiendo · Hic et fi
lius hominis passurus e ab eis
quia per consilium pharisaeorum captus
e et morti adiudicatus et manibus

crucifigentur xpm traditus ¶ Et
cum venisset Hic ponitur solutio
sde questionis Et primo ponitur ques-
tionis oratio Secundo questionis dissolutio
Ubi tres accesserunt Circa primum con-
sderandum q alij discipuli videntes q
non erant admissi ad secreta xpi
sunt alij tres discipuli prediti aliq
humanum passi mutuerunt quedam
motu turbationis et mundie Virtu-
darius videbitur capitulo sequenti
Et ideo ex hoc factum est q in abscen-
tia xpi non habuerunt tantam virtu-
tem demones expellendi sunt an
et quter hoc quedam demoniati per
lunationes afflicti eis oblati non po-
tuerunt curare ¶ Alia autem causa fuit
incredulitas patris · qui perfecte no
credebat sed xpus adiuuans xpm
solo verbo curauit Et hoc est q dicit
Et cum venisset ad turbam redieus
demonte Ubi fuit transfiguratus ac-
cessit ad eum homo genibus procidit
dicens dne miserere filio meo · q
lunaticus est Simpliciter cum decursu
demon aliqm spiritum vaietatem hic
affligit hominem magis quam alio
tempore Ma est ut per hoc creatura
dei s spa luna in fanetur Alia
causa est quia quter moliretur tere-
bri in nouilunio qm habundant hu-
mida super que luna hr dominium
terebrum et aperuis · ut ipse demon
aliquid aperetur Sequitur Nam
sepe cadit igne · quia dyabolus
volebat eum combure vel sibi merge
si deus permisisset Et obtuli eum
discipulis tuis et non potuerunt
eum curare · cause huius tam dicte sunt
Respondens autem iesus ait O

generatio incredula et peruersa ·
Hoc dicit et quter discipulos · et quia
puer venientibus dictis Vsque quo patiar
vos a defectus et malicias vestras · et
intercepuit eum iesus sz demone affli-
gentem puerum · et exiuit abeo · non
audens resistere xpi precepto Et curatus
est puer ex illa hora quia exortum non
afflixit eum demon Tunc accesserunt
videntes discipuli q non potuissent
curare puerum cum tamen alias plures
eiecissent demonia de corporibus ob
sessis Secundo accesserunt ad iesum secreto ·
probabiliter cum timebant q ex culpa
eorum erat in parte Et ideo nolebant
de hoc iesum publice interrogare · sed
magis in secreto dixerunt ei · Quare no
potuimus eicere eum · dixit illis iesus · pm
incredulitatem vestram · quia cum petra
tum trahit ad aliud unde est · q propria
intuebant motum turbationis · et
mundie contra xpos alios · tanquam
interuenit · quendam torpore in fide
ex quibus sequitur est · q non potuerunt
demoniatum curare · Amen a fideliter
dico vobis Si habueritis fidem sinu-
grium sinapis q est modicum in qua
titate sed maximum virtute Dicet
a dicere poterunitis monti huic ac licet
apli non legantur montes transtuli-
se ad litteram legitur tamen maiora fe
cisse in virtute dei Vt mortuos sus-
citare reges illuminasse · et consimilia q
non fiunt nisi virtute supernaturali
sicut interire motum Translatio autem
montis ad aliud locum aliqm fit virtu-
te naturali sicut interire motum Vel
potest dici q mons accipitur hic
metaphorice a dyabolus qui pt di-
ci mons quter superbia quia xpe

rep super omes filios superbie. Ut
dicitur in iob. Et sic e sensus si huius
setis fidem ferventem sic tentatem po
tuisseris dixisse monti huic a. dyabo
lo. transi huic a. deo sesso lunatico
et transisset de corpore exeundo. Et
sic in hoc ostendit tanquam quare no
potuerunt eum eicere. Et hoc e q pluribus
Hoc om genus non eicitur nisi per
oratione et ieunium. Oratio autem que
e mentis elevatio in deum. et ieunium
per quod refrenatur caro. sunt effectus
fidei formate per caritate. Ostendit
etiam q sicut in diversis rebus corpo
libus administrandis diversi angeli
adeo preparantur et diversis ordini
bus. sic etiam in diversis temptationibus
diversi demones huic spiritalem effec
tum. quia aliqui patissime temptat
de divitiis congregandis aliqui de ho
noribus appetendis. Unde et aliqui
dicuntur spiritus superbie. et aliqui
spiritus luxurie. Iste autem demon habebat
virtutem temptandi potissime de
vitio carnis. quod vitium potissime
refrenatur per orone et ieunium
et per tonis demon de talibus temp
tans per talia superatur. Conver
santibus autem illis. Hic declarat se
e pretium inter redemptionis. Et dui
ditur in duas. quia primo ostendit sua
futura passionem. Secundo exequitur
facto declarat sic passionis efficacia
ibi et cum venisset. Quo prima parte
dicit sic. Conversantibus autem eis a
lilea et discipulis suis in galilea q
erat terra. ubi erat conceptus et
nutritus. Dixit illis iesus filius
hominis tradendus e in manus hom
quia per instinctum demonis in
trantis cor. inde traditus e in mag
nos. Ut hic iohannis xviii. Et
iudeis traditus e in manus gen
tium et occident eum et tertia die
resurget. cum morte sua prodpoit
resurrectione suam. ne in passione
eius maurrent desperatione et contris
tati sunt vehementer. quia eius sanctitas
ita erat dulcis et grata q non
e mirum si contristati sunt passione
eius audita. Et cum venissent
hic ostenditur passionis eius efficacia
que e libertas vera. quia per passi
onem xpi simus a seruitute libe
rati dyaboli. Et ista libertas hic de
claratur cum dicitur. Cum venissent
in capharnaum accesserunt. qui didragma
accipiebant. Capharnaum erat ciui
tas principalis in galilea. Et ideo
ibi manebant qui tributum colligebat
xp parte romanorum. quibus iudea
erat proiecta. Et quilibet capitaneus
domus solueret didragma. et va
let didragma x duplex dragma.
Dragma autem est octava pars
uncie et valet sex obulos. Obulus
autem valet tantum unus turnosis
Et sic quilibet capitaneus solue
bat animatim quasi xpi turnosos
Ista autem potest tolligi ex hiis q dicit
papias et isidorus de ponderibus
isti q qui dragma accipiebant a quo
libet capitaneo. Hyronimus petro inge
nit non soluit didragma non facie
bant mentione de aliis. quia non
accipiebant nisi a capitaneis ut
dictum e et aut etia quasi dicit ho
e verum. Petrum interrogat domini p
uenit eum ihus. ea que facta erat
in eius absentia. sibi predicendo.
et in hoc ostendit q nichil latebat

rum. Sequitur reges tre a quibus
accipiunt tributum. Hoc autem interro
gauit non ignorans quid erat re
sponsurus · sed ut eo sua responsione
melius informaret eum de ueritate
Et ille dixit a baliorib · Dixit illi
iesus concludendo ueritatem · ergo
liberi sunt filij Ipse autem cognitus
erat filius dei secundum naturam diuina
et per consequens milli subiectus. Similiter
secundum naturam humanam erat filius
dauid et per consequens liber a tributo ·
Et ex hac sequitur quod apostoli qui erant
de eius familia essent liberi Ueruntamen
ne scandalizarentur illi qui
colligebant noluit tributum reddere
Ad cuius euidentiam considerandum
quod scandalum aliquod oritur ex malicia
· quale fuit scandalum pharisaeorum · et
tale est contemnendum sicut dictum est
supra xiv capitulo Aliquod oritur ex
ignorantia · et tale scandalum vitandum est
salua tamen triplici veritate scilicet
iustitiae vitae et doctrinae · et tale erat
istud scandalum Quia illi qui colligebant
tributum erant gentiles legem
et prophetas ignorantes Et quia
hoc ignorabant quod cum minimis
attributo Tum quia filius dei secundum
naturam diuinam · tum quia filius
dauid secundum humanam · quia non te
nebantur talia sicut dare aut eis tri
butum non erat contra iustitiam vitae
iustitiae et doctrinae Ideo noluit da
re quia scandalum vitandum Et de
facto certum maliquibus fuit Ubi in
est consuetum decimas dare non repe
tit decimas ad scandalum vitandum
Et hoc est quod dicit nobis Ut autem
non scandalizemus eos Vade ad
mare et mitte et Ex quo patet quod
nobis erat ita pauper quod non habebat unde
posset soluere tributum Sequitur eum piscem quem
primus ascendit · tolle et aperto ore eius
inuenies staterem · ex quo patet eius
diuinitas futura contingentia certitudi
naliter predicendo · Illum sumens da eis
pro me et pro te Stater enim valet di
plex didragma Nobis autem voluit tri
butum dare pro se et pro petro · quia ita
petrum fecerat capitaneum super alios a
postolos · ut hic capitulo precedente

Nulla Cap. xvm.

Ecclesia Christi fundata est
certa gentium in fide Sicut con sequitur fundatur in
moribus Et diuiditur in
tres partes secundum tres sta
tus diuersos in certa ordine enim describun
tur virtutes ad certa actuorum
Et sedo religiosorum seu contemplati
uae ordo capitulo Et tertio prela
tarum xxx capitulo Prima mediae · quia
primo describitur fundamentum contra
Secundo edificium desuper ~~contra~~
constructum ibi Et qui sustepeis Ad cu
ius euidentiam prime partis aduertendum quod
saluator describendo virtutes actuales
Conuenienter incipit ab humilitate
duplici de causa · Primo quia est fundamentum
aliarum virtutum ut dictum est Ro
quia huius ostensione ex habitis in me
diate in precedenti capitulo Dictum est
enim quod saluator assumpsit secum pe
trum iacobum et iohannem · alios dimisit
et duxit eos in montem seorsum et
transfiguratus est ante eos Ideo alij
aliquid humanum passi · motum cuiusdam
in medio miserunt Ita quia quod
iusserat solui tributum quod solum ata
pitaneis colligebatur Ideo in hoc

cum primapalem alijs constituerat
et rapiuanciū. Inter quos alij aliquo mo
indignati. quia non erant adhuc confir
mati. per missionem spiritus sancti in
ma potiri reperiunt inter se altercari. de ma
ioritate. quis eorum esset maior. Ut
hic expressius marci xo. Et pg cum
venissent ad domum ipsius quesiuit ab
eis de quo in via disputauerunt. et
hic apl premeditata tacuerunt indeter
minati superbie in eis deprehensum a
salnatore. Et pg paululum factum est qd
de tributum amatheo. Mulla horum ho
e pg tempus modicum. atte ssentes dis
cipuli adiesimi videntes se eo deprehensos ab apo de contentione maiori
tatis dicentes. Quis putas maior
in regno celorum. non ferentes questi
onem quis esset maior inter eos
de quo prius contendebant. sed quis
esset maior in ecclia militante pme
ritum. et quis in ecclia triumphante
premium. Et quia in moralibus ma
gis monent facta quam verba
Ideo dicens eos de humilitate.
posuit eis exemplum sensibile. Et
hoc est quod dicitur. Et adiuocans
ipsum parvulum etate et malicia sz
beatum marcialem. qui pgea petro mis
sus in galileam predicauit leniomco
rbus fidem catholicam statuit ad
in medio corpis ut ab omnibus videret
. et attente considerarentur et dixit
amen. ri. fideliter dico vobis nisi
conuersi fuitis abelatione s. superbie et ambitione maioritatis. et
efficiamini sicut parvuli. humiles et
simplices sine malicia pecati
non intrabitis in regnum celorum. De
mones omnes abiecti fuit per superbiam. Et ro oportet homines illuc
venire per viam contrariam sz
per humilitatem. Concludit ergo
intentum dicens. Quicumqz ergo humi
liauerit se vt quasi dicat. Ille qui
erit hic humilior eis maior hic
per gratiam. Quia humilitas est
recta disposicio ad gratiam suscipiendam
Cum quod dicit beatus iacobus iij
capitulo. Deus superbis resistit
humilibus autem dat gratiam. et
talis erat maior in ecclia triumphante
. Aduertendum tamen quod ex hoc
non sequitur qd humilitas sit maxi
ma virtutum qui virtutes theologice
sunt maiores quam morales. Videlicet fides spes et caritas humili
tas autem est virtus moralis. Etenim
in virtutibus moralibus prudentia precedit alias virtutes mo
rales. et patet in eis modum est
maior alijs. Et iterum iustitia q
importat rectum ordinem ad alterum
est maior quam humilitas que facit
hominem se bene subdere huic ordini
sed pro tanto dicitur qd maioritas in
regno correspondet humilitati. Sic
thezaurus celestis dispersum thezau
re terreni. quia inter deum. Ideo quia sic
dictum est. Humilitas est fundamentum
aliarum virtutum. Sicut ergo commen
tum domus fundamentum. quia argui
magnitudo edificij super edificandi
Sic in proposito ex magnitudine hu
militatis arguitur magnitudo fe
licitatis. licet humilitas non sit
maior inter alias virtutes. quia
illa que sunt prima in generatione
non sunt maiora simpliciter. qd
virtutes sunt ingenere et maiores
virtutes in fine q tangere sunt
in gratia et caritate. Ideo quantum

crescit cum virtus in eodem homine
tantum crescit altera quantum aliter
scilicet illud quod est formale virtute sicut
digiti manus equaliter crescunt licet
inse non sint equales. Ille autem qui
habet maiorem humilitatem loquendo de
vera humilitate per comparationem habet alias virtutes maiores. Et ideo ille qui est magis
humilis est maior immediate et primo non
quia per humilitatem tantum sed quia per ad
virtutes humilitati annexas. quae
sunt ceteris maiores quam humilitas.

Qui sustinet. Hic docet con
struere edificium virtutis super humilitatis edificium fundamentum. Illud autem
edificium transit in commutationem ad
proximum. Et hoc contingit dupliciter scilicet ratione corporis et ratione animae.
Primo ergo docet commutationem
caritativam ad hominem quoad partem corporis. ut quantum ad notioribus procedat ad
minus nota. bona autem corporis sunt
nobis magis nota. Secundo docet commutationem ad proximum quoad partem animae
ibi. Qui autem scandalizaverit. Dicit
ergo primo. Et qui sustenerit unum p
uilum talem humilem stultum et fidelem in nomine meo. Hoc est quia per dei
amorem ad hospitium recipiendo. et ne
cessaria corporis ministrando. et per
hoc intelligunt omnia alia beneficia
quae impendunt quia per dei quoque
te corporis me sustenit. Quia ubi
unum quia per alterum utrobique tantum unum. Et ideo qui recipit prophetam quia per prophetam dicit quoque re
cipe. Hoc exemplum habemus hodie
in legenda beati martini ubi de
quo prius se vestitum ostendit illa
parte clamidis quam beatus mar
tinus dederat pauperi quia per prophetam

Qui autem scandalizaverit. Hic do
cet commutationem caritativam ad proximum
quoquo parte animae quae transitur in diuersos
primo ne proximo inferatur nocumentum
Secundo ut ei prebeatur beneficium ibi Venit
enim filius hominis saluare. Prima in duas
. Quia primo admonet ne proximum scan
dalizemus. Secundo ne eum condemnemus
ibi. Videte ne contemnatis. Prima in
duas quia quia docet vitare scandalum
actiuum. Secundo passiuum ibi. Si autem mag
nus. Circa primum aduertendum quod scan
dalum actiuum dictum est dictum uel factum
minus rectum. prebens occasionem
alteri ruine. Scandalizare aliquem
est facere eum ruere in peccatum mo
tale ergo dictum uel factum suo malo et
hoc est quia in ferre ei nocumentum quoquo
parte animae. quod est recte contra ca
ritatem. Et ideo talis faciens aliquid ru
ere si faciat hoc ex intentione seu
ex aduertentia semper peccat mor
taliter. etiam si factum uel dictum ex
quo aliquis cadit non est de genere peccati
mortalis. sicut dicens mendacium
ioco sinum mulieris in intentione extrahendi
eam ad adulterium est mortale peccatum
ex intentione finis. Dicit igitur qui
scandalizaverit unum de pusillis. Dicit
autem pusillis. quia nullus scandali
zatur passiue. nisi minimum pusil
lus a parue virtutis. quia homo
perfecte virtutis ex dicto uel facto
malo alterius non cadit in peccatum
Sequitur expedit ei suspendatur
mola asinaria. et loquitur euan
gelista ad modum terre palestinorum
in qua condemnati ad mortem liga
to saxo ad collum precipitabant in

in mare Tenetur est ergo Propedit
ac si melius esset homini mori corporaliter
quam cum malo exemplo suo fratre alium
trahere in peccatum mortale · quia cum hoc me-
retur mortem eternam · que gravior
est morte temporali Et ideo sequitur Ve
mundo a scandalis a mundanis hominibus
qui non curant scandalizare proximos
Necesse est enim ut eis veniant sca-
dala Non est necessitas absoluta · sed
tantum ex suppositione si enim homines
vel mundanis a in omnibus
voluntatem suam adimplere · necessario
ad hoc sequatur scandalum aliorum · qui
non formidant proximos scandalizare
Verumptamen vae homini illi a tormen-
tis pene eterne sibi imminente · per
quem scandalum venit active sic Pro
hinc scandalizando Si autem
manus tua vel pes tuus scandalizat
te a tibi est occasio ruine imperfecti
per tactum inhonestum vel per
gressum dissoluti abscide eam Ratio
quia aliquod membrum corporis est
amputandum adulterandum peccatum · membra enim corporis sunt adeo
data Et ideo non est in potestate cuiusq
persone abscindere sibi membrum sed
nec se occidere · sed semper hoc est
illicitum singulari persone nisi mortis
quando sic omne membrum propter sui
corruptionem est imperitum totius corporis · quia omnia quamvis quamvis mittitur cura
sanitatis sui corporis Ergo tue licitum est
sibi perse vel per alium omnino membrum
abscindere ne pereat totum corpus Et
eadem ratione licitum est ei qui tenet locum
iustitie interficere hominem vel muti-
lare Propter conservationem iustitie Et
Propter peccatum evitandum non est
aliter licitum abscindere sibi aliquod me-
brum Tum quia per hoc non ex-
cludetur concupiscentia mentis · in
qua viget peccatum Tum quia per
aliam viam potest melius obviari
peccato per rationem et per liberum
arbitrium cohibendi membrum apti
ex officio Et sic dicitur magis abscindi
in quantum prohibetur a illicito ac-
tu Et eadem ratione exponendum est de
aliis membris Aliter autem potest
exponi ut per manum intelligatur
auxiliator in negotiis suis Quia
manus est organum organorum · et
pedem intelligatur cursor ad ne-
gotia per agenda Proinde consi-
liarius qui dirigit in agendis a
miseria aliis assistit quasi sit
utilis in temporalibus est tamen
prestindenda ac et removendus
si sit occasio ruine in spiritualibus
Propter hoc quod sequitur Bonum
est tibi a melius ad vitam ingredi
debilem vel claudum Dicit enim se-
quenti capitulo dicit saluator et
uno modo dicit castratus Propter
regnum celorum · qui continet membra
genitalia a illicito actu · sic hic
dicitur claudus qui continet pedem
a inordinato ingressu et debilis
qui continet manum a illicito tactu
Et sic testimonia saluatoris alla
castratio que est per membrorum geni-
talium continentia est mitoria · et clau
dabilis · non auferens que est per me
brorum amputationem Et in supposito

claudicatio uel debilitas seu cecitas
que est per cohibitionem manus ab
illicito tactu · et oculi abilicito aspi
ci et pedes abilicito gressu est meritor
et laudabilis Non autem illa que est
per membrorum priuationem certa patet
Videte ne contemnatis Hic
ponitur prohibet ne quis contemnat
Cui rationem assignat Quia qui
uiliorque homo sit parvulus in hac mun
do tamen hic angelus assignatus adeo
ad sui custodiam · Et adeo si homines
tantus adeo honorantur · quia ad
eius ymaginem sunt facti · multo
fortius a nobis sunt honorandi Et
hoc est quod dicit Videte ne contem
natis ergo Sequitur quia angeli corpo
ra assignati eis melius semper vi
dent faciem patris · quia quoque
mittantur ad temporalia cecu administ
rationem tamen semper deo ad
herent per apertam visionem · quod
melius est licet cum dns sit ubique
per essentiam presentia tamen specialiter
dicitur esse melius ubi adest beatis
per apertam visionem Venit enim
filius hominis Ostenso quod non est
propinquo in secundum nostrum esse
quia parte animae Hic ostendit quod
est beneficium impendendum primo in
affectu Secundo in effectu Ubi Si autem
peccauit Primum ostenditur exem
plo saluatoris qui ad salutem
hominum descendit de celis Venit
enim filius hominis saluare quod perie
rat et monuit ad hoc exemplum
de illo qui habet centum oues Una
cum errante dimittit nonaginta
nouem et uadit ad quaerendum illam
que erraverat et cum inuenit

eam gaudet speciali gaudio de inuen
tione eius · non quia magis diligat illam
solam quam nonaginta Sed quia sunt
dicuntur habere specialem rationem gaudendi
de inuentione eius quam non habebat in
aliis Sic deus de conuersione peccatorum
ad salutem habet specialem rationem
gaudij quam non habet de perseuerantibus
in iustitia · certis tamen gradibus · per ma
nentes in iustitia sunt magis dilecti
adeo · hoc autem monuit saluator ad
considerandum quod similiter debemus in
affectu gaudere de salute proximorum
Considerandum etiam quod alia ratione ali
quando deus magis diligit peccatores
conuertentes quam remanentes in
iustitia · non quia peccamus · sed quod
ex peccato tanquam hiuliores efficiuntur
et sanctiores et in bono feruentiores
Unde dicit beatus gregorius omno
talibus · quod princeps militie plus ce
militem diligit · qui per fugam fortius
hostem punit quam qui nunquam fugit
nec unquam aliquid fortiter egit
Et eodem modo est de peccatore per pen
tentiam uiliter agente · et de iusto te
pido in sua iustitia permanente
Si peccauit Hic quinter ostendit quod
debemus esse benefici primo ex parte
animae in affectu et hoc dupliciter
primo de defectibus corporis tantum tolle
rando · et Secundo offensam misericordi
ter remittendo Ubi Ioanni dico uobis
Ad euidentiam primi aduertendum quod
duplex est correctio Una quae est ad
peccantis punitionem quinter transgre
uationem iustitie et ista non ordinatur
semper ad correctionem delinquentis
quia aliquando in flagitium sibi pe
na mortis Et ideo principaliter

ad conservationem iustitie et trorem
aliorp. Et talis correctio non pertinet
ad singulares personas sed ad iudice
ad quem pertinet conservare iustitia
Et quia hoc talis correctio est actus iu-
stitie. Alia est correctio que ordinatur ad
fratris peccantis emendationem. Et
ro est actus caritatis et pertinet ad oes
Quia sicut dicitur in ecclesiastico Uni
cuique mandavit deus de proximo. Et
ro sicut quilibet tenetur proximum ex
caritate diligere. Sic tenetur de fratris
eius caritative ad emendationem eius
corrigere. Si tamen probabiliter credat
quod sua correctio debeat se emendare
Et de tali correctione loquitur hic salva-
tor. non de prima que est actus iustitie
tangit autem debitum modum huius correc-
tionis dicens. Si peccavit in te fr-
tuus. intelligitur aliud in te dupli-
citer. Vel quia te solum lesit. vel
quia te solo sciente peccavit. Si et
alios lederet vel coram alijs pecca-
ret tunc non licet laici aliud quod
sequitur. Vade et corripe eum inter
te et eum solum. quia peccata pub-
lica sunt in publico arguenda. Cum
quod dicitur prima ad thimotheum v.
Peccantem coram omnibus argue
ut ceteri timorem habeant. Sed quando
sunt secreta. tunc hic laici correctio
fraterna. que est actus caritatis que
debet fieri primo in secreto. Cum ro
est. Sicut enim medicus corporalis si
debito modo prodat in titio indue
sanitatem tui minori dispendio cor-
poris ut sine indui abscissione. et si
non possit tunc abscidit incidendum
nobile vel totum corpus. Sic alle
qui hic fratrem peccantem occulte
corripit caritative debet temptare
si possit fratrem emendare absque de-
trimento sue fame. quia fama com
putatur inter maiora bona homis
circa virtutes. Et ro corrigens
fratrem debet quantum potest conser-
vare eius famam. Alia causa est
quia amissa fama vel lesa efficitur
homo in verecundis et personis
minus apto retrahitur quia prio
Et agitur debitis processibus mor
correctione caritativa ut homo corri
gat fratrem suum inter se et eum
solum. ut sic possit eum saluare in
omnimoda integritate sue fame Et
hoc est quod sequitur. Si te audierit
lucratus es fratrem tuum. eum sc. in
integritate fame ad salute reducendo
Si autem non audierit te adhuc tecum
Unum vel duos. quia cum fama
est minus bonum quam sit bona in
ta. si non possit servari bona in
ta sine detrimento sue fame
tunc prudendum est ad salutem hoc
vite tum aliquali lesione sue fa-
me. Et ideo adhibendus est unus
alius vel duo ad sciendum si frater
delictum. et ut coram eis arguat
et si se non corrigit tunc simplici
contemnienda est eius fama ut
conservetur bona vita vel saltem
ordo iustitie ad trorem aliorum et hoc
est quod sequitur. quod si non audierit
eos se corrigendo. Dicit enim
a plato per domitiacenem publica
et tunc sunt testes indicendi ad
facti probationem. qui prius fuerunt
indicti ad fratris secretam cor

rectonem Si autem ecclesiam non
audierit a preceptis prelati contemnendo
Sit tibi sicut ethnicus et publicanus
a sepetur ab aliis fidelibus per eos
communicationis et censuram ecclesiasticam
Et q talia possint prelati ecclie in fide
subditur amen a fideliter dico vobis
quecunq; allegaverit super terram erunt
ligata et in celis quia deus talem pu-
nitionem approbat si iudicium ecclie non er
rat Considerandum tamen circa pre
dicta q si peccatum occultum fratris in
prendendum contra tis ut si aliquis fe
cerit secrete cum aquibus cunibus
qualiter cunitas eos hostibus trade
da Vel si aliquis hereticus in se
creto conuineret fideles tuc secre
ta correctio vel admonitio non es
set expectanda Sed statim ect
prelato denunciandum quia posset
tali periculo precauere Et idem iu
dicandum de consimilibus casibus es
habendum Ceterum duo nobis h'
contra ostendit q non solum debet
fratrem corripere sed etiam offensa
nobis illatam remittere Et dividit
iudicius partes quia primo facit ad
dictum e Ro ostendit quotiens sit
offensa fratris remittenda i tuc
accedens ad eum petrus Dicit agitur
primo Si duo ex vobis consenserit
mammo s offensam sibi in vice
remittendo De omni re quam pe
tierint fiet illis Quia oratio no
e accepta contra deo si tenet o
dium contra fratre mammo Quare
quod subdunt Ubi duo vel tres co
congregati sunt in nomine meo in ca
ritate vnti in medio eorum sum
atque estendo hanc valmeam et

petitorum eorum dum tamen illa oratio ha
beat conditiones conuenientes que ad hoc
requiruntur s q aliquis oret ipse pie
et perseuerantes Hijs enim conuenientibus
semper oratio exauditur Et si aliqn
differtur tamen tpe petenti impletur
Sicut supra tactum e capitulo xiij Ad
uertendum tamen q licet offensa sit
semper remittenda non tamen in iu
ria Si enim exterminis hoc in iuria et
pene debite sequeretur punitas in eo
cui remittitur ad facilius petendum
non ect bonum ei remittere Similiter
si exterali remissione ect scandalum
aliorum et omissio iustie et in consim
libus casibus Tunc accedens ad
eum petrus Hic ostenditur quotiens
sit fratri remittendum Et primo ostendit
quod ro confirmatur per exemplum
ibi Ideo assimilatum e Circa primum
adiuertendum q sicut sicut dictum e
Petrus tamen principalis aliquando
loquebatur pro se et pro aliis Et ideo
audito a saluatore q offensa fratris
petrani esset remittenda Iniu
rogauit quotiens ect remittenda
fratri et hoc petijt si sufficeret ad
salutem dimittere septies Et dicit
illi ihesus q non sufficeret dimittere
septies sed usq; ad septuagesies sep
ties Et ponitur ibi nus determinatus
pro indeterminato ac si diceret tacitus
quotiens Ut dicit augustinus Ro
assimilatum e hic probat hoc per
exemplum quia magis sumus de
bitores dei et plus offendimus eum
quam homo possit offendere pro minus
quia tanta e offensa quantus ille
qui offenditur Deus autem est in
finitus et ro offensa in pa ton

missa quandam in finitatem his. Et
tamen quotiens cumque offendimus deum toti
ens paratus est remittere. dum tamen
vehementer veraciter penitere ergo multo
fortius. similiter debemus peccanti
nos facere. Et hoc est quod dicit. Ideo
assimilatus est regnum a. status celestis mi
litantis homini regi a. quo. qui est
verus homo et verus deus rex regum
et dns dnantium. qui voluit rationem
pane cum servis suis a. qo. rationem ex
igere de factis humanis. Et oblatus est
ei unus qui debebat decem milia ta
lenta a. obligatus ad magnam penam
aptor multa peccata. Cum autem non ha
beret unde redderet. Quia peccator non
habet unde satisfaciat deo. Appecato
Iussit eum dns a. iustus venundari et
quia anima sua sunt pene eterne. qui
peccatum sunt obligata. Prondens autem
servus a. peccator. Appenitentia dicens
Patientia habe penam eternam in tyale
commutando. et omnia reddam tibi. opa
meritoria faciendo. misericus est autem
et quia dns paratus est misereri et
parcere vere penitentibus. egressus est
autem ille servus a facie dni sui
recedium peccati. Invenit unum de
consiis suis a. de hominibus qui
sunt servi dei cum ipso. qui debebat
ei centum denarios a. modicum eum offen
derat. quia offensa in homine mo
dica est respectu offense commisse
mdeum. et tenens suffocabat eum
a. transglutabat et dicit. a sub.
et faucibus. Dicens redde quod de
bes. In quo ostenditur austritas re
petendo vindictam a proximo et pro
tidens conservus. Appenitentia

Dicens. Rogabat eum dicens. Patie
ntia. et quasi dicit. patientia sum. s
tendit possibilitate mea satisfacere. Ille
autem noluit. In quo notatur crude
litas in mno repetendi vindicta. Vi
dentes autem conservi eius. qui sunt sunt
usti. qui videntes crudelitate homi
nis erga proximos contristant. et ad eu
dem virtutem petunt gaudet de
bono et tristatur de apposito malo. Et
venerunt et narraverunt dno. quia in
ratione petunt adhuc talia vindicari
addeclaratione iustitie. non exclusive
vindicte. Tunc vocavit eum dns sui
Ista autem vocatio fit in morte.
ubi oportet de omnibus rationem red
dere stricte. Serve nequam omne
debitum dimisi tibi a. offensam magnam
in me non missam. nonne ergo
oportuit et te misericordem conservum tu
parvam remittendo. et tradidit eum dns
tradidit eum tortoribus a. demonibus
qui in hac sunt executores dni
iustitie. quo adusque reddet omnem
sum debitum. a. eternaliter. et
in in ferno est semper reddito
absque acquisitione cui pena semper re
manet eterna a parte sunt. Sic
et pater meus celestis fit in
ditetur applicatio parabole ad ipso
tu eodem mo quo dictum est. Et
factum est cum consummasset. Hic
ponem confirmatio doctrine per
dentis per operationem miraculorum
cum dicit. et factum est cum consumma
sset iesus. Sequitur. Venit
in fines iudee transiordanem. Vi
erat possessio duarum tribuum et
dimidie. sc. ruben et gad et
dimidie tribus manasse. et

et secute sunt eum turbe multe Hoc
patet de uno quia adam Quia multi
sequebantur causa sic predicationis an-
diende aliqui causa curationis impen-
de Et circa ut eos ibi Et sic patet euan-
gelista · multa mirabilia sanitatis in
uno uerbo includit Quia propter mul-
titudinem miraculorum non poterant
in particulari describi Vbi iohannis
vltimo Capitulo

Et accesserunt Hic tangit
saluator dare virtutes co-
templatiuorum seu religiosorum
Et diuiditur in tres partes
Quia primo continentia ibi Sic obla-
ti sunt ei parvuli 2o voluntariam pau-
pertatem · et circa omnis Quantis aut
tribus consistit perfectio religiosorum
Prima diuiditur in duas partes quia
primo docet noviter illud · quod est ne-
cessitatis in continentia · vide dicere
continentia coniugale 2o illud quod
est perfectionis · continentia ab omni
actu veneris ibi Dicit ei discipuli
Prima in duas · quia primo circa hoc
ponitur pharisaorum dolosa interro-
gatio Et 2o ponitur a prius noviter
vera responsio ibi Qui respondens
Dicit igitur accesserunt ad eum · ad
iesum · pharisei qui impulsi indoctorum
preceptis videbantur religiosi vt
dictum est supra et dicitur in finis noviter
capitulo tentantes eum cape sibi
in uerbis dicentes Si licet homi-
ni dimittere uxorem suam · quantum 2o
causa ut propter aliquam foditatem pu-
tuperinidinem corporalem · Hanc
autem questionem proponunt noviter ad
tapiendum eum · quia responsio ad u-
tramque partem · erat talis impma-
bilis · Quia si dicit quod licet · indebat
lapare frena concupiscencia carnali
dicendo quod homo quilibet ~~carnalia~~ volun-
tatis sic posset dimittere uxorem et aliud
dicere · Et erat contra dictamen legis naturae
quia inseparabilitas et dectatione matri-
monij ut dicitur quod Si autem dicere quod
licet videbatur contra moysem dicen-
dentem Deut° xxiiij Si acceperit
homo uxorem et non inuenerit gratiam
moribus eius propter aliquam feditatem
scribet libellum repudij &c Qui
respondens Hic ponitur noviter responsio
Et diuiditur in duas partes · quia
primo ponitur noviter responsio 2o remo-
uetur quedam sibi facta obiectio ibi
dicunt Ad euidentiam primi adiciendum
est quod indissolubilitas et dectatione mat-
rimonij propter quod ponitur indissolui-
tione eius tamquam formale · est de
ratione matrimonii et coniunctio maris et fe-
mine inter legitimas personas in
iudicium vite consuetudinem retinens
· in diuisibilitatem sedem totam alterius
coniugis Facta autem huius est Quia una
trimonium est coniunctio maris et femine
ad educationem prolis · ad cultum dei im-
plicandum ad hoc autem ut proles sit ap-
ta ad cultum dei et possit sibi sufficere
per emancipationem a parentibus requi-
ritur magnus temporis tractus · quia
oportet filium generari educari et doceri
et sibi de necessariis vite apparentibus
prouideri Quia sedem quod dicit apostolus
· ad thorinthios non patres debent
thezaurizare filiis · et non filij pa-
tribus Antequam autem homo possit
generare de communi cursu est xiiij
annorum vel viginti · Antequam ve-
ro filius genitus sit educatus et

dortus a patre sciens et patens se et fam
liam regere Sed oportet q̃ sit virginti
annorum vel circiter Sic igitur patet
q̃ licet vir non generaret nisi vnum
filium in vxore tamen antequam filius
esset dispositus ad recedendum a patre
cum pater est quadraginta annorum
vel circiter Nunc sicut masculus
et femina debent simul cohabitare indi
visibiliter quam diu tendunt in generac
cionem et educacionem prolis Sicut inde
mus in bruteis animalibus et auibus
q̃ determinatius mas determinate
femine in separabiliter coniungitur tpe
quo intendunt generacioni et educacioni
filiorum Verumtamen quia malijs an
malibus et auibus filij nati in modi
to tempore sunt sufficientes vnicuique
sibi querere Ideo masculus et femina
non coniuguntur in separabiliter per totam
vitam sed tantum educacionis filiorum
Cum igitur natura humana deberet
magis esse ordinata quam natura bru
torum Ideo de dictamine naturali est
q̃ vir et vxor in separabiliter coniugant
quam diu stat necessaria educacio et
doctrina filiorum et hoc est dum tota
vitam coniugatorum Quia sicut vnus
homo hic quadraginta annos an
tequam primus eius filius sit sufficienter educatus et sic sola aetasi
one primi filij dictat natura q̃ tan
tum debeat vir vxore in separabiliter
habitare Et quia interim antequam
primus sit sufficienter educatus na
scent alij vel saltem vnus posterior
nati quibus consimiliter oportet pa
rentes prouidere Ad quod requiritur vn
lior tractus temporis magnus Ideo
sicut natura dictat alijs animali
bus ut masculus et femina in separabi
liter cohabitent tempore determinate
ad natam nigenacionem et educacionem filiorum
Sic dictat in natura humana vt
vir et vxor in separabiliter habitent per
totam vitam Et sic patet q̃ indissol
ubilitas matrimonij non solum est de iu
re diuino sed etiam de iure naturali
Hanc autem veritatem declarat sal
uator per scripturam veteris testamenti
dicens Non legistis quia qui fecit
hominem ab initio quando sic solum
turcebat lex naturae ante legem da
tam per moysen masculum et fe
minam fecit eos Cum hoc tangitur
matria aptitudo matrimonij sic masculus
et femina quia matrimonium
ordinatur ad educacionem prolis Ad
hoc autem acquiritur determinata
actiuum et passiuum et hoc in mentibus
perfectis quia non generantur
puteri facti Cum masculo autem
virtus actiua Cum femina virtus
passiua Hoc autem est perfectissimum
animalium et quia ter hoc ad perfectio
nem requiritur distinctio sexuum vi
delicet mas et femina Sequitur et
dicit Quia ter hoc relinquet homo
patrem et matrem Cum quo tangit
debita conditio matrimonii predicte quia
matrimonium debet esse inter personas
legitimas ad contrahendum tangit
autem hic legitimas per hoc quod
excludunturur per illegitime que
sunt pater et aut mater Iste
enim personae sunt exclusae secundum
dictamen legis naturae Cum igitur
Quia vir et vxor in matrimonio ad patria indicantur Et
ideo contra reuerentiam naturalem est
q̃ filia coniungatur patri et filius
matri Inde et aliquam anima

hia · magis quemquamque admiratam
humanam talem commutationem tanquam
abhominabilem refugiunt Sicut narra-
tur de elephante · qui cum adductus a
magro cum custodiente · ad impugnandum
murum quem commit · propter quod ma-
gister vulnus eius aperuit Et cum sit
ignorantes murum cognouisset · et des-
cooperuit vulnus · hoc iudex in simili
pdolore inductorem suum et interfe-
cit eum Et hoc est quod dicitur in hac quod
hoc · propter opus gnationis Relin-
quet homo patrem et matrem Homo
tamen est commune gnus et adeo signi-
ficat masculum et feminam · Est igi-
tur filius nullomodo debet to-
pulari matri · nec filia patri Consequen-
ponitur ad quod est formale in ma-
trimonio sic commutatio indiuidua per
totam vitam cum dicit et adhaerebit
uxori sue per quietione animorum ex
amore et fidelitate Et erunt duo
carne una quia ad corporalem cohabi-
tationem · et ad unam carnem prolis
ex ambobus producendam Adiecto tamen
quod ista · Verba dicitur · hic ver-
ba domini et tamen Bene · si dicit
verba apostolus ade · non tamen est hic
contradictio · quia illa verba protulit
adam ex diuina revelatione · quia in
extasi factus videbat mulierem de
costa sua formari Et ita illa verba
fuerunt dei principaliter tamquam re-
velantis et apostolus ade instrumentaliter
et sunt proferentis Concludit ergo
saluator Quod ergo deus coniunxit a
vnum et vxorem inseparabiliter quantum
ad totam vitam homo non separet
dimittendo propria voluntate uxorem
auctoritate tamen diuina aliquis se
parantur quantum ad cohabitationem
et debiti redditionem · et tamen non quan-
tum ad vinculum Et hoc contingit quando separ-
atur propter diuinum cultum altero religi-
onem intrante · Dicunt illi Sit
remouetur quedam abiectio · quam fecer-
unt ei pharisei de auctoritate moysi
supra allegata · Quid ergo mandauit
moyses ut quasi dicant manifeste dis-
contra legem moysi Deut. xxiiii Et
ait illis Quoniam moyses ad duritiam
cordis vestri permisit vobis dimittere
vxores vestras qui dicet Non dico contra
moysen quia moyses non statuit
hoc tamquam licitum et bonum · sed permi-
sit propter maius malum vitandum · ne
scilicet uxores eis ingratos odiderent
quia minus malum erat dimittere quam
odio habere Sicut de iuramento Concessit dare
ad vsuram extraneis ne fratres gra-
uarent · sicut igitur qui non dat
ad vsuram nec extraneo nec quemquam
facit magis secundum intentionem moysi
ita ille qui docet uxorem non dimit-
tendam · non dicit contra eius inten-
tionem sed magis supplet et per-
ficit illius data imperfectione · sicut
supra dictum quinto capitulo Abnutio
autem non fuit sic a principio inte-
ntio statuti · sed in hominibus lapsis per
peccatum quam missum est propter manus ma-
lum euitandum non tamquam licitum sed
tamquam minus malum Et hoc est quod sub-
dit Dico autem vobis · quia quicumque
dimiserit uxorem nisi ab fornicatione
supplendum est peccat et facit
contra legem matrimonij Tunc ei
dimittendum est si impetrato perse-
ueret ne vir vindicatur de fautor
malitie eius Et hoc intelligendum
est quantum ad cohabitationem et debiti red-
ditionem · non tamen quantum ad vi

aliam q̃ non saluatur nisi per mortem
Et quia hoc subdiuit Et aliam dimittit
hoc est dicit Si dimissa uxore quia
fornicationem aliam dimittit mechatur
quia remanet adhuc vinculum mat-
monij nam prima et sic patet q̃ tra
hunc uersus predicti defectiua est et
sunt ea que predicta sunt interpo
nenda adhunc sensum perfectum
Sicut continguit in pluribus locis
sacre scripture Et qui dimissam a
uiro primo quia fornicationem dimittit
accipiens eam in matrimonium me-
chatur quia remanet adhuc vin
culum illius dimisse cum uiro pri
Et de hoc uerbo patet intellectus tre
mediate precedentis · que defectiua
est · quia eadem ratione qua uxor di
missa quia fornicationem · non pre
dicta ab altero uiro sic nec vir eam
dimittens potest ducere alteram · quia
equaliter manet vinculum matrimo
nij contracti parte ¶ Dicit ei dis
cipuli Ponito eo q̃ est necessitatis in
virtute continentie Consequenter po
illud quod est super erogationem et
consilium Videlicet continet abomni
actu venereo · Discipuli enim audie
tes · quod vinculum matrimonij est
indissolubile · dicunt · Si ita est
causa hominis cum uxore · quod non
possit eam dimittere nisi modo p
dicto · non expedit nubere ar si
dicunt · melius est simpliciter conti
nere Et hoc duplici de causa · Quia
si uxor moueret lepram uel aliqd
in firmitatem horribilem oportet
tamen alii debitum reddere Ex causa
est q̃ manus mistum est continere simp
liciter quia coniugalis continencia
Vnde supradictum est Vnum capitulo
q̃ continencia virginalis fructum
hic centesimum vidualis sexagesi
mum coniugalis tricesimum Et ad
istum intellectum respondet saluator
consequenter · Non omnes capiunt
istud verbum quia altius est status
adquem in firmum non possunt as
cendere · sed quibus datum est · adeo
eo specialiter nunc Quia studium q̃
scribitur Capitulum Nemo po
test continere nisi detur Glos.
non omnis continencia est laudabilis
quo consequenter ostendit que sit
laudabilis et que non dicens sunt
eunuchi qui de matris vtero sic
nati sunt · quia continencia q̃ est
consanguinali frigiditate contracta a
parentibus · uel primaeue mechina
genitalium · non est laudabilis · nisi
inductum per voluntatem accep
tatur nec alia que est per violen
tiam sicut in illis quibus secant
genitalia et hoc est q̃ dicit et
sunt eunuchi quia facti sunt ab
hominibus sed illa continencia q̃
est per voluntatem repugnantem consci
pistentiam abactu venereo · si
la que est laudabilis Et hoc est q̃ dic
Sunt eunuchi qui castrauerunt se apos
non per membrorum abscisionem sed p
concupistentie repressionem Que
regnum celorum · ut liberius con
tinet vacet contemplationi di
ne Quia sicut scribitur primo ad
corin vii Qui sine uxore est so
licitus est que dni sunt · et cogi
tat quomodo placeat deo · quia qui
cum uxore est solicitus est que sa
mundi · quomodo placeat uxori et di
missus est Ex quia talis status

alij

altus est Nec possumus omnes adhoc attingere · sed solum perfecti qdeo si-
dir qui potest capere capiat · Quasi
dicat tamen bonum non est necessitatis
sed super erogationis Tunc oblati sunt
Hic contra docet humilitatem obedientiam
per hoc q parvulos sibi oblatos · dul-
citer suscepit manibus illis imponendo
· et pro eis orando · Vere autem obedientes illi sunt vere parvuli Et hoc est
q dicit Oblati sunt ei parvuli id est
devotione s. offerentium ut manus im-
ponat eis s. benedicendo et oraret p
eis · Discipuli autem eius increpabant
eos timentes ne importunitas offerentium offendent magistrum Jesus vero ait
discipulis Sinite parvulos venire
ad me · quia ipsi sunt figura vere
humilitatis et obedientium quorum fami-
liaritatem ego volo Sequitur talium
enim est regnum celorum · sicut dictum est
capitulo precedenti · illius pertinet
in regnum celorum nisi fuerit parvulus
et humilis Et ecce omnis accedens
Hic transgressor docet paupertatem
voluntariam Et dividitur in duas
partes · quia primo docet ad quod est
necessitatis Secundo quod est super er-
rogationis ubi dixit adolescens
In prima parte ponitur cuiusdam
volentis ascendere ad statum perfec-
tionis interrogatio dicentis magis-
te bone quid bonum faciam ut habeam
vitam eternam Jesus autem respondit
ei primo quantum ad eius cogitationem
Quia iste cogitabat rem esse pu-
rum hominem · licet credebat eum esse
sanctum et bonum doctorem Et ideo
quasi respondens eius cogitationi
dicit ei Quid me interrogas de bo-
no quasi dicat Cur me credis
purum hominem non debes me
vocare bonum · Unus autem subditur
Nemo est bonus deus Nec est dictum
Deus est solus bonus per essentiam
et nullus alius Consequenter respon-
det eius interrogationi dicens Si
autem vis ad vitam ingredi serva
mandata quasi dicat hoc sufficit
ad salutem quod amplius est non est
necessitatis · sed super erogationis
Dicit illi sic adolescens · que sic sunt
illa mandata · quorum observatio est
necessaria ad salutem Jesus autem
dixit Non homicidium facies · Hoc
est preceptum decalogi · per quod pro-
hibetur nocumentum proximi in persona
ipsius Non adulterabis Per hoc
prohibetur nocumentum proximi in persona
sibi coniuncta Non furabis furtum ·
Per hoc prohibetur nocumentum proximi
in re possessa · Non falsum testimo-
nium dices · per hoc prohibetur nocu-
mentum proximi in fama Honora
patrem tuum et matrem Per hoc per-
ceptum affirmativum intelligitur omne beneficium proximo reddendum per
nomine patris et matris intelligitur
omnes proximos et hoc est quod dicit
et diliges proximum tuum sicut te Quia ob
seruantia mandatorum non est mereri
vitam eternam nisi fiat per caritatem
Ad intentionem quod licet ponantur
hic solummodo precepta · sicut tabu-
lae ordinat hominem ad proximum
intelliguntur tamen in hoc precepta
prime tabule ordinantia hominem
ad deum Quia homo magis tenet
deo quam proximo Et ideo si observatio
mandatorum sicut tabule est necessaria
ad salutem multo fortius observantia mandatorum prime tabule per
predicta etiam ostendit salvatorem ob seruantia mandatorum tertio

malum et iudicialium · non est amplius
necessaria ad salutem · ¶ Dixit illi
adolescens Hic contra ostenditur
quid sit super erogatorius sz abiec
to omni temporali per paupertate
voluntaria Et diuiditur in duas
partes · quia primo docet paupertatem
voluntariam mitium · Secundo ut ad eam
alliciat ostendit eius premium ibi
tunc respondens Petrus Prima in
duas · quia primo docet paupertatem
voluntariam mitium Secundo quid sit huius
perfectionis retardatium ibi tunc audi
ssent autem adolescens ¶ Circa primum adi
tendum quod adolescens iste uolebat
ad statum perfectionis ascendere Ideo
dixit Hec omnia custodiui mandata
ad implendo · quid ad huc mihi
deest ad perfectionem vite Ieronimus
autem dicit quod iste iuuenis mendacium
et fictus laquebatur · quod probatur per ho
quod subditur pauca Cum audisset uer
bum abiit tristis · quod non fecisset si
ad propinquum exclusionem accessisset Sz
beda et aliqui alii expositores dicunt
contrarium videlicet quod simplici a
mimo venit ad christum petens de
salute eterna · et quod verum dixit
se obseruasse mandata quod gaudet
per hoc quod dicitur marci Iesus
autem intuitus eum dilexit · quod non esset
verum si mentitus fuisset ¶ Quod
autem arguit ieronimus contrarium
per hoc quod sequitur abiit tristis Quod
non est contra asta · quia aliquis po
tens est statum in florem seruare ·
qui tamen non est potens statum altiorem
ascendere · aut alii iustus si uis per
fectus esse ascendere ad statum per
fectionis supra communem statum
salutis necessarium · Vade contemp
nendo omnia temporalia et uende quo
hec et da pauperibus quia per deum · quia
abicere temporalia quia per ostentationem
non est mitonium · sicut aliqui phanse
i feceruit et habuit thesaurum in celo
hoc non dicitur · quia paupertas sit
maior virtus quam continentia uel
obedientia · sed dicitur per quadam con
respondentiam · quia thesaurus celesti
sit respondet voluntarie paupertati
sicut voluntario humilitati sicut dictum
est capitulo precedenti et venem sequere
me quia in sequela christi per opa mi
tatis consistit perfectio principalius
a paupertate autem voluntaria con
sistit inchoative per modum economicet
prohibentis et dispondentis · quia per ho
offertur circa temporalia · que impedi
unt animam a dilectione dei · et disponitur anima
ad libere deo vacandum ¶ Cum audi
sset autem hoc iuuenis posuit quid sit
huius perfectionis impedimentum videlicet
in ma dilectio divitiarum possessionum
Et hoc est quod dicitur · Cum audisset a
dolescens verbum sz christi de perfec
tione paupertatis voluntarie · abiit tri
quia omnis amabat possessiones
terrenas Et si non potest ad perfec
tionem voluntarie paupertatis ascendere
Consequenter ostendit quo diuitie
faciunt difficultatem in adhuc ingendo
perfectionem dicens Amen dico uobis
quia diues difficile introibit in regnum
celorum · non dixit impossibile ·
sed difficile est diuitias possidere et
non teneri nimis amore earum Ri
stotum quod dicit augustinus in epla ad
paulinum Bona terrena diligunt arcius
adepta · Ista velut membra prestri
dunt Et tristitiam sup matheum
appetitio diuitiarum maiorem apponit

flammarum et vehementior sit frigido et quia cupiditas et venenum tristitiae quod possessio divitiarum reddit hominem difficilem ad perfectionem acquirendam. non tamen facit impossibilem. Quia abraham fuit dives valde. Ut habetur gen xxiii et tamen fuit perfectus. ut habetur gen xxvii. Sed dicitur et ecclesiastes xxxxviii. Beatus vir dives qui inventus est sine macula. Sequitur quis est hic et laudabimus eum quasi dicat. Vix et cum difficultate inventur. Consequenter ostendit qualiter divitiae faciunt impossibile ad perfectionem et ad regnum celorum consequendum. qui sit homo constituit finem in divitiis. Et hoc est quod dicit facilius est camelum per foramen acus transire quam divitem intrare in regnum celorum. Omnis est impossibile ut patet manifeste. Ergo et sedem. Quod autem loquatur de divite constituente finem in divitiis patet per illud quod habetur marci x. Ubi quia difficile confidentes in pecuniis in habentes. Et sequitur ab idem facilius est camelum. Sequitur patet per illud quod dicit divitem impossibile intrare in regnum dei intelligitur non de quocumque divite sed de divite confidente in divitiis et in eis finem constituente. Et debet hic sub intelligi. Audientes autem hoc discipuli mirabantur. quia talem perfectionem paupertatis voluntariae et alias virtutes nullus alius docuerat ante christum. Sequitur. Quis potest ergo salvus. et ad quod respondens dixit apud homines hoc est impossibile. quia homo non per se ad hoc attingere ex virtute sua sed solum ex divina gratia. Quod habetur ad romanos vi. Gratia dei vita aeterna. Et per hoc excluditur error pelagii qui posuit hominem ex sola libertate arbitrii posse mereri. Et quia licet meritis vitae aeternae non possit esse nisi virtute gratiae divinae. Ideo sequitur. apud deum omnia possibilia sunt. Aliter autem exponuntur a aliquibus illud facilius est camelum per foramen acus adiecentibus. quedam porta erat in illum quae vocabatur porta acus. per quam non poterant cameli transire nisi deposito onere. Sic nec divites possunt in regnum celorum nisi deposita sarcina terrenorum. Sed quia hac descriptura non habetur auctoritatem. Ideo eadem facilitate contemnitur qua probatur. Non enim omnia ponuntur scripturae in aliqua scriptura auctoritatem. quod in hierusalem fuit aliqua porta sic nominata. Et ideo prior expositio melior videtur. Tunc respondens petrus. Hic tantum ostendit volunt tacit paupertatis premium. Et primitus interrogatio petri. Ecce nos reliquimus omnia licet autem petrus esset pauper tamen assecutus confidenter reliquisse omnia. quia licet esset pauper actu. tamen habuit multa in potentia. et quia per paupertatem voluntariam non solum reliquit possessa actu. sed etiam possibilitas acquirendi et possidendi. Et ista possibilitas aliquo modo se extendit ad omnia. Ideo convenienter petrus dixit se reliquisse omnia. Quid ergo erit nobis in primo retributione talis voluntaria paupertate. Consequenter ponitur responsio christi. Amen dico vobis. Quia vos qui secuti estis me dimissis omnibus treis

In regnatione s. in iudicio tempe
resurrectionis mortuorum. que quidem re
surrectio dicitur regnatio. quia ter
minatur ad eos secundum acceptum Qui
sedet filius hominis Quia scilicet in forma
hominis fuit iudicatus totam quoque ita
forma humana iudicabit Sicut dicit actus
primo capitulo Hic iesus qui assumptus
e a nobis in celum. sic veniet ad iudicium
sicut quia scilicet in humanitate ascendit
ita in humanitate descendet ad iudicium
quia tunc apparebit in forma hymnati
tatis gloriosa Et subditur in sedem maies
tatis sue Quia primo cum adventum sedit
in sede humilitatis Sedebitis et vos
super sedes xii iudicantes. Ad
certendum quod iudicare accipitur duplic
tripliciter Uno modo scilicet iudex qui
profert sententiam Et hoc modo
solus christus iudicabit. Alio modo
quod sedere in loco eminenti nuncia iudicare
scilicet assessores iudicis. et hoc modo
apli et alii perfecti cum christo iudi
cabunt Tertio modo accipitur large sic
sententiam iudicis approbare Et hoc
modo omnes electi iudicabunt. quia
sententiam iudicis approbabunt Con
sideranduum etiam. quod licet iudiciaria
potestas que competit alicui per
modum assessoris competat apli
et omnis perfectis ratione sue perfec
tionis super alios eminentes Tamen
magis attribuitur voluntarie paup
tati. quam aliis virtutibus. et ho
per quandam correspondentiam sicut
scilicet supra dictum est. quod altitudo cor
respondet humilitati. sic iudiciaria po
testas paupertati Pauperes in hoc
mundo contemnuntur. et perverse iu
dicantur. quia etiam eorum bona mala
interpretantur Ideo contrario e
contrario eminentia sedis iudiciaria
competet eis in regnatione Et omnes qui
reliquerit domum vel fratres. Non
est intelligendum. ut aliqui dicunt. quod
per aliquam revolutionem temporum per iudi
cium contingit omnia. que hic dimittuntur
propter deum reddantur in eadem specie. ut
centum agri pro uno agro dimisso Et
secundum sensum Quod qui corporalia propo
dimisit spiritualia bona recipiet hic in
presenti. que ita quodammodo bona tempo
ralia. sicut centenarius minus commodum
et vitam eternam possidebit in futuro
similiter propter quod continuitur in fine
evangelii anni. erunt novissimi primi et
quia alii sunt hic primi in honore
iudicantes in iustitia. qui tunc erunt
novissimi et iudicio a fedeles. et in
dicio aliorum subiecti Et contrario vo
luntarie pauperes qui sunt hic novis
simi in iudicio futuro erunt primi
. quia sicut dictum est erunt iudices as
sessores

Cap. xx

Similis est regnum celorum
Hic consequenter salua
tor docet virtutes prelatorum In prelatis autem
preter alias virtutibus debent esse qua
tuor sic fortior ad continue laborandum
in agro dominico Vigor ad se mar
tyro exponendum Pro grege sibi com
misso Humilitatis tenor. etiam in
statu alto. Pietatis dulcor continue
erga subditos bene faciendo. Prima ta
gitur in prima parte capitulo Simi
lis Et ascendens iesus ierosolima
in secreto ad eos Quarum ibi
et egredientibus illis abiericho pri
mum ostendit in parabola illorum
qui vocati sunt ad operandum in
vinea a mane usque ad vesperam
Ex quo patet quod prelati continue
debent laborare per doctrinam verbi

debent etiam operari ibidem · sine in
uidia et inuitia emulacione Et patet
per hoc quod murmurantes
hic reprehendunt · Quare quod uni
uno dicitur Et ad rosie dicit moysi
ut prohibet oldad et medad Quod autem
magistris moyses respondit ad dicit
Quis emulatur pro me · quis tribuat ut
omnes prophete prophetent · et det dominus eis
spiritum suum Premium et vocatio ad laborem
~~operarium~~ Igitur ista hor dico tanquam
premium et vocatio ad laborem operarium Et
ad recipiendum premium ubi ad opus fac
tum est Tertia premium dicitur Similis
est regnum celorum patri familias Iste est deus
pater qui ita gubernat totum mundum
sicut pater familias subditos in domo
· qui exit primo mane condiuit operarios
in vineam suam Iste exitus
non est per mutationem · sed per sui bo
nitatis diffusionem mirabilem subiecta · Vnica ista est omnipotentia
que a primo usque colligitur usque ad ul
timum · qui in fine mundi instituens
est Ut dicit gregorius Et per nos autem
sunt doctores et prelati adeo missi
ad culturam huius vinee iudicatione
et doctrinam · Primo ergo mane · Deus
pater operarios condiuit Quia a pri
cipio mundi usque ad hoc aliquos stat
patres · ad erudicionem hominum mi
sit Videlicet adam seth et alias iusti
tas Conuenerat autem facta · ad ope
rarios exidenarii diurno ac Conuenerat ista est promissio vite eterne
prolabor · que quidem vita eterna · de
narius qui est equalis omnibus apar
te finis Et egressus tertia hora
tertiam ac hora tertia intelligit
mundi distinctus a tempore noe
usque ad abraham in quo aliqui sancti
ad erudicionem aliorum missi sunt adeo
ut noe sem eber tham et abraham
et cetera similes Tertia autem exiit
circa sextam horam et nonam · Hora
sexta sunt ab abraham usque ad mo
usen in qua missi sunt abraham y
saac et iacob et quidem patriarche
Hora nona usque ad xpm videlicet
tempore legis in quo ad erudicionem
iuste missi sunt moyses et aaron io
sue iudices reges et iuste et sacerdotes
Circa vndecima vero exiit ac vn
decima hora intelligitur a tempore
xpi usque ad finem mundi in qua gen
tiles vocati sunt ad iudicaciones apostolorum
et aliorum certe doctorum Et quia hoc
dicitur hic quid statis hic tota die
otiosi quia tuis a principio mundi usque
quo tuis laboribus in bonis moribus ne
glexerant · quasi tota die otiosi sta
bant Dicit ei domine nos condiuit · Nuncio
a nullus quia nullus doctor ad
nos instruendum venit · quia lex et
iuste filius iustitie data fuit ut illi
speciali sanctitate fulgerent · exo
bus stdm carnem erat instituens
iste et vos in vineam mea Sunt
poniur hic temporis copulatiua quia
gentiles iudeis adiuncti sunt · ut
vna ecclesia ex ambobus fieret
Cum sero factum est Hic describit
vocatio ad recipiendum premium ·
Sero autem ab aliquibus hic dicit
finis mundi in quo vocabunt iusti
ad receptionem premii Vt hic in sua
xxx capitulo Venite benedicti
patris mei ac Sed illud quod se
quitur videtur contradicere quia aliqui
accipientes premium murmurabant
aduersus patrem familias · quia
nullus in fine mundi premium cum

recepturis murmurabit contra
deum · sed est sic premio contentus
Ad quod respondet beatus gregorius q
asta murmuratio non e aliud quam di
lectio premij quod sustinuerunt pres
patri sancti in limbo usque ad passionem
xpi Sed hec responsio non videtur
tamen sufficiens · quia murmuratores di
cuntur hic nequam · qd non pt dici
de sanctis patribus in limbo existen
tibus Et in fine parabole concludit
multi sunt vocati pauci uero electi
Ex quo patet q asta parabola non
se solum extendit ad electos cui
sunt illi qui in fine mundi recipiet
premia Et ideo dicendum q sero h
accipitur pro tempore gratie quod
cepit a xpo Unde dicitur Johis p
mo Gratia et veritas per ieshum xpm
facta e Et ideo tunc dicitur Et sero
factum est · id est tunc temporis gratie
aduenisset · Dicit dns Omnia a deo
pater procuratori suo a homini xo
qui missus e ad procuratione salu
tis humane Vocta aperaios et
redde illis mercedem · Illa merces
hic intelligitur gratia · que e quedam
inchoatio gloie cum gloria non sit
aliud quam gratia consummata / Sa
pientes a nouissimis · quia primitiue
ecclie gratia xpi data e gentilibus
qui ultimo venerunt ad fidem
iudeis q maiori parte in infidelita
te remanserunt Cum venissent
ergo qui circa undecima horam ve
nerunt id est gentiles acceperunt sin
gulos denarios id est gratie que
e quedam inchoatio et arra gloie
Venientes autem primi id est iudei qui
a principio legis data deo seruierant
arbitrati sunt q plus conferetur accepturi

quia in primitiua ecclia credebat q plus
debent habere de xpi gratia · Unde repu
tabant gentiles indignos gratia dei
Cum quod dicitur actu xxv Vbi petrus
vidit linteum sibi missum de celo in
quo erant animalia quadrupedia et ser
pentia et volatilia in munda secundum le
gem · et dictum e petro occide et man
duca in quo significabatur uocatio
gentilium intra ecclam per fidem et
gratiam sicut pater ex litta consequitur
quia adeo missus e petrus · ad predicandum
dnm · cornelio centurioni et alijs
gentilibus · Apter quod petrus ab ho
minum acceptione hinc in mundo secundum
legem in quo significabatur ut dictum e
Vocatio gentilium ad fidem dictum e
sibi adeo Et in ista eodem capitulo pe
trus dixit cornelio et amicis suis
Vos scitis quomodo abhominatum sit
viro iudeo iungi aut accedere ad
alienigenam Sed michi ostendit
deus neminem commune aut im
mundum dicere hominem acceperunt aut
et xpi singulos denarios id est consum
mam gratiam sicut et gentiles et
non maiorem / Unde actu xo dicit
Re predicante petro cecidit spiritus
sanctus super omnes qui audiebant
verbum Et cornelium super cornelium
et amicos eius · quia ut ibidem
dicit receperunt spiritum sanctum in signo
in visibili · et dicunt linguis id est sicut
receperant apli et alii discipuli
qui erant iudei indique indie, pe
trostes et murmurabant adusq
patrem familias dicentes hijs no
uissimi id est quia in primitiua eccla
tunc iudei murmurauerunt de hac
q consimilis gratia fiebat gen

libus sicut et apostolis Vnde actu xi
di. Cum ergo petrus tradisset mysterium
baptisato cornelio et amicis eius dis-
putabant adversus illum qui erant
ex circumcisione dicentes quare com-
municasti cum illis qui habent prepu-
tium et manducasti cum illis Et
ibidem vt capitulo dicitur. Audierunt
illis circumstantes mos disciplinarum factum
et murmurabant greci. adversus he-
breos eo quod despicerent in ministerio
cotidiano vnde ait Ille re-
spondens per ordinem exponebat
apostolis factum Vnde ait dicit Sicut
autem aliquis accipitur mos determi-
natus pro indeterminato sic etiam
aliquis sumitur omnis pro modo
supra dictum et quod petrus loquebatur
pro omnibus apostolis sic similiter quod
hic dicitur. Omnis intelligitur ex dicti
multitudini eorum. quidem gratia
dari gentilibus murmurabant seu ad
mirabantur Et hoc factum est Actu
xi Vbi petrus rationem reddit
iudeis murmurantibus de hoc quod
baptizaverat cornelium, dicens quod ex di-
vina revelatione fecerat Et quia indat
spiritus sanctus descendentem super
gentiles. sicut super iudeos Vt
hic videtur Sequitur amice non fa-
cio tibi iniuriam. quia iniuria no
habetur vbi vera est gratia Et ideo
si det gratiam cuiquam voluit no
facit alicui iniuria nonne ex denario
tuo mecum Quia ad hoc ab
venit ad fidem ut habeat gratiam
spiritus et gloriam in futuro tolle
quod tuum est. i. gratia quod meruisti

credendo legi et prophetis de xpo Quia
licet prima gratia non tradat sub merito
augmenti gratiae tamen gratia tradit sub merito.
quod quidem augmentum datur iudeis et
gentibus in xpo. Polo autem huic
nouissimo dare vt a gentili
vocato in mediate abrogata sicut
iudeos vocato a legis observantia an
non licet mihi quod volo facere quasi dicat
quod sit. quia dei voluntas nullo modo
potest esse distorta. an oculus tuus nequam
est quia talis invidia in deum credebat
ex humano defectu. quia ego bonus
sum per essentiam. et ideo non possit
~~magis malus~~ esse male agere sic erunt
nouissimi primi. quia gentiles qui a
iudeis erant quasi viles reputati.
sunt tamen si devoto ad fidem xpi
Et primi nouissimi quia iudei qui
erant populus peculiaris apostolis dei. p
in fidelitatem sunt a deo electi Et
hoc est quod subdit multi enim sunt vocati
. ad fidem xpi. per legem et prophetas
pauci vero electi Quia pauci dem
deis comparative tradiderunt in opinio
et credentibus multi reversi sunt
a vetustate et ad huc revertuntur ad
nonnulli ¶ Moraliter autem potest
exponi parabola ista devotatis
ad gratiam secundum diuersitates Sicut quod
hora prima signat pueritiam. hora
tertia iuventutem. quia sicut tunc sol
incipit ascendere et calorem ostendere.
sic in iuventute calor naturalis in
homine hora sexta etatem virile
. quia tunc homo est in statu perfecto
sicut sol medio in medio hora no-
na senectutem. in qua calor na-
turalis incipit refrigerari Vn-
decima vero signat senium. quo

tur homo et que mortis oriatur finem
Vocantur ergo operarij omnibus ar-
tis horis Quia aliqui vocantur ad
fidem per gratiam aperante emplis
tra. alii in iuuentutem et sic de alijs
etatibus. Et omnes hinc denarii dimi-
mi quia quantitatem hominis trahe vocat
ad gratiam dni tantum mercedem percipiet
hic glaiam eternam Contingit etiam
quandoque. q ille qui vocatur in se
nectute consequitur tantam gratiam
et gloriam adeo sicut ille qui in iuuentu
te vocatur. tu ex diuina libertate
tum ex ipsius vocati ferventi vo
luntate et operatione ¶ Et asten
dens rebus hic saluator ostendit
q imprelatis debet esse vigor ad tol
lerandum maturitas si necesse sit q
grege sibi commisso. et hoc docet
per exemplum sui. qui voluntate
venit in ierusalem ad sustinendum
mortem pro salute mundi Unde
beatus gregorius exponens illud io
hannis xo Ego sum pastor bonus
et animam meam pono pro ouibus
meis dicit de se et alijs prelatis
Ex hoc ostensa est nobis via qua
sequamur et hoc est q dicit hic
et ascendens iesus iero solymam
que respectu totius tire promissionis
est in alto sita. assumpsit duodecim
discipulos suos secreto et hoc dupli
ci de causa Una est quia secretum
mysterium sue passionis futurum no
lebat commitere alijs ne
videtes eum pena mortis ignominiose
scandalizarentur Qu est quia secreta
mysteria sunt tantum maioribus re
uelanda. et detegenda. cuiusmodi
erant apli Sequitur filius hominis
tradetur principibus sacerdotum et
scribis. et legisperitis. quia eis per iu
dam fuit traditus et venditus. Et
condemnabunt eum morte. quia
apli iudicabunt eum esse morte. licet
non habent potestatem interficiendi
. quia iudicium sanguinis erat eis abla
tum a romanis qui dominabant
eis Et ideo sequitur Et tradent
eum gentibus. scz pylato presidi
et suis militibus. ad perficiendum
illud q non poterant videlicet
xpi mortem et hoc est q subdit
ad deludendum et flagellandum et
crucifigendum Ista enim tria in fine
sunt xpo per ordinem ut videbit
in fra tertia die resurget Hoc
autem subdit xpus ne apli eius
morte audita ab sorbeantur pre
tristitia ¶ Cum accessisset Hic
ostendit tertio q imprelatis deb
et esse tenor humilitatis. quia non debet
apete p esse. Et diuidit in duas
partes. quia primo ponitur huius do
cumenti actatio Secundo subiungitur hui
litatis instructio ibi Iesus autem
vocauit eos Circa primum aduer
tendum q iudei estimabant xpm f
ilium dauid promissum regnaturum tem
porali in ierusalem. quia scriptuas
de regno xi carnali intelligebant
Et ideo regnum ablatum eis per to
manos credebant sibi restituendum
per xpm Inter apli dicebant
xpo actum primo Domine si in tpo
hoc restituis regnum israel Et hoc
modo iacobus iohannes filij zebe-

dei et mater eius audientes xpm
pg mortem tria die resurrectuus e
dicerent xpm in mediate pg resurrec
tonem regnaturum in ierusalem tpali
Et ro tripietes et ei collaterales petris
quia erant eius cognati germani xpsor
mamq mrem suam depetiuit septi
et hoc et q dixit hic tuo auditer resur
rectione xpi futura accessit ad eum a ad
xpm mr filiorum zebedei cum filiis suis
consiliis depetiuit mris · adorans et
petens abeo Non petiit pmo in speci
ali · et determinate · sed tamen in generali
ut concessione facta in generali pmo in g
pgea posset sibi denegari in speciali q
dixit ei quid vis · non petit ut in
stinis · sed ut petitio sua pgea quem
entius ostendatur rationabilis Ait il
la dixit ut sedeant hi duo filii mei
vel a sinistris tibi collaterales et maxime
in regno tuo pg te Quod quidem regn
mr credebant temporale ut dictum e
Nec em mirum si talia apostoli cre
debant et appetebant qui ad huc car
nales erant · et non dum illuminati per
fecte · nec confirmati per gratiam spiri
sancti Respondens autem petrus
nostris quid petatis Respondet filiis
et non mateni · quia sciebat eam ce
missam a filiis et in formata depeti
tione facienda pro eis potestis bibere
calicem quem ego bibiturus sum a
sustinere mortem ignominiosam et
crudelem quam ego passurus sum et
per quam deo venire ad regnum n
temporale ut credit sed eternum Di
cunt ei possumus locutus sicut nos po
teri que fragilitas · q patiuntur per
effectum · quia in passione xpi fugiet
timore mortis Ait illis calicem
meum quidem bibetis Quia iacobus

quter xpm abierunt et cristis ut
hr actu xoii Et iohannes indolui fer
uentis olei quter xpm missus e Et
sic huic pater q hunc quemptam voluni
tatem maiendi quter xpm fuit etia
missus in xoium quter apm Xoium
ante quedam mors civilis e Sedere ad
addexteram meam vel ad sinistram meam
non e meum dare vobis · in illo singule
statui in quo estis a no dm humiliaus et
carnalibus · sed quibus paratum e a patre
meo a vere humilibus et spiritualia spi
ritibus Et audientes decem · s alii
apli indignati sunt de duobus fratribus
aliquid hmi mamq passi quia ad hunc e
tenus carnales sunt et alii · et ideo in
dignati sunt q expellentia super alios
habere voluerunt Iesus autem h
consequenter instruit discipulos suos
de humilitate exemplum operatione et
ambitione iacobi et iohannis rep
met et indignatione aliorum sedaret
Et ait Scitis quia principes gentium
· quasi dicit maiestas in regno meo
non eodem mo acquiritur · sicut in
regno terreno Quia in regno terreno
acquiritur per ambitionem et potestate
· sed in regno meo contrario mo acqui
rit deliter per humilitatem quemad
dicit Quicumque voluerit inter vos ma
ior fieri sit vester minister s si op
ertet mobsequio humilitatis · et quia
in moralibus magis movet facta q
verba Ideo indurit sui exemplum
dicit Sicut filius hominis non venit
ministrari sed ministrare Et eg
dientibus Hic contra ostendit salua
tor q imprelatis debet ce pietatis
dulcor ad continue bn faciendum
subditis Quia xpus no solum no
domo et inquiete existens sed etia

in ma ambulans nec tessalat quemadmodo et in firmos mittat Et hoc est quod dicit et egredientibus illis a iericho et cum discipulis abiecerit nomen civitatis et que totam filijs israhel contulit ut habetur in libro iosue Vi capitulo Et ecce cecus sedebat iuxta viam mendicans. Et audiens turbam multam desiderantes audire doctrinam eius etiam in ma. et ecce duo ceci mandicantes dicit quod erat omnis. non est hic contradictio. quia licet esset duo tamen omnis erat famosior alto. ut importuna. clamabat. Et ideo de illo tantum facit mentionem Miserere mei fili dauid Ita credebat esse eo quod promisse et notum erat apud omnes iudeos quod nasciturus erat de semine dauid. turba autem increpabat eos. quia per clamorem suum impedebant turbam. ab audiendo doctrinam. at illi magis clamabant ne timentes ne increpatione alicuius impediret audicio et exaudicio periculum eis Et stetit iesus et iussit illum adduci. Ut hoc appareat eius clementia quia non dedignatus est stare et allapui personas viles et pauperes Quid vultis ut faciam Non petit quia ignoret eius voluntatem. sed quia ad imitacionem oracionem vult habere sanandorum confessionem. ut ex hoc magis appareat evidentia miraculi tetigit oculos confestim viderunt ut subito. ex quo appareat quod illa illuminacio fuit miraculosa. no naturalis quia natura non aperuit in instanti et scuti sunt eum fide. et moribus. quia illi qui illuminati sunt etiam mentaliter Quia totum hominem sanum fecit salvum ut dicitur Io. vii to

tum hominem salvum feci in sabbato

Et cum Capitulum xxx

ingressus esset Postquam descripta est consecratio ecclesie gentium in fide et moribus hic describitur regularis sinagoga iudeorum et hoc triplici racione primo quia sunt contemptores divine maiestatis Secundo quia sunt contradictores divine veritatis capitulo xxxij. Tercio quia sunt qui in se fuit depravatores divine bonitatis xxxiij capitulo prima dividitur in tres partes. quia primo ostenditur quomodo signo celebri Secundo facto patenti ibi et intravit iesus Tercio verbo rationabile ibi Quid autem vobis videtur Prima in duas quia primo ponitur veritatis impletio Secundo iudeorum contradicio ibi et intrasset Item prima in duas. quia quomodo ostenditur per duplex celebre signum scilicet Secundo ponitur ibi plurima de turba Circa primum advertendum. quod signum adventus domini in ierusalem ad redemptionem quod fuit predictum et credebatur fama divulgatum Zacharie nono Predicit quod ecce veniet tibi rex in ierusalem in paupertate et humilitate sedens super asinam et pullum eius Et ideo legis prius quod hoc videntes in ipso adimplectum attendunt contemptores sue maiestatis. quia non receperunt eum. sed magis tanquam decepterum persequuntur Et hoc est quod dicitur hic et ingressus esset iesus Jerusalem et discipuli eius. et venerunt bethfage ad montem oliveti. mons oliveti est ab urbe distans ab eo per unum miliare. quia dicitur arcta quod distat tantum ab eo per iter sab

bati · quod tantum et mille passibus
fuerunt omnes miliare Bethfage est
quedam villa parua in descensu montis
oliueti versus iriam · et erat villa sa
cerdotum Quia licet sacerdotes non hereditates
hereditates ad cultandum habebant
tamen domos ad animalia ad nutrendum
et ad manendum tempore quo non va
cabant cultui dni in iriam Gorillo lo
co misit ihesus duos discipulos suos
dicens · Ite in castellum quod contra uos
est · in hierusalem quo erat clausa tri
plici muro tui quinquagenarius et for
talicijs ad modum castri Vt hic ipse
Et ideo dicitur castellum Et statim in
uenietis asinam alligatam et pullum cum
ea Ista asina erat tantum pauperibus
non habentibus animalia · et qui aparabat
ea dabat ibi pabulum et facto ope
deducebat ad locum destinatum · ut
alius indigens possit eam accipere
et pullus eius nutrebatur cum ea
pro consimili ope · Hoc autem totum
factum est ut adimpleretur quod dictum est
per ipsum zacharie xo Dicite fi
lie syon ecce hoc est ciuitati iriam
que dicebatur filia syon · quia in
monte syon erat fortalicium illius
ciuitatis et protegebatur ciuitas ab
illa parte · sicut filia amatur Con
sideranda quod hic accipitur continens
pro contento · sic ciuitas pro incolis
ciuitatis · Ecce rex tuus venit ei xpo
quia hec auctoritas adortatiuus hebrais
eis exponitur ad iram de xpo sedens
super asinam et pullum filium subiu
galis · non quia sedeat super utrumque
simul sed successiue · quia primo sed
super pullum · quia tunc non erat do
mitus · quia adhuc non est aplicatus
humanis usibus Vt hic
maneat xpi et luce xpi xo · Ideo sedit

poca super asinam · Hoc autem factum
est in figura · qui per pullum significa
batur populus gentilis qui non fuerat
subiectus iugo legis Per asinam uero
populus iudaicus qui laborauerat sub
lege · ad hoc autem uenit xpus
ut utrumque populum subiugaret sibi
per fidem catholicam Plurima
autem turba Hic ponitur tertium
signum quod per zachariam fuerat dictum
quod xpo adueniente super asinam et
pullum ciuitas hierusalem exultaret
et letaretur Et hoc factum fuit tunc
ut hic dicitur Et hoc patet multibus
primo quia dicitur hic plurima turba
stratorum uestimenta sua in uia Et
fuit in signum exultationis et hono
ris · et ne asina et pullus offendant
ad lapides Secundo in eo quod dicitur
Alii tondebant ramos de arboribus
ergo Viriditas ramorum erat signum
letitie et exultationis Tertio in eo
quod dicitur clamabant dicentes osan
na filio dauid · Osanna est uerbum
hebraicum compositum ex quod est salua
et anna · quod est aduerbium optandi
et valet utinam · et dicitur osan
na remota ultima litera quia dic
tionis Vnde est ubi componitur ex corrupto
et integro · et ideo osanna tan
tum valet quantum utinam uel ob deo
salua · et deo quia salute intelligatur
subditur · osanna in excelsis · quia
xpus uenit ad dandam salutem
celestem et eternam Et cum intrasset
Hic ponitur iudaorum indignatio
quia principes sacerdotum et maiores
indignabantur de reuerentia xpo
exhibita Et ait dicit Quis commota
est uniuersa ciuitas Quia facta maiorum
dicitur eo factum totius ciuitatis

Dicens quis hic quasi dicat. Hic
non est talis ac tantus. qui talia debeant
sibi conferri. Illi autem simplices et
vulgares quasi rationem de contrario red
dentes dicebant. Hic est iesus filius
ioseph nazareth galilee. et vocauit eum iphe
tam. non quietum sed illum. qui predicta
fuit per moysen iphetam Deutero
xviii. Et replicatur actus vii iphe
tam suscitabit deus de fratribus vestris
sicut me. et adeo iniuste debuit honorari
Et intrauit hic solum ostendit
q iudei fuit contemptores dine ma
iestatis in facto patet. Et diuidit
in duas. quia primo ostenditur eo
dimitas eo duplici facto. Secundo
subiungitur iudeorum impietatis
Videntes autem principes prima
in duas secundum duplex factum expo
ostensum. Cum ponitur ubi et accus
situm eum. Ad euidentiam primum
considerandum q principes sacer
dotum qui erant aliqui per astutias
suas diuersas conabantur exoto
riare iesum. Igitur quia de longi
quis partibus aliqui veniebant
in ierusalem causa deuotionis q
non erat eis licitum alibi sacrificia
offerre. Et non poterant eorum
longinquo animalia adducere. Et
adeo sacerdotes statuerant in templo
aliquos de sua familia. qui vendebant
in atrijs templi. illa que poterant in templo offerri. ne venientes
alonge in tanta consecutione recedi
ab oblationibus. Similiter quia
aliqui veniebant ad templum qui non
habebant pecuniam vnde possent
animalia offerenda emere. Ideo
sacerdotes statuerunt ibi mutuantes
qui sub certa cautione pecuniam
traderent ut sic nullus excusaretur
qui posset sacrificium offerre. Licet enim
p illa accomodatione pecunie non re
ceperent pecuniam vltra sortem. re
cipiebant tamen aliqua minuta vel eo
dem. Et sic patet q peccabant eo
facto quod erat illicitum. sic aliquid re
cipere vltra sortem. quantucumq modicum
et exiguum. quia talia eorum erant m
latis omni deputatis. Et ideo eorum
talia tamquam illicita de templo
eiecit. et in hoc se dum templi os
tendit. Et hoc est quod dicitur hic
et intrauit iesus in templum dei.
templum aliquid aliud accipitur iphe
q domus templi. quod diuidebat
in duas partes. Vna pars vo
cabatur sanctum vbi erat altare thy
miamatis mensa. et candelabrum.
alia pars erat sanctum sanctorum vbi
erat archa testamenti et duo cherub
bim illam partem que dicebatur
sanctum intrabant cotidie sacer
dotes ad afferendum incensum et
millij alij. Intra sanctum sanctorum
solus pontifex intrabat et semel
in anno. Aliquando autem templum
accipitur large quedam platea qua
drata ante templum clausa muro
dicebatur atrium sacerdotum vbi sub di
o erat altare holocaustorum. et illud
intrabant non solum sacerdotes. sed
etiam leuite eos adiuuantes in eorum
actione hostiarum et ablutione et consim
libus. Vulgares autem homines illuc
non intrabant sed ad ostium illius atrij
animalia vnica offerebant sacerdo
tibus. Ista autem duo loca. non mu
nit nostrum quia non erat sacerdos
nec leuita. Preter ista duo loca
erant adhuc alia duo loca. vbi ho

omnes sub dio erant mercē. et in
uno orabant viri in alio mulieres.
et ista area nomine templi vocabant
Sed dm quod scribitur actu iii. Petrus
et Johannes ascendebant in templum
ad horam orationis nonam. Et de hac
dicitur hic et intrauit Jesus in templum
dei et eiiciebat omnes vendentes.
Sed queritur hic quomodo non resiste
runt ei dicendo q. consilio eius et fa
cie coruscabat fulgor terrens eos ita
q. non audebant resistere sicut timore
sua terruit eos qui venerant ad
rapiendum eum qui tm audierunt ipm
dicentem Ego sum abierunt retro
sum. abierunt et ceciderunt in terra
Ut hic Johannes viii. Qui voluntate eum
potest erat ostendere in fir
mitatem assumptam. et sic dim
uentem Sequitur et dixit eis.
Scriptum est. Domus mea
domus orationis vocabitur. Vos autem
fecistis illam spelunca latronum. q.
non timebant de iudicio dei. sed magis
de exercitatione iudicii per asturias
quistas Ut iusum est. Spelunca autem
latronum dicitur eo locus ubi spolia
que rapiunt congregantur. et hoc
fecerunt sacerdotes de templo ut in
sum est. Et accesserunt hic pm
sdm factum ostensum sic diuinitas
mirabatur infirmitatem miraba
lium. quod non per fidem nisi virtu
te diuina. et hoc est q. dicitur et
accesserunt ad eum ceci et claudi a
principio cum multum non fit ac
gressus per natura et sanauit eos
virtute qua quod non poterant fieri
virtus creatri. Videntes autem
principes hic consequitur pmt
contra ipm indeoris indignatio

et diuiditur in duas partes. Prima
primo eo indignatione pugnant eius fa
mam. Et sed eius doctrina ibi. Et cum
venisset in templum. prima in duas q.
primo ponitur indeoris indignatio. Secundo
ponitur ipi responsio ibi. Jesus autem
dixit. Circa primum sciendum q. sicut
dictum est principes sacerdotum tan
torum et odium contra ipm. quia ter ho
q. manifeste reprehendebat auaritia
et alia eorum iniqua. Et intentes mira
bilia que fecit in firmos sanando
pueros clamantes in templo et ipm
sic ecce videntes ipm indignati sunt
Verumtamen. quia non audebant
mirabilia manifesta impugnare.
Sed arguunt eum de applausu puerorum
qui sustinebat circa se. Et dixerunt ei au
dis quid isti dicunt quasi dicat. Si
tu esses iustus et bonus. tu non sus
tineres talem applausum puerorum. Jesus
autem dixit eis. Hic ponitur ipi
responsio. Ubi ipse ostendit eos
iuste reprehendos adeo. Et primo facto.
Secundo eundem signo ibi. Mane autem
reuertens. Circa primum ergo parte dicit
sic. Jesus autem dixit eis. quia dicit
dm sto. q. isti dicunt me ipm confi
tendo. et quod hoc dicunt sustinet
patet quia hoc est ordinem prosa
dmatione. Sed dm quod scribitur in
ps. Ex ore infantium et lac
tentium perficisti laudem. q. dicit
vos qui estis legisperiti deberetis
scire hanc scripturam et personas
quas me non reprehendo. Et addit
illis tamen exceratis per in uidia
abijt foras extra ciuitatem et in
hac ordinisse eos corporaliter osten
dit facto eos ec dimittendos. ado

spiritaliter propter corporeitatem
Mane autem revertens hic tenter
ostendit eos iuste reprobandos adeo
adeo evidenti signo in hoc indelicet
q arborem ficu habentem folia tantum ma
ledixit Et per hoc ostendit sacerdotes
illos eo maledictos adeo manifestis
erant opera vitatis sed tantum ex
teriori apparentia sanctitatis Sicut et
pharisei non solum verbis sed aliqn
factis pharisaizabant Sicut ysaias
inuit discalceatus in signum quod pharis
sei ducetur captiuus Ista propius ma
ledixit ficui non propter malitiam
arboris vel defectum eius quia non
erat tempus ficorum Ut dicit mar
ci xpi Sed ad designandum q sacer
dotes qui erant in fine mundi finecti
bonorum operum essent maledicendi a
deo Sicutur igitur mane autem re
uertens in ciuitatem a ierusa
lem esuriit Ista autem esuries non
fuit naturalis quia in sero praeto
denti comederat nec erat adhuc
hora comedendi Sed fuit maledic
tio arboris erat significatiua sicut
asta esuries significabat desiderium
xpi de salute gentis Et videns ar
borem ficu eminam Per hoc autem
q arbor asta non erat in uia sed
extra significabatur q sacerdotes
erant extra uiam iustitie Et venit
ad eam et nihil inuenit nisi
folia Quia xpus in sacerdotibus
non inuenit fructum pietatis sed
tantum apparentiam sanctitatis Et
ait illi Nunquam nascatur ex
te fructus et continuo arefecta
est quia sacerdotes ex maledictione
dei fuerunt reprobati et honore fidei
et deuotionis totaliter priuati Et mide
tes discipuli mirati sunt de subita
arboris exsiccatione Respondens autem
ihesus Si habueritis fidem Admira
tiua enim faciendi requiritur fides
uel saltem signum fidei Quia etiam ad
mali admiratione xpi leguntur
fecisse miracula ut dictum est supra in
capitulo Non solum difficilnea fa
cietis Sed et si monti huic dixeritis
tollere et iactatus in mare fiet Hoc
est aliquid equale uel maius licet
enim apostoli et discipuli xi non legant
transtulisse montes de loco ad locum
tamen leguntur maiora fecisse sicut
est suscitare mortuos et illuminare ceos
et consimilia que non potuit fieri nisi
virtute dominica Fiet autem non
ficu et precipitatio corporis in mare a
lapidado fit virtute naturae sicut pa
tet in lice motu et omnia quecumque
petieritis in oratione Dum tamen oratio sit
ipsa ad salutem et perseuerantes re
dentes attentis Quia omnis talis
oratio semper exaudiuntur licet ex
audicio differatur ut dictum est sup
vii capitulo Et cum venisset
in templum xpus quia sacerdotes in
pugnauerunt xpi famam et gloriam
hic impugnat eius doctrina Et
diuiditur in duas quia primo ponit
ordo impugnatio Secundo ponitur ex
xpi tanta exemplo ibi respondens
autem ihesus Dicit igitur Cum ve
nisset in templum a in atrium templi
ubi commorabantur homines adorandum
et verbum dei audiendum ut sup
dictum est dote et accesserunt ad eum
docentem principes sacerdotum et se
niores Ex quo patet q non venit

cognoranciam sed comaliter dicetes
In qua potestate hoc facis Aliqui co
ponunt hoc de miraculis a xpo factis
·quasi dicent tu non facis hoc vir-
tute diuina sed arte magica Vnde
supra dicebant xpi capitulo Qui bel
zebub principe demoniorum eicit
demones Sed hoc non videtur cum
quia illa die non legitur aliquod mi
raculum fecisse in templo Quod in
telligitur melius de actu docendi
quem oportebat actualiter Et hoc
significatur cum dr· quod venit ad
xpm docentem Et fecerunt sibi
duplicem questionem ad terrendum
eum et capiendum Prima fuit in qua
potestate hoc facis a· qua auctoritate
doces quem· Quia auctoritatem docendi
in templo habebant sacerdotes et
legis doctores ·ad hoc assignati a
principibus sacerdotum et non alij
Xpus autem abbis ·mille ab illis
auctoritatem habebat Secunda questio
est Quis dedit tibi hanc potestatem
·quia potestatem docendi non habe-
at a sacerdotibus· nec ab imperatore cui
erant subiecti ·et sic a nullo videbat
habere sed magis sibi usurpare
Respondens autem ait illis Hic ponit
xpi cauta responsio euasio ·quia si
timidens clauum clauo quesiuit eis
aliquam questionem per quam coacti
sunt recedere absque xpi responsione
quomodo autem ista fuit baptismus
iohannis Vnde erat de celo a· de diua
ordinatione ·an ex hominibus a· ex
humana fictione Et illi cogitabant
in tra se viam sic respondendi· si
non habent quter quod sequitur
Si dixerimus de celo ·a· ex diuina
ordinatione dicet nobis Quare non
credeperant baptismo iohannis sed ma
gis spreuerunt Similiter et testimo-
nium iohannis de xpo quod xpi audie-
rant Per ministrios a iohanne missos
ut hic iohannes vno Ecce agnus dei ecce
ex hominibus ·hoc est ex humana fictione
timeamus turbam ne si lapidet nos tanq
blasphemos Sing ratio subditur· Omnes
enim habebant a· reputabant iohannem
sicut prophetam sanctum ·sed timuerunt et
per tonsa verba eius et facta cognoscere
tione diuina et respondetes iesu nes-
cimus ait illis Neq ego dico vobis
in qua potestate ego hoc facio Ego
sua enim tantum virtute quilibet sumit a
sua petitione testare Et Secundo quaeritur ·h
quare non respondit eis manifeste
quia statim potuit dicere q xpe non
habebat auctoritatem docendi a sacerdo-
tibus uel a testare ·habebat tamen in
mediate a deo patre ·quod erat maius
sicut et multi prophete leguntur immc
diate missi ad docendum quam et no
ex auctoritate regum uel sacerdotum· ·di
tendum q licet posset predicto modo
respondere noluit tamen duplici de
causa· primo quia predicabat mathi
vii Nolite sanctum dare canibus nec
margaritas ponere ante porcos Illi
autem erant in malicia obstinati
Et ideo non erant digni ut eis veritas
manifestaretur Secundo quia xpus
voluit ostendere facto ·q licet vti
tantelis contra cautelas malorum
in fidiantur bonis Hoc mo paulo
posuit dissensionem inter pharizeos
et saduceos volentes eum accedere
vt hic actum xpum et appellauit ade-
sarem ne traderetur eis in ierusalem
Actu xpo v Quid autem vobis videtur

Hic xpus ostendit eos iudeos contemp-
tores sue maiestatis verbo rationabili Et
hoc dupliciter primo quia legem adeo re-
tentam non seruauerunt Secundo quia legisla-
torem xpum impugnauerunt ibi Homo erat
pater familias Circa primum dicit homo
quidam habebat duos filios. homo iste
est xpus deus qui dicitur homo quia per hoc
quod homo est ad ymaginem dei factus et
quia per humanitatem assumptam iste
duo filij fuerunt duo populi gentiles et
iudei Et accedens ad primum i. ad gentilem
populum qui incepit a noe Iudei autem
abraham vel ab xpo eber. Unde dicuntur
hebrei qui eber fuit longe posterior
xpo noe Sequitur dixit primo i.
gentili populo fili vade operare in
vineam meam i. fac iusticiam. quia
iniquam deus desiderat homines intra-
re ab humanis pergentibus in iustitiis
Ille autem ait. nolo. quia gentiles
per tactum mundi ad idolatriam declina-
runt Postea autem penitentia motus
abiit quia gentiles ad predicationem
xpi et apostolorum credentes opera pe-
nitentie similiter egerunt Accedens
autem ad alterum hoc est ad iudaicum
populum dixit similiter per abraham
et alias patriarchas moysen quia se
faceret opera iusticie Et ille respon-
dens ait eo dne quia iudei obligaue-
runt se ad seruiendum deo per susceptio-
nem legis Unde dixerunt omnia quecumque
locutus est dnus et
faciemus et non iuit Quia iudei
legem susceptam non obseruauerunt
Et ad idolatriam et quibusdam actionibus
adinventamala declinauerunt ut hic
libro iudicum et regum Quid eo duo-
bus fecit voluntatem patris. Nun-
quid primus Non eum poterunt
aliter respondere. Quia iniquis est
malum non promittere quod promisit non
tenere Dixit illis iesus correpsisse
eos confutans eos. Amen dico vobis
quia publicani et meretrices precedent vos
in regno dei quasi dicere non solum
gentiles sed pessimi de gentilibus eius
maioris meriti apud deum quam vos Et
hoc in commune similata iniquitas
duplex est iniquitas Et hoc vitium po-
tissime vigebat in sacerdotibus et
levitis Et ad declarationem sui dicti
subdit Venit enim ad vos iohannes
baptista in via iusticie quia opera
perfectionis faciebat a vitia quia
xpum amittebat. qui est apud ipsum
sempiterna Et hic Damel' xp
et non credistis ei eius opera mi-
rando. et doctrinam eius audiendo.
publicani autem et meretrices
tradiderunt ei ad predicandum eius
penitentiam agendo Vos autem vi-
dentes istorum penitentiam nec
penitentiam hinc ad imitandum
eorum Quo quia sequitur fecit aggrauando
peccatum sacerdotum et pharisaeorum
Aliam parabolam Hic cum
ostenderit qualiter xpi impugna-
runt xpum legis latorem quomodo
quandam parabolam Et confirmat
suum quod per scripturam dixerat
illis iesus Multum legistis. Cum
primum dicit sic Homo erat pater
familias Iste homo deus est vi-
bus predictis. quia dicitur pater
familias. quia sic gubernat totam
creaturam. sicut pater familias gu-
bernat subditos in domo. qui plan-
tauit vineam dominum sibi ascl

Cum quod dicitur Ysaie v. b. ma
domum coeritium domus israhel e
et sepem circumdedit ei. si. clausitque
legis et mandatorum et fodit in medio
turrim dando doctrinam prophetarum mi
cophimur et declaratur magis con
tra legis. Et edificauit turrim. si. te
plum in ierusalem. quod erat edifi
catum ad modum turris. Unde templum
dicitur turris michee iii. Et turrim
nebulosa. Et locauit eam agricolis
videlicet sacerdotibus et principa
bus qui hunc officium seruandi cultum
dei et iustitiam in hominibus. Et peregr
profectus est. non quia mutet locum cum
sit vbique presens. Sed quia dimit
tit hominem agere pro libertate
arbitrii. Cum ad dicitur celestes pov
Deus abimelech constituit hominem
et reliquit eum in manu consilii sui
Cum autem tempus fructuum appropin
set. Quia per legem suscepta de
bebant facere fructum bonorum operum
misit seruos suos. i. prophetas
ad agricolas. i. ad reges et sacerdo
tes principales. et ad alias eius sub
iectos ut exigerent ut acciperent fructus
iudicatione suam eos ad fructum bono
rum operum reducendo. Et agricole
apprehensis seruis eius quia reges
et sacerdotes prophetas permissos a
deo iniquiter comprehenderunt et in
carcerauerunt ac occiderunt. Et hoc
patiebantur. Alium ceciderunt sicut ysaiam
qui secatus fuit cum serra. propter
to manasse regis iuda. Alium ceciderunt
sicut amos qui ozyas occide
per tempora transfixit. Alium lapi
dauerunt ut zachariam qui joas rex
iuda lapidare iussit inter templum

et altare. Item misit alios seruos plu
res priores multiplicando si. quia habe
ad quid correctione et seruit eis simi
liter eos si. occidendo interficiendo quia im
plenerunt ariam sanguine prophetarum usque
adeos. Ut dicit iii regum xxi. Nu
issime autem misit ad eos filium suum
prophetis incarnatum. Dicens verebuntur
filium meum. Hoc non dicit quia deus
ignorauerit contemptum. quem iudei fac
turum erant. Opposito. si. perhoc exci
mitur quid deberent fieri. ac si diceret
verebuntur filium meum. i. in reuerentia
debent hic. Agricole autem. i. sacerdo
tes et legis periti audientes filium. i. dominum
alium. scilicet operum dominicarum sanctitatem
et omnia que predicta erant de apo
adimplente. Dixerunt inter se. Hic
est heres. quia de apo. verum notitiam
habuerunt. Ut iam dicitur. Venite oc
cidamus eum et habebimus hereditatem
. Autor hac fructum de morte eius
ne occasione populi. ueniret romanum
et auferret eis locum et gentem. Ut
hic. ro. xi. Et sic occiderunt eum ut
pacifice possiderent ciuitatem et templum
Contrarium tamen accidit eis. quia per
hoc in vindictam mortis. xo perdi
derunt locum et gentem. Quia ut titus
et vespasianus destructa est ciuitas
et templum. et plures occisis et captiu
atus. Quia apprehensum eum eiecerunt
extra vineam. et occiderunt. quia xs
extra ciuitatem crucifixus
est. Cum autem venit dominus vinee
quid faciet agricolis illis. Venit
dns ad iudicandum et vindicandum
illud factum qm exercuit ordinatione
Venit contra eos exercitus roma
norum. Quomodo malos male per
det. ac locum. Vero asta verba re

fert quasi propo dicta. Et sacerdotes
dixerunt contrarium absit. Vt hic luce
patet. Dicendum q non e contradictio
quia mirabilia illa erant aliqui qui re
sentiebant doctrine xpi. Et alii dixerunt
malos male perdet. Vt hic dicit ma
theus. Et hanc responsionem quasi ap
probando tamquam veram xpus repe
tit. Vt dicit lucas. Et tunc constat
sacerdotes videntes. quod erat dictum
contra eos dixerunt absit. malos aut
dis perdidit. quando ciuitatem et
templum per romanos destruxit. Et
quitum. Et vineam suam locabit alijs
agricolis. quia xpus ecclesiam suam
regendam tradidit apostolis et alijs
discipulis qui reddent ei fructum tem
poribus suis quia ad predicationem
eius tradidit multitudo gentium.
Dixit eis iesus. hic confirmat
parabolam suam per sacram scrip
turam. Nunquam legistis in scripturis
scilicet quasi dicet. Vos qui estis
legisperiti debetis hoc scire. Lapidem
quem reprobauerunt edificantes. ps. Ad
litteram dicitur de edificatione templi sa
lomonis. q quidam lapis plurimos
oblatus in edificatione. et quia non po
terat tamquam commodum collocari. ideo plu
ries reiectus est. et quasi reprobatus
ab edificantibus. Vltimo autem positus
est in consummatione anguli. Vbi con
iungebantur parietes templi. Et de
illo scribitur. ps. Dominus factum est
illud. quia illud non fuit capi sed
exodium precordinatione quia lapis is
ta significabat xpm qui multorum
et multiplicium reprobatus est a prin
cipibus. sacerdotum et tunc factus
in caput anguli. conuiuens iudeos
et gentiles quasi duos parietes in
vnam ecclesiam. Quod autem dicit xt
lapis in scriptura hic daniel ii. lap
qui percussit statuam factus est mons
magnus. et implevit universam terram
Quod etiam sit lapis angularis hic
ysaie xxviii. Ecce ego in mittam in
fundamentis syon lapidem angularem
probatum pretiosum. 2c. Et ita ex
auctoritate concluditur reprobatio iudeorum
quia dico vobis qui xpm re
probatis auferetur a vobis regnum dei
a regnum celi. et dabitur genti
facienti fructum eius. a apostolis et
eorum successoribus. et qui cadit super
lapidem istum confringetur. Ille aut
cadit super lapidem qui reddens
pertinet per lubricitatem carnis seu
alijs peccatis. et iste confringitur
sed non comminuitur. quia non pec
cat tam graviter sicut ille qui pec
cat peccato in fidelitatem. super quem
vero cecidit conteret eum. Super
illum vero lapis magis inuenitur
peccatum in fidelitatem et iste conte
ritur. quia exponendo dominum iudicij g
iustissime punitur. Et cum audissent
principes sacerdotum. Hic ponitur
conclusio huius capituli. Vbi ostendit
obstinatio sacerdotum quia audientes
doctrinam eius. non finit contriti
sed magis ad arridendum eum inita
ti et quaerentes eum tenere. s. ad arridendum
tumultum cum turbas. Hoc quia p
q solo timore retracti fuit ab
eius morte ortasi ad dictum. In
hoc capitulo quaeritur. Vtrum iudei
cognomine ipsum nazarenum esse
xpm sibi promissum. Et arguit

primo q̃ non po. ad illud quod dicitur
prima ad cap. ii. Si cum cognouisset
quid dnm glorie crucifixissent. ne
Item actu iii dicitur dicit petrus lo
quens iudeis Deo patres q̃ per ig
norantiam fecistis sicut et principes
vestri Item luce xxiii Dicebat ieſ
mitte pater dimitte illis quia nes
cunt. Contrarium arguitur per illud
quod hic Johis xv Nunc autem uiderunt
et odierunt me et patrem meum. q̃ ad
videtur manifeste cognoscitur. et
super illud q̃ dicitur c̃ mynti capi
Agnito le videntes filium dyonisii
Nir c̃ heres Dicit ieronimus
Dnus manifeste probat hijs uerbis
iudeorum principes non per ignoran
tiam sed per malitiam dei filium cru
cifixisse Responsio dicendum q̃m
quidam iudeorum aliqui erant maiores sci
entes scripturas legis et ypocrita
aliqui autem minores sicut laici et
vulgares tamen nimis stricte illud
q̃ de necessitate salutis ut prep
ta decalogi et hymni que debent scri
abhominibus sed subtilitates scriptu
rarum et dicta ypocritarum ignorantes
Item populus erat verus homo qui ad
sanctus et c̃ deus in unitate sup
positi Dicimus igitur aliqui et bn
quidem ad hac q̃ minores qui iudeorum
no cognomine ipsi c̃ popm. nec
quidem ad diuinitate nec quantum
ad humanitate quia licet q̃ ignoraret
eum c̃ hominem Veritatem non cog
noscebant illum hominem c̃ seu
ypocritam. qui erat ad eos q̃missus
sicut populus Ciuitatis c̃ quia ig

norabant scripturas que loquuntur
de popli diuinitate et illas q̃ loquuntur de
terminate c̃ tempus et designis sui
adventus Sed maiores cognouerunt eum
c̃ verum ypocritam ad eos q̃missum et
missum. quia sciebant scripturas loq
tes de tempore sui adventus. et designis
que omnia videbant in eo impleri
Non tamen ut dicit ipse cognouerunt
eum deum c̃ Et sedum hoc loquitur
aptius manifestate prealligata quia
si cognouissent quasi dicit aliquid
cognouerunt eius deitate Sed hoc videt
contineri dicit. quia sicut scripture
determinate loquitur de tempore sui
adventus Danielis ix In ebdomadibus
illis abbreuiatis et de signis sui ad
uentus sicut c̃ translatio regni iu
dei gen Johis et modus adiuuandi
eius in paupertate et humilitate Ze
hu zacharie ix Et dicit c̃ mynti
capitulo ita expresse uel expressius
loquitur scripture ypocritam de eius
diuinitate. Item Joh. viii Abra
ham dies meum uidit dnus. et suspica
bo verbum domini. quod locutus sum
ad patrem ipse et iuda Iudicibus il
lis germinare faciam david germen
iustum et faciet iudicium et iustitiam in
terra Et hoc c̃ nomine quod vocabit
eum dominus noster iustus Ieremie
vbi hic hic dnus ponitur nomen
dm tetragrammaton q̃ nullo modo
potest dici de aliquo nisi de deo vero Cui
igitur ista auctoritas sedum omnes doc
tores hebraicos etiam exposita sit
de popo sequitur apm c̃ verum dm
Item ysaie ix dicit Parvulus
natus c̃ nobis filius datus est

primapatris super hymenum eius et
vocabitur nomen eius admirabilis con
siliarius deus fortis pater futuri seculi
princeps pacis Que etiam auctoritas
secundum hebreos intelligitur de xpo. et
in ea fit expressa mencio de eius di
vinitate sicut de humanitate. et
multe alie auctoritates consimiles pos
sent adhuc addici. sed quia propli
tatem omitto Et adeo dicendum q
sicut maiores qui iudeorum habuerunt
noticiam de tempore et signis sui
adventus ita nostra per scripturas
habuerunt quantum ad eius divinitatem.
Considerandum tamen q aliquid cog
nosciturur in habitu cum tamen cognitio
actualis impeditur. quia per aliquam
passionem alias habitum impedientem sic
dicit philosophus vii ethicorum. q
continens differt ab intemperato in
hoc. q dicit estimacionem veram non
solum universali. quam etiam hic in
temperatus. sic quod formosum est ma
lum. sed non potest per ignorantiam
Sed etiam hic estimacionem veram in
particulari. et per hoc differt ab in
temperato. et tamen adveniente passione
corrumpitur estimacio vera particu
lari. quia passione omnino iudicat
nec formosum esse. sic q passio impedit
actualem considerationem Veram in par
ticulari Et si passio semper duraret
semper sic iudicaret Eodem modo
dicendum q iudei habuerunt veram esti
macionem de xpo et in habitu et in actu
in principio Sed qui incepit contra
eos predicare quo citius finit cum
eis passionibus sic tanquam et in iu
die quibus passionibus impedie
bantur in actuali consideracione

veritatis predicte de xpo. Ideo machi
nati sunt in eius mortem. sicut et
mentionem quia per passionem con
tristabilis elegit formosum. quod ta
men alias refugit Considerandum
tamen q eius notitia quam habuerunt de
xpo per scripturas quia non
erat circa certitudinem evidentie. sic
quia talis certitudo habetur solum p
demonstracionem vel sensum. sic quia
quia quia quia possunt aliqui vale
pom Et ideo erat magis notitia
probabilis et verisimilis coniecturae
Vel secundum alios ubi erat certitudo
adherentie que tamen per impediri
motu immo predicto perdicta possit
solui argumenta. ad utramque partem
que probant q habuerunt noticiam de
xpo. intelligendum e de notitia ha
bituali modo predicto. Alie tamen
auctoritates que dicit contrarium
solummodo de actuali cognicione appli
cante ad opus. que fuit impedita
per passionem iudeis et tamquam
ut dictum est

Et respondens ceptis
Postquam ostendit
iudeos iuste reprobatos
tamquam contemptores
divine maiestatis Hic contes
ostendit iuste reprobatos tamquam
contra dictores divine voluntatis
Circa contradicomus explicit primo
quam refutando 2o quam improbando
ubi tria abeunites pharisa
2o contra eorum amplectando
ubi congregatis autem pharisis primo
ostendunt. quam parabolam Tunatorum

admiratus · et nolentes venire
Et ideo primi vocati · alii sunt vocati
in quo sunt vocati designantur vocatio iudeorum ad fidem xpi ut iudeorum · quia repellentes iuste adeo vocati sunt et
gentiles loco capitulo sunt vocati Et
ideo prima in duas partes · quia primo de
scribitur iudeorum vocatio digna Secundo
gentium vocatio congrua ibi tunc autem
Circa primum dicitur Simile est regnum
celorum · scilicet militante hoc
regi qui fecit nuptias filio suo Nuptie
iste non possunt intelligi · beatitudo
eterna in certa triumphante · quia infra
dicitur qui servi vocantur ad nuptias
bonos et malos · et implete sunt nuptie
Dicitur autem etiam consequitur alibi
dem · qui in ventris et alibi bonum · non
habens vestem nuptialem Et quia hoc
eiectus est in tenebras exteriores Sed beatitudinem celestem non admittentur
mali sed boni · sed solum boni · nullus
etiam ibi receptus eiicitur Et per
istas nuptias intelligitur verbi incarnatio Unde cum deus pater fe
cit nuptias filio suo · quando natus
hominum est suscipiunt divine in suo
supposito Hic quidem nuptie celebrate
sunt in utero virginali de quo sponsus egressus
tamquam sponsus procedens de thalamo
suo Et misit servos suos vocare invi
tatos ad nuptias Isti invitati sunt
iudei quibus data est lex in qua facta
est promissio de incarnatione xpi Ut
patet per Zachariam Non auferetur
sceptrum de iuda · usque Et dicit ponit
Ephetam sustitabo eis de medio fratrum
suorum de medio usque Servi autem qui missi
sunt ad invitandum istos invitatos
fuerunt Ephe qui clarius demonstrant

ea de xpo que obscurius erant posita in
lege Hortabantur cum ipsum iudaeum cognoscere
et adiuvare · et tendere in ipsum per
fidem et opera bona · et nolebant ve
nire · quia nolebant verbis ipsorum obe
dire ut patet ex dictis libri regum et
paralipo Item misit alios servos
Isti servi sunt missi sunt alii qui de ipso
quo nuntiantur adventum xpi · ut iohannes
baptista et discipuli xpi missi abeo in
omnem civitatem et in locum quo ipse erat
venturus ut hic luce xpo Ecce prandium
paratum videlicet sacramenta ecclie · et
doctrinas quibus reficiuntur animia · et po
tissime in sacramento eucharistie · in quo
datur nobis carnem xpi in cibum · et sanguis
eius in potum · thaurus et altilia occisa ·
thaurus sunt precepta moralia · et alti
lia consilia super addita Illi autem ne
glexerunt Quia iudei predicatione xpi
et apostolorum tempore sunt · quia pauci
tamparatione de iudeis crediderunt Ca
autem huius fuit cupiditas rerum temporalium
Ipsi hoc enim sacerdotes conspiraverunt
in morte xpi ne perderent civitatem
et templum in quo quidem templo hau
riebant pecunia ipsi ut iusum est
capitulo precedenti sub optentu cultus di
vini Et hoc est quod subditur Et abierunt
alius in villam · alius in negotiationem
suam · Per laborem vero intelligit
omnis occupatio corporalis extra illa
impedientes divina Per negotiationem
vero occupatio occupatio mercatis ·
extra talia reliqui vero tenuerunt servos
eius et contumeliis affectos occiderunt
Quia iohannes baptista abeis mar
tyratus et occisus est Similiter iaco
bus frater iohannis · et stephanus
et alii discipuli xpi Et similiter pro

phete multi in testamento veteri Ego
autem tum audisset iratus est quia adeo
mito pro talibus sunt punire Et
missis expertibus suis · s. expertitu
romanorum sub principibus tyto et
vespasiano · qui ex dina ordinatione
venerunt contra ierusalem quadrage
simo secundo anno · pro xpi passione
perdit hominicidas illos · quia in vul
tionem sanguinis xi et suorum discipulorum
ab exercitu romanorum sunt trucidati
et captiuati de iudeis usque ad decies
centum milia · ut dicit iosephus in lio
de iudaico bello Et ciuitatem illorum
succendit · quia tuae ierusalem succen
sa est et templum meum Cum aut
ego seruus suus Hic confiteor de
stribuitur vocatio gentium bonigna ·
quia iudeis repellentibus fidem xi
ab apostolis predicata · apostoli dema
dato dni transierunt ad predicandum
gentibus per totum mundum et quod
deuote susceperunt fidem xpi · ad
predicationem apostolorum Et hoc est quod de
actu xxiii Vbi paulus loquens iudeis
indurantibus dixit sit vobis opor
tebat primum loqui verbum dei · sed quo
repellitis illud et indignos nos iu
dicatis eterne uite ecce conuertimur
ad gentes Sic enim precepit nobis
deus Et hoc est quod dicitur ait suis
suis · apostolis suis et alibi discipul
per dominum venelatorie Nupcie q'
dem parate sunt · in mysteria xpi
impleta sunt Sed qui inuitati e
rant sunt iudei · ut ait sunt non
sunt digni propter suam incredulu
tatem Ite ergo ad exitus viarum
· ad disposionem gentium · et quoscumque
inuenitis vocate ad nupcias Quia
multus volens catholicam recipe
repellendus est Et egressi seruu tunc
congregauerunt omnes quos inuenerunt bonos
et malos · quia in ecclesia militante
admixti sunt bonis cum malis Et
implete sunt nupcie discumbentium
quia fides katholica diffusa est per or
bem vniuersum Intrauit autem rex
ut videret discumbentes discernendo
substantia et dentata credentium In
trat autem dupliciter · generaliter aut
in tribut in futuro iudicio specialiter
in morte cuiuslibet hominis Et iudi
cabit hominem non uestitum veste nupti
ali Ista uestis nuptialis est caritas
que diuidit inter filios regni perdi
tionis Vt dicit augustinus · dicit
aut vestis nuptialis sedem gregorius
quia ea induitur xpiis ad nupcias
venit · quando ex caritate nocere nol
uiuit Et quitur · amice quomodo hic
intrasti vocatur aut amicus propter
propter naturam que ad ymaginem dei
facta est · et propter fidem in sacramento
· que dei donum est licet non sufficiat
ad salutem · Et ille obmutuit et
nullus potest respondere deo · sed
ipsa argente conscientia conuincit
et mutus efficitur Tunc dixit
rex ministris · angelis executoribus
diuine iustitie · ligatis manibus et
pedibus · quia per morte non potest
peccator bonum operari nec ad salutem
venire · mittite eum in tenebras ex
teriores Tenebre enim interiores sunt
tenebre mentales quas habent
modo peccatores · Tenebre enim ex
teriores sunt tenebre corporales · quas
tu predicis habebunt per morte · qui
in infernum detrudentur per di
uinam sententiam · Vbi erit

fletus et stridor dentium. Hoc supra
expositum est capitulo xxiii. Multi autem
sunt vocati sed ad fidem katholicam
pauci vero electi sed ad gloriam pauci
vero sed comparatione respectu illorum
qui vocati sunt ad fidem. ¶ Tunc
abeuntes pharisei. Hic ostendunt
iudei contradictores divine veritatis
christum impugnando. Et iudei intres
quia primo impugnaverunt expositum de iu-
stitate iustice. Secundo de unitate doctrine ubi
christo dicit. Tertio de unitate vite ubi pha
risei autem audientes. Prima in diebus
quia primo ponitur pharisaeorum fallax
interrogatio. Secundo christi vera
responsio ibi cognita autem christus ne-
quitia eorum. Circa primum adverte quod
pharisei maliciose conspirabant
contra christum quorum malicia primo os-
tenditur et hoc quadruplicitur primo
in hoc quod dicitur. Consilium inierunt
ut eum tallaciis comprehendent melius quen-
dent qualiter possent eum decipere
Secundo cum dicitur. Ut tacerent christum
in sermone. quia non poterant eum
tacere in malo apere. Et quia fa-
cilius capitur homo in verbis quam
in factis. Tertio cum subditur. Et
mittunt ei discipulos suos cum
hominibus herodianis. secundum
estimationem eorum. ut tota ipsis au
dacius loquerentur. et laxaret linguam
suam. ad aliquid dicendum. Unde
posset capi. Quarto cum subditur cum
herodianis. Isti enim herodiani e-
rant milites herodis. quia ista
questio fuit facta. circa finem quarta
ante passionem suam. Et ad hoc
legitur. quod ipse erat in urbem

rum exercitii suo in die passionis
. quia venerat in hierusalem quia ter so
lempnitatem paschalem. Hic ergo in
lites herodis missi sunt cum discipulis
pharisaeorum ut discipuli possent eum
tacere in sermone. Et milites statim
tacent eum ut puniantur in corpore et
primo commendant eum verbis ut fa
cilius inducant eum ad dicendum aliquam
potestatem temporalis. Deinde volebant facere
sibi questionem ut iudicium. Dicunt
ergo sic. Magister scimus quia verax
es in vita. et viam dei in veritate do
ces in sima doctrina. et non est curan
de aliquo in quo apparet tua iustitia
Et sic eum commendant licet fallacie
de unitate vite doctrine et iustitie. qui
dicunt. non dimittes timore. timoris
et honoris etiam imperatoris dicere
veritatem. Et tunc quomodo questionem
longissimam apud eos dicentes. licet
tensum dare temporalem an non. Ista ques
tio huius ortum habet a tempore nativitatis
christi quia prius hic licet ipse Cesar au
gustus preceperit. Ut describeretur
omnis orbis. Et hec descrip
tio primo facta est in iudea que est
in medio tre habitabilis. et in ista
descriptione omnes abant ad civitates
de quibus erant oriundi. ut profite
rentur se reddituros tributum regi
Tunc surexit quidam nomine
iudas natione galileus qui dicebat
haeresse illicitum iudeis. quod sed
retinoscentes aliquem dominum nisi
sed solum deum qui in celis est. Et
multos traxit ad se. Sic hic actum
est. Et iosephus refert in libro
libro antiquitatum. et in eo tunc aliqui
huius opinioni adherebant. quia
ista opinio erat in libertate ipsi

et pro honore ap̄ns dei iudebatur
Contrario alij asserebant · q̄ erat li-
citum tributum dare romanis · quia
p̄ defensione patrie mutuabant
· et a bhostibus et latronibus de
fendebant · et pacem inter homines
conseruabant et iustitia habitauit
questionem maliciose q̄ posuerunt
xp̄o · ut si diceret non e licitum
statim taceret tanquam contra
imperatorem Si aut diceret esse li-
citum videretur ee contrarius liber-
tati ꝓpli et diuino honori · et sic
in uiret malivolentia ꝓpli
Cognita autem xp̄i nequicia hic
ponitur xp̄i responsio · Et primo re
spondet ad eorum intentionem Quid me
temptatis Ypocrite quasi diceret
Non queritatis veritatem addiscere
sed me verbis tacere · Et ꝓter ho
vocat eos ypocritas · quia aliud p̄
tendebant et aliud intendebant
Contra respondet ad questionem
Ostendite mihi nummisma ce
sis · nummum qui datur annue p̄
censu imperatori Et illi obtulerunt
ei denarium quia asse nummus q̄
dabatur p̄ annuo censu a quibus
tapetanis domus Valebat decem
minutos vsuales Et ideo vocabat
denarius · et erat de argento · Cuius
et ymago hic et superscriptio q̄
ymago cesaris erat impressa in il
lo denario · et nomen eius intituli
Time ait illis reddite que sunt
cesaris cesari et que sunt dei deo
quia reddere debitum omnibus est
bonum et iustum non e aut in con
uenientia nec contradicto · q̄ ho
sit subditus homini in temp̄alibus
· et deo in mediate in spiritualibus
et maxime quia intimant iudei f
iare fidelitatem et reddere tributum
romanis a tempore pompeii quum
datum fecit tributarium romanis et
audientes miirati sunt · relicto eo
abierunt sicut confusi Nullo die
Dic contra ostendit quo impugnat
nam xp̄m iudei in iustitia doctri
ne adquam pertinet resurrectio
mortuorum · que e de articulis fidei
Et primo ita hoc ponitur iudeorum in
terrogatio Deo xp̄i responsio ibi
Respondens autem ieso Circa primum
aduertendum q̄ inter iudeos quidam
erant qui vocabantur sadducei · qui
recipiebant tantum quinque libros mo
ysi · et dicebant animam habere
mortalem · et per consequens negabant
resurrectionem Unde q̄ refert io
sephus de ystis xx libro antiqui
tum Et magister in hystorijs v
plenius tangitur diuersitas que
erat in sectis iudeorum · q̄ ꝓter hic
iniuriam hic amitto Iste igit mo
uentur questionem que videbat
eis insolubilis et ꝓter hoc mu
tatur eis resurrectio mortuorum
in possibilis Et ponitur casus
de muliere que desponsata e septem
fratribus successiue Quia quandoa
liquis moriebatur sine filio frat
eius tenebatur accipere uxorem
ad suscitandum semen fratri suo Ita
q̄ primus filius natus non asci
bebatur generanti sed mortuo
fratri Unde quod scribitur deut
xxv Ista agitur mulier sine
q̄le suscepta mortua e post

omnes fratres Et ro quomodo questi
onem xpo in resurrectione. Cum
ait xpor de septem quasi dicent qm
possibile t. q detur alicui aliorum deter
minare Cum causa subditur dnmes
cum habuerunt eam et per tonsu eadem
racone si debeat assignari omni etaliter
quod non videtur possibile. qd detur
septem fribus simul. quia est contra
legem mayse. q duo fratres simul co
iugantur cum mulier matrimonialiter
Et ex hoc intendunt concludere qm
possibile t animam in mortalem
ee et homine resurgere Respondens
autem iesus Hic ponitur xpi re
sponsio ubi ta facit per ordinem
sunia primo ostendit corp errorem
et erroris causam. Secunda errat
mhar sicuti q resurrectione negan
tes ignorantes scripturas qui enim
non recipiebant scripturas quibus
in quibus fit expressa mentio de
resurrectione mortuorum dainclis xoi
multi qui dormiunt in pulvere terre e
vigilabunt. ut Et ezechiel xxxvii
facta t super me manus dni ut Et
ex ignorantia astans scripturarum proce
debat error eorum Qu causa tangit
cum subditur Et virtutem dei Chri
cum considerasse in bn virtute dei q
potest aliquid de nihilo facere. quod
ipi necesse habebant concedere ex qo
recipiebant libros mayse ubi fit ex
pressa mentio de creatione mundi non
negarent qui posset resuscitare mor
tuos Ex soluit argumentum corp dicens
Qui resurrectione neq nubent r. vi
ri non accipient uxores. neq mi
bentur r. mulieres non accipientur
a viris. quia homines non resurgent
adunam carnalem tibis et veneris

vtentem Sed erunt sicut angeli dei vi
uentes visione et fruitione dei Et si
pater eorum argumentum nihil concludere
quia illa angiuenientia adque adiuncta
non sequentur nisi ex suppositione qd acto
carnales venerum sint in resurrectione
quod patet ee falsum Ex confirmat
vitatem resurrectionis per auctoritatem
scripture dicentis exodi iiij Ego sum
deus abraham deus isaac et deus ia
cob non t deus mortuorum sed viventium
quando cum dns protulit hec verba il
li patriarche erant mortui corporaliter
Cum igitur aliquis non possit esse
deus rei non existentis nec eius qd
t nihil q idem t quia creatrice ad
deum est relatio realis. que non potest
fundari in nihilo. apparet igitur q
isti patriarche aliquo modo essent Et
ideo tui non vivunt vita corporali. se
quitur q anima adhuc vivebat. et
per consequens qd in mortalis erat quare
non destruitur destructo corpore Et
per consequens sequitur q resurrectio
est. quia anima non pt ee perfecte
quietata nec beata nisi vniatur cor
pe Ad cuius vnionem hic mechanicus
naturale considerandum tamen q sal
uator bn accepisset auctoritatem magis
expressam de in mortalitate animae
et future resurrectione apparuisset. ut
visum t sed ille non recipiebant
a sadducees et ro non fuisset efficax
contra eos Pharisei autem hic com
ostendit qualiter impugnauit cont
xpm in initate iute in hoc q apposi
erunt sibi questionem temptatiuam
de primo mandato legis Circa quod
primo ponitur xpi responsio Et
alius iesus Circa primum dicitur sic
Pharisei autem q licet cum xpi esset

contrarij sadiceis in opinione de anime
immortalitate et mortuorum resurrectione
vt iusinice · tamen tanicenebant eti
eis in xpi persecutione Et ideo audie
tes quod silentium impossuisset conue
nerunt manu · ad in iudendum xpm
xpm Alio mo et ad xpm venerunt
in magna multitudine ad magis eu
trendum · et inter regauit eu vnus
ex eis · ut si tanfusius cet plus vide
tanfundi si aut vnteet omes vide
rentur eu vicisse Credum quod dicit
crisostomus tomptans eu cape sz in
sermone maris tamen videtur con
trariu dicere xoij capitulo vbi dicit
Qd xpus dixit illi legis doctori
querenti de pmo mandato legis no
longe es a regno dei Dicendum q iste
in principio venit mala intentione eti
alijs Sed pgea audita xpi respo
sione vera penituit · et xpi respo
sionem approbauit Dicens magister
in istate bndyoisti ⁊ vt hic mairi
xoij Et tuc xpus iudens ihis
penitentia · intulit verba premis
sa dicens Non longe es a regno dei
Simile autem hic habis vni ta
vbi dicitur q principes et phari
sei miserunt ministros ut comphe
derent iesum Illi aut audientes
xpi predicatione penituerunt et
ad principes redierunt Et dn querent
abeis quare no addixissent ad. Re
spnderunt nunqua e sic locutus ho
Consequenter ponitur questio ·
magister quod e mandatu magnu
in lege Credebant enim q statim re
spnderet de mandato pme tabule
no habis deos alienos Et tuc ha
buissent argumentu contra eu de
precepto caritas quod e manus sic
et caritas e maior virtus apd fide
dir illi ihus Hic ponitur xpi respo
sio Diliges dnm deu tuu ⁊ hoc e
pmu et maximu mandatu · hic
tria sunt videnda de ipo precepto ca
ritatis pmum e qualiter sit intelli
gendum Secdum qualiter sit pmud
Zo qualiter sit implendu Circa pmud
stiendum q illud preceptu in quantu
latis traditur in scriptura Scilicet
deutro xpoto Vbi ponitur ta Diligis
dnm deu tuu ex toto corde tuo
et ex tota anima tua ⁊ ex tota forti
tudine tua et hic et mat xxii
vbi dimittitur fortitudo et tu diuly
alijs additur vnu sz q deus diligat
ex toto corde et ex tota anima ex
tota mente marci aut xii ponit
ista tria et additur q ptu sz ex tota
virtute q e idem ridco · Qd dicit
deutro vi ex tota fortitudine Et
eadem in luce xo hic nisi q dicit
virtute vel ex fortitudine Et sic
patet q quatuor ista sunt de vno
huiusmodi precepti sz diligere deu ex toto
corde · ex tota mente · ex tota anima
et tota fortitudine Cuius ratio e
quia diligere e actus voluntatis di
plex e aut actus ipsius vnus e
elicitus · et alter impatus actus
autem elicitus e qui in mediate ef
ficitur ab ipa voluntate Et iste actu
tangitur cum dicitur Diliges dnm
deu tuu ex toto corde · a · ex toto vo
luntate Quia sicut ex cordis oriu
motus ad alias partes corporis ·
voluntas mouet potentias omne
Actus aut impatus voluntatis e
actus altius patentis mote ad suu

actu per apam voluntatem. Per
voluntatem autem in formatam caritate
movetur intellectus ad assentiendum
his quæ sunt fidei. et ad meditandum
de eo dilecto. Et iste actus significatur
cum subditur ex tota mente. Ubi et
accipitur mens pro apo intellectu
Ultius per voluntatem movetur appe-
titus sensitivus ut conformetur su-
pori parti. Quia sicut superior supio
movet in inferiores suo motu. Sic voluntas
per appetitum sensitivum. Ut hic. ij
de anima. Et iste actus notatur cum
subditur et ex tota anima. Per a-
nimam enim intelligitur pars sen-
sitiva. Cum quod scribitur. gen primo
fratres e homo maliz. vivificat a-
vivum animale et sensibile corpi
dante. Ut dicit glosa. Ultius per
voluntatem movetur potentiae mo
tiue et ex ceritiue ad operandum ex
dilectione et hoc notatur cum subdit.
Et ex tota fortitudine tua. vel ex
omnibus viribus tuis. quidem e pati
igitur primum. Circa secundum considere
randum. q aliquid dicitur primum du-
pliciter. Uno modo origine. Et sic
illa quæ sunt imperfectiora. prioa
sunt illis. quæ pertinent de potentia
ad actum. Ut dicit ex methaphe. Alio
modo dicitur aliquid primum dignitate
seu perfectione. Hoc igitur secundo modo
primitatis mandatum de dilectione dei
dicitur primum. quia origine dilectio
proximi prior e. Cum quod dicit
beatus iohannes prima canonica iij
Qui non diligit fratrem suum. quem
videt. deum quem non videt
quomodo potest diligere et sic patet
secundum. Circa tertium considerandum
q totum et perfectum idem sunt

Ut hic tertio physicorum. Et ita diligere deum
ex toto corde. vel ex tota anima est diligere
ex perfecto corde. vel ex perfecta anima
et sic de aliis. Perfectum autem dicitur
aliquid dupliciter. Uno modo qui nihil sibi
deest de perfectione possibili. Alio modo qui
nihil sibi deest. de perfectione sibi de
bita vel competenti. Sicut homo modo
tris statuire dicitur perfecte quantita-
tis. licet non habet quantitatem gigan-
tis. Sic igitur accipiendo perfecte primo
modo sic impletur preceptum dilectionis
in patria. quia mens ibi fertur in
deum totaliter et perfecte. quantum si
possibile esset. et sic aliqua intiuitate
Et secundum hoc dicit augustinus libro de per
fectione iustitie. Quod mandatum cari-
tatis solum impletur in patria. Ut
erit caritas perfecta. Si autem accipiatur
perfecte secundo modo sic impletur in via
quando nihil diligitur contra deum
Ista enim est perfectio. quæ debetur in
hac ex debito necessitatis. et hoc suf-
ficit ad salutem. Diligere enim deum ex
toto corde hoc modo e sic diligere
deum q nihil diligatur contra eum
Sequitur. Secundum autem similem
huic. Diliges proximum tuum sic
te ipsum. i. ad eandem beatitudinem
ad quam diligis te. In hijs duobus
mandatis pende omnis pendet
lex et prophete. Circa enim speculatis
omnes conclusiones dependent ex hoc
principio de quolibet affirmatiuo uel
negatiuo. Sic in operabilibus omnia
dependent ex dilectione dei primi
paliter et consequenter ex dilectione
proximi. Inter hoc omnia mandata
legis et monitorum non sunt insig-
dam explicatione istorum duorum man-
datorum quia omnia ordinantur ad di

lectionē dei et prophetarum ut patet in
tuenti Et similiter doctrina Ephetarum
ad hoc ordinatur ¶ Congregatis autem
pharisis Hic tamen ostendit phari-
sios esse contradictores diuine veritatis
errori contrario adherendo Ad huius autem
eius considerandum · q̄ licet pharisei
et legis periti cognoscerent in principio alium
esse verum xpm · et per consequens deum
et hominem ut supra dictum est capitulo
precedenti super illud Nisi essetis
· q̄ tm conceperunt contra eum odium et
rancorem Ideo hec vera existimatio
corrupta est in eis aliquo modo ut sup̄
dictum est Et ideo inceperunt eum ne-
gare et p̄ se qui tamquam blasphemum
· quia dicebat se esse dei filium · et per
consequens incipiebant corrumpere scp̄-
turas et prauare · que loquebantur
de eius diuinitate Propter quod xps
fecit eis istam questionem de xpo
Cuius filius est Dicunt ei dauid so-
lum sed diuinitatem negantes Sicut
illis argumento sed monstrauit Quomodo
ergo dauid in spiritu · r spiritu sancto
inspiratus Vocat eum dnm dicens
Dixit dns dno meo ut Quod
cum ista scriptura intelligatur de
xpo patet q̄ ipsi phariseis non
negarunt Hac omnio concesserunt
· sede adexpotris meis Sed ode autem a-
dexpotris Vno modo accipitur p̄ equa-
litate Et sic xpus sedet quod de-
us sedet addexteram Alio modo est
ex imperiosibus bonis et hoc modo
conuenit xpo secundum humanitatem
quia ut sic in gloria preest angelis
Donec ponam inimicos tuos
ut Istud completur in iudicio
· qn omnia perfecte subiicientur hoc

xpo Si ergo dauid vocat eum dnm q̄o
modo est filius eius quasi tum secundum
naturam humanam · sit filius dauid
et per consequens eo in fecior oportet ponere
in eo aliam naturam per quam sit
dns eius · et eo superior · hec autem est
diuina · Et in xpo sunt due nature
diuina et humana · et nemo potest
respondere quia non poterant simpli-
citam negare Considerandum tamen
q̄ iudei modernii diuinitatem
xpi negantes dicunt predictam auctori-
tatem p̄dictam esse ad litteram de abra-
ham et quod eliezer dispensator do-
mus abrahe · fecit hunc psalmum
agens deo gratias de victoria quia hunc
abraham de quinque regibus Qui hi
fuerunt nomina Pro quam victoriam q̄
peruit dns abrahe Dicens nolite
timere abraham ego protector tuus sum
et merces tua magna nimis Di-
cunt igitur q̄ eliezer loquitur sic
Dixit dns r dns celi qui est dns meus
dno meo abraham sede adexpotris
meis · quia tam fortunate eum ut iusti
est promittendo ei auxilium et pre-
mium Sed ista expositio patet fal-
sa primo per titulum psalmi Qui
ponitur psalmis dauid et in he-
breo quod non ponitur in psalmis
factis ab alijs Item per illud q̄d
subditur in psalmo eadem Ex utero
ante luciferum genui te · quod non
potest dici de abraham · quod steri-
mus ex utero dei uel substantia
et ante lucifer r ante mundi cre-
atione sed solum potest intelligi
de filio dei Et ratio in fine psalmi
Tu es sacerdos ut quod non
p̄ iusticia de abraham · qui non
fuit sacerdos et dato q̄ fuisset

tamen sacerdotium eius non potuisset
finiri eternum · sed solum ordo sacerdo-
tii est eternum

Cap. xxiii

Nunc locutus est dominus hic
ostenditur tertio iudeos
esse iuste reprobatos qui
sunt fictores bonitatis
Et diuiditur in duas partes Quia sal-
uator primo ponit huius fictoris motiuum
Secundo concludit huius motiui multiplice
effectum ibi Ve autem vobis scribe pri-
ma in duas Quia primo saluator huius
motiuum ostendit Secundo hoc motiuum a
suis discipulis concludit ibi Ipse autem
vero motiuum fuit superbia phariseorum
et legis peritorum Et hoc superbia osten-
ditur contribus primo quia abusui sue
potestatis Secundo quia simulatione sanctitatis
ibi Domine ergo · Tertio quia ambitione
dignitatis ibi amant autem primos
recubitus Circa primum considerandum
quod a tempore moysi fuerunt constituti
adeo septuaginta ~~iudeos~~ senes etate
et sapientia pruecti · qui cum moyse ha-
berent curam populi Et dicebantur iu-
dices ordinari · quia ad apices fiebat re-
ferendis iudiciis causis · magne etiam
cause non tractabantur sine eis Et
istud fuit observatum apud iudeos
quam diu fuerunt in potestate et hoc
quod dicit hic saluator Super kathe-
dram moysi sederunt scribe et pharisei · Qz
illi qui iudicabantur esse populo magis
periti ad hoc eligebantur Domine
quecumque dixerint vobis facite
quia prelatis etiam malis est obedi-
endum nisi in hiis que sunt manifeste
contra deum · et sunt hiudi mire
nequitia quadiu tolleranter maxime
sine Quod patet per hoc quod dicitur
iud · qui venabatur saulem regem

liceret fuerit eum esse malum · et adeo
reprobatum Opera autem eorum nolite facere
quia non sunt imitandi in malis quo
tantum in bonis alligant enim onera gra-
uia et importabilia Quia supra
legis precepta constituerant milita
quasi suis traditionibus · sicut supra pa
tuit capitulo xxv que erant subditis
grauia et importabilia · Digito autem
suo nolunt ea mouere i. modicum tama
tum ad agendum talia nolunt apponere
Ex hoc patet quod ille qui constituit le
gem aliquam · licet non sit subditus
legi · quidem ad hoc quod punitur per
hominem si contraium fecit · tamen
obligatus est ad legem implenda et
grauius punietur adeo · si fuerit
contrarium · quia transgressio eius gra-
uior est Propter scandalum Propterquod
dicit sapiens Patere legem quam
ipse tulerit Et econtra de constitutionibus
capitulo Cum omnes quasi quis quis
iniuriam alteri statuit ipse eadem iure
uti debet Patet etiam ex predictis
quod illi qui statuunt certum ingenuum · sed
aliquem statum certum inspeciali one-
rant grauibus statutis · sine magna
et urgenti necessitate abuuntur sua
potestate Sicut faciebant pharisei
et scribe Unde dicit augustinus
ad inquisitores iamiam de religione lo-
quens Sana · apam religionem magis
· quam dns noster iesus christus pau
cissimis sacramentorum celebrationibus
voluit esse liberam · quidam servilibus
premunt oneribus adeo · et tollera-
bilior est constitutio tendens iudeorum
qui non humanis constitutionibus sed
diuinis subiciuntur in scriptis Domine
ergo Hic ostenditur superbia
phariseorum ex simulatione sanctitatis

quia hec faciebant vt essent in reuerentia
et honore omnibus Et hoc est quod dicit omnia
opera sua faciunt vt videantur ab hominibus
Propter gloriam humanam Quia videt
in homine Propter gloriam diuinam non
est malum sed magis meritorium vt supra
dictum est capitulo ~~quinto~~ quinto Dilatant
phylacteria sua Phylacteria sedum quod
dicit latinum erant quedam carte in
quibus scribebatur decalogus mandatorum
et ponebatur illa carta in capite ad
modum coronne · et per hoc significabat
quod debebant legem in memoria
habere Nam quod dicitur deuteronomio sexto
Scribetur autem phylacteria aphylacte
quod est seruare · et thora quod est lex · quia
erant quedam signa seruande legis
Pharisei vt viderentur pretis religi
osi faciebant sibi phylatheria magis la
ta · et scribebant in eis decalogum de
grossum littera Et eadem racione facie
bant fimbrias maiores in pallijs suis
Que autem essent iste fimbrie dictum
est supra in capitulo super illud verbum tetigit fimbriam vestimenti eius
Amant autem hic contra ostendit superbia cor in ambitione digni
tatis cum dicit · amant autem primas
recubitus mee Et hoc duplici decem
sa scilicet racione gule · quia ibi po
nuntur ferculi meliori · et racione
superbie quia est locus honorabilior
primas kathedras in synagogis vt conuenienbant hominibus ad audiendum verbum dei et salutaciones
in foro vel in loco patenti et vocari
ab hominibus rabi · desiderant enim
studium et actum docendi non est ma
lum et superbie peccatum · si tamen
desideretur honore et auctoritas ma
gisterij ad hoc quod in sua iam hita

aliquis melius possit vti non est
malum · sed est bonum Quia bonus doc
tor debet querere illa que faciunt ad edi
ficacionem fidei doctrine Verumptamen
quia homo non est magister principalis sed solus deus · idcoo dicit Vnus
est magister vester · quia solus deus
potest interius docere intellectum illuminando suam speciem intelligibilem · homo
autem docet tantum exterius aliqua ponendo exquibus formantur fantasmata · aquibus intellectus agens abstrahit speciem intelligibilem sicut in sanatione hominis natura tantum agit principaliter · medicus autem
aliqua administrat exquibus iuuat
Omnes autem fratres estis · quia filij
dei per creacionem et adoprionem gratie
Et patrem nolite vocare vobis
super terram · licet enim aliquis possit vocari pater interna tamen gene
racionis doctrine seu etatis tamen
solus est deus pater principalis · qui
abeo solum hominis animam intel
lectuam que est forma hominis ·
pater autem est iste qui dat formam
Nec vocemini magistri id est sicut in
supra expositum est Qui maior est
vestrum id est vult esse sedum valetate
erit minister vester id est paratus
ad officia humiliatis sedum do
trinam sui status Propter hoc pa
pa vocat se seruum seruorum Qui ex
se exaltat impiti per superbiam
· humiliabitur in futuro per pacionem
poenam Ve autem vobis scribe
Post quam saluator ostendit vitia
triste instituit quod est superbia os
tendit eis multiplicem effectum et
diuidit in duas partes Quia
primo describit exmultiplici effectu

hypocrisis culpam. Et subiungit pena
ibi serpentes genimina. Circa primum
aduertendum q hypocrisis est similatio
falsa. Et ideo opponitur veritati. Vel
tas autem triplex est doctrine iustitie et
vite. Et diuiditur mites partes. quia
primo ostenditur qualiter phi corrum
pebant per hypocrisim vitate doctrine
Secundo idem ostenditur de uitate
iustitie ibi. Ve vobis scribe et phari
sei hypocrite qui decimatis. Et ide
ostenditur de uitate ibi. Ve vobis scri
be et pharisei qui mundatis. Circa p
mum considerandum q doctrina legis ad
tria ordinabatur videlicet ad cognitio
xpi in lege promissi. Et ad salutis
consecutione per mandatorum impletio
Vnde supra xxiio capitulo dictum est
Si uis ad uitam ingredi serua mandata
Et ad cultum omnipotentis dei. ad obseruandum
Et ideo diuiditur mites partes. Et
quia ista tria per hypocrisim corrum
pant pharisei. Et ibi. Ve vobis hypo
crite qui circuitis. Tertia ibi. Ve
vobis duces ceci. Considerandum aut
q manibus apertis effectibus hypocrisis
opponit hanc dictionem ve. qui male
dictionem significat. Cum ratio est q
in lege veteri ponuntur benedictiones obs
uantibus legem. et maledictiones
transgredientibus eam. Vt hic deut
xxviii. Et in euangelio ponuntur
beatitudines ut hic est supra quinto
capitulo. Et hac respectu iustorum. Et
hic econtrario ponuntur maledictiones
contra hypocritas falso iustitia si
mulantes. Dicit ergo Ve vobis
scribe et pharisei qui claudit regnum
celorum. Regnum celorum hic ac
cipitur p beatitudine eterna ad quam
perquam intratur ad xpm. Iohannis xo. Ego sum
hostium per me si quis intrauerit saluabi
tur. Clauis autem qua aperitur hoc
ostium uel claudatur est doctrina. Quia quia
auctoritas docendi vocatur scientie clau
uis. Vt hic. Luce xi. Et io per sanam
doctrinam aperitur hoc ostium et per fal
sam doctrinam claudatur. Et quia phari
sei et scribe auctoritates quo ad sum
mum lege et prophetis de xpo corrumpebant
vt iusum est precedenti capitulo. Et io
claudebant regnum celorum ante homines
eos a fide et notitia xpi vi auctoritatis
Ideo sequitur Vos non intratis. quia
a cognitione quam habuistis de xpo per
aduentum et transitum commissum mi
rorum ut iusum est capitulo precedenti
et capitulo xxi. Nec introeuntes
et intrare volentes quales erant
simplices populi non sinitis intrare
quia per astutiam pharisaeorum simul decep
ti et a fide xpi pro maiori parte aue
rsi. Ve vobis scribe. Hic ostendit
qualiter corrumpebant uitate doctri
ne in hijs que pertinet ad salutem. di
cebant enim q obseruare legem erat
necessarium omnibus ad salutem quod est
falsum quia multi gentiles sunt sal
uati ut iob et plures alij. Propterea
ad hunc falsum distruendum aliqui
doctores habent per diuersas ciuita
tes et castra ut possent auertere a
liquos de gentilitate ad iudaismum
Et hoc est quod dicitur hic. Qui cir
cuitis mare et aridam. Vt faciat
vnum proselytum legis. Et pleniius enim
legis dicebatur. alle qui de gentili
tate ad iudaismum conuertebant. et
cum factus fuerit factus est filium ge
henne. quia per malam vitam sua

ipm in moribus corrumpebant Sed
additur duplo quam vos quia ille sit
in moribus depravatus · ad gentile ritum
revertebatur · et sic erat apostata a
lege quam observare promiserat et sic
in moribus et fide peccabat Similiter
autem fecerunt illi · qui similiter laborant
ad hoc ut possent aliquem ad statum re-
ligionis adducere ut sic adductus fuerit
permiata exempla faciunt apm apostata-
tare et sic fiunt nonissima eius pei
ora prioribus ¶ Ve vobis duces cec
Hic tertio ostendit qualiter corrum-
pebant vitatem doctrine in hijs que
pertinent ad actum latrie cum est in
trare modo debito et intrametum obs
uare Pharisei enim et scribe exempli-
dicate mali dicebant q illi qui intrabant
per templum dei nec peccabant nec
erant maliquo obligati · sed illi qui
intrabant per aliud templi erant
obligati ad soluendum sacerdotibus
tertam portionem auri Et iste error
procedebat ex cupiditate ut dictum e
Qm rebus enim materialibus non est
aliqua sanctitas nisi inquantum ordina-
ad cultum dmi · ad hoc autem directe
ordinabatur templum · aliud autem ex
aperiebantur · parietes templi intra
magis ordinabatur · ad templi decore
Quod quod dicit duces cec qui e-
rant in error et alias mercorem
dicebant quod e manus aliud aut
templum q sanctificat aurum · quasi dicat
milli e dubium q templum · manus est
rone predicta · Et quicumque iuramentum in
altum michil est · non peccat nec e
maliquo obligatus · qui autem iurat
in dono · quod e super illud debet
vel obligatur ad solvendum tantum quantum
valet illud donum Iste error procedebat
similiter ex cupiditate Quia quod putabat
esse quod e manus dominum vel altare qd
sanctificat dnm quasi dicat apm altare
· Quia si quis fecisset tum oblationem
deo alibi quam in ierusalem et quamvis
altare quod erat in templo · non erat
acceptabilis deo · Imo in hoc incurre-
batur crimen sacrilegii Addit etiam
secundam rationem ad hoc Qui autem iurat
in eo in altare iurat in eo et omnibus
que sunt super illud Eo quo patet quod
iuramentum quod fit in altari · includit
illud quod fit in dono qd e super altare
et non e contra et sic se habet ad illud sicut
totum ad partem Addit etiam tertiam
rationem ad hoc dicens et qui iurat
in templo aut quia templum erat ordi-
natum ad divinum cultum Ideo deus spe-
cialiter habitabat in templo Ideo
iurans per templum iurat per deum
qui colitur in templo · et hoc e magis
quam iurare in dono quod sibi offert
Confirmat autem ultimum dictum per
exemplum Et qui iurat in celo et
Quia prius dictum e supra capitulo
quinto Qui iurat per celum iurat
quasdam per ipm deum magnum
virtus divina relucet specialiter in
celo ¶ Ve vobis scribe et pha-
risei hypocrite qui decimatis
ostendit qualiter pharisei corrumpe-
bant iustitiam iustice per hypocrisim
Quia illa que erant parvi ponderis
reputabant ad similitudinem sanctu-
tatis · et illa que erant maioris
necessitatis ad salutem tante impie
bant et hoc e q dicit decimat
mentam cuminum et anetum Hoc
potest intelligi dupliciter Uno modo

respectu sui quia licet ministri tem-
pli recaperent decimas a populo tanc
de illis acceptis a populo Et de hijs que hē-
bant ex labore suo decimas reddebat
sumo sacerdati Vt hic mis Et ideo ad
similitudinē sanctitatis reddebant si
decimas de minimis hoc etiam faciebat
ratione cupiditatis ut per exemplum
sui induceront quilibet ad reddendum
sibi decimas de omnibus ex sic admiria
Aliter patet intelligi respectu alicui
q perdactiam suam dicebant adde-
cimas strictē solvendum sibi Vt si
sensis Qui decimatis &c hoc est
decimare dicetis · et vel inquitis q
graviora sunt legis hoc similiter in
telligitur duplicitē Vno respectu sui
quia ista q erant magis necessitatis
facē amittebant Alio mō respectu
aliorum quia alios ad talia observanda
inducere negligebant Similiter fa-
ciūt sacerdotes etiam et prelati qui
solicite arguunt et argui q prohibent
subiectos de redditione decimarum et
consimilia que eis debentur et pa-
tiuntur si in maioribus timbus in
volvantur Hic autē sunt ista mandata
a deo aperis neglecta subdit Iudicium
et misericordiam et fidem Iudicium
autē importat debitum ordinem hoīs
ad proximum in hijs que sunt rationis
debiti Misericordia autē in hijs que
sunt rationis doni · Et ista in istis
tribus intelliguntur omnia illa que
sunt multum necessaria ad salutem
Sequitur et hoc oportuit facere
tamquam magis necessaria et
illa non omittere tamquam minora bō
Hoc autem dicit ne forte exoribus
predicto redet aliquis quod no

cet bonum solum decimas de minimis
Duces ceci Vocat duces qui debent
regere quilibet et ceros qui precedebant
intellectum scripturarum Dicentes esse
milium cuiandum de minimis et parum
de magnis Quia quod subdit Excolan-
tes culicem a minima cum diligentia
perquirentes et tractantes · tale camelum
autē glutientes a alia que sunt mag
pondera pro nichilo reputantes q
camelus e animal magnum et pondo
rosum Vae vobis scribe Hic
consequenter ostendunt quales corrupe
bant virtutem vite Et ponit tria
exempla primum erat in rebus ex
terioribus Pharisei enim ad ostentationem
mundicie quam debebant ostendere ad
templum adorandum primum lavabant
utensilia domus et vestimenta et
consimilia et parum curabant de in
timo mundicia Et hoc e quod dicit
Qui mundatis quod deforis e / et
Sequitur Interius autem estis plenum ra
pina et in mundicia Et hoc erat
magna cecitas quia mundicia ex
terior non e deo accepta nisi quia
mundicia interiorem Quia hoc
dicitur pharisee cece Munda prius
quod intus e calicis et parapsidis
per interiora enim calicis et parapsidis
intelligit mechanicē interiora nec ex
cuius mundicia dependet bonitas exterio
ris mundicie · Quia quod sequitur ut
fiat quod deforis e mundum Vae vo
bis Hic ponit exemplum quod erat
in hijs artibus · quia exterior tamen
rationem habant honestam ut eos
poterent malicia occultam et hoc e
quod dicit Quia similes estis sepul
cris dealbatis &c et patet litera
Vae vobis Ponit hic tertium
exemplum quod respicit artius

predecessorum suorum. Isti cum pharisei ut viderentur iusti respectu preteritorum patrum ornabant et edificabant sepulcra prophetarum a predecessoribus interfectorum. Et hoc est quod dicit. Cum edificatis sepulcra prophetarum et ornatis. Sequitur. Ita quod testimonia estis vobis quia filii estis eorum qui prophetas occiderunt. Hoc cum dicebant ut patet exclusa in mediate precedenti. Ubi dicitur. Et finis secundi diebus patrum vestrorum. Sed quia non solum erant filii predecessorum suorum quantum ad naturam sed etiam quantum ad mores. subdit. Implete et implebitis mensuram patrum vestrorum quod factum est quando occiderunt omnium seruum finem prophete qui fuerunt a patribus iudeorum occisi. Et ideo pharisei impleuerunt mensuram primorum eos in malicia exercendo. Serpentes genimina vipere. Postquam in pharisaeis arguit hypocrisis culpam. Hic ostendit consequentem penam. Et primo penam eternam. Do temporalem ibi. Ierusalem iterum. Dicit igitur serpentes et venenum in iudicio. Hinc genimina vipere. quia venenum malicie apparere intibus traxerant quomodo fugietis a iudicio iehenne quasi dicat nullo modo quia erant in malicia obstinati. non solum autem habent penam. meruerunt propter mortem xpi sed etiam propter occisionem apostolorum et discipulorum eius. Propter hoc sequitur ecce ego mitto ad vos prophetas et sapientes et scribas quia in discipulis xpi multi habuerunt spiritum prophetiae. Dicit ad hoc evangelista ut patet in apocalypsi. et agabus et multi alii. ut patet in actibus apostolorum. Aliqui etiam fuerunt scribe. sicut evangelista qui scripserunt evangelia ad informationem ecclesie. Sapientes quia doctrinis et revelationibus adeo illuminati et eis audetis. quia iacobus frater iohannis est occisus actu xii. et stephanus actu octavo et multi alii. et crucifigetis ut petrum et andream fratrem eius. et multos alios flagellabitis. Hoc etiam patet in actibus apostolorum xvi capitulo. Ubi dicitur quod paulus et silas flagellis cesi sunt. Et prima vice qui dicit paulus. ter virgis cesus sum ut patet in quinto de civitate in civitatem. Hoc patet actu xiii. Ubi dicitur quod iudei paulum et barnabam eiecerunt de finibus suis. Ut veniat super vos omnis sanguis iustus a sanguine abel iusti usque ad sanguinem zacharie filii barachie. De iusto abel nulla est ambiguitas. quin fuerit iste quem cayn frater eius occidit. De zacharia sunt opinantes. Nota quod ante fuit pater iohannis baptiste. Et hoc fuit opinio origenis dicentis quod propter hoc occisus est in templo dei quia beata virgo quando parturiebat filium suum venit adorare marium et steterunt in illa parte. Ubi virgines consueverant stare. moriebat in quo loco non erat licitum muliebribus ingredi ultra orare. et adeo ministri templi volunt eam expellere. at zacharias pater iohannis. qui cum virginem fuerat. obstitit et eis dicens. quod erat digna stare in loco illo. et adeo ipsum zacharias tamquam legi contra dicentem interficiebant. Hoc autem refertur ieronimus tamque apocr

sim Et dicit q iste zacharias fuit filius
ioiade sacerdotis qui interfectus fuit in
templo ut hic ij paralipp xxiiii Sed ho
hor iudeum q iste dicitur hic barachie
filius ille autem dicit filius ioiade
ad quod respondet ieronimus q saluator
hic voluit exprimere sanctitatem ioiade
sacerdotis et ideo vocauit eum barachiam
a benedicto dm sicut aliqui tantum git
liberalem hominem vocamus alcyan
drum ad exprimendum libertatem eius
quamuis hoc non sit ipsius nomen
eius Aliter possumus dicere q ioiada
fuit bynominus sicut pater dauid vo
catus oziasse et azariam et multi alii i
sacra scriptura saluator hic exprimit
vnum nomen eius Aliud exprimitur
ij paralipp xxiiii Sequitur Amen
a fideliter dico vobis venient anni
asta super generacionem istam a sup
ipsum iudaicum quia per istos primitus
et multiplicem diuersis temporibus con
siderandum etiam q abel fuit simplex
homo pastor ouium et illetratus Za
charias autem fuit sacerdos et legisperitus
Per hos ergo duos intelligimtur omnes
iusti abel usque ad istum Et est sensus hic
veniat super vos omnis sanguinis iu
stus qui effusus est a sanguine abel
usque ad sanguinem maximi iusti
Ierusalem ierusalem hic pre
dicit eis rector ponam templum
usque destructionem ciuitatis et templi q
facta est per titum et vespasianum in
vindictam mortis xpi vnum anno
a predicta passione Dicitur agit
Ierusalem ut illum alloquitur ipsum
iudaicum sub nomine ciuitatis me
tropolitane Et hic est communis
modus loquendi Hoc cum dicit

ciuitas facere per ipsius hiesum in ca
facit que accidere ipsi has a consiliis
occide et lapidas eos qui ad te missi sunt
a administrationem tuam sicut patet in
ipsis antiquis et an iohanne bap
tista qui fuit iudeis occisus Unde
iii Regum xxiii dicitur q tempore
manasse effusus est sanguis innocui
in iusum donec repleretur usque adeo
quoties volui congregare sub tuitio
nem dei per fidem et caritatem fi
lios tuos a iudeos quemadmodum
congregat gallina pullos suos sub
alas Ponitur exemplum de gallina
ad ostendendum affectum suum ad ipsum
iudaicum quia inter alias aues gal
lina videtur magis affici ad con
sacionem et nutricionem pullorum et
voluisti quia per ipsum adeo missos
prima iohannem baptistam et vltimo
dum meum alium xpm contempserunt
Propter quod subditur pena Ecce re
linquetur vobis domus a xpm to
plum quod per romanos fuit de
structum nec reedificabitur amplius
Quia secundum quod dicitur dan ix vs
xx in finem mundi perseuerabit desolatio
Dico autem vobis non me videbitis a
modo a et tempore passionis xpi
que de xpmo in mundo fuerunt qui
xpm dixit asta Donec dicatis bene
dictus qui venit in nomine dm
Hoc est qm apparebunt signa cu
dencia aduentus eius ad iudicium
tunc cum iudei qui credituri sunt a
xpm in fine mundi laudabunt et
confitebuntur xpm

Capitulum xxiiii

Et egressus iesus xpus
porta et legis euange
lice per mulgatio et con
firmatio per miracula h

contra ponitur iudicium secundum legem
illam Et quia lex euangelica est per
fectissima et extrema Ideo sibi corre
spondet iudicium extremum quod erit
perfectissimum Et diuiditur in duas p
tes quia primo ponuntur quedam ante
cedentia ad iudicium Secundo ad iudi
cium describitur capitulo xxxv Prima
in duas quia primo circa hoc ab apos
tolis quaerunt questio Et secundo pan
questionis solutio ibi et respondens
iesus Prima in duas quia primo pon
questionis occasio Secundo huius occasio
ne formatur questio ibi Sedente
autem eo Circa primum considerandum
quia xxiiii in fine predicti capitulo
dixerat quod domus templi relinquet
deserta Quod in principio huius capi
dicitur Et iesus egressus de templo
abat in hoc ostendebat perfectum quod
templum esset a divina protectione
relinquendum Ideo accesserunt dis
cipuli ut ostenderent ei edificationes te
pli Non quia ostenderent sibi ali
quid magnitudinis rei frequentis inte
plo fuisset ut patet ex predictis
sed ut ex nobilitate edificiorum que
erant facta addimum tuleret quod iuraret
eis admiserandam et per consequens
mitigaret penam predictam spe
respondens autem illis Videtis hec
omnia quasi dicat quantum sint in
agria et forma amen quod fideliter di
co vobis non remanebit lapis
super lapidem Non est sic intelligen
dum quod remanent lapis super la
pidem saltem in fundamento Sed
est modus loquendi ad exprimendum ma
gnitudinem destructionis que tam
plena est sub toto et vespasiano ut
dictum est capitulo precedenti

Sedente autem eo Hoc predicto for
matur duplex questio quia enim audie
rant apostoli eversionem illam tredo
bant quinquia ce iudicii tanta sunt
Ideo questerunt primo Dic nobis quando
hec erunt a destructione ciuitatis et
templi Secundo questerunt Et quod signum
adventus tui adiudicium et con
summationis seculi Utrumque enim
simul fiet Et quia ter hoc quod est
ultima questio Notandum etiam quod iste
questiones sunt sibi facte super
montem oliueti et hoc rationabiliter
quia locus iste distat solum a ciui
tate per unum miliare Et si ciuitas
illa et templum ex illo loco clarissime
videtur et occasione huius detempore
destructionis illius ibi quaerunt Si
militer etiam iudicium extremum fu
turum est circa illa loca ut hic dicit
ur Ideo congruenter fit ibi questio
de futuro iudicio Respondens ho
ponitur utriusque questionis solu
tio Et primo prime Secundo ibi orate
autem Circa primum duo fiunt quia
circa ea que pertinent ad destruc
tionem ciuitatis et templi primo de
scribit miseriam Et secundo finalem
exitum ibi Cum ergo videritis
Circa quod duo considerandum
quod inchoatio et signum destructionis
future sunt clades et pestilencie
que sunt in iudea ante bellum ro
manorum contra eos ut dicit iosep
phus libro de iudaico bello Si
iudicium ergo in duas partes quia
primo tangunt mala que contin
gerunt iudeis in generali Secundo
mala que contingerunt xpi dis
cipulis in specialis ibi Tunc tra
dent vos Circa primum quatuor

tangunt

tangimur p̄ mū t̄ seductio ereos
quod notatur cum dicunt Videte ne qs
vos seducat Ista tamē predixit · quia
minis facila fuerūt que p̄ūdentur ·
Multi enim venient in nomine meo
ex astribentes sibi nomē meū qd' pat
per hoc q̄ subdiciūt Dicentes ego sum
xp̄us · et multos seducent De talibus
fuit symon magus · qui per hoc seduce
bat samaritanos Deqo hr̄ actū est
q̄ samaritani dicebant de illo Hic e
virtus dei que dicitur magna Qeto
mūs etiam dicit super · locū astitit q̄
ante destructōē ciuitatis plures appa
uerūt qui dicebant se xp̄os ¶
Audiūtis enim est Hic ponit sdm qd'
t̄ tonagistotinois tum dicit audiūtis enim
estis predicta Vnde q̄ refert iosephus libro
antiquitatū vicesimo pg passionē xp̄i
ante destructōnē ciuitatis multos seducēs
et multa prodigia fuerūt apud iudeos · quia
samaritani qui partem tenebant ritū
gentilem in surgebant contra iudeos
et iuuisos Item multi iudeorū et ante plu
rimi qui mutabant quem ad rebellan
dum contra romanos Alii autem ad con
trarium Sequitur et apparuerunt plures
qui ante destructōnē ciuitatis multa
signa apparuerūt q̄ interpretabantur
ab aliquibus in bonum et pacem ciuit
Ab aliis autem in contrarium et destructio
nem super ciuitatem per ammū p
mle gladio · quam apparitionem qui
dam dicebant significare sibi aliq
id affinius contra ministros Alii
contrario dicebant significare vm
dictam dei contra mala hominum
in ciuitate · Et per hoc erant diuise
apparitiones de prelijs inter eos vi
dete ne turbemini credendo de iu

dea quia ter talia Voluit enim ipsum p
discipuli sui remanente aliqua tempus
in iudea pg mortem suam ad predicandū
abi fidem catholicam Oportet enim her
tici quia sunt adeo preordinata · sed no
dū t̄ finis · quia pg audicionē talium ste
tit adhuc ciuitas per tempg longum
scil annis pg passionem xp̄i ¶
Consurget enim Hic ponitur tertium in
delicet distorbacio pacis cū dicit Con
surget gens in gente quia gens iudeorū
erat diuisa intra se · ut patet Et
regnū aduersus regnū · quia regnum
iudeorū contra regnum romanorū rebel
lauit et hoc patent ex predictis ¶
Et erunt pestilencie Hic ponitur
quartum scz perturbacio ex rebus seu e
lementorū ex quibus surgunt pestile
tie in ac et mali Et per consequens
sterilitas et fames in terra Quod
autem hoc accidit illo tempore patz
actū xpi Vbi dicitur q̄ quia agri
bus predixit famem magnam fu
turam · que facta t̄ imperante claudio
Propter quod fideles qui erant antiochie
miserūt auxilium de facultatibus suis
fidelibus qui erant in iudea et ecclīe
p manus barnabe et pauli Hoc
autem a quatuor predicta initia sū
dolores qui quidem dolores finiū
consummati in destructōē ciuitatis et
templi p romanos ¶ Cum tra
dent Hic ponit mala que con
tigerunt xp̄i discipulis in special
Vbi ponitur quatuor p̄mū est
violencia afflictōnis duplicis scz
ab intra et ab extra Illa que fuit
ab extra fuit a iudeis fideles per
sequentibus de quo habetur actū xpi
Vbi dicitur · Et pg mortem beati
stephani facta t̄ persecutio magna

in ecclia que erat iero solymis et abide
subditur q paulus detinebat eccliam
iuper accident vos quia illo tempore
ab ipsis et stephanus iudeis ut patet
actu vii Et iacobus filius zebedei actu
xii Iacobus frater dni · Ut dicit ios
phus libro xxii antiquitatu Et eris
odio omnibus gentibus a aliquibus omn
gentu Propter nomen meum hoc additur
ad cor consolationis quia ad hoc sequit
magnum premium Ut habetur in supradicto
capitulo Et tunc scandalizabuntur
multi et invicem tradent ac Hic po
affliccio abintra sz a falsis fratribus qr
multi qui receperant fidem xpi vi
dentes persecutionem oriri contra eos
scandalizabantur tradentes propter hoc
a fide suscepta Et sic habebant odio ve
ros discipulos xpi · quos ad mortem
tradebant Et multi pseudo ppte
Hic ponitur secundum sz vehemencia
seductionis quia multi falsi ppte de
nunciabant contra predicationem aplorum
et quoniam habundabit iniquitas
Hic ponitur tertium sz habundantia
iniquitatis · que erat in falsis xpi
anis · et propter hoc refrigescebat ca
ritas in multis aliis · licet enim no
raderet taliter · propter quod concludit
Qui autem perseveravit usqz in fine
in fide sz formata caritate · Hic
salvus erit Et predicabitur Hic
ponitur quartum · quod ad complata
tionem predictorum · quod est crudencia
crudelitatis Et hoc est qd subdit
Et predicabitur hoc euangelium
regni a euangelium xpi · quod introi
ducit ad regnum celeste quod non fa
ciebat lex propter quod erat imper
fecta respectu euangelij ut supra
dictum est in principio huius libri nam
iuxta mundo qd ante destructionem ecclie

tatis per tytum et vespasianum in tribus
partibus orbis · s asya affrica et euro
pa · Predicatum est euangelium xpi pa
ter sicut venente cum petro fides predi
cata est in italia · quia sanctus sanni
anus qui fuit omnis de septuaginta
missus a beato petro in gallia cum pli
bus aliis civitatem senonensem que
tunc erat in metropolis gallie et vocba
batur civitas aurea · tamen ibi ad xpum
et ibi ecclesias edificatis in
sancti honore beate virginis Alia in
honore sti stephani qui thomas martiris Et
alia in honore sancti iohannis bapte
quartam edificavit in honore aplorum
que quia venere petro · fidei predi
catio pervenit versus mare atlan
tis Ubi terminatur ultimum clima
tis tre hytabilis Quod autem est
ultra sedum actores astronomie pon
xxiiii climata Jerusalem a qua dis
xxiiii aplorum et alii xpi discipuli
ad predicandum est in medio tre hy
tabilis quia est in quarto climate vel
primo publicata est fides katholica Et
ad sciendum a ierusalem usqz ad fines tre
hytabilis exparte hytabilis gallie vel
predicata est fides per sanctum iacobum
mi et socios eius Similiter exparte
hispanie ubi paulus predicavit ad
tione probabile est Quod a ierusalem usq
qz ad alias terminos tre hytabilis
pervenit predicatio fidei per alios
aplos et discipulos ad hoc missos Et
sic patet qd venente petro fides xpi
predicata est in universo mundo Quia
tagnicio fidei pervenit ad omnes
partes orbis Petrus martizatus
est sub nerone Post imperium autem
neronis destructa est civitas iherusa
lymitana · 20 anno imperii ve

spesiani Vt hi libro de iudaico bello
Pro testimonium omnibus gentibus quasi
dicet Adhac predicanda est fides in om
nem orbe ut testimonium xpo audiret
in omni gente Secundum quod dicit
fuit apostolis artis primo eius in iudea testes
in hierusalem iudea et samaria · et usque ad
ultimum terre · Et tunc consummatio veni
quia per predicationem euangelij perfecta
facta est consummatio destructionis ciui
tatis a xpo predicta · Considerandum
autem quia alia est predicatio euangelij
futura omnibus gentibus quantum
ad efficaciam · sic quia omnes gentes recipi
ent fidem xpi Et hoc est in con
summatione seculi ¶ Cum ergo videritis
Hic describitur exercitus ciuitatis
quantum ad eius terminum primum est
abhominatio desolationis que hi danielis vo
Vbi dicitur quia destructa ciuitate et
templo ponetur abhominatio in deso
lationem · idolum quod nomine abhomi
nationis intelligitur in veteri testamento
debebat poni in templo desolato ho
autem impletum est · quando helyo a
driano in magnum suum fecit statuam
Vbi steterat archa testamenti ut scri
bitur in scholastica hystoria Et hoc est
quod dicit Cum ergo videritis abhominationem
Qui legit intelligat quasi diceret
qui legit abhominationem danielis intelli
gat cum est dictum de hoc facto cum
quod ibi ponitur et iudeorum captiuatio
et perfecta eorum dispersio tunc dicit
Tunc qui in iudea sunt fugiant ad
montes quia dicit exercitus iudei non
intrabunt plus in iudea quia licet
helyus adrianus hierosolima reedifi
cauit precepit tamen ne aliquis
iudeus haberet licentiam intrandi
illuc Sicut autem exponunt aliqui
quibus de tempore quod fuit ante de
structionem ciuitatis in mediate · quia fi
deles qui erant in hierusalem · admoniti
sunt per angelum · ut fugerent in regnum
agrippe · ultra iordanem Quia
rex agrippa erat confederatus ro
manis Et ideo fit ibi fideles sal
uati sunt · ut scribitur in ecclesiastica
hystoria Sequitur et qui in tecto est
non descendat aliquid tollere de domo
sua nec quasi diceret iudeus est · quod
saluet vitam suam quam rem pos
sessam Ve autem pregnantibus et in
trientibus in illis diebus · quia pre
gnantes non possunt illum fugere aggra
uati pondere · nec similiter lactentes
propter curam circa parvulos ¶ Orate
autem Hic incipit soluere secundam
questionem de consummatione seculi Et
diuiditur in tres partes Quia circa
consummationem seculi primo ostendit
tribulationis magnitudinem Secundo tris
intertitudinem · ibi De die autem et hora
Tertio autem exortatur nostram sollici
tudinem ibi Vigilate itaque prima
ad hiemem · quia primo tangit
tribulationem futuram tempore antichristi
Et sed ad ueniens apostolis ad iudicium
ibi statim autem post prima in diebus Se
cundo tribulationem futuram tempore an
tichristi describit quod in duobus primum
est afflictionis violentia Secundo
est vehementia seductionis · quod tan
gitur ibi Tunc si quis vobis dixerit
Circa primum ad uertendum · quod
quia predicit tribulationem iudeorum
et destructione ciuitatis hierosolimitane
ut patet ex predicto et tribu
lationem fidelium futuram sub antichristo
maiorem Ro consilit se ad disci
pulos suos in quibus admonet

fideles qui illo tempore futuros dicens
Orate autem ut non fiat fuga vestra
hyeme vel tempore in competenti acies
in opportunitate vel sabbato vel tempe
in competenti ad fugam exequatur alii
causa · quia tunc non est sabbatum in quo
non erat licitum iudeis ambulare ul-
tra mille passus quod sabbatum ergo
intelligit tempus in commorans ad
fugam modo predicto Et subiungit
ratio cui dicitur Erit enim tunc vel tpe
antixpi tribulatio magna · qualis
nunquam fuit ab initio mundi usque
modo deprecito neque fiet in futuro
Ecquo patet · qd loquitur hic de
tribulatione antixpi que ab omnibus
doctoribus dicitur maxima Et nisi
breviati fuissent dies illi · non est
intelligendum · qd dies fuit bre-
viores tpe antixpi · quam sunt
modo · quia quantitas diei causat
exercitui solis · que est uniformis
sed dies hic accipitur qd tempore ·
quia tempus illius tribulationis
est breve · quia non durabit tres
annos cum dimidio Ut hi· daniel'
xpi Ubi dicitur qd durabit per
tempus et tempora et dimidium
tempus Causa autem huius bre-
uitatis subditur cum dicitur nō
fieret salua omnis caro Caro autem
hic accipitur pro homine Unde
dicitur Gen vii Non permane-
bit spiritus meus in homine in æternum · quia caro est Genesis ego est
aste Omnis caro non fieret salua
vel millus homo fiet salius si est
langum predicte tribulationis tpe
negotio enim qd potest huic regno
omnipotali omnis facit apim equip
pollet omnipotali negatiue · quia sicut
non valet millus quod subditur
Sed propter electos breviabuntur ne
et tribulationis magnitudine redan-
antur Nunc si quis hic qm
ostenditur magnitudo tribulationis
et vehementia seductoris · quia mul
ti discipuli antixpi venient ad se-
ducendo quam ducendo qd tpe vere
sit propius in lege et in prophetis pro-
missus Et ideo hoc predixit · ne fi-
deles tunc decipiantur dicens Tunc
vel tempore antixpi si quis vobis
dixerit ecce xpus hic aut illic
nolite credere Et quia non solum habe
bunt verba ad decipiendum · sed etiam
signa · quod est difficilius ad euadendum
ideo subditur Surgent enim pseudo
prophete Per hoc intelligit antixpum
et discipulos eius qui sunt inclu
apius et dabunt signa magna et
prodigia Quia virtute demonum pos
sunt multa mirabilia fieri quando
permittuntur ad eos Ita ut in erro
rem inducantur si fieri potest etiam
electi Hoc dicit quia licet prede
tinatio sit certa tamen non tollit
libertatem arbitrii Ista omnia propter
nō predestinatus potest dampna-
ri falsa est in sensu composito
tamen in sensu diuiso Verum est sed
difficilius declaratur primo sententia
Ecce predixi vobis · quia
si diceret · ad hoc ista predico ut
ut caueatis per hunc · Quia multis
nacula fortium que prius erant Un
quod dicit Beatus gregorius Si
enim dixerint vobis Ecce in deserto
est propius sit tamquam homo religio
sus in loco deserto existens · noli
te exire adiuendum si enim re
seducatur Et si dixerint ecce in pe

netrabilibus a lacris aeriis · Solito
tredē Sancto autē subdiciur Erit et
fulgur exoriet abaquilone usq; quia licet
adiuentus mi tarnem fiet aeriis
tamen adiuentus eius ad iudicium eis
ata manifestus q non potest aliquo
latere Sapter quod subdiciur Ubicuq;
fuerit corpus a xpus in humanitate
· quia supra frequenter dictum est iudicabi
bit in forma humana glorifica allur
congregabuntur aquile a sancti oc
cidentes obuiam xpo Venienti adiu
dicium Sm quod dicitur prima ad thes
salonicens iii capitulo ¶ Statim autē
Descripta tribulo que futura est per
antixpm describit adiuentu xpi adiu
dicium Et diuidiur in duas partes q
primo describit quedam signa precedē
tia iudicium Secundo describit iudicis ad
uentum ibi et tunc apparebit Circa
primum aduertendum q quit dicit
doctores et sancti pg tribulationem
antixpi · antequam apparcant mani
festa signa iudicii erit tempus le
ue · in quo patientur alii · qui decepti
fuerint per antixpm ponitur et hor
signatur appoka · vii fuerit et silen
tium in celo quasi media hora · Sed
cum tempus non durabit vt dicitur
nisi per quadragenta dies vel circa
Et hoc est quod dicitur hic Statim
autem pg tribulationem dies alios
a parvo tempore elapso pg tribula
tionem antixpi apparebunt signa ma
nifesta · quinque iudicii Et hoc est
quod subdit Sol obscurabitur · non q
privationem sui lumis cum sit ei na
turalis Corpa aut celestia nuo ma
nebunt in sua natura integra · Sed
ista obscuritas est respectu nostri
per interpationem alicuius corporis
opaci quem admodum fit in eclipsi
Et luna non dabit lumen suum Quod
potest dupliciter intelligi Uno mo q
est interposita inter nos et solem · et
sic pars lune que est versus terram
obscurabitur cum nos sic lumen nisi
a sole · Alio mo per interpationem mundi
obscurari Et stelle cadent de celo · no
quantum ad earum substantiam · ut sint
incorruptibiles · sed solum apparentia
quia vere stelle abscondentur in mundi
densitate · et de mundi versus tram
descendent coagulacones ignite · que di
cuntur stelle cadentes Et virtutes ce
lorum mouebuntur · Virtutes hic
accipiuntur angeli · qui sunt de medio
ordine sedē celestie · ad quorum officium
spectat cooperari aliquo mo ad nutum
Sedum quod dicit beatus dyonisius
Et apli tenent frequentius solito mouc
buntur cum divina voluntate ad facie
dum miraculosas transmutaciones
in elementis · ad inuitiendum hoibus
terribilem iudicis venientis ¶ Et tunc
apparebit · Hic describit iudicis
adiuentum Et circa hoc duo facit · q
primo facit quod dictum est Secundo iudicii
cum complid ab arbore fici Dicit igit
Tunc a in mediate pg signa pre
dicta apparebit signum filij hominis
in celo a crucis clauis et lancea · q
sunt passionis xpi instrumenta
Vel aliter signum a cicatrices · q appa
rebunt in xpi corpore · Ista autē
apparebunt in celo a in aere quia
lapiando vocatur celum in scriptura
et tunc plangent se omnes tribus ter
rae sicut de omnibus tribubus et nacio
nibus quibus adiuentus iudicis erit
tristabilis Et tunc videbunt filium
hominis · quia sicut dicitur est in fama

homo iudicabit Venientem in nubibus celi Sicut in nube in celum ascendit
ab apostolis Ipse enim quod dicitur actu primo
Iesus qui assumptus est a vobis sic veniet. cum virtute multa. Quia multas
nubes adventus eius fiet cum firmamento Qui est in virtute et maiestate
quia venit ut dns. qui primo venit
ut servus. et mittet angelos suos. cum
ministerio angelorum. colligentur electos
mortuorum cum tuba. Sicut cum in da
tione legis audiebatur sonitus tubae
Et hoc quodam modo ita tunc audietur
sonitus consimilis virtute angelorum
factus in elementis Vox magna Ita
vox erit vox christi vocantis mor
tuos ad iudicium Horum virtute simul
tabuntur et congregabunt electos
eius. licet enim omnes adducantur ad
iudicium tamen electi specialiter adducet
ministerio sanctorum angelorum. quia omne
tantum corpus. Quatuor ventis de
li a quatuor partibus mundi Vn
oriuntur principales venti. et per
hoc intelligimus alio pactos orbis
minus principales Assumis celorum
usque ad terminos eorum. Iste modus
loquendi est secundum apparentiam quia
summum celi videtur super omnes ca
pitis nostri. terminus autem celi ubi
ubi terminatur aspectus. quia ubi
videtur celum contingere terre. licet tamen
rotunditatem equaliter distet a terra undique
Est ergo sensus assumis celorum
usque a. ab omni loco. quia sub celo et ad
ducentur electi ad locum iudicii
Ab arbore hic addit declarationem predic
torum adducit exemplum quia sicut
viridis arbor nuncius est signum
estatis Sic quoque ita signa predicta
erunt signa ultimi iudicii a modi

ate venientis Et hoc est quod dicit Ab
arbore fici discite parabolam. i. simi
litudinem ad quoniam congruam. et pa
ter tra Sequitur amen dico vobis
quia non preteribit generatio hec. i. con
gregatio fidelium. Donec omnia fiant
Quia quantumcumque fideles omnium tempore antichristi. tamen aliqui perma
nebunt in fide stabiles usque ad finem
mundi. Celum et terra transibunt non
quia corruentur sed mutabunt sicam sub
stantiam. sed quia cessabit motus
celi et transmutatio ita cum ordina
ta sunt ad complendum numerum
electorum Et adeo ante completo iudi
cio cessabunt. sicut ea que sunt ad
finem huius finis Verba autem mea
non preteribunt Per verbum autem
domini factus est mundus et ita verbum
eius est ante mundum stabilius De
die autem et hora Sicut circa iudicii
ostendit temporis incertitudinem pos
set cum aliquis credere. quod ex signis
predictis possit aliquis tempus iudicii
indeterminatum certitudinaliter cognoscere. quia dependet ex simplici
dei dei voluntate Similiter nec
per revelationem cognoscit Quia si
hoc revelasset aliquibus. Hoc
fuisset factum apostolis. qui sunt illu
minati actu primo Quibus respon
dit Non est vestrum nosse tempora
vel momenta. que pater posuit in
potestate sua Ex eo quod christus augus
tinus de unitate dei dicit
calculantium digitos resolvit alle
qui hoc dixit Per digitos pater
iam ministerium intelligit. ne
que angeli celorum. sicut cum principium

mundi a solo deo fuit pretagnitus quia
mundus immediate et abrupto factus
Ita et finis mundi soli deo et cognitus
Et homini quoque revelatus · adque pertinet
iudicare de omnibus nisi pater solus ·
Quod hoc non concluditur filius vel spiritus
sanctus sed magis includunt · quia una
et notitia trium personarum Dicitur cum con
clusiva addita cum personae indivisibilis
respectu terminus essentialis non conclu
dit aliam ut diffusius tractatur primo
sententiarum Quia alia quae importat
respectum ad creaturam sunt communia
tribus Augustinus autem et notitia diei
iudicii Confirmat predicta per con
cordiam veteris testamenti dicens · Sicut
fuit in diebus noe quando diluvium
futurum erat asculedo · Ita erit adventus
filii hominis Ascendentes venientes ad iudicium
Sicut enim erant in diebus ante di
luvium et tulit omnes et perdidit con
tempto noe et his qui cum eo erant
in archa erit adventus filii hominis
comedentes et bibentes nupsi in
magna securitate consistentes do
nec venit diluvium et tulit omnes
et perdidit contempto noe et his
qui cum eo erat in archa erit adventus
filii hominis · quia hominibus in se
curitate consistentibus et de millo
timentibus subito venit tribulatio
antichristi Vel secundum alias studere
fertur ad tempus post mortem anti
christi · quia apud mortuos et post eum
in securitate · consistentibus subito
apparebunt signa iudicii et iudex
venientes Unus dico erit magno
unus assumetur et altera relinquetur
Ait Per consistentes magno intel
liguntur prelati quorum officium est
laborare in agro militantis ecclesie
per molentes in mola · Ubi et magnus
labor corporalis intelliguntur
activi Per consistentes in recto intelli
guntur contemplativi qui sunt in recto
contemplationis De istis tribus dicit
Unus assumetur et alter relinquetur
quia istorum trium statuum · aliqui stabunt
et aliqui cadent Et similiter adventante
iudicio aliqui assumentur ad gloriam
aliqui relinquentur ad penam Vi
gilate ergo Hic quo predictis exortat
nostram solicitudinem Quia enim
tempus iudicii et incertum Ideo semper
debemus eum pati ad aperiendum expectandum
Quia in tali statu inquio aliquis
rapietur in morte · que nobis incerta
et ita in tali statu presentabimur in
iudicio · Ad hoc autem adduxit duplex
exemplum primum et de patre familias · qui sollicitus et de custodienda
domo Et multo fortius · nos debemus
eum sollicite ne perdamus vita eterna
quod est si in venamur in peccati
tacentia gravi in morte · Et hoc et quod
dicit Illud autem scitote inquit et pa
ter luta Quia exemplum ponitur
ubi Quis putas de servo patrisfamilias
qui solicitus et regere domum sibi
commissam non solum in presentia domini
sed etiam in absentia · ut sic venens
dominus eum reminet Qui autem in con
tranis actibus spiritum invocant
eternaliter punientur Iste autem ser
vus et quilibet sapientes qui et
dispensatores domini sui Et quod intelli
gi triplicitur Uno modo in dispensa
tione spiritualium · quod quae pertinet
~~ad principes seculares~~ ad prelatos
Alio modo in regimine temporalium · quod
quae pertinet ad principes seculares
Tertio modo in bono usu tem
porum sibi a deo collatorum et hoc

pertinet ad omnes Hoc est igitur quod
dicit Quis putas est fidelis servus et
prudens quem constituit dominus super familiam
suam Et potest responderi ut patet
ex predictis Hoc de bonis prelatis vel
indeo bonis · vel etiam dominus simpliciter
exponamus Quia ut dicitur in ecclesiastico Cuilibet mandavit deus de proximo suo ut det cibum alii in tempore
tranquillum in tempore necessitatis
sed quod quilibet predictorum tenetur
ut visum est Beatus ille servus
et prudens quem cum venit dominus eius quotiens
in morte rationem finem sui Cum
venit sit faciens a · in actibus talis
status se exercentes · quia per talia
meretur beatitudinem Ipse quod
subditur Amen dico vobis super
omnia bona sua constituet eum O a
beatitudo est status bonorum omnium con
gregatorum per fortius Vt dicitur 30
de consolatione Si autem dixerit ille malus
servus in corde suo moram facit
dominus meus Hoc dicunt illi qui non
cogitant de morte · et cepit percutere conservos suos et se inebriare se
in actibus malis et vanitati contrarius
Veniet dominus servi illius · in die qua
non sperat · quia nihil est incertius
hora mortis · et dividet eum separando
animam a corpore in morte · partem
cum eius ponet cum hypocritis a
cum falsis christianis · separando ipsum
alienatis et connugendo condemnatus
ubi erit fletus et stridor dentium
hoc est supra expositum capitulo
tertio decimo **Cap. xxv.**

xxv

Qunc est similis regnum
celorum Data lege e
vangelica postquam

salvator ostendit quedam antecedentia iudicium extremum hic describit
ipsum iudicium · Et quia omnis status in
dicenda distinguitur in tres status
Videlicet activorum contemplativorum
et etiam prelatorum ideo dividitur
tres partes primum tres parabolas
quas hic ponit ad istos tres status
pertinentes prima pertinet ad con
templativos Secunda ad prelatos ubi
Exivit cum peregre et Tertia ad activos
ubi Cum autem venerit filius hominis
prima indicius quia primo ecclesia contemplativa ponitur minus Et
secundo ponitur ecclesia hoc est animarum
iudicium ubi media autem morte
Dicit igitur primo Similis est regnum
celorum ecclesie militanti quantum
ad statum contemplativum Decem
virginibus per quas significatur omnis
status contemplativorum / Nam
cum denarius est primus digitus vel
primus limes minutorum unde et
nisi sequentes componitur ex de
nario plurium simpliciter vel aliqua
parte eius sicut patet viginti
bis decem · triginta ter decem et
sic consequenter Similiter undecim
unus et decem · duodecim duo et decem
Et sic contra Quaere quod dyonisius
aliqui philosophi quia nisi non pro
dunt in finitum sed solum usque
ad decem · Vt hic tertio physicorum
Et 10 denarius nisi bin signat
omnis statum Virginitas autem
que tenet supremum gradum in virtute castitatis significat vitam
contemplativam · quia castitas
elevat mentem a carnalibus et
sic disponit intellectum ad con
templationem veritatis Sicut e

contrario luxuria deprimit mentem
et trahit obtenebrat intellectus · et
sic reddit hominem quasi bestialem
propter quod primo ethicorum vita vo-
luptuosa · vocatur vita pecudis · Hinc
accipientes lampades · lampades iste
sunt opera vite contemplative que
sunt bona de genere exercitii obviam
sponso et sponse · Ad hoc debet ordi-
nari exercitium vite contemplative
ut homo possit servire et decenter
obviare sponso venienti ad iudicium
qui tunc coniunget sibi certam tota-
liter infidatam · non habentem maculam
neque rugam · Quinque autem exercitia
erant fatue et quinque prudentes · pru-
dentia enim et virtus directiva o-
perum humanorum in finem debitum
propter quod apostolus et sanctus dicit
amiga virtutis virgines agitur
prudentes sunt contemplativi seu
religiosi opera pia bona · de genere ad
finem debitum ordinantes videlicet
ad gloriam dei principaliter ad per-
fectionem sui et edificationem proximi
consequitur · et quia fatuitas est p
naria prudentie contraria · Ideo
fatue virgines dicuntur conte-
plativi apredicto fine deviantes
quam gloriam · et favorem homi-
num quesivi principaliter intendo-
tes · et merito dicuntur virgines fa-
tue · quia bonum apus de genere per-
dunt propter defectum intentionis
recte · Sed quinque fatue accepe-
lampadibus non sumpserunt oleum
scilicet oleum spiritu et spirituale gau-
dium quod oritur ex operibus bonis
factis propter deum · De quo dicit
apostolus ad philippenses quarto Gau-
dete in domino semper · Hoc autem oleum
non habent virgines fatue propter de
fectum intentionis recte · licet habent
lampades · opera bona de genere
prudentes vero attepserunt oleum
in vasis suis cum lampadibus · Quia
propter rectitudinem intentionis gau-
dent in domino de suis operibus bonis
Dicitur autem gaudium spiritus oleum
· quia nutritur et fovet agnem caritas
Et hoc cum quis aliquis delectatur in o-
pere fortius et melius operatur cum
philosophum · Et per consequens de
spiritu · ut ei maior caritas infun-
datur · Horam autem fatuere sponso
dormitaverunt omnes et dormierunt
Mora ista e distinctus temporis
ab extensione noctis · usque addicem iu-
dicii quia tempus propter longitudinem
notatur hic mora · Nam cum duraverit
per mille et ducentos et septuagin-
ta quinque annos et respondit est no-
bis incertum · In hoc autem tempo-
ris interallo monuit omnes tam bo-
nam quam malum · quo quidem mors signa-
tur hic per dormitationem · quia ita
facilitter exercitabuntur a morte p
nostrum ad iudicium venientem · sicut
homo purius exercitat aliud dorm
entem · Media autem nocte h'
ponitur examinatoris iudicium ita
predicta opera contemplantium de
signatur media nocte · Non e intel
ligendum per hoc quod iudicium exer
cum sit celebrandum de nocte sed
de die · Sicut dicit apostolus prima ad
corinthios iii · Dies domini declarabit
ipsum · Quia ipsum iudicium est no-
bis occultum ut patet ex predic
ti capitulo · Ideo hoc signat

per hoc quod dicitur media autem
nocte · quia illa que fiet in media nocte
sunt hominibus occulta clamor factus est
a uoce xpi uel angelorum ad notandum
mortuos ad iudicium ut dicetur in fra
eodem capitulo · Tunc surrexerunt omnes
uirgines ille · quare surgent boni
et mali ut appareant in iudicio xpi
Ornauerunt lampades suas Iste or
natus non est aliud quam reuersus ad
uitam cogitando de iustitia suorum o
perum · et bonitate uirtutum suarum · fatue
autem sapientibus dixerunt Date nob
ne ipsa periro Vana et responsio
negatiua significant · quia melius ad alium
quantumcumque iustum potest pertinere pauperio
hindo nec aliquis quantumcumque iustus potest
aliquem iuuare sed sibi soli sufficiet iusti
tia sua · Et hoc est quod subditur Ne for
te non sufficiat nobis et uobis Iste
potius adiuendentes Gaudeatis cum
pretite familiaribus in hoc quod bona opa
degne dederunt propter fauorem laudis
humane · quia uenditores dei sunt
adulatores dominum augustinus · quasi
dicat Considerate quid valeat uob
pro tali fauore continente Uuie Dum
autem irent emere propter quod in s
mutatur remorsus quae consonere
dicentis testimonium deprehendit con
se Venit sponsus a nupcias ad re
munerationem bonorum operum · et qui
parate erant · per opera caritate fo
mata intrauerunt cum eo ad nupcias
a ad gloriam celestem alijs relictis
ad penam et clausa est iamia · quia
post iudicium non est alicui aditus pas
sibilis ad gloriam · Propter quod sub
ditur nouissime a · minus tarde
uenerunt et reliquae uirgines dicen
tes Dicentes domine domine aperi nobis Per
hoc quod vocant eum dominum significatur quod
credidimus in eum · sed quia fides eorum
fuit informis non subditur Et ille
respondens ait amen dico uobis
nescio uos noticia sed approbationis quod
soli electi adeo cognoscuntur Et in
fine huius parabole admonitum instructum
concluditur Vigilate itaque ad hindi
fidem formatam caritate · quia nes
citis diem neque horam mortis sed
nec per tonitus statim quod die iudicij Sunna
sicut dictum est in tali statu presentabi
tur quilibet in iudicio in quo inue
nietur in morte Sicut cum ho
pergare Ponitur hic sedam parabo
la que pertinet ad prelatos Et primo
circa statum eorum describit mittit et
demittit quos arcanum Ad iudicium di
stricorum ubi quod multum uno tem
pois Dicit agitur primo Sicut ho
pegre profiscens homo iste est
iustus noster qui licet sedum dum
tatem non posset profisci de loco
ad locum quia sit est ubique semper
et de necessitate · Reliquit tamen
humanam naturam · pegre profectus
est quando ascendit nicelum · quia
latius quam omnium temporum eo
clemetum ubi naturalis quietis
est tua Ut hic Ad dignatione qua
gratia exercuit eis sedum quam
titatem modis Vocauit seruos suos
a prelatos ecclie qui specialiter sic
eius seruit et tradidit illis bona
sua Bona sunt naturae · bona
gratie gratis data · bona scientiae
bona potentiae · et bona opulentiae
et diuitiae talenta quia per usum

talem potest sibi acquirere celeste premium. Omni dedit quinque talenta. Respice aliqui bene animati astra adeo sibi collata alii plura astrorum alii omnia tanta que habuit. Respice quia aliqui sunt qui astra multiplicant et gemmantur bene operando predictis ad sui perfectionem et proximi edificationem. Alii autem abstendunt mercedem qui predicto oriuntur ad mundi gloriam et temporale lucrum sui questum. Post multum vero temporis hic ponitur circa predicta examinationis iudicium. Post multum temporis venit dominus servorum illorum quia magnum tempus et abstentione non ad totum usque ad adventum eius adiudicatur predicta et ponit rationem cum suis suis. Quia tunc distrahet exigit rationem de bonis abeo tollat bene operantes remunerando quod quod sequitur. Euge. interiecto est gaudentis serve bone et fidelis quia cum in suis actibus gloriam domino suam. Quia in paucis fuisti fidelis. Bona autem in hac vita homini parva sunt respectu bonorum glorie. Quia si conservis homini bonum in finitum quod hac sequitur. Supra multa te constituam. Et patet. Et accedens autem qui omnia talentum acceperat. Quia mali licet in nici apparebunt in extremo iudicio domino conspectui. Sit domine sic quia durus es. Tu es. Deus asperus suis requirit opera ardua si opera virtutis tu quia in iudicio durus es. Qui mo es pius et mansuetus metis. Ubi non seminasti. Non intelligit duplicitur. Vno modo quia non solum acquiritur in platis ecclesie bona in qua persona. sed etiam malicia quia corpus officium est induce ad bonum. Alio modo qui acquirit ab homine opera mitola vite eterne et tamen non seminavit in natura hominis primapiu sufficiens huius speciei. Homo cum corporis naturalibus non potest meretur vitam eternam. Vnde contrarium dicit. heresi pelagiane. Non tamen deus in iuste requirit opera mitola vite eterne. Quia si homo fecerit per se deus in fundit sibi gratiam per quam potest predicta opus operare et times abis et abstendi talentum. Quia cum pusillanimitate aliqui refugium aggredi opera virtutis et detimat adutria. et ad sola terrena querenda turantes tum de corpore et nullo modo de anima. Propter quod sequitur esse hoc quod tuum est. quia aliqui tantum in spiritum de premium. Propter deus fecit anima tuam de ea si voluit. Alii autem presumentes. reddit habe gloriam sine merito dicentes. Deus non fecit anima propter damnatione apum saluabit et trahet ad se. Respondens autem domino eius dixit ei serve male et piger. Ex ore tuo ei condemnat quia in iudicio conscientia omnis cuiusque testabitur contra se. Scribas quia meto se. Quia si dicet. Ergo scribas me durum metepetendo multiplicatione talentum tibi traditorum per exercitium bonorum operum ex hoc te ostendis nisi te condemnandum. Propter quod sequitur tollite ergo abeo talentum quia bad diuinitus tollatur. non redent ad gloriam malo operantibus nec ad ros sed magis ad penam. Date illi qui habet decem talenta. Quia damnato reprobo redet in gloriam electorum. Cum quod scribitur in psalmo letabitur iustus cum iudicet vindicta

Apter quod etiam sequitur Habenti
dabitur et habundabit · quia ei qui re
pererit in gratia dabitur gloria et habun-
dabit non solum de sua et aliorum gloria
tractat divine iustitie in malorum reproba-
tione Et auferetur abeo Quia ei qui non
invenietur finis in gratia in morte bona
natura et gratia que habuit tradent ei ad
penam · Et in exterior tenebras exteriores Pertinebit enim
non habet solum tenebras exteriores quas
sunt tenebre mentis Qui in fermo autem
habebunt cum hac tenebras corporales
que sunt tenebre exteriores ubi erit
fletus et stridor dentium a dolor men-
tis et corporis Et adista reduxerit omnes
pena in fernalis Cum autem Ve
nerit filius hominis Hic ponitur tertia
parabola que pertinet ad actuosos
ad quos pertinet se exercere martyri-
nis pro quo exercitio remunerabuntur
despicientes autem a talibus condempna-
bunturur Dicit igitur Cum autem venerit
filius hominis Licet enim idem sit filius
dei et hominis · facit tamen mentionem
de filio hominis quia in forma humana venietur ad iudicium in maiestate
sua · quia tunc apparebit in forma homi-
nis gloriosa · qui in primo adventu ap-
paruit in forma passibili et infirmi
Et omnes angeli eius cum eo tunc
Apter honorem iudicis · tunc per eos
exercentur iudicij Quia ministerio istorum
angelorum deducentur electi ad celum
Per malos autem angelos reprobi trahe-
tur ad infernum Tunc sedebit super
sedem maiestatis sue Et per hoc sig-
nat potestatem iudiciariam quedata
est xpo hominum et congregabuntur ante
eum omnes gentes · quia nullus tunc
poterit latere Et separabit eos ab invicem
quia iustitia cuiuslibet et malitia appa-
rebit omnibus manifeste · et talis distinc-
tio vocatur separatio Et cum hoc for-
te distinguentur sicut pastor separat oves ab hedis Per oves
intelliguntur iusti Apter eos in no-
tentur per edos reprobi Apter eos nati-
vitatem Hedus enim quando transit et
animal fetidum · et luxuriosum Unde
et in lege hortus offerebatur Apto
primitias Et hic mundi ij Et statuet
oves quidem ad exortis a improbis
bonis quia sancti transferentur ad
gloriam hedos autem a sinistris Quia
mali dimittentur ad penam · Et
quia forte sic erunt disposita sicut
sicut prudentia quia dexterum est locus
honorabilior et ideo tanquam electis
Tunc dicet ego hijs qui ad dexteris
eius erunt Venite benedicti patris
mei a parte mea possidete a eter-
naliter tenete · Paratum vobis reg-
num a constitutione a constitutione mundi
quia a principio mundi factum est
totum empireum quia locus est beatorum
Quinta Hic tangitur septem
opera misericordie · que sunt necessa-
ria ex parte corporis · et intelligit
per hoc septimum quod est sepelire
mortuos Sufficiens autem istum
hoc modo accipitur quia homo primo
indiget ex parte corporis a-
limento sine quo non potest esse Et
hoc alimentum duplex Unum est cali-
dum et siccum · et hoc vocatur cibus
Et sic omnium operum misericordie est
pascere esurientem Unde dicit
Philosophus 2° de anima · quemadmodum
est appetitus calidi a sicci · et aliud
est alimentum frigidum et humidum

et aliud notatur opus. Et sic sedm
opus misericordie est potare sitientes. Et
sic dicitur. Co de anima q sitis est affecti
tus frigidi et humidi. Co indiget
aliquo sine quo non potest bene esse. vel de
indumento et domicilio in quo possit
requiescere. et sic est duplex opus mise
ricordie sc. vestire nudum et colligere
vel recipere hospitem. Tertio indiget
p̄ ultima ablatam sepulturam. et sic po
nitur quinta opus misericordie sc. sepe
lire mortuum. Ista autem predicta quinq
sunt ab hominibus communia. Alia autem
sunt dna opera misericordie. quae impe
dunt alicui. co aliquo accidente sup
venente. vt si aliquis metuit in
firmitatem vel capiatur ab hostibus
Et sic accipiuntur dna opera quae sunt
visitare in firmi. et redimere captium
Et nomine redemptionis intelligit
omne bn̄ factum eis impensum. Ista autem
septem opera misericordie leguntur in
illo versu. Visito poto cibo redimo
tego colligo condo. Et patet sententia
ex predictis. Ista autem septem impensa
xpi fidelibus quter xpo reputatur p
toto factum quia fideles sunt membra
eius. Et contrario fidelibus denegatum
sibi reputat denegatum quter quod fa
cientibus opera misericordie reddit
vitam eternam denegantibus autem
penam. Hoc patet ira. Adverte
dum tamen qm dicit. Domine quando
vidimus te esurientem etc. Non est
questio precedens ignorantia quia
iusti certificabuntur ex ipsa operum misericordie factarum membris
xpi opus reputat sibi fieri et p talibus
certificabuntur se salvari et similiter
mali scient se damnari p contrario
Sed est questio admiratio p magnitudine gratie que fiet electis et mag
nitudine iniuriae que infligetur re
probis. Considerandum etiam q hic non
fit mentio de operibus misericordie ex
parte anime. quia alia pertinent pro
maiori parte ad prelatos ad quos per
tinet alios instruere et dirigere in salute
Hic autem agitur de iudicio actuali
vt in summa certa patent ex dictis

Et factum est. Cap. xxvi.

Postquam matheus
evangelista in principio
sui evangelii declaravit
personam mediatoris. et ultius le
gem evangelicam alveo datam. ad
instructionem hominis transgressoris hi
conter describit opus mediatoris pas
sionem perquam saluti et pretium re
redemptionis. Et dividitur in duas p
tes. Quia primo ostendit malignitas
xpi comprehensio per exploratione
iudeorum. Co eius iusta condemnatio
per expectatione gentilium capitulo xxvii
prima dividitur in quatuor
partes. quia primo describitur xpi
venditio facta non ex eius ignoran
tia sed magis ex pertinacia et vo
luntate. Secundo venditi traditio
non ex displicentia sed ex caritate
ibi prima autem die azimorum. Tertio xpi
traditi condemnatio non ex propri
impatientia. sed ex sua mutitate
ibi adhuc eo loquente. quarto comprehe
sio illusio non ex eius in iustitia. sed
ex humilitate. ibi principes autem
sacerdotum. Circa primum quatuor por
ordinem ponuntur. primum est a prius
venditionis consultatio ibi tunc
congregati sunt. Secundo venditionis
contractio ibi Cum autem esset vespe
re. Tertio venditionis modus et ordo

xxvi

abi tunc abijt omnis ex eo diuo de tem

Circa primum considerandum est ea que p
dicta sunt capitulo precedenti predicauit
dominus feria tertia ante passionem suam
et eadem die predixit discipulis suis
passionem suam futuram post duos dies
sicut pacta fuit impletum Ex quo patet
quod non fuit ex ignorantia traditus sed
ex sua predestinatione et voluntate vt
dictum est Hoc igitur quod dictum est
hic Et factum est cum consummasset iesus
sermones hos omnes/ qui continentur
capitulo precedenti dixit eadem die
discipulis in secreto et non coram tur
bis Scitis quia post biduum pasca fiet
et filius hominis tradetur vt crucifigatur
quia ultimus iudei tradiderunt eum
pylato ad crucifigendum Tunc con
gregati sunt hic primitur vendicione
consiliatores quae facta est feria quarta
ante passionem et tunc iesus non
venit in ierusalem sicut fecerat
alijs diebus precedentibus sed mansit
in bethania vt daret iudeis locum
tractandi liberius de morte sua Et
hoc est quod dicitur hic tunc a sexta
die post dixit iesus verba pre
missa congregati sunt principes sa
cerdotum qui contemperant ex ira domini
tanquam rem et odium vt patet ex predi
ctis et seniores populi isti erant
iudices ordinarij de quibus supra
dictum est non capitulo in principio
in atrium principis sacerdotum qui
dicebatur caiphas iste est qui prius

dederat consilium iudeis de morte ioh
ut hic johannis xi Et consilium fe
cerunt ut iesum dolo tenerent et occide
rent Prius enim determinauerat apm
occidere sed consilium querebant de modo
faciendi qualiter possent facere occidere
et sine populi seditione Et hoc est quod
subditur Dicebant autem non in die
festo a. in solempnitate paschali in
mente de xxmo. ut infra Ne
forte tumultus fiat in populo multi et
qui ter solempnitatem pasche venerant
in ierusalem et quia aliqui reputabant
iesum esse dominum populi Alij autem se
dicti a sacerdotibus reputabant esse
magnum Et ideo si occideretur eum di
rante solempnitate paschali timebant
periculum seditionis populi qui ipsum
consiliabant mortem eius usque ad
pax festum differri tamen aliud consilium
pax inuenitur quia inuenit opor
tunitatem eum capiendi per iudam
ut dicitur in fine Cum autem
esset iesus hic ponitur vendi
tionis propinquo occasio Iudas enim cupido
morte fuit ad vendicionem propinquo ut
posset recuperare per hoc valorem
xxxgenti super caput eius effusi et
hoc est quod dicitur Cum esset iesus
in bethania Quod fuit factum post
to die ante passionem domini Vt habet
johannis xiiij B3 hic recolit a
matheo quia fuit occasio vendicionis
domini ut iam dictum est Iudomo si
monis leprosi Iste enim tunc erat le
prosus quia fuerat iam curatus a
domino retinuerat tamen nomen lepro
si Dicit matheus pax narrationem
ad statum apostolicum ad huc publi
cum Vt dictum est supra xo ca

Accessit ad eum mulier habens fiat mar
ror lagan. Ut dicitur Io. xij hnc
alabastrum a vasculum factum de alabastro
quod est genus marmoris candidi. qz
tale vasculum optime conservat unge
ta interna alla. Et hoc est qd dicitur un
genti pretiosi. a contentum ungenti
Adicitur tamen qd hic ungentum
vocat latina fluens de arboribus q
est multum pretiosum interna alla. quia ma
let ad multa medicinalia effudit
super caput ipsius sicut effunditur
aqua rosacea. Propter refrigerium et
odorem Recumbentis. a sedentes mensa
quia faciebat magnum festum xpo
et discipulis suis. Et lazarus qui fuit re
suscitatus a eo erat unus de accubentibus
Sicut hic Io xij Videntes autem discipuli
eius indignati sunt. Hic ponit plura
le pro singulari. dominum communem mo
dum loquendi. quia quod omnis de aliq
sanctata facit tota sanctatis dicitur
fere solus enim iudas murmuravit
ut hic expressius Iohis xij Vel si ad
illi eo murmuraverunt sunt ab eo mer
tati dicentes Ut quid perdito hec re
putabat enim iudas ungentum perditum
Propter hoc qd non deserebat apud se pecu
potuit enim venundari multo istud co
pressius quam iohis xij. et dat
pauperibus nondicebat hoc iudas
compatiens pauperibus ut hic Io.
xij sed quia dolebat qd ungentum
non fuit sibi traditum ut eius pecu
sibi retineret et furaretur. Iesus
autem iesus cognitione sua malig
nam fuit inde ait illis Quid mo
lesti estis huic mulieri quasi dicet
sine causa. Cum ratio subditur
Opus enim bonum operata est in me

nam semper pauperes habetis vobiscum
quasi dicit semper potestis recuperare
ad faciendum illis elemosinam me autem
non semper habetis. Sed contrarium iii
matthei xxvi ubi dicit discipulis suis
ecce vobiscum sum usque ad consumma
tionem seculi. Sed hoc intelligitur de
se et hominibus per gratiam et ecclesia sa
cramentaliter in sacramento altaris. Et
aliis modis non possumus sibi exequia
exhibere. Sequitur mittens hoc un
gentum corpus meum ad sepeliendum
me fecit quasi diceret in hoc facto
prefiguravit sepulturam meam futuram
deinceps. Unde Iohis xij dicitur
qd precepit partem ungenti ad se
pulturam suam reservari. Unde tradedit
et qd hec mulier hoc fecit edocta a spiritu
sancto. Sequitur amen dico vobis
ubique predicatum fuit evangelium
hoc in toto mundo hoc est factum mu
lieris pertinens ad evangelium xpi
dicetur et quod hoc fecit in memoria
eius. a. ad laudem eius accentabitur
tamquam virtuosum factum et hoc pz
ad impletum. Tunc abiit unus de
centum distribuitur vendicionis xxx
modus et ordo. Et primo quantum ad
tempus cum dicit tunc. a. fida qsta
quando principes sacerdotum sunt con
gregati ad tractandum de morte xpi
ut dictum est abiit unus de duodecim
a. xxx principalibus xx qui dicebatur
iudas scariothis hoc dicit ad differe
ntiam alterius iude qui fuit frater
iacobi in minoris. Et notandum qd sca
rioth est nomen ville de qua fuit
oriundus iudas qd ipse. Propter quod
inde cognominatur. ad principes
sacerdotum quos audierat esse con
gregatos ad tractandum de morte

dominus quid vultis mihi dare et ego vo-
bis eum tradam occulte et sine strepitu
Inter quod mutauerunt consilium predicti de
illi constituerunt ei .v. do facto firmiter
pro ministerio triginta argenteos argenteos
minus valebat decem minutos vsuales
et per consequens triginta argentei
valebant trecentos denarios vsuales
bus ut patet manifeste si multiplicentur
triginta per decem. Et sic in iudicio
dominus recuperauit valorem predicti vn-
genti. Et inde queritur opportunitate
sui temporis et loci ut eum tradet sui simil
to. quod adimplenit in nocte diei sequ
tis ut infra patebit. Prima autem die
azimorum Hic describitur apostolus dominum
vendit traditus vbi quatuor tangunt
quia primo ponitur pastale tamquam
ad proditoris reuocationem Do institutio
eucharistie sacramenti a Cenantibus autem
Do predicitur discipulorum scandalum
ad suorum confirmatorum abi tunc dixit
illis Quarto subiungitur dominum desde
nuit admirum redemptionem abi Tunc
venit ad eis Dicit ergo sic prima
autem die azimorum quia autem dies fuit
feria quinta que erat vigilia pasche
in qua immolabatur agnus paschalis
ad vesperam illius diei que erat dies
quarta decima primi mensis et tunc
tenebantur vesci panibus azimis usque
ad vesperam xxo primi diei eiusdem
mensis ut hic xo. xoij Adiecit idem
tamen quod greci dicunt dominum cenasse
cum discipulis suis ante passionem
suam tertia decima die mensis p-
mi. ita quod anticipauit immolationem
agni paschalis per vnam diem. et
priuauit se passione mirabilem qui
debebat agnus immolari secundum lege
Hor autem plenius in euangelio Io
hannis xviii Vbi dicitur Iudei
ducentes dominum ad pretorium non intra
uerunt pretorium ut non contaminarent
sed ut manducarent pascha Hoc
concludunt quod eadem die passus est
in qua immolabant agnum pascale sed
quarta decima die primi mensis et
per consequens die tertia decima cenauit
cum apostolis Hoc ulterius concludunt
quod dominus confecit corpus suum
in pane fermentato quia iudei no
uesterbantur azimis sed in vespera qui
te decime diei Hoc ulterius mira
tam insaniam prouenit quod dicit
matheus marcus et lucas falsum
scripsisse. quia scribunt dominum co
nasse cum apostolis prima die azimorum in
qua agnus paschalis immolabatur
Inter quod dicunt ulterius quod isti
qui scripsit posteriori in hoc corrigit
ur xxvi capitulo Dicens. antedi
em festum pasche Vbi consequenter
agitur quomodo lauit pedes discipulo
rum et eadem nocte traditus est
Sed ista sunt falsa. et erronea di
cere cum quod in scriptura canonica
sit aliquid falsum. cum sit tradita
a spiritu sancto Et attende si concedi
tur falsa mali quo loco per consequens
non potest breue aliquid firmitatis
in aliquo loco Vt arguit augusti
nus in epistola ad hieronimum qui
quod dicunt dominum confecisse in fer
mentato. hoc contra crisosto
mum qui fuit doctor grecus. qui
dicit super matheum aptissime
dominus demonstrauit qui a principio
creationis sue usque ad diem

pusthe cotremii non erat contrarius
diuinarū legum qui lege aut propheta
q carnes agni pastalis comederentur
cum panibus azimis Ergo in illa ce
na ultima in qua consecrat corpus suū
ciamt panes azimos Et quia hoc bn
scribit matheus qui scribit pma die azi
morum Illi autem arguunt de ioh. ffne
qui dicit q iudei non introierant in pre
torium ne impedirentur a manducatione c
paste Dicendū q pasta accipitur ꝯ q
agno pastali qui fiuit immolatu nocte
precedenti sed q azimis panibus quibus
utebantur septem diebus · adquirendū to
mestionem requirebatur q homo esset
mūdus Ad sdm quod arguit de
euangelio iohis nō Ante diem fes
tum ꝛc Dicendū q quinta decima
die mensis pim illa erat dies festiui
tatis pastalis que tamen festiuitas in
cipiebat a uespere diei precedentis Et
quia hoc illa eadem die incipiebant
comedere azimos panes in uespere ut
patet ex predictis Sequitur Vbi uis
paremus tibi comede pasta a agnū
pastalem · Et adhuc dicit Ste mutui
tatem adquendam Matheus sic loq
tur aliter quia populus non expressit illū
nomen illius ad quem adebant ꝛc · ta
men dedit eis signū · per quod po
terunt certe cognoscere sdm quod hic
narratur Vbi dicitur sic Occurret
vobis homo lagenam aque baiu
lans sequimini eum et quocumque introi
erit dicite domino domus q tempus
meum est patiendi que est apud te
facio pasta cum discipulis meis · quasi
diceret q inde michi delato et ubi
Vnde creditur q ille erat discipu
lus populi ceteris · tamen patet etiam
q populis ita pauper erat q nec domum
illud habebat nec unde posset ubi pas
talem emere Sequitur Vespere autem
facto quia illa erat hora comedendi ag
num pastalem Discumbebat cum duodecim
discipulis suis Ex quo patet q ipse cum
in se arcuotabat proditore amalo cum esset
unus ex duodecim · et tamen illum non
repulit a mensa agni pastalis · licet
eius proditio non latere eum Et edenti
bus illis hic sdm recitat q proditore
dolore predicendo tamen ex passione
sua que debebat esse discipulis suis
materia doloris Et hoc est q dicit Amen
dico uobis quia unus ex uobis me tra
dituris est Et contristati sunt nal
de se Non solum quia magistri sui
fiuiera sunt contristati Sed quia qui
libet timebat de se ne esset ille qui
debebat eum tradere Et ita quod reperit
singuli dicere Numquid ego sum dne
quia quilibet debet sibi timere de
fiuio quatenus et sit sanctus Et ille
respondens ait Qui intingit mecum
manum in parapside hic me tradet
per hoc potuerunt intendere quem es
set determinate quia omnes co
medebant in eadem vasa in quo e
rant carne agni q carnes agni
pastalis · sicut filius quidem hominis
vadit ad passionem sicut scrip
tum est de eo ysaie liij Vbi dicit
Sicut tamquam ouis ad tonsionem du
cetur ꝛc Damelis ꝛc pg ebdoma
das septuaginta duas addetur et
et impliuibus alijs locis similia hic
Ve autem homini hic recitat
proditorem timore predicendo ei
penam dampnationis sic dicens

Ve autem homini illi per quem filius ho-
minis tradetur. Bonum erat illi si
non fuisset natus homo ille. Omnis et
malum hic accipitur pro bono. omnis autem
malum est non esse simpliciter quam esse
damnatum. Et quia si non sit minus
malum esse poenae adiuncta. quia non privat
tantum esse creatum minus malum esse creatum
sed esse mortalis. quae in separabilem adhet
damnatis. et apud non solum privat
quoddam esse creatum sicut pena. sed
etiam privat bonum finitum seu dim
inutum propter esse miserum miseram sed esse mo-
talis eternaliter hoc est peius quam si
non esset simpliciter. Respondit autem
iudas. Hic quem revocat pro ditorem
pudore. quia illi ostendit se suam pro
ditionem cognoscere et hoc est quod
dicitur. Respondit autem iudas qui
tradidit eum. Numquid ego sum ra
bi. Si enim iudas aliis de hoc quere
tibus tacuisset. reddidisset se eis si
spectum. Sic illi tu dixisti. et in hoc
delictum suum aliis non publicavit
sed conscientiae iude significavit se eis
delictum sicut. patebat eum per hoc
verbum metem iude sic monere
quod alios latebat. Cenantibus
Hic instituitur eucharistie sacramentum
addunte passionis recordationem. Et
dividitur in tres partes. quia primo
describitur hujus sacramenti institutio
Secundo predicatur immortalitas huic mysterio
ibi. Dico autem vobis. Tertio
utrique redditur gratiarum actio ibi
Et cum hymno dicto. Circa primum advertendum
est quod apud sacramentum subdupliciter
specie instituitur est enim panis et vi
num. Quia panis constituitur in corpus

Christi verum in sanguinem. Et iste
commixtionem fuit separatum. quia sang
uis Christi fuit separatus a corpore vel
carne in passione. Hoc autem sacramentum
ut dictum est instituit est quasi quoddam
memoriale passionis illius. Et ideo con
secratio carnis et sanguinis fit sub
specie distinctis. Considerandum tamen
quod sub utraque specie est totus Christus
quia sub specie panis est tantum corpus
Christi vivi et sanguis et anima et divinitas
sunt ibi ex concomitantia naturali et
inseparabili. Similiter sub specie vini
sanguis tantum est ibi ex vi sacramenti
et autem ex concomitantia. Ut dif
fusius tractatur quarto sententiarum
Hoc ergo. Cenantibus autem illis
accepit panem comedentibus carnes ag
ni paschalis. antequam surgerent
de cena. Nunquam ubi
ter nominatur figura ubi debet anti
pe existere. Agnus autem paschalis
erat figura huius sacramenti. Et
ideo instituit est per comestionem agni
et benedixit. Hoc dedit nobis ex
emplum quod ante sumptionem huius
sacramenti debet mens elevari in
deum ardentiter deditque discipulis suis
Inter quos erat iudas. Ut dicit
sancti communiter licet hylarius
dicat contrarium. Facto autem quod
dedit ei corpus suum fuit quia per
ratum eius erat aliis discipulis similis
tis. Et quia per hoc mysterium observatur
quod peccatori occulto eucharistia
non negatur. Et ait accipite
et comedite hoc est corpus meum
Si enim verbum Christi tantum est
virtutis quod fecit de nihilo omnem
creaturam nec est mirum. si unam

creaturam comitat in aliam Et
accipiens calicem separatim consecra-
uit sanguinem a corpore carne predica
Erat egit eadem ratione scriptum consec
cratione corporis dicit c Sequitur hic
c sanguis meus noui testamenti a ad
confirmationem testamenti · quia sicut
Veteris testamenti confirmatio c in sang
uine animalium immolatorum Vt hi
quodi popolus Ita nouum testamentum San
guine xpi confirmatur c magis appa
ret excellentia noui testamenti
respectu veteris Vt arguit apostolus ad
hebreos ap sanguis p multis effundetur
in remissionem peccatorum Dicit autem
pro multis quia sanguis xpi pro
omnibus effusus fuit quoad suffici
entiam · quoad efficaciam non fuit
effusus pro omnibus Dico autem
Hic contra predicitur eterne uite
meditatio · quia perceptio huius sacra
menti dat vitam eternam · Nam ad
dicit saluator Johannis vi Qui
manducat meam carnem et bibit
meum sanguinem hic habet vitam eternam
Dicit igitur Dico autem vobis non
bibam amodo a ab hora qua in
stituit de hac gemina uitis vsque
in diem illum quo illud bibam cum
vobis nouum a modo nano hoc fuit
impletum quando post resurrectionem suam
comedit et bibit cum apostolis ad
declarandam sua resurrectionis Vt
hic luce vltimo Et tunc bibit no
uo modo quia corpus suum non erat
tunc passibile et mortale sed gloriosum
non indigens cibo sed potui
sed solum comedit ad declarandum
veritatem sue resurrectionis ut dictum c
in regno patris mei a ego tunc cum
astans in regno patris mei bibam
vobiscum mo predicto licet omni
corpus fuit beatus ex parte anime ab
instanti concepcionis Ex parte tamen
corporis erat oratus et passibilis an
te resurrectionem suam Sed completa re
surrectione fuit beatus in anima et
corpore ¶ Crympno dicto Hic
contentur panitur quidem gratia actio.
Dicit ergo Et cum xpo a cantico alicui
diuine laudis dicto post sacramenti in
stitutione · et nonne iuxte consuetudinem
sed in loco vbi ista erant facta Ex
ierunt in montem oliueti Hic ex
ierunt monte oliueti · quia locus
ad quem exponis ex hic et in quo fuit
captus erat situs ~~in monte~~ in pede
montis oliueti ut dictum c ¶ Tunc
dixit illis Hic predicitur discipu
lorum scandalum ad eorum punitionem Et
primo predicit magnum respectu om
nium Ex inspeciali respectu petri
abi Respondens autem Dicit igi
tur omnes vos scandalum patiemini a
ruinam in peccatis in me a recte
dentes a me · quia timorem hu
manum · a sicut noctis fuitque cum con
tingencia predicit eis certitudina
liter · et determinato tempore in
cognoscant apm eo deinde · qui pe
talia cognoscere quia virtute
Scriptum c cum zacharie xiii per
cutiam pastorem a xpm et di
spergentur oues a discipuli ex
timore fugientes ¶ Nuncerendum
tamen quia zacharie in mutantur
verba licet sit eadem sententia
quia ibi ponitur gladius et si pro
pheta loquatur ad dnm dicens p
cute pastorem ref Hic autem
ac si dns loquatur dicens percu
tiam pastorem ref quia ide e
verbum dni et filius licet dui
smodo xpus dni principale

apostolis quibus instrumentalis post
quam autem resurrexit hoc addit ad
consolationem eorum ut qui audita eius
morte erant desolati · audita eius fu-
tura resurrectione essent aliqualiter
consolati Precedam vos in galilea
am non solum promittit eis visi
onem suam in beatitudine et in loco
multum distanti sed quinquia regio
est in galilea ¶ Respondens autem
¶ Dicit specialiter predicit scandalum
petri Respondens autem petrus · quia
erat cetris ferventior · ait illi Et si
omnes scandalizati fuerint ante te
Sed hoc non monstrabatur · quia sic
habebat in mente · sed presumptuose
loquebatur non considerans debi
litatem fragilitatis sue · quoniam quod
gravius cetteris promissis et tado
et ceteris quia futurus erat pas-
tor ecclesie ut ex suo casu cresci
alios condescendere ait illi iesus ·
Amen dico tibi antequam gallus
cantet ter me negabis martis
xxiiii dicitur antequam gallus
bis vocem dedit ter me es ne-
gaturus Augustinus in libro de
concordantia evangelistarum dicit
quod tertia negatio petri inchoata
fuit ac etiam ante primum cantum gal
li antequam tamen esset consuma
ta gallus cantavit · quia negatio
secundum totalitatem suam accep
ta · hic aliquem tractum temporis
Sed hoc est intelligendum verbum illorum
qui dicebant petro · Tu ex illis es
et arguimentum quod adducebant
ex loquela eius · et negatio pet
sequens · et sic quod non potuit in
choari alia negatio ante quod gal-
lus primo cantaret et quod terminari
matheus ergo lucas et iohannes · quod
dicunt petrum ter negasse quoniam · an
primum gallicantum loquitur hinc de repe-
tum ad negationis inchoationem mar-
tus autem qui dicit tertia nega-
tione petri facta et quod primum gal-
licantum et ante sedum loquitur ha-
biendo respectum ad negationis con-
summationem dicit illi petrus Et si
oportuit et Petrus et alii discipuli
hoc dicendo non dixerunt mendacium
quia sic cogitabant fore dixerunt
tamen falsum · quia contrarium ac
dit ¶ Omnes venit abinis ¶ Dicit
contra ostenditur xpi desiderium
ad nam redemptionis · quod ostendit
tripliciter primo anxiando Se
cundo abi et progressus paulum
Tertio poditus orando abi cette
appropinquavit Circa primum adver-
tendum quod angustia animi et
passio causata ex apprehensione ma-
gni mali de proximo imminente
in possibilis ad evadendum Xpo
autem iudebat in mortem acer-
bissimam sibi de proximo imminentem · non evasibilem · quia
sciebat hoc esse determinatum a
deo patre · atque determinatione non
poterat declinare · et non pos
set petrare · Ista tamen ultra
libertatem arbitrii non tollebat
Igitur ex tali morte sic imminente
habebat xpus materiam magna
me anxietatis ¶ Item pars
sensitiva non alleviabat tali
anxietate ex contemplatione
seu premeditatione voluntatis

que erat in superiori parte anime
quia divina virtute fiebat ut ego
superiori parte anime non fieret
in fluentia in fletum ut sic esset
ubi dolor partis sensitive maximus
admiram redemptionis Sequitur igitur ego
tali anxietate animi non fugiebat
sed magis venit ad locum ubi ipse
venturus erat scilicet ostenditur desiderium
admiram redemptionem Et hoc est quod
dicitur Venit iesus cum illis
a cum discipulis suis in villam mulla
que dicitur gethsemani Ipsa autem villa
erat sita in pede montis oliveti
Et inter hoc dicitur luce xxxii quia
venit in monte olivarum In fine
etiam huius ville erat quidam ortus
tantemplationis aptus Et illuc
intravit iesus Vt dicitur Iohannis
xviii et est ultra torrentem cedron
ut ibidem dicitur Quia vallis iosaphat
est inter media inter montem olivetum et civitatem ierusalem Torrens autem cedron currit per medium
illius vallis Et sic patet quod evangelista concordant de loco licet ipsum
diversimode nominent Et dixit
discipulis suis Sedete hic Dixit
ante apostolis quia iudas non erat
ibi et tres scilicet dixit Non sequitur
et assumpto petro et duobus filiis
zebedei Isti cum tres erant magis
familiares ipsi ipso et ad eos se
tecta magis admittebantur quia
alii Tanto autem tecta est superiori
Cepit contristari et mestis esse ho
fuit ad ostendendum veritatem humanitatis Et quia tristitia fuit maior
subdunt tristis est anima mea usque
ad mortem Et pro hoc usque ad

pi duplicem Uno modo intensive quia
quanto intensior erat quanto patior esse ut
visum est Alio modo extensive quia du-
ravit usque ad hora mortis Iustinete
hic et vigilate mecum tamquam amici
speciales qui debent amicis magis
iustis assistere Et progressus Hic
ostenditur ipsum desiderium admiram re
demptionis quia per oratione offerebat
spiritum deo patri pro nobis quae quidem
oratio ostenditur perfecta quia solitaria
Unum dicit Et progressus pusillum re
tedens aliquantulum a predictis tribus
apostolis quia oratio est elevatio mentis in
deum quod melius fit qui homo est se
questratus ab aliis Ro quia humiles
quod notatur cum dicitur procidit in
faciem suam Ro devota tridicit pri
mum Quarto quia recta quia non vult
contrarie predestinationi dei quod non
tum dicitur Si possibile est transeat
a me ut sed voluntatem suam supplo
nit divine dicens Verumtamen
non sicut ego volo sed sicut tu Christo
caritatem quia in agonia mortis
potius dulcem discipulos suos visi
tabat Unde sequitur Et venit ad
discipulos suos ut Dixit petro sic
ut quasi dicere non ostendis tanto
feriorem factum quoad verbo Sequitur
Vigilate et orate ut intercedo intercessionem ut non superetur a tempta
tione de extremo in minete sic finem
pugna superari Spiritus quidem promptus
est ad dicendum si quis estis parati
me mori ut patet ex precedentibus
caro autem in firma ad sustinendum
imminentem passionem tribulationis
seu temptationem Hoc autem dixit
Iohannis quia apostoli dixerant eo
magno spiritu pius mortem subire

quam xpm negare · nunq tamen contem-
tum fecerunt in pulsi carnali Qtorum Qo
abijt et oravit xp Vbi ateriat oratione
ostendens q oro debet cc contumia Si
militer ateriat visitatione discipulorum
suorum quia aperta cautaris debent cc to
nuita orom et relictis aliis xp abijt
et oravit xp Ter orationem replicat
sicut tor fuerat temptatus ut supra
patuit q to capitulo ut liberet nos
sp mo amodis pretiis per nomiam Qo
apnibus tutelam Qo a furibus per cau-
telam Tunc venit ad discipulos suos
Ter discipulos suos visitat sicut
tor orat vono predicta Et dicit il
lis quasi tamquam eis Quiescite tempta
tonem eis de pomo A nunc dor
mite iam et requiescite qi dicet
parum patietis hor fate Ecce
appinquavit Hic tertio ostenditur
xpi desiderium ad nram redempcone
· quia non solum p ditore tu turba ve
nientem expectavit sed et accitie
eis ut hr gohis xomi Et hor est
q dicitur ecce appinquavit hora pq
quam cum dixerat discipulis suis
dormite iam et requiescite ut p-
dictum t · dimisit eos aliquantulum qu
ostere postea tamen stubat iudam q
pinquatem dixit eis sufficit ut
hr marci et tum eingilavit eos di
cens ecce appinquavit hora xp Eur
gite q eamus obviam sp iude pro
ditori Adhuc eo loquente Hor
t tertia pars principalis huius ca
vbi dostribitur opus xpi traditi q
phensio Vbi tria destribuntur per
ordinem sp mu iude fraudulentia
Qm xpi patientia ibi et ecce venit
Tertium discipulorum agnitio ibi tum
discipuli xp Circa primum dicitur sic

adhuc eo loquente sic xpo cum discipulis
suis ecce iudas venit de iudea et cum
xi de principalibus xpi discipulis ve
et cum eo turba multa cum gladijs xo
talem autem turbam adduxit ne
forte alij credentes in xpm apm
vellent eripe Sequitur qui autem
tradit eum dedit eis signum xp Hoc
autem fecit ne loco xpi raperet
iacobum minorem quia erat similis
xpo in facie Apter quod dicebat
specialiter frater domini Sequit
et osculatus t eum Cum quo apparet
magnum xpi mansuetudo qui no
negavit osculum proditori suo Dicit
q a reliquis amico ad quid venisti
quasi dicet tu ostendis amicitia
signo et agis proditionem de fo
quod patet eo hor q sequitur tunc
accesserunt illi qui erant in comitiva
iude et manus miserunt in dm
· violentia · pnti erat eo parte xp
fors et timuerunt eum quando ei
voluit tentus t et non ante
Ecce venit Hic destribitur
opus patientia et hor duplicitur
primo facto sed verbo ibi qm illa
hora Patientia autem xpi facto
ostenditur in hor q discipulos su
os prohibuit a dissensione Et hor c
q dicitur Et ecce venit cum gladijs q
erant cum xpo Ista fuit petri
ut dicitur gohis xomi Qo tendens
manum eo cum gladium suum ho
bant enim duos gladios luce xo
voli quos credo fuisse duos milites
los magnos quibus usi fuerant
in decisione agni paschalis et per
tinens forma pontificis sacerdotii
amputavit auriculam eius quae tu
remanuit xpus tactu suo ut hr

luce xpoi. Et hoc adimplevit xpus
quod predixerat matheo quinto. Bnfa
tte his qui oderunt vos. Tunc autem alli
cestis. Convertte gladium tuum in locum suum
q. hinc bendo defensione armorum. Et ad hoc
indicit multiplicem rationem. Prima
ratio tangitur ubi ait omnis enim qui accepe
perint gladium gladio peribunt. Gladius
enim accipit qui convertitur ad vindictam
qua auctoritate et hoc est allicitur. Gladio
autem vertitur sibi tradito qui convertit
ad punitionem malorum zelo iustitie sicut
principes quia auctoritatem habent ad eo
quia in hoc princeps minister dei est
Ut dicit paulus apostolus. Et similiter
ministri ad hoc a principibus constituti. Secundam rationem assignat
cum dicit an putas quia non possum
rogare patrem meum quasi di
cerent per alia viam possem evade
re si vellem. et exhibebit modo michi
plus quam duodecim legiones angelorum
legio autem constat ex milia sex
centos sexaginta sex. Advertendum
tamen q. xpus non dicit hoc quia
hoc q. indigeo auxilio angelorum. sed
magis commisit qui indigent suo auxi
lio. sed ut ostendat q. pluribus modis
patebat evadere. Tam rationem as
signat quia cum dicit. Quomodo ergo
implebuntur scripture. Scripture et
dominus revelare volunt xpus
de passione xpi. Ut patet ysaie liii
et damelis ix. Et multis aliis
locis que non impleverunt nisi xpo
patiente quod est mediumnes ad suum
deducate ad suma ultate. Quia quod
subditur. Et oportet sic quia ex
quo aliquid est secundum predestinationem
adeo predictum oportet illud impleri
ubi enim est necessitas consequentie.

non tamen consequentis. quia divina
predestinatio non tollit contingentia
arbitrii. In illa hora. Hic ostenditur
xpi patientia verbo quia non impatiens
tor. sed rationabiliter allocutus est turbam
ad eum comprehendentem. Tamquam ad latro
nem exeristis cum gladiis et fustibus
comprehendere me. quasi diceret sine
causa fecistis hanc rationem assig
nat dicens cotidie apud vos. cum loco in quo habetis templum
sedebam patefice et sine armis. qui
dicere tunc potuistis me comprehendere
Sequitur. hoc autem totum factum est ut
impleretur scriptura. Et hic agitur de
scriptura oriur de eo q. tracta retur
sicut malefactor et latro ysaie liii
et sceleratis reputatus est. Tunc
discipuli. Hic describitur discipulorum
xpi ignavia primo omni in gradali et
dicitur. Tunc discipuli omnes relicto
eo. xpo magistro suo fugerunt. h
mor pterriti et dimiserunt magistrum
suum sicut latronem deduci. Propterea
sequitur. Et illi tenentes eum duxe
runt eum ad caypham. licet eum p. o
fuit ductus ad annam ut dicitur io
hannis xviii tamen matheus de ho
non facit mentionem. quia non fuit
ibi ductus nisi propter quandam reve
rentiam. quia erat socer cayphe
ut ibidem dicitur. Ubi scribe et iu
dices ordinarii ut supra auditum est
capitulo xv convenerunt ad eum ami
nandum et iudicandum xpum.
Petrus autem. Hic ponitur ignavia
petri in specialis. cum dicit sequebatur
eum alongue. quia timebat ne
periret cum discipulis. sequitur
et in gressus intro. qualiter autem
ingressus fuerit dicitur. Joh. xviii
xviii. sic per impetrationem altius

discipuli · qui erat notus pontifici ut
videret finem · licet autem non audet
xpm confitei seu defendere · tamen vo-
lebat videre quid finaliter fieret
de eo ¶ principes hoc et q̃ta p̃s
principalis huius capituli in qua de
scribitur xpi illusio Ubi qua-
tuor tangunt̃ par ordinem p̃mi et
eius accusatio maligna per falsos tes-
tes Secundo accusati in iusta condep-
nato per malos iudices ibi et sur-
gens Tertio condempnati vituperato
per malignos aquaitores ibi tunc
coepuerunt Quarto petri negatio per
tres uices ibi petrus autem sedebat
Circa p̃mum dicitur sic principes
autem sacerdotum et omne consilium que-
rebant falsum testimonium · quia
verum non poterant in veritate
ut eum morti traderent per pilatum
presidem · quia ipi non habebant altam
iusticiam Et non in veneris unde pos-
sent eum accusare tanquam dignum
morte · coram pilato · nec invenerunt
falsi testes accessisset ad id quod e
dictum principandum Novissime autem
venerunt duo falsi testes et dixerunt
hic dixit possum destruere templum
dei etc ¶ Sed queritur quomodo isti
dicuntur falsi testes · quia ab hac parte
scribitur quod xpus dixit iudeis
soluite templum hoc · et in tribus die-
bus excitabo illud quod videtur idem
esse cum eo quod hic dicitur Dicendum
quod illa verba que dixit xpus No · ij
intelligunt̃ de templo corporis su
ut ibidem dicit et in hoc sonant
verba ibidem posita · quia dicit ibi
soluite templum hoc etc non pri
pienda eis sed predicendo eis quod
essent facturi dissoluendo corpus
eius quod erat templum spiritale dei

vide sensus soluite et soluetis tem-
pus meum per mortem quam michi
feretis Unde sequitur ibidem et in
tribus diebus excitabo illud Excitare
enim est a sompno mortis excitare quod
non competit in templo materiali sed
templo spiritali · s · filio · f · corporis Isti
autem testes loquebantur ac si de
templo materiali xpus intelligeret
tum dicebant in tribus diebus reedi-
ficabo illud quia reedificare ipse re
spirit templum materiale Tamen ipse
dixit destruam vel possum destrue
ut ipi impanit · sed dixit soluite et
soluetis mortem michi in ferendo
predicte morte suam et resurrectio-
nem suam · ut patet ex predictis
Et sic patet q̃ isti testes mutauit
verba eius et sententiam in quo ap-
paret falsitas eorum Dato etiam
q̃ bene repetissent verba eius et
sententiam tamen possent dici fal-
si testes alia ratione sic ex falsa
intencione quia intendebant proui-
rare mortem in notestis Et
surgens Hic tenet ostenditur
qualiter xpus condampnatus e
per malos iudices Dicit igitur
sic Surgens princeps sacerdotum ex
impatientia surrexit de tribunali
quia non in veniebat unde posset
iuste xpus condempnari Sic illi
Nichil respondes et quia ea que con-
xpo dicebantur erant falsa et
responsione indigna eo nolebat
respondere Item quod volebat
ad implere illud q̃ de xpo scriptum
erat ysaie 53 Quasi agnus co-
ram tondente · se obmutescat
et non aperuit os suum Sequitur
adhuc per deum vivum Ad ho
autem respondet xpus Tu dixisti

uerentiam diuini nominis miserati
dicens tu dixisti. s. veritatem. quod
patet in sequentibus Verumtamen di-
co vobis amodo videbitis filium hominis
sedentem ad dexteris virtutis dei. qz
in iudicio extremo sic videbitur a bo-
nis qui eum an iuste tunc condempnauerit
Dicit igitur amodo a tempore suae
passionis eum vltius non videtis tunc
princeps sacerdotum scidit vestimenta
Iste erat mos iudeorum sumo vestimenta in signum doloris cum audiebat
blasphemia diuini nominis Hoc autem
imponebat princeps sacerdotum pro
quo quod subditur blasphemauit
Quare quod ape et alii assistentes
iudicauerunt eum dignum morte et tamen
dicit veritatem vt patet in multis
locis ex predictis in hoc euangelio
Tunc expuerunt in hoc conte-
ostenditur qualiter dominus fuit tur-
piter vituperatus per malignos
apparitores. et hoc dicit primo sic
Cum dicitur expuerunt in faciem
eius tamquam homini pestiferum
et digno morte. Mos enim iudeorum
erat super tales spuere in contemptum
et colaphis tundere eum sumo
tamquam pertinaciter vituperando
cum verbis Dicentes Prophetiza nobis
quasi dicerent tu es falsus Prophetha
Petrus autem hic ostenditur qua-
liter dominus fuit negatus a suo di-
scipulo per tres vices primo sim-
plici verbo Secundo per iuramentum per
execrationem quod est quando aliquis
non solum iurat per deum sed etiam
imprecatur sibi inter aliquid malum
nisi illud quod dicit sit verum Dic
igitur Petrus sedebat foris in a-
trio non enim Petrus simpliciter

extra domum ut iam dictum est sed
erat extra locum ubi populus alludebatur
in quadam atrio ubi erat ignis accensus
in medio stantium quod dicitur lucere
propter Et accessit ad eum vna ancilla
Deinde negationibus petri videntur
euangelistae diuersimode scribere ma-
xime de secunda et tertia De secunda di-
cit quod fuit ad vocem ancillae. lucas
autem dicit quod fuit ad vocem hominis
Johannes autem dicit quod fuit ad vocem
plurium Similiter de tertia dicit Io-
hannes quod fuit ad vocem omnis
qui erat cognatus alius eius cui petrus
abscidit auriculam Matheus autem
dicit hic quod fuit ad vocem aliorum qui
astabant Dicendum igitur quod prin-
cipalis intentio euangelistarum erat
negationem trium petri exprimere et in
hoc conuenient omnes euangelistae
exprimere autem personas astantes
petrum non erat principalis intentio
eorum sed tantum accidens tamen
non contradicunt in hoc quia vel
similes et quia multi ad illa verba con
tribuebant contra petrum et consimilia
verba quae fecerunt ipsum astantes.
Et sic omnes euangelistae vna pe-
sonam nominant alius alia vna
id plures non est ibi falsitas nec
dicta Videtur autem sonare iuxta
tem hystoriae. quod prima negatio sit
facta ad vocem hostiariae principa-
liter Secunda ad vocem illorum
qui stabant ad ignem fuisse tamen
excitata ab alia ancilla. Quare quod
matheus aliam exprimit hic et
de alijs tacet Quod autem hic di-
cit quod facta est petro exeunte iam id
intelligendum est a se disponente ad
exitum sed timens non propter
nolebat exire Tertia autem negatio

facta et multis eum accusantibus. Qm
terquos principalis erat tagnatus
alluis cuig petrus abstulit auricula
Qpter quod exprimit illud iohannes
de alijs tacendo. Hijs dictis littera
patet usq ad illud locum. Nam et
loquela tua manifestum te facit. licet
enim lingua hebrea sit vna. tamen
aliquo modo variebatur secundum diuer-
sitatem provinciarum. Et ideo illi de ga-
lilea aliter loquebantur aliquo mo
quam illi. qui erant de ierusalem. sed
lingua galilea et vna. et tamen alio
loquuntur illi qui sunt de picardia
Sequitur tunc cepit detestari et
iurare. Qm hoc significatur iuramentum
per execrationem. Et recordatus est
petrus. Ideo enim respexit petrus
ut dicitur luce xxij. Et ex hoc
recordatus est verbo ihu. q dixerat
ei negaturum et ad penitentiam re-
ductus est. Unde sequitur et egressus
foras flevit amare. et exprimit pe
trus transit in consuetudinem. ut a
primo gallicinii cantii. usq ad hora
matutina staret mereret flens
q ista negarat. ut hic intimatur
clementia ihu.

Cap. xxvii.

xxvii

Mane autem facto. videns
tes qualiter passio
xpi fuit per iudeos
inchoata. hic ostendit
ur qualiter fuit
per gentiles consummata. Et diuidi-
tur in duas partes quia primo describi-
tur apius xpi iudicis accusatio. Ex
eius fidelis et denota tumulatio.
Cum autem factum esset prima adhuc
in duas quia primo describitur apius
xpi iniqua condempnatio. Ex
apius sententie iniquae executio
ibi. Et quia illusserunt. Prima in
quatuor quia primo describitur apius
xpi coram preside presentatio. Ex
apius presentati diligens interrogatio
ibi. Et iesus stetit. Tertio in notentie
eius declaratio ibi. per diem autem
solempnem. Et ito in notentie q
dempnatio ibi. Videns autem pi
latus primo adhuc quia primo de
scribitur apius xpi presentatio
ut dictum est. Ex meridentalis subdi-
tur de desperatio ibi. tunc videns
Circa primum dicitur sic. mane autem
facto. quia a media nocte usq ad
illam horam illuserunt eum. conspu
endo. et palmis tundendo ut supra
est. Consilium inierunt. Non ei
ex testimonijs prehabitis habebat
aliquid. Unde posset accusari coram
pylato sicut reus mortis. Et ideo
ultimus consilebant. qualiter eum
sicut dignum morte accusarent. ut
patebit in sequi. Et cum eum addu-
xerunt. Illi qui reputabantur dig-
ni morte ducebantur coram iu
dice ligati. Et tradiderunt pontio
pylato preside. Ali qui dicit q
pylatus erat gentilis nomen eius ex
poterat ex nomine matris que dice
batur aeris. Porcius autem tagnomen
eius quia fuerat iudeo missus
a romanis ad insulam ponendam
Hoc autem diffuse tractatur in
quadam legenda. que vocatur au-
rea. Sed ibi multa dicuntur de hoc
que videntur prima facie falsa
que quter propter prolixitatem omitto. ex
aliter dicendum q pontius erat
gentilis nomen eius. q patet ex
duobus quia primo per pontius
tagnomen et non gentilis
nomen. saltem de ciuitatis commis

Quia hoc nomine satis tomise est
in burgida. Unde iste pylatus cui
oriundus erat cum natus lugdunensis
ut dicit magister in hystoris. Et de
dicit ioseph libro antiquitatum py
latus autem erat eius cognomen. Preses
autem erat nomine officii sui. Et di
a presidendo quia presidebat iudeis a
iudeis missis a romanis. ¶ Tunc
videns hic in desperatione subditur
desperatio cum dicit. Videns iudas
quod dampnatus est. Hoc autem
prepit exodi xxiii. primo ex magnitu
dine sceleris tradendo ad mortem alle
cum tantam sanctitatem expertus
fuerat. Et quia dampnationem suam
audierat a xpo ut dictum est capitulo
predecessoris quem sibi erat xpus vens
sum. Poenitentia ductus in fructuo
sa. quia tu erat sine spe venie
stuit de his qui sunt in inferno
dicitur sapie v. Dixerunt. Quia
se poenitentia agentes retulit tri
ginta argenteos ut ex quo redemp
tus sua mihi valuit sibi. Sequitur
at ille dixit quid ad nos quasi dicens
non curamus si peccasti nil non eis
iudeis a ad te pertinet videre. Fuit
tum et abiens laqueo se suspendit
ex desperatione. et in hoc plus peccau
it quam in tradendo xpum. Vnde
dicit hieronimus cum tacuit est. Qui
tradidit xpum peccavit contra eius
humanitatem directe. sed in desspe
ratione alia peccavit directe contra
eius divinitatem quia contra mise
ratem domini misericordie. Et qui
non licet eos in arcam corbanam
corbanan hebraice idest
et quod oblatum. Aliter erat lo
cus adponendis oblationes factas
in templo quod preparatum templi et
aliis necessariis magna agitur apparet
sacerdotes ex tercario. qui accusione xpi
reputabant sibi licitum. Imo tamquam
sacrificium deo facere et tamen pretium
vendicionis eius reputabant nequa
tum et indignum applicari ad usus te
pli consilio autem in isto emerunt ex eo
agrum figuli. Quia ille ager erat
figulus erat adeo sic vocabatur. Vel
forte quia ibi erat terra apta ad facie
dum vasa fictilia in sepulturam peregrinorum
qui non habebant aliam sepulturam. Iuxta
hoc vocatus est ager ille acheldemach
id est hoc ex dei ordinatione factum est ad
memoriam perdicionis iude et pap
orum xpi. Tunc impletum est quod dic
tum est per ieremiam. Quia secundum
quod dicit hieronimus. licet auctoritas
sequens non sit in libro ieremie
qui habemus. Tamen hieronimus vidit
istam auctoritatem de verbo ad verbum
in quodam libro hebraico qui dic
batur esse ieremie quia multi eum
libri apocrifi non habent. Vel aliter
ly ieremia non est detractio ut dicit
hieronimus nec erat mentiendum est
tum quod dicit quia apocrifi methi
gere debemus. Matthaeum. quia za
chariae xpi hic ista sententia. licet iuba
aliquantulum sunt mutata. et acceperunt
triginta argenteos pretium apprecati a
filiis israhel quos apprecianuerunt filiis is
rahel quia istud pretium fuit constitu
tum inter iudam et sacerdotes qui
erant de filiis israhel. Et dederunt
eos in agrum figuli hoc est pro agro fi
guli. sicut constituit mihi dominus ho
c addit ab evangelista. quia pre
dicta erant adeo precordinata.
Et iectus est. Hic ponitur xpi
xpi presentatio in ecclesiastica. Ad
cuius cognitionem considerandum est

p iudei accusauerunt xpm coram py-
lato de tribus Vt hic luce xxiii p-
mus fuit quia subuertebat gentem
iudeorum a culta legis Secundum quod
asserebat quod non erat dare tributum
imperatori romano Tertium quod dice-
bat se esse regem et sic volebat sibi
usurpare regnum De primo non tura-
uit pylatus · quia erat homo gentilis
et ideo non curabat de obseruatione seu
violatione iudaice legis Secundum sue-
bat esse falsum · quia audiuerat xpo
responsum fuisse iudeis Reddite
que sunt cesaris cesari Vt hic et
supra xxii Deinde interrogauit
ipm xpm · quia contra imperatorem
videbatur esse directe · si aliquis
diceret se esse regem iudeorum · quia
seruiebant imperatori romano sub
tributo Fuit quod romani abstule-
rant a romanis nomen regum a
tempore pompeii Et hoc est quod
dicitur hic Et interrogauit eum
pilatus dicens Tu es rex iudeorum.
dixit ei iesus tu dicis sic veritatem
quia non negauit se esse regem sed
magis consensit Veritatem ex-
posuit dicens Regnum
meum non est de hoc mundo Vt hic
Io xviii Et in hoc satisfecit pyla-
to quia regnum imperatoris non
potest esse nisi in hoc mundo · et
sic regnum xpi non erat contrarium
imperatori Et ita excusatur a
principibus sacerdotum et seniori-
bus de aliis que dicta sunt que ex
pressius tangunt luce xxiii in
nihil respondit Tum quia ~~respon-~~
~~dit~~ manifeste falsa erant et
responsione indigna Quia vole-
bat implere illud quod erat scriptum
de eo isaie liii Sicut agnus coram
tondente se obmutescet et non aperi-
ret os suum Tunc dixit pylatus
ei eadem ratione non respondit et
et ratione quia nolebat impedire pas-
sionem suam · Sequitur Ita ut im-
ploratur pseudo vehementer de xpi pati-
entia sic tacendo · tum omnia que
contra eum dicebantur possent exsuf-
flare solo verbo Per diem autem
Hic consequenter ponitur innocentie
xpi declaratio Et primo ostenditur
eius innocentia Secundo iudaeorum
resistentia ibi principes autem
prima in duas primo · quia in nocen-
tia xpi primo declaratur Quod iu-
dicis Secundo ex testimonio sue no-
cis ibi Sedente autem Ad euidentiam
autem primo partis aduertendum quod in
fauorem iudeorum concessum erat ro-
manis · ut in solemnitate pas-
cali dimitteretur vnus incarcera-
tus · secundum voluntatem eorum ~~unus~~
~~tenere~~ in memoriam liberationis
eorum de egipto · quia in solemnita-
te paschali fiebat memoria illius
beneficii pylatus autem sciebat eos
inuidos de obseruanda illa consue-
tudine ex alia parte volebat
xpm liberare Et ideo quaerit eis
opinionem dicens · quod liberaret eis
iesum uel barraban et nullum a-
liud per hoc subtiliter credens libe-
rare xpm de consensu eorum · quia
non credebat aliquo modo quod pe-
tissent liberationem barrabe · qui erat
homicida · et seditiosus et pessimus
Vt hic luce xxiii Et ideo credebat
quod eligerent liberationem
ihu Et hoc est quod dicitur hic per

diem autem solempnem · non quidem
q sed in solempnitate paschali vt
dictum est · Consueuerat preses dimittere
ihesu vnum vinctum cuicumque dicta est · he-
bat autem tunc vinctum vnum insignem
dicitur autem hic in signis non voluni
tate gentis sed ex famositate sui tri
bus quia etiam bonum ad mala trans
ferimus vt dicitur quinto methafi
sice · Sicut aliquis dicitur bonus lat
ro ita potest dici in signis Sequitur q
vultis vobis dimittam barrabam an
nesum ac quasi dicat mittit alium
habebitis · et per hoc credebat libe
rare nesum ut dictum est · Cui tacito
subditur Sciebat enim per invidiam
tradidissent eum quia publice argu
ebat iniuria sacerdotum et pharisaeorum
¶ Sedente Hic declaratur in
nocentia xpi per testimonium iu
dei pylati sed tamen euidentia sa
cendum · q dyabolus qui tapionem
xpi q tiranuerat per iudeos per
aliqua signa ostendit q xpo esset
vere xpus · et per hoc quod per
eius mortem spoliaretur in fermis ·
Hora autem ostendit per eius q a
tiam et per eius scripturam in
plectionem · et forte per sanctorum pa
tet in lombo consentiunt consultaci
et ro mortem xpi impedire vole
bat per ipsorum pilati eius preces
efficaces credebat in conspectu iu
dei sui et hoc est q dicitur hic Se
dente autem eo pro tribunali iudi
cando scz xpum misit ad eum uxor
eius michil et iusto · quasi dicat
nullo modo condempnes eum sed ma
gis condempnes eum Multa enim
passa sum hodie per visum propter
eum Quia dyabolus apparuerat ei
noctes cum terroribus ad liberationem
xpi Vtrum autem talis apparitio fuit
ei facta in somnio vel vigilia expli
se non hic Hic videtur tamen q fuit
in somnio per hoc quod dicitur prius
xpus fuit cum pontius pilato iam
de mane ut dictum est in principio huius
capituli · et adeo probabile est q uxor eius
iacebat adhuc in lecto · quia dne no
solent ita mane surgere sicut cetri
sui ¶ Principes Descripta xpi
in nocencia Hic subiungitur iudeorum
resistencia Quantum enim odiebant
eum quod pedegerunt liberare homi
cidam ne xpus liberaretur
Et hoc est subditur hic principes
sacerdotum et seniores persuaserunt
ihesu · falsas iniquitates inducendo ut
peterent barrabam ac et patet
ipsa ibi quia cum maleferit q d.
non allegatis causam sufficiente sic
mortis at illi magis clamabant
Per clamare alii et tumultum ipsi
volunt obtinere q non patarent per
iniquitatem hec dicentes Crucifigatur
et morte turpissima et acerbissima
moriatur ¶ Videns autem pi
latus Declarata xpi in nocentia
ut ipsum est Hic ponitur apud
in nocentis in iusta condempnatio
que processit ex parte iudeis ex
timore ne si dimittet eum contra cla
morem ipsi accusaretur pecca ad
tesarem et Hoc est q dicitur hic
Videns autem pilatus q michil p
ficeret ostendendo xpi in no
centiam ad eius liberationem · sed
magis tumultus fiebat ipsi scz cla
mantes in contrarium q sedicio

sacerdotum. Et iussum est arrepta aqua
lauit manus suas coram populo ad
hoc ut iudei totum peccatum super se ar-
ripierent et apo. in omnibus esset a
peccato. Sed hoc non sufficit adam-
ni modum eius exorbitationem. et tu
es iudex tenebatur ex officio se-
uere iustitia et eo grauius peccauit
faciendo contra eum ad iudicium populi
fauore minus tamen peccauit quia
iudei. quia eius motiuum fuit minus
malum. Iudei enim ad arridendum populum
mali fuerunt per rancorem et odium
Pylatus autem propter timorem re-
galis et fauorem iudeorum iudicium
tamen dimisit alius barraban sar-
ta sponsione iudeis. quod totum peccatum
reciperet super se et filios
suos. Iesum uero flagellari tra-
didit. licet ista flagellatio po-
natur hic pro sententia iudicii
tamen fuit ante facta ut hic. Io-
dico. Quia ad hanc intentionem
eum precepit pylatus flagellari
et alii ut iudei essent satiati sag
uine eius. iudentes eum sic pu-
nitum. Etiam uestis tunicam et
eo ponitur hic pro circumstantia
tunicam similiter. a. pro flagellatione
immediate. et ante sententiam pi
stiriones. ahim imperatoris. ut ut
magis alludentur in loco patetti
et totam milititudinem exuentes
eum sua uestimentis suis. clamide
coccinea. a. ruberam in simili
tudine purpure qua uentur
reges. tunicam dederunt illi. a pessimis ues
tiendo et plectentes coronam de
spinis. a. de uentis. maximis ad
modum spinosis. Et ego qui hoc
scripsi audiui a quodam qui fuit
uoluntarius cum sancto ludouico
rege francie. quod in littore maris pue
ritas minorum per scolares minor
medios posuerunt super caput eius
quasi similitudinem corone regie et am
dimem indeporti eius quasi sceptro regio
et genuflexo ante eum et illudebat
ei facto similiter et uerbo. Unde
sequitur dicentes aue rex iudeorum
quasi dicere uoluisti regnare sed no
potuisti. Et sic corporalliusio arrisacui
iudeorum respondebat exopientes
meum sicut in personam contem-
tibilem et uilem. Et arrepiuit arun-
dinem de manu eius et percutiebat
caput et racione contemptus. et
racione doloris infligendi quia co
tali percussit aculeis corone mitra
uit caput eius. Et postquam
postquam descripta est apius opi
condemnatio iniusta hic ponit
iniquae sentencie executio. Et po
nuntur apis opi iudicium crucifixio
Io crucifixio alluso ubi premittes
Io eius exoneratio ubi a sexta aue
hora. Circa opi crucifixionem
quatuor. transgruntur loci uilitas.
iudeorum crudelitas. ubi et dederunt
aceto cupiditas ubi latro aue
latronum sanctus ubi tunc crucifixi
sunt. Circa primum dicit quo
quam alluserunt ei exuerunt la-
mde. quia clamidem alla coccinea
imposuerunt sibi solum adden
dendum eum stultum regem falsi
et induerunt eum uestimentis eius
quibus spoliauerant eum ut prede
tum est ut ductus ad mortem magis
ridiculosus ut ipsum uestis

maliena Occurrit autem invenit
hominem cyrenaeum hoc contrarium ei qd dr
Johannis xix Et bajulans sibi crucem
exivit in eum qui vocatur crucem sua
quando exivit de domo pilati Et
dicit Johannes sed erat fatigatus ex
precedenti labore insomnis et vigiliis
Ideo milites coegerunt simonem ad
portandum eius ut citius possent
pervenire ad locum passionis ut dicit
hic et venit in locum qui dicitur gol
gatha qd est calvarie locus Ille locus
non est sic nominatus a calvaria
ade ubi sepulti Et dicunt aliqui
· quia adam fuit sepultus in hebron
Et hic Josue xiiii Propter quod ebro
dicebatur in quibus civitatis patriarche
civitas quatuor quia quatuor magni
patriarche fuerunt ibi sepulti cum uxoribus
suis sc adam et eva Abraham et sara
Isaac et rebecca Jacob et lya · Dicit
calvarie locus · quia locus ille erat ple
nus capitibus mortuorum · qui ibi de
labantur · quia ibi malefactores pu
nebantur Et sic patet loci similitas
in quo crucifixus est dominus ¶ Et de
derunt hic ponitur in eo crude
litas cum dr et dede
runt ei vinum cum felle in potu
Johannes autem dicit qd dederunt ei ace
tum · Ad evidentiam huius considera
dum qd aliqui dicunt hoc ei factum
ut citius moreretur · et sic milites
de eius custodia citius expedirentur
quia debebant eum custodire quo usque
expirasset Dicunt cum qd consistentes
in tormento si patenter acceto citius
moriuntur sed hoc sto videtur mi
hi qd probabile · quia acetum est frigidum
et per cons videt morte talem dif
ferre Propter quod aliter dicendum est
qd scribitur cum in quodam libro he
braico qui apud eos in
titulatur liber iudicum
ordinalorum qd quia salomon dixerat
proverbiorum xxxi Date siceram
potum in ebriatione merentibus et vi
num his qui amaro animo sunt bi
bant et obliviscantur egestatis sue et
doloris sui non recordantur amplius
Ideo ex occasione huius verbi · semper
iudeorum statuerunt · ut condempnatis
ad mortem daretur vinum aromaticum
ad bibendum ut facilius tollerarent
passionem pro ierusalem aut erant
matrone devote · que hoc vinum
dabant ex devotione Judei agitur
ex nimia crudelitate vinum tale vi
num datum pro xpo et aliis duobus cum
eo crucifixis acceperunt sibi Secundum
quod dictum erat amos sed vi
num dampnatorum bibebant et lo
to eius posuerunt acetum cum felle in po
tum Et cum gustasset maceris
dixit et non accepit · quia non ac
cepit ad bibendum sed solum ad gus
tandum modicum ut sic impleretur
in eo qd scriptum est in psalmo Ide
derunt in escam meam fel et in
siti mea potaverunt me aceto · ¶
Postquam autem hic ponitur cru
cifixum crucifigentium cupiditas · in hac
qd abscisserunt vestimenta sua omnia
cum tamen dampnatis ad mortem
dimittatur aliquod vestimentum ad
tegendum sic operimentum et hoc est
qd dicitur divisserunt sibi vestimenta
eius in quatuor partes Secundum
qd dicit Johannes xix · qd quatu
or milites xpm crucifigentes sor
tem mittentes Ista sors fuit mis

si super tunicam domini missus fuit
lem que erat facta quasi vetustato
opere Et ideo non potuit
Ism diuidi tunic uto
haberet aliquam futuram Et ro
mserunt sortes quis hiret cam i
tegram Ut adimpleretur q dictum e
per ypheciam Diuiserunt sibi ve
Secundum aeconomiam Aprid non e
de textu machei nec e in antiquis
libris sed tamen in euangelio Jo
hannis exposito tamen huic auctoritatis patet exodicis · et sedones
seruabant eum ne aliquis auferet
eum deinde antiquia est in octauis
et imposuit super eius caput tan
sam apicis scriptam Iste erat iudeorum q super capita crucifixorum
ponebatur causa condempnationis
apostolo Spe autem actu satius fuerat
quod sibi usurpare volebat regem iudeorum ut visum e Tunc
crucifixi sunt Hic destribuitur la
tronum sanctas · ad hoc cum crucifixi
sunt tid apostolo ex intencione iudeorum
ut apicis iudeorum participes
magister in malefactis cor Sed
intencione dei hoc q mittentis fac
tum e ut impleretur q de apo
erat scriptum Vsque hui Et cum
sceleratis reputatus e ¶ Preter
eunites Hic destribuitur apicis
qui crucifixi derisio · quia primo
fuit derisis a preteuntibus · hoc
e a vulgaribus hominibus extra lo
tid tuas concurrentibus dicentibus
Vach interfecto e insultantes
sui derident Qui destruis templum
dei et imponebant cum q hoc
iperat sed hoc erat falsum ut
ut iusum e capitulo precedenti Salua
temetipsum quasi dicent non potes eo
quo patet falsitas tua Eo fuit derisis
a sacerdotibus et hoc e q dicit Simili
et principes sacerdotum Illudentes cum
scribis a legisperitis et senioribus a
iudicibus ordinariis dicebant alios
saluos fecit quasi dicant non est
verum quia si posset fuit talia salua
ret se ipsum Si rex israhel e nio
quicquid sed ancillas primissis in le
ge de stendat nunc deinde · quia a
lii reges non possent talia fac · et
credimus ei falsum dicunt · quia
maiora fecit quando lazarum suscita
uit et qui post mortem de sepulcro su
rgit et tamen non tradiderunt ei
Tertio fuit derisis a latronibus
et hoc e q dicitur et latrones in
Upeiabant ei Contrarium videtur
luce xxiii Vbi dicitur q omnis
increpabat eum Alter autem rogabat
eum dicens Domine miserere
mei dum venis in regnum tuum Di
rondum q matheus loquitur secum
illud modum loquendi quo sanctas
dicitur aliquid fac q in omnis
de so tietate hoc
facit vel aliter dicendum q
utrique implicauit primo apostolo Sed
alter ardens pro ea patientia apostolo
penituit et misericordiam in
venit ¶ Septimum autem Hic omnis
destribuitur a quibus crucifixi et de
risi exspiratio Vbi primo nota
perturbatio elementorum quasi
apostolo moriente compatientium et
mundo confesso assistentium ab i
Continuo autem Prima in duas q
primo destribitur perturbatio corporis

ſupionum Qo in ſionum ubi Et erte
velum Circa primu dicit ſic Aſexta aut
hora tenebre facte ſunt a qdo dic
ſuper aſtum locu b̄tus ieronimus q
aſte tenebre fuerunt facte per retractatio
nem radiorum ſolis diuina virtute.
Origenes autem dicit q hoc factu eſt
per interpoſitionem mibiu denſtatis Sed
in hoc magis credendu dyonyſio qui
dicit in epiſtola ad policarpu hoc fi
eſt per interpoſitionem lune inter
terram et ſolem ſicut fit in eclip
ſi ſolis Et ubidem dicit q apud hoc
iudit tunc coriſtens in egipto Vbi
aeris puritas quia rariſſime fuit
ibi nubes et pluuie Propter quod ta
lia potuit tutius magis prendere Vide
igitur ut dicit luna abeiente aſ
cendentem versus meridiem et
ſuper ponente ſe ſoli ieronimus autem
et origenes non loquuntur de alla e
clipſi aſſerendo q fit fuit ut dicit
ſed quod potuit ſic fieri Hoditus
patet q illa eclipſis non potuit
esse naturalis ſed miraculoſa Et
hoc multiplicitu primo quia luna cat
quarta decima ut patuit capitulo
predecti cotidie luna diſtat a ſole
per dyametrum celi Eclipſis autem
ſolis non pt fieri naturaliter nſi tpe
coniunctionis ſolis et lune Propterea d
dicit dyonyſius q mirabatur quia no
erat tempus coniunctionis ad talem q
uitonem Tertiu miraculum fuit
ibi quia transacta eclipſi luna re
diit ad oriontem ita q in eiſſe fuit
moriente ſole coriſtente in meridie
te Et ſic orbes corporum ſunt ad pri
tinum ſtatum restituti Tertiu mira
culum fuit ibi quia pars orien
talis ſolis primo fuit illuminata et tatem
ultimo illuminata Contrariu autem nto
fit in eclipſi naturali ſuper vniuer
ſam terram Hic accipitur pars pro tato
Eclipſis enim ſolis non potest esse omni
ſolis Et propter hoc quando dicit ſuper
omnem terram intelligendu et detra
hitur ſexta ad horam nonam Hoc quo
patet q luna fuit in mobilis ſub ſole
per tres horas Et in hoc fuit pcipu mi
raculu alius eclipſis quia in naturali
eclipſi luna continue mouetur ſub
ſole Et circa horam nonam clamaui
it voce magna heli heli lamazabatani
Et in hebreo adem et q deus vo
ta littera hebraica adiuncta facit ſignifi
cat hoc meus lama una et dicto pſe
et idem valet q quare in latino za
bataini non et vera littera quia non
ſignificat idem quod dereliquiſti me ſi
debet quidem ibi quedam littera que vo
catur que vocatur ayn et ſonat ſic
a formatu in gutture Sed per ignoran
tiam ſcriptorum corrupta et littera in la
tinis libris Dicit autem iohannes ſe de
reliquit adeo patre qui dimittebat
eum in manibus occidentium Quidam
autem illic ſtantes ſcilicet milites chri
ſtodientes qui erant gentiles quia
quod linguam hebraicam ignorabant
Propter quod dicebant Helyam vo
cat iſte reteta patent vt ſupra ibi Ie
ſus autem iterum clamans magna
voce emiſit ſpiritum Hoc quo patet q
illa vox non fuit naturalis ſed
miraculoſa quia homo magno tri
uiatu et longo afflictu et tali af
flictione morti ſic proximus non pos
ſet ſic clamare virtute naturale
Et erte velum hic ſcdo declarat
perturbacio elementorum in ſiorum q
ad motum terre et acies veli templi

scissum est. Quid autem velum sedum ali
quos erat in introitu templi prohibens a
spectu eorum que erant intra templum. Et
adeo per talem scissionem declarata est
impletio veritatis in morte xpi. que la
tebat in figuris veteris testamenti. Cum
alias non fuit velum. quod erat in in
troitu templi. Sed velum quod erat in
tra templum inter sanctum et sanctum sa
nctorum et scisso eius idem significat. q pnius
dictum est et hoc dicunt quidam doctores. De
utroque vero velo iste dictum fuit plenius
ioo. xxxvi. et tria mata est quasi non
potens sustinere mortem xi. et petre
scisse sunt in signum huius. q terra quidem
rimis dura debebant xpo morienti
tempati. et monumenta aperta sunt
exterre motu ad denotandum q resurre
ctio xpi quinqua erat et aliorum eius
apo resurgentium. Et multa corpora
sanctorum qui dormierant surrexerunt
non tamen qui monumenta aperta sunt
sed hora mortis xpi. Sed pgea quando
resurrexerunt. Quia tui eo resurrexerunt
tamquam testes sue resurrectionis. Et hoc
est quod subditur. exeuntes de monu
mentis pg resurrectione eius a xpo
venerunt in sanctam ciuitatem hierusa
lem que dicebatur sancta. Quia ter
plum domino cultui deputatum quod
erat ibi. Et apparuerunt multis ad
declarationem dmte resurrectionis.
Centurio. Hic ponitur assistentium
confessio et primo centurionis et sue
sectatis qui videntes signa pre
dicta in morte xpi confessi sunt
veritatem sue diuinitatis dicentes Ve
filius dei erat iste. et per centurionem eius
dem natione cum eo. Secundo pan
confessio mulierum deuotarum qui con
fitebantur eii facto in quantum assiste
bant xpo morienti quod non audeb
ant facere apis. quia solus iohes

legitur. ubi stetisse. Et hoc est quod dicit
Erant autem mulieres multe ibi a
longe. Contrarium videtur iohanni
xix. vbi dicitur q stabant iuxta crucem
Dicendum q erant longe respectu mul
titudinis xpi crucifigentium et insultantium
sed que erant respectu aliorum astantium non
erant intra longe quin possent eii loquente
audire. qm dixit mri sue. ecce filius tuus. et que secute erant eum
a galilea. eo deuotione qua habant ad
audiendum verbum eius nunquam stantes
et necessaria iute sue facultatibus sue
Iste enim erat mos iudeorum q necessaria
vite administrabant doctoribus In
terquas erat maria magdalene sic
nominata. a magdalo castello. et maria
iacobi et ioseph mri. Ista erat so
ror maria matris xpi et mri filiorum
zebedei sci iacobi et iohannis.
Cum sero factum est. Hic describit
apius xpi morem deuota tumulatio
vbi dicitur primum est
sepelientium deuotio. Cum iudeorum
malignantium machinatio. altera
autem die. Circa primum adnotandum
q licet mors xpi fuit ignominiosa. ut patet eo predicto sepulturam
tamen eius fuit nobilis et sumptuo
sa. Cuius ratio est quia passibilitatem
et humanitatem assumpsit xpi
propter nostrum redemptionem. Et ideo
apud completa in sua morte pre
dicta debuit cessare. Et ro que se
quebantur quoddam ad gloriam
resurrectionis pertinet. Verum quod
predictum per ysaiam propheta de mor
titudine mortis eius. ysaie liii
tamquam ouis ad occisionem ductus
est. et sequitur idem. Cum stelerat
reputatus est. De nobilitate
sepulture eius dicit ysaie xi

Pudio esse qui stat in signum apostolorum gentes deprecabuntur et erit
sepulcrum eius gloriosum. Hoc igitur
quod dicitur hic Cum sero factum esset.
Quia circa feriam sexte depositus
est dominus Venit quidam homo dives
et potior hac de facili potuit accedere ad
pilatum. et quia erat nobilis et omnis
decurie. Vt hic lucet ioseph abarima
thia Ista est civitas que prius vocabatur
ramatha. de qua fuit oriundus
samuel nomine ioseph. Nomen
autem eius exprimit. quia erat hono
ratior. quia et apostolis discipulis
erat occulte tamen ne ioseph
leretur de synagoga. Quia studium
quod dicitur Io. xii. Ex principibus
multi crediderunt in eum sed propter
pharisaeos non confitebantur ne
de synagoga eicerentur Hic accessit
ad pilatum Deposito enim timore
confidenter petit corpus eius ad se
peliendum hanc sitio. tuit pilatus nol
lit reddi corpus Tum quia ioseph
erat homo valens et nobilis. propter
quod pilatus voluit petitioni eius
acquiescere. tum quia credebat eum
crucifixisse in iniuste. Et accepto cor
pore ioseph involuit illud in syn
done munda Hoc est in panno lineo
mundo. Inter quod corpus domini
non consecratum in altari superpo
nendum sereit sed linteum Quia corpus
domini in sepulcro tali panno fuit
involutum Et posuit in monumento
suo quod erat sumptuose factum
nono quia si aliquis fuisset ante
sepulcrum potuisset talem pri
vilegium audeis qui ille surrexisset
et non dominus. quod contigerat in
petra eadem vacua facta est hoc

ne si corpus fuisset sepultum intra
detectum audeis. quod discipuli rapuissent
corpus eius fodientes intra de subtus
per viam de subtranea Et advolvit
saxum magnum. quod non posset de facili
amoveri. ne aliquis volentes posset
rapere corpus domini ad ostium monumenti
ad monumentum illud erat factum admodum
cuiusdam domunculae in cuius medio est
sepulcrum et in domunculae erat quaedam
ostiolum ad hinc illuc ingressum Erat
autem ibi maria magdalene et altera
maria assistentes sepelientibus dominum
ex devotione. et ad videndum qualiter
posset revolvi ad ipsum in vingendum
Altera autem Hic ponitur in
deorum machinatio. quia impetrarunt
custodiri sepulcrum. ne discipuli domini
raperent corpus eius et divulgarent
eum resurrexisse Sed quia non est
consilium contra dominum Vt dicit gribion
domini Ideo factum in deorum magis fe
rit ad oppositum sed ad certitudinem dom
re resurrectionis. quia ab ipsis testi
fiata est ut hic sequitur capitulo. et
hoc est magnum sed habet testimonium
ab adversariis Dicit igitur altera
die que est post parasceve. i. sabbato
. quia feria sexta in qua passus est deus
est parasceve. i. apparatio. quia illa die
apparantur cibaria pro sancti die sum
trastimo agitur diuite passionis con
vocerunt principes sacerdotum et phari
ad pilatum dicentes Dic ac. et pro
vosque ibi fuit illis pilatus habitis cus
todiam. i. concedo. quod accipiatis mi
lites ad custodiendum eum pro voluntate
vestra Illi autem abeuntes munierunt
sepulcrum militibus armatis signan
tes lapidem sigillo suo. ne aliquis

Cum xxxiii

posset ingredi sine strictu eorum ire

CAP XXIX

Vespere autem postquam evangelista
descripsit xpi passionem
et sepulturam hic tamen
describit apostolis resurrectionis Et primo
describitur dominice passionis manifestatio
Secundo apostolis manifesta divulgatio
Videtur autem prima intrees · quia pri
manifestata est resurrectio per sedentem
angelum Secundo per apparentem
dominum ibi et ecce Tertio per testimo
nium mulierum ibi que cum abissent
Circa primum tria notantur · mulierum
devotio · angeli apparitio ibi Et ecce
tre motus resurrectionis manifesta
tio ibi stupor eorum Ad evidentiam primi
considerandum quod dominicatio fit a
nobiliori Ideo apud iudeos omnes dies
ebdomade denominabantur a sabba
to Nota quod dies immediate sequens
sabbatum dicebatur prima sabbati a
prima a sabbato alia secunda sabbati et
sic consequenter Ab illa autem hora
qua dominus fuit sepultus · non potu
erunt mulieres emere aromata
ad ungendum dominum usque ad ves
peram diei ab hora sepulture se
quentis · quia solempnitas sabbati
incepta erat ab hora sepulture et
qua non licebat aliquid emere usque
ad vesperam sequentis diei sicut in
vespe sabbati emerunt aromata
et tunc paramit se ad illuc veniendi
non tamen venit propter noctem
de primo venientem sed in mane
sequenti venit in prima hora diei
sequentis que dicebatur prima sab
bati Sic igitur construenda est
litera Vespere autem sabbati que sicut

vespera lucescit in prima sabbati.
a. incipit illucescere in principio
diei sequentis Venit maria ac
Dimittitur autem ibi Vespere autem sab
bati · non quia illa hora venerunt
ad monumentum Et dicitur et Sed quia
tunc se paraverunt ad unguendum videre
sepulcrum a. qualiter possent ingre
di ad ungendum dominum Et ecce et
tre motus hic describitur angeli
ca apparitio non ad hoc quod angeli
apparent eorum de sepulcro dno re
surgenti · quia dominus exivit clauso
sepulcro sicut intravit addiscipulos
januis clausis sed ut ostendat se
sepulcrum vacuum et resurrexisse do
minum Hoc est igitur quod dicitur
et ecce tre motus factus est magnus
Cum enim subdicitur Angelus
autem dni descendit de celo · et iu
tuit eius factus est alle tre motus ·
quia corporalia obedunt angelis
quantum ad motum localem Et ecce
dens revolvit lapidem · ut
ostendat dominum resurrectionem com
pletam Erat autem aspectus eius
sicut fulgur ad inducendum tro
rem custodibus Vestimenta eius
sicut nivo ad dandam consolacionem
mulieribus propter quod subditur ne
timete autem eius ac et aliud
quod sequitur Respondens autem an
gelus dixit mulieribus nolite timere
vos Scio enim Hic ponit dni
te resurrectionis manifestatio · quod
quidem resurrectio primo manifes
tatur mulieribus apm devote quere
ntibus et hoc est quod dicitur ·
Scio enim quod iesum qui crucifixus
est · Hoc additur ad differentiam alio

quia multi erant qui vomb. ante
nomine iesu · quaeritis in sepulcro sic
mortui non est hic surrexit omni
sicut dixit Hoc autem addit angelus
ut reducat ad memoriam verba xpi
dicta ante passionem suam ut sic ma-
gis credant resurrectionem eius facta
Venite et videte locum ubi positus erat et pater litta
sequitur praecedet vos in galilea
ibi eum videbitis Non solum in be-
atitudine sed quamquo tempore et
quamqua regione antequam ascen-
dat in celum ¶ Et exierunt Hic
ponitur manifestatio dominice resurrec-
tionis per apm dmm apparentem
mulieribus de sepulcro redeuntibus
Et hoc est quod dicitur Et exierunt
cito · ad denuntiandum bonos rumores
xpi discipulis cum timore et in solita
angeli visione et cum gaudio magno
quo xpi resurrectione currentes nun-
tiare discipulis marci xpi dicit
Qui fugerunt de monumento timo-
res et nemini quicquam dixerunt Si
tendum quod verbum marci intelli
gendum est de militibus · qui erant
pt timore sicut mortui et nemini
ergo mulieres aliqui dixerunt sed
verba angeli cum eis loquentis apostolis
dixerunt ¶ Et ecce iesus occurrit
illis revertentibus sic de monumen-
to antequam venirent ad apostolos
dicens ave Verbum est consolationis
ille autem abierunt et tenuerunt pedes
eius pedes eius ex devotione et ado-
ravit eum adoratione latrie Sic aut
illis Nolite timere Hoc dicit ad
eorum perfectam consolationem Qui
timor qui invaserat eas ex aspectu
angeli adhuc totaliter non recess-
erat ab eis Ite et renuntiate fra-
tribus meis xpi Discipulos suos vo-
cat fratres eos amantibus nomi-
nans solito · ut scriptum est credant
ad eum Et non timeant accedere hi
hoc quod relinquerant eum in sua cap-
tione ¶ Quae cum audissent Hic de
clarat resurrectio xpi per testi
monium custodum · quia ut dicit hic
venerunt in civitatem de sepulcro xpi
quod erat aliquantulum extra vel in
Ut dicitur Johannis xpi Et miti
sunt principibus sacerdotum · aquibus
erant positi ad custodiendum sepulcrum
xpi omnia quae facta fuerant circa
xpi resurrectionem · et angeli terribile
apparitionem Et congregati cum se
nioribus consilio accepto pecunia
copiosam dederunt militibus xpi
Istud mendacium militum emerunt tale
· quod adhuc tenet iudeis in erro
re Unde sequitur pgea et divul
gatum est verbum tamquam verum · qua
non erat falsum apud iudeos · usque
in hodiernum diem ¶ Undecim
ergo Hic ponitur resurrectionis
manifestatio divulgatio Et primo qui
tum ad xpi discipulos Secundo quantum
ad antecedentes apostolos ubi eunt ergo Sin
gula ergo predicit sic Undecim
ergo discipuli · quia iudas erat mo
tus ut visum est precedenti capitulo
abierunt in galileam secundum man
datum xpi et angeli in montem
sic thabor in quo transfiguratus fuit
coram iacobo iacobo petro et iohan
ne · ut habetur supra xvii capitulo
ubi eum paucis ostendebat gloriam
sue resurrectionis ut habetur dictum
est dictum Et ideo ibi resurrectionis
suam completam manifestavit

omnibus suis discipulis Unde pro
babiliter creditur q' illa fuit mani
festatio de qua scribit apl's primo ad
chorin' xpo Secunde visus e plus
quam quingentis fratribus simul' h'
tamen non expressit nisi Undecim
apl' qui erant principales discipl'
xpi Prius tamen visus e septem
personis specialibus primo marie ma
gdalene manenti in ista sepulcrum
alijs recedentibus Ut dicit Joh
xpo et marci xpi Secundo xpi
marie magdalene cum alijs mulier
bus a sepulcro reverentibus Ra
postquam iuderat xpm secum e
alias et in venit eas in itinere et
tunc apparuit eis xpus Tercio pe
tro sed nim quod hic luce ultimo
liter non habetur expresse ex
evangelio quando facta e ei ista
apparicio Probabile tamen e q
hoc fuit quando xpe et iohannes
cum irrerunt admonuerunt et non
inuento corpore xi abijt petrus
miranus secum q' factum fuerat
Ut dicitur luce ultimo Et adeo dic
cet in tali admiracione plurimus
creditur sibi apparuisse Quarto
apparuit duobus discipulis euun
tibus in emaus Ut hic luce ul
timo qn decem apl's absente tho
ma Ut hic iohannis xx p. Et
iste quinque apparicones facte sunt
xpi die resurrectionis ut patet e
vangelia intuenti Sexto appa
ruit xpi apl's xpnte thoma ibi
ut hic iohannis xx et hoc fuit
octaua die resurrectionis ut hic
ibidem Septimo apparuit petro
et sociis suis ad mare tyberiadis

Et octauo in monte thabor ut hic
dicitur Apparuit apl's et alijs multis
et ratum bis apparuit discipulis in die
ascensionis semel in ierusalem apl's
conuescentibus et semel in mon
te oliueti hora sue ascensionis ut
hic marci vltimo et luce vltimo
et actu primo Sequitur Et iudentes
eum adorauerunt adoracione latrie Qui
dam autem dubitauerunt Ex quo patet
q' ibi erant alij quam apostoli qui
dam erant certificati de eius re
surrectione Et thomas qui inter
alias fuit magis incredulus et
hoc patenter expredentibus Et ac
cedens iesus locutus e eis ad certi
ficandum eos qui dubitabant de
sua resurrectione dicens Data est
mihi omnis potestas in celo et in
terra ad diuinitate ab eterno habet
hanc potestatem et in quantum ho
mo stanti concepcionis habet in
celo et in terra auctoritatiue ta
men operatiue non habuit ante
resurrectionem suam sed voluit se
passibiliter subiectus propter sua
resurrectione Euntes ergo his
pomitur diuulgatio dinee resurrectionis
quantum ad omnes populos que fuit
e predicacione apl'orum per omnis
orbem et hoc e q' dicit Docete omnes
gentes Primus enim dicit eis q'
solum predicauerunt iudeis Ut supra
dictum e xo capitulo Quia ante xpi
resurrectionem fides xpi erat diul
gata per omnis orbem ut iudeis
dictum e baptizantes eos supposuit
Docete quia catechismus debet p'
cedere baptismum Unde adulti de
bent plus in scriu de hijs q' perti
nent ad fidem quam baptizentur

In nomine qui est unitatem substan
tie patris et filij et spiritus sancti que
distinctione personarum ostat et forma
baptismi in scriptura apostolorum Ecce fam
lia consilio spiritus sancti quaddam
mutata est in primitiua ecclesia quando
apostoli baptizabant in nomine domini
Ut hic actum no et ioan Ut nomen
domini quod tunc erat odiosum magni
ficaretur et hoc diffusius tractat
in quarto sententiarum Docentes
eos seruare quecunque mandauit uobis
uidelicet sacramenta apostolorum in scriptura
et alia ad fidem catholicam pertinen
tia et ecce ego uobiscum sum omnibus
diebus et hoc dupliciter Uno modo
assistendo eis miraculis
ad confirmationem doctrine Alio
modo existendo in sacramento eucharis
tie Ubi est totius domini Ut patet
ex predictis capitulo domini Usque
ad consummationem seculi Ecquo pate
quod fides non deficiet usque ad finem
mundi quantecunque tribulationes a
gitetur Aduertendum etiam quod
dominus non assistat continue doctori
bus ecclie per operacionem miraculorum
quia non est necessaria cum fides catho
lica sit sufficienter confirmata per
miracula facta in primitiua ecclia tu
men aliquando assistit ecclie faciendo
miracula ad complacencia fidelium assis
tit etiam ecclie semper apam di
rigendo per occultos instinctus spi
ritus sancti ut sic non deficiat fides
petri ad laudem et gloriam dei mi
serisordia domini Cui est honor et gloria in se
cula seculorum amen

Facies leonis ad ipsum

quatuor ezechiel primo. Sm quod dictum fuit in principio euangelij secundum matheum per quatuor facies suas

Vidit ezechiel in animali vno designantur quatuor euangelistae seu quatuor euangelia ab eis scripta de dno nro resu xpo. Et sicut in facie hominis designatur euangelium mathei. Sic in facie leonis designatur euangelium marci. Sequitur dicitur. Verbum quoque facies leonis xp. Quinquo quidem verbo circa marci euangelium possumus quatuor notare. Videlicet predendi modum cui dicitur facies ~~speciale~~ speciale sibi certum. cum dicitur leonis. ordinem vel sicut cum dicitur ad ezo tres aliis cum alijs totum animal cui dicitur spiritus quatuor. Circa primum considerandum. quidem facies sit brevis pars corporis tamen in ea continentur omnes sensus videlicet visus auditus. Sic euangelium marci licet sit breve respectu aliorum trium euangeliorum tamen in eo continentur sententiae aliorum trium euangeliorum. Secundum quod dicit gregorius super ezechielem. Si quaeras quid marcus de centum decem domus senserit hic minus quam matheus lucas et johannes talis modus predendi in quo sibi quadam compendio continentur aliorum sententiae competenter per faciem designatur. Sequitur potest accipi illud quod dicit hester. xv. facies tua plena gratia. Quia magis predendi apicem sancti marci euangelistae licet sit brevis ut dictum est tamen et plenus sententiarum gratiosarum. Et sic patet primum.

Circa secundum considerandum quidem licet marcus de omnibus xp. facies sibi sicut et alij. tamen specialiter versatur circa resurrectionis et regni xpi. quod asseritur esse xpi in sua benedicta resurrectione. Sm quod dicit apicem immediate post resurrectionem suam mathei xxviii. Data est mihi omnis potestas in celo et in terra. Quod quidem regnum per leonem communiter designatur qui est rex animalium. Ut dicit isidorus libro ethi xii. Et ideo speciale sibi certum circa quod specialiter immoratur marci euangelium designatur in nomine leonis. et hoc quia tria que in resurrectione xpi reperuntur et quietatibus leonis assimulantur primum est resurrectionis efficacia principium quod malijs hominibus est ex trinsecus. Sed in xpo fuit in trinsecus. Sm quod apo dicit. Johannes x. potestatem habeo ponendi animam meam et potestatem habeo iterum sumendi eam quia quia virtute resurrexit. Et simile huius in quietate leonis repitur. Dormit cum oculis apertis. Sed nam quod dicit isidorus. Ubi sup licet aut caro xpi in sepulcro dormierit dormierit per veram mortem

et anime sperationem tamen dimittas
vtrique tamen cuncta vigilabat Secundi
quod dicitur ego dormio
et cor meum vigilat Et in virtute huius de-
ratatis sic vigilantis surrexit a somno
mortis Vnde vt exponam illud qd
dicitur Re. iij Ascendit leo de tribu iuda
de sepulcro ascendit virtute sua Sed
assimilatur leoni quare tempus et
modum Quia resurrectio ipsi facta est
post triduum quod tamen accipitur per sy
nodochim Ita similiter leo natus de
nono tribus diebus dicitur dormire
Cum ysiodorus vbi supra et post ea fre
mitu et rugitu patris exercitatur
Sic ipsius post triduum dormitionis
in sepulcro dei patris fuit exercitatus
a mortis somno Cum quod dicitur
actu iij Hunc deus suscitauit a
mortuis nec Et ideo de hoc patet
exponi illud genesis xlix Catulus
leonis iuda Et subditur Requies
cens accubuisti ut leo sic in sepulcro
Et subditur quis suscitabit eum sic
de somno mortis post triduum Ad qd
poterat responsum Deus pater ut pa
tet ex predictis Nec aliud dictum con
tradicitur ei quod permissum est sic quod
ipsius resurrexit virtute sua qua
vna et eadem simplicis est potestas
patris et filii Tertio assimilatur
resurrectio leoni quia per assertum
patrum quia licet ipsius ante resurrec
tionem sua humilis et abiectus apparu
erit tamen in resurrectione dominum omni
obtinuit Secundum quod dicit apostolus
ad philippenses Humiliauit eum
semet ipsum factus obediens usque
ad mortem mortem autem crucis Ipse

quod et deus exaltauit illum et do
nauit illi nomen quod est super omne
nomen ut in nomine ihesu omne genu
flectatur celestium terrestrium et infernorum
et in leone in eventum huius simili
tudo in quantum est rex omnium ut
predictum est Et ideo de nomine leonis
dicitur alcon grece quod signat regem
latine Et de hoc dicitur apocalipsis
v Ecce vicit leo de tribu iuda quia
per suam indictam passionem et resur
rectionem subiecit sibi omnem creaturam
Et sic patet quartum ¶ Tertio in uer
bo pre assumpto notatur huius euan
gelii situs uel ordo cum dicit ad ex
tris Cum illa enim visione comagina
ria ezechielis quete ostensa sic ap
parebat animal huius quatuor facies
i. e. facies leonis ~~in dextera parte~~
hominis erat in directo aspectu quhe
facies autem leonis in dextera
parte et bouis in sinistra Et ideo
sicut euangelium marci designat
per faciem hominis ponitur primum
Ita euangelium marci rationabilis
ponitur secundum quia dextra pars
prior est sinistra Et de hoc patet
exponi quod dicitur Deuteronomii xxxiii
in dextra eius agnica lex i. lex e
uangelica amaro descripta desci
ta Dicitur agnica quia accendit
animos fidelium ad amorem celestium
in quantum describit resurrectionem
xpi per quam introduxit ad ce
lestia quia tuit saluator nr de uita
morte eternitatis ~~eo~~ nobis aditum
reseranit sicut dicit in collecta
pasce Et in signum huius angelus
resurrectionis xpi mittitur qui p
hemion contam eius mittitur ve

nerat Verte in dexterra sedebat.
secundum quod dicit beatus gregorius
omiet qui et sic patet tertium Quarto
in verbo preassumpto describitur ab
determinatus evangeliorum dum
apostolorum quatuor Circa quod consideran
dum quod licet plura sint evangelia
et a pluribus fuerint descripta qua
tuor tamen tantum sunt approbata se
cundum quod dicitur in prologo sup
matheum et hoc propter figuram sacra
menti. quia ante quaternarius multi
pliciter fuit in lege figuratus primo
in quatuor fluviis de paradiso egre
dientibus genesis v Deuteronomii in qua
tuor patriarchis principalibus ab
quibus denominata est tanta hardeni
tas quatuor generum hominum. quia
quatuor principales patriarche ibi
ibi sepulti cum suis uxoribus Item
in quatuor cornibus arche testamenti
exodi xxxv Quarto in quatuor
pedibus mense propositionis ibidem
Quinto in quatuor cornibus altaris
holocaustorum exodi xxxvii Sexto
in quatuor ordinibus lapidum ra
tionalis exodi xxxviii Septimo
in quatuor de ambulacrijs domus
salomonis Ro le vii Septimo
in quatuor ventis mortuos vi
vificantibus ezechi xxxvii or
tatus in quatuor animis tres pre
cetis tamen sapientibus gribrorum
xxxx. Nono in quatuor viris
in fornace dei laudantibus dan
iii Decimo in quatuor fabis tor
mina hesti decimabus zacharie
primo Undecimo in quatuor qua
drigis per orbem discurentibus
zacharie vi Duodecimo in quatuor
animalibus oculatis ante et retro
apocalypsis iv Et quibus ibidem
subditur et requiem non habent die
ac nocte dicentia Sanctus sanctus
sanctus deus omnipotens Cui est
honor et gloria in secula seculorum

Quarus evan
gelista E
vange o
mari be
atus iero
nimus p
mittit p
logum astu
qui dividi
in tres
partes

Quia primo ceronimus ostendit scrip
toris auctoritatem Secundo scribe
di modum et ordinem ibi Nam
in initio principii Tertio rationis
ordinis rationem ibi domique Circa
primum ostenditur auctoritas beati
matei scriptoris huius evangelii
primo quantum ad officium per eius con
versionem ad fidem catholicam
cum dicitur quatuor evangelista
dei electus ad officium enim scribendi
evangelium fuit addo electus et
assumptus Ro quantum ad eruditionem
in fide catholica plenioremque cum dicit
et potest in baptismate filius et
in divino sermone discipulus
Ro hoc est quia fuit filius spiri
tualis beati petri fuit ei magis
familiaris et per consequens specialius
ab eo eruditus de factis et de doc
trina ro secundum quod petrus in
derat in primo et audierat ab ipso